ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНЇ ЛЄҐЕНДИ.

Т. І.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Зміст.

Сторона

Сторона

II. Біблійні леґенди нового завіта.

III. Леґенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько руські).

IV. Леґенди про недовірків і чарівників.

Передне слово.

Випускаючи в сьвіт отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фолькльорна література зростає у всіх народів із року на рік. Та коли у иньших народів тримають ся редактори і видавці при публікова .о фолькльорних материялів із малими виїмками ще давнїйшого методу і випускають в одній збірці ріжні матеріяли разом (казки, байки, пісні і т. и.), етноґрафічна комісия Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріяли систематичними збірками, ґрупуючи однородний матеріял в окремих книжках та втягаючи до нього й давнїйші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу специялїстам — мати перед собою, так сказати, corpus однородного матеріялу і улекшити тим чином досліди над ним. Така систематика викликана по просту конечністю. При теперішнім зрості фолькльору трудно специялїстови мати найріжнороднїйші виданя, по яких порозсипувані фолькльорні матеріяли; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліоґрафічною рідкістю. Колиж би специялїст, що хоче заняти ся порівняним дослідом якоїсь теми, мав перед собою такі corpus-и однородних матеріялів у ріжних народів і при тім іще вказану відповідну літературу, се улекшило би значно його працю і заощадило би нераз багато часу, страченого марно на перешукуваню ріжних, часом навіть маловартних публікаций. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фолькльорні видавництва, бо інакше трудности, вказані висше, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Маючи те на оці, етноґрафічна комісия Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виповняти свій плян. Вона видала доси окремими збірками анекдоти, казки, новелї, в кінцем минулого року випустила перший том приповідок, а в отсим томом прийшла черга й на леґенди. При малих матеріяльних засобах вона не може повести дїла так, як би бажала, не може розтягати свойого видавництва на цїлу теріторію, заселену українським народом, і на разї обмежаєть ся тільки на Галичину, але з часом може розширить свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до иньших збірок леґенд зазначу, що крім невеличкої збірки російських леґенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліоґрафічних рідкостий, як заборонена рос. дух. цензурою, суцїльних збірок леґенд доси не було в славянському фольклєрі, хоч по ріжних виданях надруковано їх не мало. Наслїдком того й моя робота була утруднена, головно при подаваню паралєль, яких можна у иньшім разї було би зібрати більше.

Що до самого виданя зібраних мною леґенд, то воно буде обіймати два томи. В другім томі буде так само чотири роздїли, як у сьому. Роздїл V-ий буде обіймати: Леґенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Леґенди про конець сьвіта; VII-ий: Моралїзацийні і фільософічні леґенди; VIII-ий: Жартливі леґенди і сатири на сьвяті теми Крім того буде при другім томі окремий додаток, до якого увійдуть ті леґенди, що наспіли в часї друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних роздїлах. До обох томів разом буде доданий показчик мотивів, додаткові паралєлї та індекс.

Характер отсеї збірки трошки сорокатий. В нїй приходять не тільки ріжні говори, але й ріжні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складають ся ріжні записувачі, а не один. Вправдї міг би редактор уодностайнити правопись, але тодї мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладности або нераз і невірности, особливо при передачі ріжних звуків у ріжних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив усе так, як було в орігіналах. Що до вірности записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імени, тільки імя оповідача); дуже докладно позаписувані також тексти д. О. Роздольського — про иньші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю на місцї, що очевидно неможливе тай зрештою й неконечне.

Всїх нумерів надруковано в сїм томі 209. Коли від того відчислити 44 варіянти, тодї лишить ся 165 нумерів, як видно, досить поважне число для одного невеличкого тома. На них зложили ся отсї записувачі: О. Роздольський — 23 тексти; О. Деревянка — 22; А. Ветельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; незвісні — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатишак, А. Крушельницький — кождий по 2; І. Кревецький, Маркевич, М. Бажалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кождий по 1; записаних мною текстів 71, а передрукованих із ріжних давнїйших видань 35. Усїм тим особам, що відступили менї свої матеріяли для опублїкованя, складаю на сїм місци свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обовязком зложити щиру подяку дру Ів. Франкови не тільки за користоване його бібліотекою, але й за цїнні вказівки та ради, яких він часто удїляв менї.

У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

I.

Біблїйні леґенди старого завіта.

1. Початок сьвіта.

А. С почитку, т. є. дуже давно, не було нічо на сьвіті, лиш самі води. Але єк Господь Бог возносив се понад водами, то на воді був дуже великий шум, а з того шуму шос кричало: Хто даст мені руки і ноги, тот буде мені за побратима! — А Бог каже: Розпобратима. Тогди Бог сказав: Най стане се тому, шо у шумі кричиє, руки і ноги! Так і стало се. Тогди чорт прийшов ід Богови, каже: Побрати́'! — А Бог каже: Розпобрати́'! – Ходили вони то ходили водов, нарешті Бог сказав, шо треба сотворити землю. А чорт каже: Треба сотворити. — Тогди Бог сказав чортови: Іди на тридевєту землю і принеси землї. А єк будеш брати землї, то абес так казав: — Земле божя! Беру тебе в імє боже! — А він єк брав тої землї, то так казав: — Земле моя, беру тебе во імє моє! — То доки вийшов на воду, то ніц не приніс землї, бо то усе вода сполокала. Бог каже: Де земля? — А чорт каже: Вода сполокала. – Біжє знов і кажи: Земле божя, беру тебе во імє боже! — А чорт пішов тай каже: Земле моя, беру тебе во імє моє! — Чорт доки вийшов на воду, то вода усе сполокала. А Бог каже: Біжє і кажи: Земле божя, беру тебе во імє боже! Чорт пішов тай каже: Земле божя і моя, беру тебе во імя боже і моє! — Тогди чорт виніс тільки за ніхтя, єк біб. Тогди Бог узєв від чорта глину чи землю і зробив так кочіло, малу паланицу, поблагословив, та єк подивили се у оден бік, то очєма не стєкли, а єк подивили се у другий, то також очєма не могли подивити се. І так сьвіт уже новий став. Тогди чорт узєв се майструвати: Зробив чорт колесо до фіри, але без дирки, а Бог сказав: Зроби дирки. — Він зробив дирку, тай зклав віз. — Зробив сокиру без топорища. — Бог сказав: Зроби топорище. — Він зробив тай рубав дров. А зробив хату без вікон. Бог сказав: Зроби вікна! Він зробив вікна тай стало у хаті видко. Він дуже осердив се, шо він, шо зроби, то все лихо, тай шукав на Господа Бога сїтки. Зачєв чорт будувати хату на 20 метрів. Стїна із самого желїза — тай у землю дуже богато закопав так моцно, шо й самий би не вилїз із тої хати. А єк її доробив, то пишов із Богом тай сьв. Михаїлом по земли. А чорт то мав дуже красні

ризи. А Бог каже до Михаїла, шоби Михаїл узяв тоті ризи, єк будут купати се. А Михаїл сьв. каже чортови: Ходім купати се! — Чорт каже: Ідім. — Чорт звер ризи тай каже: Ану, ходім! — А Михаїл каже: Іди ти на перідь, ти май знаєш. — А чорт лиш штрик у воду, а Михаїл ухопив ризи тай утік. А Бог 100 метрів лід поклав, вер чорга так, шо аби чорт не їв бірше хліб. А Михаїл уже був дуже делеко. А чорт прийшов до леду тай не міг вийти. А він єк пишов на тридевєту землю, а відти єк розігнав се, то єще 100 метрів виштрик, тай каже: Ти хлопец, але і я хлопец! — А єк се подивив, шо ризий нема, а він за Михаїлом єк полетів, тай хотів Михаїла імити. А Михаїл крикнув: Боже! Уже мене чорт лови. — А Бог каже: Маєш мечь, борони се! — А Михаїл єк махнув мечєм, а то від чорта одні крила упали, та до Михаїла приросли. А чорт знов дуже летит. А Михаїл каже: Боже! Чорг лови! — А Бог каже: Маєш мечь, борони се. — Михаїл єк махнув мечєм, а то і другі крила упали, та до Михаїла приросли, тай Михаїл утік, бо мав 6-ро крилий, а чорт лиш одні.

Тогди чорт каже Богови: Ходім, побрати', ід мої хаті! — А Бог каже: Ідім розпобрати'! — Прийшли они ід тїй хаті, а чорт: Ану іди, побрати' у хату. — А Бог каже: Іди ти, розпобрати'! — А чорт увійшов у хату, Бог поблагословив, а то двері лиш заперли се. Тогли чорт єк потрєс се і заревів, то стали гори і долини. — І чорт каже: Коли я, Господи, відси вийду? — А Бог каже: Коли діти не будут на боханції ходити і єк смерека не буде зеленїти, тогди ти війдеш відси. А витак Бог скинув ангелів до пекла, котрі звут сє діяволами.

Они ураз ід тому чортови приходили та радили се, єк то би було, аби смеречє усхло. А він їм сказав, шо аби били цвики у смеречє, то смеречє буде схнути. Але хоч чорти били у смеречє цвики, то однаково нічо не помогало. Тому таке у смеречю суче тверде, єк желїзо.

Відтак коли Господь Бог ходив по землї тай каже: Треба сотворити чоловіка. — Тай Бог сотворив чоловіка Адама, а відтак і жену Єву. Але они були зразу у раю, а потому вигнав їх на землю, Адам і Єва мусїли працувати. А чорт прийшов ід Адамови тай каже: Подаруй мені тото, шо наймильнїйше, а ти єго не знаєш. — А Адам каже: Бери. Тай Адам підписав се і з мізинного пальця кровйов запечатав, а чорт пішов та у Чорне море під білий камінісховав. Тай відтак чорт ізробив плуг, запрєг коні тай дав Адамови, аби Адам орав. Та правда шо Адам дуже орав, коли він підписав се на свої поколїня, шо має собі чорт брати.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк, в Тходеві, Косівского пов.

2. Початок сьвіта і перші люди.

Б. То шче Христа́ не бы́ло, ты́лько бы́ла сина вода́ і бі́лый ка́мінь. І ўти́ць предві́чный на тым ка́мени собі́ спочиваў. Али раз грі́ло со́нце і тынь бо́жа бы́ла ў воды́. А ути́ць предві́чный мо́вит до ты́ни свойойі: Сатайани́не, вы́йди ві́дны! І він вы́йшоў і стаў ко́ло вітцьа́ небе́сного, бо він сотворе́ный на йа́нгила від Бо́га. І за́раз Бог шле йиго́ ў во́ду, ў глубину́, бо хо́че сьвіт заснува́ти, бы вы́ньіс землы́. Мо́вит: Іди́ і буде́ш мо́вити: Беру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне! Він пішо́ў — а він ўже від ра́зу на зле ва́жиў — і мо́вит: Биру́ зе́мльу ў імньа́ свойи. — Ни вы́ньіс ни́ч. — Чому́с так не мо́виў, йак йа тобі́ наказа́ў: Биру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне? — Йа мо́виў. — Непра́ўда. Ану́ йди шче раз. — Він пішо́ў і са́мо так не вы́ньіс. — Іди́ тре́тий раз і буде́ш мо́вити: Беру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне. — Він пішо́ў і зо зло́сти не мо́виў: Беру́ зе́мльу ў імньа́ Госпо́дне, ай мовит: Беру́ зе́мльу ў імньа́ йиго́. І вы́ньіс тылько за па́зурами гли́ны (опов. показує) і тото Бог вышкрептаў шпи́лькоў, мо́же то́го бы́ло ты́лько гі біб. І Пан Біх тото́ поблагословиў і зроби́ло сьа ку́сник землы́. І повідат Бог до Сатайани́на: Лыга́й тро́хы, та спи, кой йи де. — А кобы́с ньа дайа́к ни звіў! він мо́вит Бо́гу. — Не бі сьа. — А Сатайани́я мо́вит: Лыга́й ты ўпере́д. Бог лыіх, тай не спит. А він йино́ лыіх, тай заспа́ў. А Бог зе́мльу поблагослови́ў і почала́ рости́ ў усы́ бо́кы. А він сьа схо́пиў: Ого́, ўжес ньа звіў! Та поча́ў зава́льувати зе́мльу, ду́маў, жи зало́мит ў во́ду, тай сьа наза́д запа́ле. І де ўпаў, то нинесь там доли́нка йи на земли́, а де піднима́ў так, жи до гори́ зло́мит, то днесь гора́. Йак сьа йуж зроби́ла земльа́ і Пан Біг зачи́нат сади́ти сад. І десь там бы́ло пйате́ро зе́рньат і пісда́ў йиго Бог: Іди́, принеси́, бу́демо сади́ти во́вачі. Він приньіс четве́ро, а пйа́те схова́ў під йазы́к собі́. А Бог сьа пы́тат: А де шче пйа́те? — Там не бы́ло. — Йак то не бы́ло, коли́ ма́йиш оньи́ під йазы́ком. — А він вы́ньаў, мо́вит: На, ньай ти бу́де на роспйа́тійи. — А Бог мо́вит: Ньай тобі́ бу́де на прогна́нійи. І за́раз го закльа́ў. І днесь, йак сьа перексти́, він утьі́че за мо́ре. А він сьа поты хреста́ не бойа́ў.

Не хо́че він Бо́га слу́хати, а Пан Біг ўзьаў і ўмочи́ў па́лець ў во́ду і ма́хнуў і зроби́ў сьа сьвьатый Михайі́л. Бо він і днесь йи а́нгил Михайі́л, а не ро́дженый, тылько сотворе́ный. І пы́тат сьа Сатайани́н Бо́га: А на шчо ти тото́ зроби́ў? — Ну, на шчо, та ты́ ньа не хоч слу́хати. А він ўзьаў, та при́горшчами воды́ йак збри́скаў і йіх сьа ты́лько наробило злых, йак травы́. А Бог сьа пы́тат: А ты́ шчо ро́биш? — Ге-ге! Буду́ сьа с тобо́ў войува́ти. А він собі ўже зроби́ў колеспи́цьу, тоту́ шчо греми́т, злый. Али Бог мо́вит: Кобы́ ты пішо́ў шче помі́рйати глу-

бину, ци глыбо́ко де йи? — Він пішо́ў і ба́вну́ під водо́ў і ба́вну́ со́рок дныі́ў. Али Бог йак заморозну́ во́ду, на сто локо́т лыт ста́ў. Али він сьа здогада́ў, жи лишну́ на земли́ колесни́цьу і ни дыйшо́ў, де дно воды́ йи, а́ли зача́ў верта́ти до горы за колесни́цеў, бо жаль му, абы́ сьвятый Михайіл ни відобра́ў. А Михайіл уже й у́зьаў. Ду́ркнуў голо-во́ў, йак віттам йшо́ў, у льід — льід більше як на сто сьаже́нь до горы́ полéтыіў. І він вы́йшоў на зе́мльу, повіда́т Бо́гу: Тепéрь сьа будемо́ вой у-ва́ти! — А Бог мо́вит Михайілови: Пору́ш ору́жійом свóйим — бо йуж ма́йи у рука́х тото́, шчо гремит. І Михайіл йак загремі́ў, йак зайшо́ў бити і у́сьі побиў тоты́, шчо він зробиў з воды́, хыба́ він сам ско́чиў Па́ну Бо́гу піт плече́: Ей, дару́й жи́тьа! І Бог дарува́ў му, йиго́ не у́биў. І тепе́рь йи у нас до дне́сь така́ поведьы́нка, жи він з воды́ зробиў злых, йак стрьа́сувау, і днесь хто зна́йи тото́, то йи гріхо́м, йак у́мыйи жі́нка лишкы́, абы́ так (опов. показує) стрйа́сла, або́ йак сьа чоловік мы́йи і рука́ми так ма́хне.

Али Бог у́зьаў і сотвориў Ада́ма з гли́ны і десь там до чо́гось припе́р. Али він, пек му, прибіг, у́видьіў і подьу́ґаў па́льцьом. І днесь че́рес тото́ на чоловіцьі ві́спа йи. І ды́хнув Бог ду́хом на Ада́ма і ожи-ви́ў сьа. Лыіх спа́ти, а Бог вы́ньаў ізь нього ребро́ і зробила сьа жона́ Йи́ва. Він йак сьа пробуди́ў, гі аш сьа напу́диў, бо він сам лыіга́ў. А йа́нгил Михайіл кли́че: Ада́ме! То жона́ твойа́, Йи́ва. То по вас цьы́лый сьвіт бу́де. — І нич ни тре́ба было робити там, даў Пан Біг рай Ада́-мови і Йиві, навіть тыіто таке́ было, йак тепе́рь но́хоть, то у́сьо таке́ было; не тре́ба ся было ньі у́бира́ти, ньі нич. І днесь нихто́ не зме́рзне у́ но́хоть. — Али тот злый нау́чиў сьа до Йиви ходи́ти. А Пан Біг у́зьаў і упсарчиў огньо́м рай, абы́ він там не ходиў. Він прибира́йи спо́собу, йак бы дыіста́ти сьа до Йи́ви, бо ни міг вытримати без не́йі. І уробиў си ґу́ру желы́зну, поста́виў ко́роз воге́нь, зробиў сьа так гі вуж і корос тото́ пересува́ў сьа у рай. А Пан Біг тогды́ у́зьаў го і заклыіа́ў: Бода́с сьа су́ваў, пок сьвіта, на че́реві. І у́ни й до дне́сь сьа су́вайут; тоты́ га́ды, вони́ й днесь сут; то з нього.

І він увійшоў у рай, і уже тоты́ во́вачі, шчо Пан Біг садиў, у́ро-дили. А на тыім, шчо він схова́ў быў під йазы́к, то найкрасші йа́пка. А він сьа пыта́т Ада́ма: Чому́ ни йі́ш ноны́ йа́пка? — Гм, Пан Біг ми заказа́ў віины йісти з но́го де́рева. — Е, він собі жа́луйи. Нуш, то почка́й, йа йду вы́рвати. Пішо́ў, вы́рваў і даў Ада́мови йидно́ і Йиві йидно́. Йи́ва у́кусила і прольы́ґла, а Ада́м у́кусиў, ангил заклика́ў: Ада́ме, у́жес согрішиў! — А він сьа йми́ў ту за йапко і ту (у́ шийі) зоста́ло, і до днесь та́кій йи у хло́па: ба́ба прожéрла, тому не ма́йи йа́пка.

Тыіьки Ада́м согрішиў, уже нема́ такого тыіла гі но́хоть, уже Ада́м у́стида́т сьа тыіом. І даў Пан Біг Йиві куде́льу прйа́сти, а Ада́мови

восьлы́нча́ і роска́ль: На, ты прйади́, а ты доу́ко́ла се́бе сьідьачи копли́, быс жиў. І Ада́м ко́пле, а у́но уже жито ци шчось сти́гне йидно́, а дру́ге схо́дит, а тре́те шче сьійи. А злый ві́ткысь надбіг: Шчо ро́биш? — Видиш, мо́вит, шчос ми наробиў, жи уже му́шу копа́ти. — Та чому́ так ко́плеш сьідьачи? — Бо так ми Бог велыіў. — Ге-ге! Йа тьа ни так пора́джу. Уста́нь си, та си аш по́ны скопли́, та більше бу́деш ма́ти. А у́на, гі ба́ба, — ві́ткысь: Та уны́ пра́вду повіда́йут. Устань. — Він у́стаў, а йа́нгиў кли́че: Ада́ме! Роби́ по́кы чола́ і у́се голоде́н буде́ш. А ты, неві́сто, дьыти без бо́льізни ни вы́годуйиш. Йуш проклыа́ў. І днесь так йи у нас, жи чоловік во́ре і сьійи, ци пан, ци хто, хто жи́йи і такого нема́, жебы́ мо́виў: Йа уже сы́тый, не хо́чу бі́льше; хыба́ у́се кобы́ бі́льше. А ба́ба і днесь такойі му́кы з дыітьми́ претерпит, жи гі́рше-ни́ґде не може быти.

І йак зайшо́ў той злый там ко́ло Йи́вы збыва́ти час і зробиў йі таку́ дыіти́ну, жи ма́ла два́йцьіть шты́ри голо́ў. І йак зарича́ло під схо́-дом со́ньцьа, то чу́ти было аж на за́пад, де заходи́ло. І Ада́м сьа у́стра-шив то́го, не зна́йи, шчо робити. А злый мо́вит: Не бі сьа, запиши́ ми, шчо буде́ по то́бі, йа злычу́, жи ни буде́ хыба́ йидна́. А Ада́м ни знаў, жи по ныім цьы́лый сьвіт піде. Тай записав тото́, шчо по ныім бу́де і він злычиў, хыба́ йидна́ зьіста́ла. І зато́го сьа поча́ў на́рід пло́дити. І тото́ сьа вело́ до́уго. Почали́ льу́ди уже мере́ти і у́сьо йде до зло́го, а Бо́гу нема́ нич, бо він закупиў. Али Пан Біг даў на сьві́тьі льу́дьом ни́вы у́сьа́кі: Жи́то, пшени́цьу, йачмі́нь, а́ли ни зна́йу, шчо кому́ обіцьа́ў. А злый мо́вит: А миньі дашчо́! — Та дам ти вове́с. — І злый йде доро́гоу, тай си бесьіду́йи: Вове́с, вове́с! А ба́ба надийшла, тай пыітат сьа: Шчо́ ви, пацьу́нейку, бе́сьідуйите? — Тот ни хо́че пові́сти по миньу, ай мо́вит: Шчось ми поу́біцьа́ў Бог і у́жем забыў че́рес те́бе. А Бог быў там не даў, він быў тьамиў, ай жа́лува́ў віўса́ йиму́, бо мо́вит, буду́т тысны́ льу́ди, та буду́т вове́с йісти. І днесь йідьа́т льу́ди вове́с котрі тысньі́шші, хыба́ па́нство та жидьіу́ньа́ йідьа́т ж жи́та палени́цьі; у нас то ме́ле у млиньі́, а шче вы́шше під го́рами — ни шпас, ньіт, бі́гме — то у сту́пцьі стовче́ вове́с, мі́сит паленьа́ і йіст. — Али він пові́-дат ба́бі: Ану́, чей ми пригада́ш, шчо́ ми Бог даў? — Може жито? — Ай де. — Та пшени́цьу. — Ай де. — Та йачмі́нь. — Ай де. — Мо́же біб? — Ай де. — Досьі йака́ сьіу́ба́ йи, шчо льу́ди сьійут, та му перейшла́ і ни у́гада́ла шчо. Мо́же зе́рно? — А зе́рно мы назы́вамо вове́с. — Ай де. — Та мо́же восе́т? — Восе́т, восе́т. — І днесь че́рез нього ро́дит сьа у зе́рньі восе́т, тре́та часьть, а даде́ й полови́на. Бог зна́йи, ци че́рез тото́, ци ньіт.

Али йидно́го ра́зу уже Бог йде доро́гоу, тай гі сумный. А він зди́баў йиго: Ты чо такы́й сумный? Вони́ собі не вы́кали. — А йак

бым, мо́вит, не быў сумный, диви, льу́ди сьа ро́дьат і ўмирайут і до те́бе ўсьо, а до ме́не нич. — Ге! Йа си закупи́ў. — А Бог сьа пытат: А де тоты́ пи́сьма сут? — О го-го! то дале́ко! У воды́, у скалы́, у верте́пі. — А ци йи такы́й, жебы́ тоты́ пи́сьма ві́ттам добыў. — Го-го-го! Нема́. Хыба́ йак бы сьа ўро́диў і ўмер і оскре́с, аш тогды́ добы́ў бы. І тото́ Бог даў, дале́ко йшло, жи аш сьа ўро́дила Пресьвата́ Дыв́а Ма́рійа і дыхнув Бог ду́хом на Пресьвату́ Дыву і ро́диў сьа з ма́тери Сус Христо́с. І жиды́ йиго́ пото́му му́чили. Прийшло́ роби́ти хрест, роспина́ти йиго́, і с то́го де́рева, шчо злый маў зе́рньа під йазы́ком, криж зроби́ли Ісу́су Христу. А чому́? Бо він шче тогды́, йак сховау під йазы́к, то верг і мо́виў: На, ньай ти буде́ на роспйа́тійи. Він не знаў, жи так сьа ста́не І тогды́, йак Су́са Христа́ розпйали́, умер на хресты́ і оскре́с, пи́сьма тоты́ вы́плили і згорі́ли на воды́. А ду́ші до ца́риства йшли с пе́кла три до́бы. Усы́ сьвятый Петро́ с пе́кла вы́пустиў, хыба́ Соло-мо́на лиши́ў, бо й Соломо́н уже быў там. Мо́вит Петро́: Го́споди, Соло-мо́на зьіста́ў. — Ни бі сьа, мо́вит, він вы́йде сво́йіми му́дрошчами. — І він йаґура́т поча́ў за́раз зауйа́зувати, це́рькоў ста́вити, роби́ти хресты́, а вони́ ўзьали́ і вы́верли Соломо́на.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Про те, як Бог дружив із чортом, див. Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 119—121. — Кіевская Старина, 1887, т. XVIII, ст. 196—197. Про те, як чорт перемінив овес на осет, пор. Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 14—15. — Чубинський, Труды, І, ст. 79 і 81. — Грінченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 15—16. — Максимовичъ, Сочиненія. Т. III. Ст. 489.

Початок сьвіта, перший гріх і відкуплене.[1]

B. Ото йидно́го ра́зу, коли Бог йише ходиў у возду́сьі и возноси́ў сьа над вода́ми, бы́уа фсьа́дий тма. И чу́йи Бог го́уос х пі́ны. Сту́че шата́на. Повіда́т Бог до ньо́го: „Вый́д ґо́ мі!“ — Йак вы́шоў шата́н ґ ньо́му, и так ходи́ли о́ба на возду́сьі (х повітрйу). Зоу́нуваў шата́н и гва́рит Бо́гу: „Па́не, жебы мы со́бі отпочы́ли!“ — Гва́рит йо́му Бог: „Иди́й до испо́дньій, до гу́убины мо́рской, вы́нес пі́ску!“ — И вы́ньус, пі́шоў и вы́ньус. И даў тот пі́сок Бо́гу. Бог тот пі́сок шма́риў на во́ду и ста́уо сьа кус зе́млы, што со́бі спочы́ли. Коли со́бі спочы́ли, и за́раз со́бі мы́слит шата́н: же ке́бы Бог фсну́ў, та же пхне го с той зе́млы до во́ды, жебы сьа фто́пиў. Але Бог йако Бог йист ві́чный и беско-не́чный, бес поча́тку и бес кі́ньцьа. Знаў фшы́тку мы́сель и подума́ньа шата́на и спу́стиў на ньо́го гу́убокый сон. И за́снуў шата́на. То́уды Бог утве́рдиў зе́мльу на во́дах и рйук: „Ньай сьа дьві ча́сти підне́се во́ды до обва́кіў, а тре́тьа част ньай зоста́не г мо́рйах!“ — И то́уды сотво́-риў со́ньце, абы осушы́ло зе́мльу, напо́ўниў во́ду рыба́ми, во́здух пта-ха́ми и створи́ў фсьі зьві́рі дубра́ўны на зе́мли, йакы ты́лко сут. Але йак пі́здріў па то́йи Бог, што сотво́риў, то фшы́тко до́бре бы́уо. И то́уды збу́диў шата́на. И зачуду́ваў сьа шата́н и то́уды повіда́т: „Та то́му бы тре́ба ґазды (ґосподарйа) и шафа́рйа, жебы тым зарйа́джаў“.. — Але повіда́т: „Засади́ти бы и о́воц, жебы маў на по́карм“... — Але гва́рит Бог до шата́на: „Иди́й до гу́убины мо́рской, там сут піт ска́уоў йа́дра, там йи йа́дер сьім. И вынесеш то́ты йа́дра, то йіх поса́джу“. — И пі́шоў шата́на и вы́ньус и даў Бо́гу йа́дер шьіст. — „А се́ме — зьвіду́йи сьа Бог шата́на — се́ме де́ йист?“ — „Не бы́уо, па́не“. — Бог му отповіда́т: То йуж повіда́ш непра́ўду“. — И Бог повіда́т шата-но́ви: „Дай то́то йа́дро!“ — Йак поса́диў тых шьіст, а ша́тан отпові-да́т: „Йа не́ мам, бом не на́шоў“. — Він отповіда́т: „Ма́йиш, да́й го!“ — Ша́тан отповіда́т и по треты́ раз, же не́ма. Бог до ньо́го отповіда́т: „Ры́гний и пльун!“ — И выпльу́ваў го, бо він го схо́ваў під йазы́ком. И те́пер повіда́т так Бо́гу: „Ньай ти бу́де на распйа́тійи!“ — А Бог му отповіда́т: „А то́бі буде на прогна́нійи!“ — То́уды пі́здріў Бог на то́йи: — „Тре́ба то́му ґа́зды и шафа́рйа“. — Ўзьаў Бог сли́ны жо́утой и створи́ў з ний чуове́ка и ду́хнуў до ньо́го ду́ха свойо́го божо́го и даў йо́му ду́шу несмерте́льну. На́зваў йо́го чуове́ком, име́ном Адам. И повіда́т му так: „Зро́бльу тьа ґа́здом то́му фшыткому сотворі́ньу, ко́гре-м ство́-риў, дам ти цы́уый рай и фши́ткы зьві́рі и фшы́ткы ско́ты, бу́де ти з них ві́льно мньа́со йі́сти, але йіх хова́ти и не мучы́ти, бу́де ти з них ві́льно ско́ры на потре́бу ужыва́ти, але йіх не мучы́ти“. — И так о́ддаў Бог Адамо́ви рай! А то́ты дере́ва Па́нбіг заса́диў фсьі у ра́йу; то́то де́рево, ко́тре шата́н не хо́тыў да́ти, то бы́уо серед само́го ра́йу поса-дже́не, де́рево йабу́онове, коу́о ра́йской сту́дньі. То йак Бог одда́ваў рай Адамо́ви, то му пові́ў так: „Ото, Ада́ме, маш цы́уый рай, йист твій и йи́зьдьнс му ґа́здом и шафа́рйом и йист тво́йи. Ві́льно ти фшы́тко у ньім йі́сти и зажыва́ти, ті́лько с то́го йидно́го дере́ва то́бі заказу́йу йі́сти, бо ф тьім дере́ві йист смерт і гріх“. — И так Бог там ли́шиў Ада́ма. Йидного ра́зу прихо́дит Бог до Ада́ма и гва́рит йо́му так:

[1] Отсї три оповіданя, записані в Гуцульщині, Бойківщині і Лемківщині, становлять найповнійші тексти легенд про початок сьвіта, перших людий, їх гріх, прогнане з раю і т. д. Побіч них є одначе цілий ряд дрібнійших оповідань, що порушують або ті самі, або нові мотиви самостійно. З огляду на те, що в кождім оповіданю приходить усе щось нове, я подаю їх дальше у цілости одно по одним.

„Ада́ме, до́брі то́бі йист ту ў ра́йу?“ — „До́брі йист, па́не, тілько же сьа мі цне, бо йи́зьдьим са́м“. — И спу́стиў Па́нбіг на ньо́го тве́рдый сон и Ада́м за́снуў. И выньаў му Па́нбіг з льво́го бо́ку ре́бро и зро́биў му же́ну, підбочни́цу його, ґльа роспорйадже́ньа ра́йу и ґльа розвесе-льі́ньа Ада́ма. Даў йі име́но Йи́ва. И так жы́ли ў ра́йі овоца́ми весе́ўо, ми́ўо и роскі́шньі. И прохаджа́ли сьа коўо́ той сту́дньі ра́йской, с котрой выплива́ли шты́рі рі́кы: Ордан, Ти́ґрис, Уфрат и Ниў.

Ци на до́вго зоста́ли ў ра́йи Адам и Йи́ва? Не на до́ўго, бо зави́дно бы́ўо то́го шчьи́сьтьа́, ко́тре дьі́стаў Адам од Бо́га и Йи́ва, то зави́дно бы́ўо шата́ну и гльа́даў пітсту́пства, штобы йіх скуси́ти. При́шоў йи́ден раз ша́тан до ра́йу, зро́биў сьа га́дом и вы́тяг сьа на йа́бвін на то́ту заказа́ну. И призрі́ўа сьа на ньо́го Йи́ва, фстрашы́ўа сьа, — а він до́ ний гва́рит: „Не́ бій сьа, па́ньі! Мо́йи жа́ўо тьа не фку́сит! Але ско́штуй йа́пка то́го заказано́го, та бу́деш зна́ти, што йи зўо́го, што добро́го“. — И о́на што раз призера́ўа сьа ба́рже на йа́бвін, а йа́пка што раз йі кра́шше сьа ў о́чах роби́ли. На йи́ден раз сьа одва-жы́ўа и йа́пко вірва́ўа, и то́го йа́пка фкуси́ўа и Адамо́ви скоштува́ти да́ўа. И Адам йа́пка фку́сиў, скошту́ваў и за́раз по́знаў, же йуж йист го́ўый. И сам се́бе сьа зафсты́даў (зага́ньбиў), и так сьа видьі́ли обо́йи го́ўы и йи́дно друго́го сьа ганьби́ўо. И похова́ли сьа поза дере́ва, поза корі́-ньа. И прихо́дит Бог —: „Ада́ме, де́ йис?“ — „Схо́ваў йим сьа, па́не.“ А йак сьа похова́ли, то поўкрива́ли сьа ўопу́шом, гоўоту́ сво́йу.. — Гва́рит Бог до Ада́ма: „Чом йись сьа схо́ваў?“ — „Бо-м, па́не, го́ўый“. — А йак ты знаш, же-с го́ўый? Мо́же-с йіў йа́пко заказа́не?“ — „Таґ йист, па́не“. — „А на́што-с йіў?“ — „Бо мі Йи́ва да́ўа. Йи́ва мньа зве́ўа и Йи́ва мі да́ўа“. — А гва́рит Бог до Йи́вы: „На́што-с то́то йа́пко вірва́ўа?“ — „Бо мйа гад звйуў“. — Гва́рит Бог до га́да: „Ты будесь сьа на чере́ві сво́йім воўочы́ти и пі́сок бу́деш йі́сти“ — а до же́ны гва́рит: „Ты бу́деш г бо́ли тво́йі дьіти роди́ти“ — а до Ада́ма гва́рит: „Те́бе выже́ну з ра́йу и с тво́йом же́ном Йи́вом и дам то́бі и́ньшу зе́мльу. Але ґльа те́бе бу́де непу́ідна, му́сиш роби́ти х по́тьі че́ўа тво́го, а бу́дут ти сьа роди́ти те́рньа и бода́кы“. — А до Йи́вы гварит: А ты му́сиш прйасти, же́бы-с приодьі́ўа грі́шне тьі́ўо тво́йи“. — И так зо́сўаў Бог анге́ўа Серафи́ма и так вы́гнаў Ада́ма з ра́йу. И так зі́стаў рай ґльа Ада́ма замкне́ный.

Тирва́ўо то так шты́рі тисьа́чы льит. И пото́му и́шли фсьі ду́шы до охтва́ни, так праве́дны йак и неправе́дны. И по́тьім, йак выстопа́ўо шты́рі тисьа́чы льит, бесьіду́йут ду́шы медже со́бом ў охтва́ни: „По́віў Бог до Ада́ма, же не на ві́кы нас отшма́рит от се́бе. А тре́ба піти про-си́ти Бо́га, жебы нас о́ттиль выба́виў.“ — А кто піде? Фшы́ткы так ўре́кли: „Адам йист праотцом, Ада́ма Бог сотво́риў, Адам з Бо́гом бесьі-ду́ваў, Адам Бо́га ви́дьіў, Адам согрі́шыў, — Адам ньай и́де Бо́га про-си́ти!“ — Ко́ли сьа Адам вы́браў до Бо́га о́тца проси́ти, и при́шоў на дві доро́гы, йи́дна бы́ўа доро́га широ́ка, сыпа́на камі́ньом, а дру́га доро́га бы́ўа у́ска, терни́ста. И Адам сьа обе́рнуў за доро́гоў шыро́коў. При́-шоў перед воро́та ра́йскы. Заду́ркаў до во́ріт ра́йскых, — воро́та ра́йскы вышли, поіма́ли го, переверну́ли, зби́ли, скервави́ли, обде́рли до на́ґўа и вышмари́ли. Обе́рнуў сьа з вели́кым пва́чом и ж жа́льом и при́шоў на доро́гу у́ску, терни́сту и за́ том доро́гоў при́шоў пе́ред воро́та небе́сны. Заду́ркаў до во́ріт небе́сных, — обзы́ват сьа а́нгеў божый: „Кто там ду́ркат?“ — „Йа Адам, пе́ршый чўо́век!“ — „Бо йа ту сто́йу шты́рі тисьа́чы ро́кіў, а и́шче ни́кто не ду́ркаў, аш ты пе́ршый“. — За́раз на то́то а́нгеў бо́жый по́біг пе́ред Бо́га о́тца и повіда́т му: „Па́не, при́шоў пе́ршый чўо́век до те́бе, име́ном Адам, и про́сит тьа о ўа́ску а́льбо о миўосе́рдьа, жебы-с го отта́мталь, с той нево́льі выпрова́диў“. — Але Бог повіда́т до анге́ўа: „Ид го припро́вад ту!“ — И припрова́диў а́нгеў бо́жый Ада́ма перед Бо́га о́тца: гоўо́го, нагу́о́го и скырваўлено́го. И по-віда́т Бог до Ада́ма: „По́што с при́шоў и што хо́чеш?“ — „Ото, па́не, про́шу тьа, жебы-с мньа отта́мталь выпрова́диў!“ — А Бог отповіда́т до ньо́го: „Хо́тьіў йис бы́ти рі́ўный па́ну тво́му, а те́пер йис найгі́ршый и найгрішньі́шшый от фшы́ткых зьві́ріў и ско́тьіў!“ — То́ўды Адам гва́рит до Бо́га о́тца: „Па́пе, ньай бу́де миўосе́рдьа тво́йи на́ мі!“ — А Бог отповіда́т до Ада́ма: „Што, грі́шнику, миўосе́рдьа мо́йи йист?! Идий од ме́не, не́ маш ў ме́не ўаскы“. — И так Адам пі́шоў од Бо́га о́тца без надьі́йі. Але Бог йако Бог пі́сўаў анге́ўа до ра́йу, штобы му ўротни́ци ра́йскы одда́ли шма́ты (приодьі́ву), жебы не при́ньус велико́го сму́тку до охтва́ни. Та не при́ньус ни сму́тку, ни надьі́йі (потьі́хы). По́тьім гва́рйат сьватобли́вы мужо́ве медже со́боў с фшы́ткы ду́шы: „Выбе́рме ме́дже со́боў сьватобли́вых му́жий: проро́ка Йизе́кйу, проро́ка Йире́мійу, праве́дного Йо́ва, Нафтанаі́ўа, ца́рйа Дави́да — и так ньай и́дут проси́ти Бо́га о́тца, же́бы нас Па́нбіг о́тталь выба́виў, с той охт-ва́ни“. — И коли так сьа выбра́ли сьватобли́вы мужо́ве, и так и́шли до Бо́га о́тца, аль непреста́нно и́шли и хвали́ли Бо́га за доро́гоў, непре-ста́нно возопі́йўшче и гўагольу́шче: „Сьват! сьват! сьват Го́спод Бог самао́фт (= сам Бог; поясн. оповідача.)! Испольнь не́бо, испольнь и зе́мльа су́авы твойи́йа!“ — Коли при́шли на дві доро́гы, не оберну́ли сьа за доро́гоў шыро́коў, лем за доро́гоў у́скоў, терни́стоў. Йак при́шли перед воро́та небе́сны, сьпіва́йучи и просьа́чи Бо́га, и сто́йат перед ворота́ми небесньі́ма, ни́кто не́ сьміў дуркну́ти во ўра́та небе́сны. Ангеў сто́йіт по дру́гі сторо́ньі во́ріт и гва́рит йім: „Што не тужы́те (дурка́те) во ўра́та небе́сны?“ — Они отповьі́ли: „Бо не сьмі́ме“. — „Чом?“ — „Бо́-зме грі́шны“. — Гва́рит а́нгеў бо́жый до Йо́ва: „Йо́ве, ту́жы во

ўрáта!“ — И задýркаў Йоў до ўрат небéсных. Отвóриў áнгеў бóжый ворóта небéсны и лйшиў йіх так стойáти. И сам пóбіг пéред Бóга óтца и повідат до Бóга óтца: „Отче, прйшли сýўгы твóйа (сýўэи твóйі) и прóсьат миўосéрдьа твóго“. — Нá тот час отступйўа од нього прáўда, од Бóга óтца, а прйшўо миўосéрдьа, сéстра прáўды, и приступйўо до Бóга óтца, а прáўда пішўа робйти свóйі устáвы. И повéртат сьа прáўда и гвáрит так до Бóга óтца: „Йак йуж стóйу штыpі тисьáчы рóкіў и рóбльу прáўду, а йшче-м тьа не видыўа так весеўóго и радоснóго, йак йис ґнéс“... — „А то прибыўа сéстра твóйа миўосéрдьа до мéне, кóтра быўа штыpі тисьáчы рóкіў замкнéна, и так весéльу и радýйу сьа ньоў“. — И мóвит тóўды Гóспод Бог до мýжий сьватоблйвых и до сýўгіў свóйіх: „Выбéрте мéдже сóбом чоўовіка, котрый бы нé маў гріху!“ — Отпóвіў Йоў: „Не йи медже нáми чоўовіка без гріху, бо ў гріху зме спуоджéны, ў гріху зме породжéны и грішны йиздме“. — И отпóвіў Бог до Йóва: „Йóве, дóбре-с пóвіў. Итте до охтвáни и сьітте и ждийте, а йа вам прйшльу' сына мойóго йидинорóдного, кóтрый вас оттáмтиль выпровáдит“. — Йак йшли сьватоблйвы мужóўе весéўо од Бóга и фтьішно и радóсно, же достáли обітнйцу, — йак прйшли до охтвáни, так сьпівáли и Бóга хвалйли, аж ў охтвáни сьа робйўа йасніст. Шатáну быўо завйдно и заздрóсно. Повідат: „Не так скóро то сьа мóже стáти, бо тобы сьа народйти, пóтьім гмéрти, на крéсьтьі роспйатóму бýти, и так ту прйти. А хоц бы то аж и так зробйў, жéбы то аж и так быўо, то йа постáўльу ту стоп великий, желызный, тьáшкый серед охтвáни, то йак бы ту прйшоў, дам до тóго стóпа приковáти тьáшкы ґайдáны, — то йак бы ту прйшоў, то и йóго ту зáмкну, то и він ту мýсит сыдйти“.

Коли Исус Хрйстос сьа нарóдиў и роспйатый быў и дýша йóго фступйўа до охтвáни, и повідат шатáна до Хрйста: „Йуж йист ту? То хóтьіў быс мóже фсьі дýшы ўзьáти? А вйдиш, йакый йа ту на тéбе пльац мам? Йа ту мам на тéбе стоп постаўлéный и кайдáны приковáны, и ту тьа зáмкну, то и ты ту бýдеш“. — А Исус Хрйстос повідат так: „То зáмкнеш, тілько мі фкаж, йак мам стáти“. — Шáтан стаў кóўо стóпа и фказаў му: „Так бýдеш стóйаў ф тых ґайдáнах“. — А ґайдáны трісли и зáмкли сьа на шатáньі. И так зóстаў шáтан стойáти. Хрйстос обéрнуў сьа до Йýды, кóтрый го прóдаў за трйтцет срибренникіў Садукéйім, Фарисéйім, старшыньі жыдыўскі, и зьвідýйи сьа го Хрйстос: „Йýдо, што бíльше, ци мого миўосéрдьа, ци твóйіх гріхіў? — Отпóвіў йому Йýда, же бíльше йóго гріхіў, йак Христовóго миўосéрдьа“. — То отпóвіў му Хрйстос: „Зостáнеш ту аж до сýду“. — А йшче му Хрйстос не отпóвіў, же на вікы, лем до сýду. И так выбáвиў фшыткы дýшы з охтвáни и припровáдиў до нéба. Но, и кóнец.

Зап. від Дмитра Сеницї в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

Паралєлї: Ріжні мотиви про сотворене сьвіта, диви: Драгомановъ, Малор. предания. Ст. 91—92. Тамже, ст. 429 - 434. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 44—45. — Чубиньский, Труды, I. ст. 142 144. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 1—4. Ч. 1—2. — Буслаевъ, Историч. Очерки. Т. I. Ст. 437—438. — Караджич, Српске народ. припов. Ст. 93—95 Erben, Vybr. baje a pov. nár. Ст. 1—5. — Руданський Твори. Т. II. Ст. 93—126. Ст. 232—240. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 2—3. — Wisła. Т. IV. Ст. 387—389: Cztery podania o stworzeniu ziemi. — Добровольскій, Смол. этн. оборникъ. Т. I. Ст. 224—226 і 229—231. Ч. 8—9. — Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. IV. Ст. 1—10 і 153—155. — Сборникъ за народ. умотв. Т. VIII—XXI., 3. Ст. 98. — Сборникъ матер. д. опис. Кавказа. Т. XVIII. 3. Ст. 64. — Chełchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Т. II. Ст. 139—141. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Т. I. С. 7—18 і 325—330. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 780—781. Kolberg, Krakowskie, III, 1—16. — Чтенія Общ. Ист. и Древ. Москва, 1880, IV: Барсовъ, народ. пред. Ст. 1—7.

4. Бог і Сатана.

А. С пирвовіку ни було зимлы́, кілько води. І ходи́ў Пан Біг по́вирх води́ і здиба́ў ў йидны́м місци піни́ на воды́ бага́то, шуми́ тако́йі. І сказа́ў до піни́: Уста́нь, Сатано, й ходи. А Сатана́ ўста́ў і пішо́ў. — Пан Біг ходи́ў с кумпаньі́стими, з анге́лами. А Сатана́ кричи́ў на піў сьві́та: Вас хо́дит по́ два, по́ три, та сьа ни нау́ки́мит вам, а йа кілько сам, то миньі́ ску́шно. — Каза́ў Бог: Ӏ вас би було два, йакбис мине́ пуслу́хаў. — А чуму́, Бо́жи, пуслу́хайу. — Йди на хо́ри, там стойі́т ў ми́дници вода́. Пльунь і вас бу́де два! — Сатана́ йак пішо́ў, йак ўзьа́ў пльува́ти, то тьі́лько сьа намно́жило, шчо й сам ни ма́ў де стати. Йак прийшо́ў Па́н Біг, то з йидно́йі половини поробиў хо́рти і потручи́ў на зе́мльу. Так Сатана́ за дьі́тьми жи́лува́ў, шчо дру́гий раз рика́ў на піў сьві́та. — А дру́гу половину лиши́ў Бог дльа не́го на услу́гу. А Сатана́ проси́ў Бо́га, аби му да́ў насьі́ньи, аби сьі́йа́ў дльа сво́йих дьітий, аби ма́ў чим гудува́ти. А Бог йиму́ да́ў вíўса́: Іди́, Сатано́, і сьій, абис ни забу́ў, йак сьа називайи, абис каза́ў, овес, овес, овес. — Прихо́дит сьвати́й Михайі́л і ка́жи: Йако́го ти́ му насьі́ньи да́ў? — Йа му да́ў вíўса́. — Шкода́ дльа не́го білого хльі́ба, льі́пши було да́ти осити́ну. Піду йа і йиго́ зами́льу. І сьі́ў під міст, а він натхо́дит, Сатана́. Михайі́л крикну́ў: Осе́т! — А він йшо́ў і сьі́йа́ў: Осе́т, осе́т, осе́т. І до ньі́ньі сьа ро́дит кульу́шчий осе́т. І зачи́ў сатана́ ґазду́вати. Зроби́ў са́ни, шчоби йі́зди́ў по сньі́гу. Ў коро́ткім чисьі́ сньі́г згину́ў. Він зроби́ў віз. І зроби́ў йиго ў ха́тьі, ни міг цьі́лий вить́игнути на двір, бо сьа ни міг ўльі́сти у две́рі. Сатана́ ўзьи́ў соки́ру і вирýба́ў скі́ни, аби́ були ши́рші две́рі, аби сьа ўльі́з віз. Прийшо́ў Бог, розьібра́ў віз і показа́ў йиму́

вийносити на двір по йидному кóлисьі Ни міх Сатанá вийти з Бóгом на лад, на конéц. Пішоў до ковальыў, казáў, абй поробйли ланцухй з ўсьільáкими защіпкáми і приньіс до Бóга і казáў: Ўбирй сьа ў той ланцýх, будéм прубувáти, хто будé сильныішчий, хто йигó урвé, йа, ци ти. — Ўбирй сьа сам, Сатанó, бо йа ни знáйу йак, а йак йа бýду вйдьітй, йак на тóбі стойіт, то йа сьа ўбирý. — А йак сьи Сатанá ўбраў, казáў Бог: Скій, Сатанó, уппéнний, дóки сьвíта і сóньцьи! — А він застáвиў двох свóйіх чортьакíў, абй той ланцýх перерíзали пилóў, абй йигó спустйли. І оний стáли і ўзьйли рíзати. Йак мíсьиць старйй, то так ланцýх пирирíзуйут, жи сьи тьíлько трóха тримáйи. А йак мíсьиць новйй, то й ланцýх новйй і ни мóжут го пирирізáти пыкóли. Ріжут го цьілйй рік, так го пирирíжут за цьілйй рік, жи сьи мáло й тримáйи, а йак настáни новйй рік, то й ланцýх шче грýпший йак буў. Аж будé спушчéний при кінцй сьвíта; будé ходйў і збирáў нáрід; будé носйти ў коноўцьі смолý і крýглий кáмінь, шчо будé повéрха подьібний до хльíба. А йак настáни вилйкий гóлод, а він кóго здйбли, то будé намоўйиў до сéби: Пітпишй ми сьи, то ти дам хльíба і водй. А хоць сьи пітпишй, то він ни дасьць, бо й сам не будé маў.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 191—192. — Тамже, II, ст. 359—360.

5. Бог і Біда.

Б. То як іщє не було нї неба, ні землї, то Панбіг ходив собі сам по водї. Аж ту Біда вилїзла відкись тай каже:

— Почекай, Господи, і я з тобов піду.

— Та ходи, — каже Панбіг.

Ідут. Панбіг, знаєте, у черевичятах, а Біда в личачищьох. Панбіг іде по водї як по дошцї, а Біда що ступит, то все в воду аж по вуха. Втеперила ся, продрогла, а далї кричит:

— Йой, Господи, та сядьмо де трохи спочити!

— Добре, — каже Панбіг.

Узяв він дрібочку того чорного, що за нїхтем, видовбав, духнув, на тото, а з того зробив ся кусень землї, от такий може, як верета. Простерло ся тото на водї тай плаває. Посїдали вони на тото оба, Біда аж язик вивісила, так відсапує. А Панбіг сидїв-сидїв а далї здрімав ся, ляг, тай заснув.

— Чекай, — гадає собі Біда, — я тепер знаю щьо зробити!

Тай підсунула ся тихонько до Пана Бога, взяла его спячого на руки, тай несе аж на край тої верети, щоби вкинути в воду. Ба несе, ба несе, ба несе, а тота верета все ширша тай ширша робит ся. І все бідї здає ся, що вже от-от до берега близько, вже зачяла бігчи, а беріг усе перед нею тїкає. Вже біда так змучила ся, що ледво дихає, а далї шепнула тихо:

— Господи поможи до берега дійти! — Тогди земля перестала рости. Біда доскочила до берега, розмахнула Богойком тай іно хотїла его шпурнути в воду, аж ту земля з під еї ніг висунула ся, Богойко лишив ся на верха, а Біда бовт у озеро, лиш за нев заклекотїло.

Зап. у Долинї, Долинського пов. др. Ів. Франко

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 89—91. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 342—343.

6. Бог і чорт.

В. Йак Бог сотвóриў сьвіт, и сотвóриў рай, а нйкто нé знаў, ґльа кóго, а лем Бог знаў. Та пóтім Бог до тóго райу пісўаў шатáна садйти овóцы, даў му фсьо, што трéба (што потрíбно там бýўо): грýшкы, йáбка, черéсьньі, слйўкы, шквíры. Але він не посáдиў фсьо —: схóваў під йáзык ййдно йáдро йабýоньóве. — „Ґльачóго-с, шатáне, не посáдиў?“ — „Та йа фсьо посáдиў“. — Бог му повíдат, же ньіт. — „Пáне, посáдиў йим“. — Бог му повíдат: „Та ци не знáйу, што маш під йазыком. Маш йáдро йабýоньóве (йапкóво)“. — И прйзнаў сьа и Бог му повíдат: „То ид пóсад, то бýде тóбі“. — И він посýўхаў и пішоў и посáдиў. И Бог сотвóриў чоўовíка и даў йóму рай и кáзаў му по тім рáйі ходйти и зо ўсьіх овóціў йісти, а с тóйі йабýони, с той, што посáдиў шáтан, што маў під йазыком, то с тóго Бог закáзаў йісти дерéва. — „Бо согрíшиш!“ — И пóкиль сам быў, та не йіў с тóго дерéва. Аж йак му даў Бог жéну, помíчницу, Ййву, óна тóўды с тóго дерéва, звіў йий зўый, жебы с тóго дерéва урваўа. Она повíўа, же йім Бог закáзаў, а він сьа до ний обзыват, шáтан, же зá то не кáже Бог йісти, же бы знáли тíлько, йак и сам Бог. Аж от тóўды звóдиў йуж Адáма на фшитко бо ýрваў йáпко и Ййві пóдаў, óна фкусйла и Адамóви дáла. Пóтім Бог вйгнаў йіх з рáйу, а шатанóви пóвіў, же —: „Бýдеш шмарéный з нéба за гóрдост, за пыху, зá то, же-с звіў першóго чоўовíка“. — Бо му жаль быўо, шатанóви, же чоўóвік выльіплéный з глйны, а Бог му даў такый рай крáсный. А шáтан сой ўзьаў зá то зас звіст, гвáриў Панубóгу:

„Пáне, ты мáйиш йуж чоўовíка и ангéліў, а йа нé мам нич, прийатéльа жаднóго!“ -- А Бог му повíдат: „Вóзмий с кáды на йиден пáлец вóды и шмар за сéбе, и бýдеш маў прийатéльа, товарúша“. — И ўзьаў с кáды на йиден пáлец шмáрнуў —! стóйіт зá ним прийáтіль йóго. Йак зáчаў с кáды вóду метáти, так фшúтку вóду вымéтаў. То маў велúку тму ангéліў тых чорных, што й перезрíти нé міг. И тóўды повíдат Панубóгу: „Будéме мáти, пáне, вíйну“ — бо маў дýже вóйска, йуж маў дýже тых прийатéли. Дозвóлиў му Бог —: „То май вíйну!“ — То сьа на прýтко з ним стáўо. Тóўды йак бýбсне раз, — шáтан скрúчаў: „Пáне, страх!“ — „То мóйи вóйско йде“ — так Бог. Йак загýрмит стрáшні, — шатан сьа бóйіт; йак бýбсне другíраз, йак загýрмит зáтым, — найпéрше стáрый шáтан скóчиў и повíдат: „Пáне, де стáну, та тьа нúгда не спомúйану!“ — И лéтыў зайúно, ани нúгда нé стаў, — лéтыў и лéтыў, а тóты зá ним падáли, за чытырдéсьат дний и нóчий, летьúли йак дойч, — так йіх дýже бýўо. А стáрый йак нé міг йуж нúгде міськьа мáти, так скрúчаў: „Пáне, устáноў мйа!“ — И тóўды ним бýхўо и вибúўо ним пéкўо, и пéкўо тóто йи дльа дьáбліў.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, в серпни, 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Про те, як чорт робив собі товаришів, диви: Драгоманов. малор. предація. Ст. 41, ч. 1. — Чубинський, Труды. І. ст. 191. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 341—342.

7. Бунт Ангелів.

Йак Пáнбіг зотвóриў сьвіт и фшы́тко зотвóриў, што на сьвíті йист, и прúшоў ґ йúдны скáўі и там ў ты скáўі чýйи, же штóси дрáпле. И до тóго сьа озыват: „Што там йи ф ты скáўі, же йа о фшы́ткім знам, а ó тым нé знам?“ — И повíдат так: „Выход геў!“ — повíдат — што йист там за йúден?“ — А тот повíдат так: „Йа там — повíдат — не пíду, бо йа тáкый брыткый — гвáрит, — смаркáтый, рогáтый, та йа — повíдат — не сьмíйу сьа там ўказáти...“ — Але Бог до нього повíдат: „Выйд геў, йа тьа окрáшу“. — Но, и вышоў и Бог го окрáсиў. Йак го Бог окрáсиў, тóўды го даў до нéба. И він быў пéршым ангéўом. И быў ў нéбі и сам бив и повíдаў, же сьа му барз цнé. И тóўды Бог му повíдаў, же —: Идий — повíдат — там до стýдньі и óмоч мизéльный пáлец и шмар за сéбе и зрóбит ти сьа кáмрат“. — Но, але він йак пíшоў, йак зáчаў мачáти пáльці, йак зáчаў метáти, — так сьа йіх тыўко наробúўо [„Намéтаў тма тмоў“ — госпóдар Сениць‍а], што йіх быўо дванатцéтеры хóры. Ну, йуж йак йіх там бýўо там дýже,

так йуж почáли сой крíльувáти; пóтім сьа збунтувáли, же йуж бýдут робúти з Бóгом вíйну. Повíдат: „Зрóбме сой ту — повíдат — прúстоў и мы — повíдат — Бóга йуж выженéме óтталь, мы будéме сой сáмы йуж ту, не бойíме сьа нич!“ — Але Бог сьа нá то погнíваў и зотвóриў нá то перýна (што гы́рмит). Так Бог йак раз блúсну́ў и загы́рміў, а тот найстáршый шатан (дьáбоў) повíдат: „А што то він — гвáрит — мы́слит? Што то йи! Він сьа з нáми бýде биў! — гвáрит. Йак загырміўо другí раз и трíсўо, а він повíдат: „Што то йи?“ — „Мóйи вíйско сьа рыхтýйи“ — так Бог повíдат. Йак загырміўо третьí раз и трíсўо, йак зачáли з нéба летьíти, то летьíли за чотырдéсьат дниў и за чотырдéсьат нóчы, йак дойдж. Шáтан йак хпаў, то выбиў сóбоў пéкўо. И окрýтні зарúчаў велúкым гоўóсом. И потóму, кóтрый хпаў на нóгы, то сьа там фшыткы ґ ньóму сходúли. А кóтрый хпаў на гоўóву, то сьа рóзбрыс, — то озéро там йи. — То там звы́клы бывáйут озéра, — áльбо де сьа тáкы мíсьцьа на зéмли трафльáйут, то нé йист трáвы, так йак бы выпалéно бýўо. — Та йуж.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, І, ст. 137—139. Там вказано лїтературу предмета. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 340—341. — Памятки укр. мови, т. І. Ст. 11—14 і 325—330.

8. Прокляті ангели.

Як Пáмбіх вúгнав аньóлів з нéба, то вонú литíли сóрок день і сорок нóчів. Потóму, як Пáмбіх сказав: Амінь! — то де який був, там зістав.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, І, ст. 16—17. — Памятки укр. мови, т. І. Ст. 12.

9. Грім — то війна між Богом і дїдьком.

Дїти! Як блискає, щобисте ся не бояли нічого! То ся небо отвирає, а сьв. Михайло на штири роги стріляє злі духи. То як вас грім забє, то вам за того гріхи відпустят ся. Злий дух каже: Я ся сховаю до худоби! — А Пан Біг каже: Я забю худобину, а тому чоловікови в десятеро надгороджу. — А я ся сховаю в чоловіка! — Я й чоло-

віка забю і єму гріхи відпущу. — Я ся сховаю в дерево. — А я дерево розколю, а тебе такій забю.

Раз дві кобіти сиділи під копою. Дивят ся — миш вибігла з під копи. Аж тут грім бух! у тоту миш. З миши зробила ся мазь, а ті кобіти обі грім забив. Тота миш, то був дідько.

Раз пасли ми худобу. Грім забив одного хлопця, геть його розтріскав, а другого оглушив. То той, що його оглушило, три дни лежав наряджений; вже третого дня мали його ховати, а він встав. Питали ся його, як на тамтім сьвіті. Він каже: Міні нічого не вільно вам казати. Сей сьвіт — то лишень гостина, позичений, а тамтой вічний. Найгірший гріх за іглу і за сіль. Як котра жінка крала сіль, то злодійці на тамтім сьвіті буде сипати ся сіль з очей. А через вушко іґли кождий мусит перелазити.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, I, ст. 218—219 і 372. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 42 і 43—44, ч. 3 і 6. — Етноґр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. Т. V. Ст. 77, ч. 6. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 155—156. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 282. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 152—153.

10. Як повстали гори.

Ґо́споть Бох зробйў то́го пе́ршого аньо́ла. Не зна́ю с чого́, ті́лько шчо він найста́рший ў пе́клї. Сла́ў го раз Госпоть по гли́ну: бери́ гли́ну ў імя́ моє́; Ґо́споть ка́же — на імя госпо́дне. Він бере́, ка́же: беру на моє імя. Але гли́на ся не ўзяла́. Так два ра́зи. А тре́тий раз ўже не вимовиў на імя́ бо́же, не беру́ на імя́ бо́же, но беру́ гли́ну на імя́ його́. За тре́тим ра́зом винїс. І не хоті́ў ўсьо да́ти, лиши́ў си ў пи́ску за зуба́ми. Ґо́споть зробйў, аби́ він усну́ў. Тай заснува́ў сьвіт. А і́му ў пи́ску зача́ла́ земля́ рости́. Він ся схо́пиў, бо му пи́сок розвереди́ло. Ґо́споть велї́ў ся му оберну́ти до за́пад со́нця і каза́ў му ви́плювати. І ви́росли на по́минку го́ри, ру́жнї го́ри. А ўсї на за́пад звернені.

Зап. в Лікти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 15—16. — Чубинський, Труды, I. Ст. 39—40. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 195. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 506—507. — Етноґраф. Збірник. Т. V. Ст. 161. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 232—233.

11. Як Бог садив рай.

Йак Па́мбіх сади́в рай, то дав Анці́христови зерньита, жиби́ йиму́ подава́в. А Анцихрист схова́в йидно́ зе́рньи і йак Па́мбіх сьи відвирну́в, а він то зе́рньи посади́в. Па́мбіх тогди́ відвирну́в сьи тай ка́жи: Віт тиnе́р ти буде́ш прокльи́тий і твойи де́риво! С того само́го де́рива заказа́в Па́мбіх йі́сти йа́пка нашим прарóдичам.

Зап. від батька в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Памятки укр. мови. Т. I. Ст. 15—16.

12. Адам і Ева.

Пан Біг зліпив Адама і Єву з глини тай каже: Ходїт собі по раю, але абисте не згрішили. А вони обоє були голі і цїле тїло мали рогове, як наші ніхті. А Єва підходила Адама тай скусила єго, бо кобіта то вміє гірше чоловіка скусити. Адам ся розпалив тай пішов з нею спати і так згрішив. То Пан Біг не ябко заказав йому їсти, то тілько дітьом так ся каже. Пан Біг казав їм єничого гріха не робити. — Адам як згрішив, сховав ся поза дерево, бо ся встидав, а Пан Біг каже: Ходи сюда, ходи, не встидай ся! Видиш, сповнив єсь гріх! — І з Адама зникла та шкіра рогова, лише ся лишила на ніхтях на памятку. Адам вирвав лопух і позакривав грішне тїло. Каже йому Пан Біг:

Наж ти, Адаме, рискаль і мотику,
Іди робити на хлїба партику!

А Єву Пан Біг узяв тай витрутив із раю і з неї зробило ся дерево — єва. Видите, яка вона міцна! Ану ламай єї кілько хоч, то не зломиш, бо жива.

Пішов Адам, робит, робит — нема нічого нї за ним, нї перед ним. Аж десь у полудне приніс єму ангел сторож поживу. Каже до него Адам: Що то таке, що я роблю, роблю, а нічого нема нї за мною, нї передо мною? — Каже єму ангел: Ти скажи, як зачинаєш робити: Господи допомагай мінї! — На другий раз Адам як став до роботи, сказав: Господи, допомагай мінї! І від того часу так му все йшло, що й злічити не мож було того, що Адам скопав. — Але Адамови було дуже смутно. Прийшов до нього Пан Біг тай каже: Смутно тобі, Адаме? Жаль тобі за жінкою? А видиш, а казав я тобі, не поповняй гріха! — Адам ся положив спати, а Пан Біг прийшов, виймив одно ребро з Адама тай з него зробила му ся жона. Він ся пробуджає, а вже жінку має. То ви чоловіки з глини, а ми жінки — то вже з вашого ребра. — Жили вони

собі, працювали на хліб і мали сім синів і вісім доньок. Отжеж то не гріх, коли брат із сестров жиє, бо коли на початку сьвіта не був гріх, то й тепер не є. А єдна донька не мала пари і була межи братьми і мала діти. То від неї походят оті сьвітові дівчата, що пари не мают.

Жите і Слово, 1894, II, 179–180.

Оповідачка поплутала тут трохи оповіданє, подаючи вперед факт вигнаня з раю, і аж опісля сотворенє Еви.

Паралелї: Чубинський, Труды, I., 145–147. — Добровольскій, Смоленскій этн. сборникъ. Т. I. Ст. 235. Ч. 14.

13. Адамові діти.

Був Адам і Єва, мали дванайцять синів і тринайцять дївок. Сини повінчали ся з сестрами так, що кождний з них брав трету дївку з ряду. На памятку того днесь можна в третім колїнї женити ся. Єдна лишила ся і почала плакати, же не має пари. А Адам мовит до нейі: „Місти ся межи ними, я ти нич не пораджу!“ З відти пішли завитки і копилицї.

Жите і Слово кн. IV, 1895, ст. 96—97.

Паралелї: Жите і Слово, II, 179—180, ч. 3 (кінцевий уступ). — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 157. Ч. 4. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 861.

14. Перший гріх.

То йидно́го ра́зу заві́джаў ша́тан Адамо́ви и Йи́ві шчьи́сьтьа и так сьа поста́раў, же зро́биў та́ке пітсту́пство, што зро́биў з Йи́воў чуджоло́ство. И пото́му за́шуа гру́ба и ма́уа хуо́пцьа. Йак сьа тот хуо́пец ўро́диў, маў сьім гоўоў. И о́на нат тым нарі́ка́ўа, и він повідат: „Цит, не пу́ач, йа го укра́шу, што не бу́де маў лем йидну гоўо́ву“. — И по́тьім му сьіст го́ўоў зньаў, тьілько му ли́шыў йидну. За́ то сьа Па́нбіг погньі́ваў и ви́гнаў Ада́ма з ра́йу и Йи́ву. И по́тьім Йи́ва покутува́ўа ў ріцьі Ниў, же сьа випокуту́йи за тот гріх, а Адам покуту́ваў ў ріцьі О́рдан. Але ша́тан фсе йіх наво́диў до гріху. При́шоў до Йи́вы и повіда́т: „Вийд з во́ды, бо йуж йис чыста!“ — И до Ада́ма по са́мо прихо́диў, же йуж сьа спокуту́ваў. И так од гріху сьа не освободи́ли.

Зап. від Антона Тиханича в Кота́ни, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Чубинський, Труды, I., ст. 146. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. V. Ст. 378—381 (4 духовні вірші). — Добровольскій, Смол этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 235 236, 239—240.

15. Чому на пальцях нігті?

Чому чоловік на пальцях має „нїгтї?“ Тото мало хто знає. А бувало мої небіщик дїдуньо кажуть, що то давно дуже перший чоловік нїм согрішив, був на цїлім тїлї таким рогом, як ми на нїгтях маємо, покритий. Не потребував він анї одежини, анї чобіт, як от ми тепер. А як согрішив, то зараз тот ріг злїз з него і лиш на памятку, що він був ним колись вкритий, лишило ся по трошки того рогу на кінцях пальцїв на руках і на ногах і то називає ся „нїгтями“.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

Паралелї: Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 782. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 236. Ч. 16.

16. Звідки пішло „Помагайбіг“.

Як Адам і Єва согрішили, Бог вигнав їх з раю, та дав їм мотику, лопату, сапу, серп, сокиру і инчі орудники, аби мали чим робити. Адам взяв лопату тай став копати. Копає, копає, тай все на єднім місци. За три дни вкопав тілько, що лише мав де ногами стати. Адам зачав плакати, а Богови жаль ся его зробило тай каже: „Все, як зачинаєш що робити, то кажи „Помагайбіг“, то я тобі поможу і борше буде йти робота!“ І від тогди Адам і всї люде до нинї, ци то як сами стають до роботи, ци другим, кажуть: „Помагайбіг“.

Записано в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач)

17. Як Адам запродав чортови людий.

Па́н-Біг сотвори́ў Адама і ўпусти́ў йиго́ до ра́йу. Пото́му йак він согріши́ў, то Па́н-Біг йиго́ ви́гнаў. Йак йиго́ ви́гнаў, то він зоста́ў го́лий, пла́каў йак день так ніч піт ца́рским райо́м. Па́н-Біг йиму даў мо-

тику, городник, казаў —: „На, йди, роботай, оброблай зємльу!“ — Даў йиму насьіньа, абй він посьійаў і зємльу ўброблаў і жиў. І йак йиму старшій син народиў сьа, то він маў сьім голоў гадьачих. Тогди прийшоў до нєго злий дух і казаў до нєго —: „Адаме, шо ти миньі приобіцьайиш за тойи дати, то йа тибі твоо сина обчишчу?“ — „А шо-ж ти жадайиш од мене?“ — „Пітпиши миньі свойу душу, то йа тибі твоо сина обчишчу“. — І він йиму пітписаў свойу душу, він йиго обчистиў. Потому через штири тисьачі льит дійаволи тими душами обладовали. Йак народиў сьа Ісус Христос, а прийшоўши до хрещеніиа, хтьіў тейі змазати і казаў сибі до Йирана, жи-б йиго ўхристиў, і вийшоў туди, де той дійавол маў той запис од Гадама, і він тейи знишчиў, спалиў сьірковим вогнем. І потому дійаволи не мали права до чоловічойі душі, — а перве Бог обладоваў за житьа, а по смерты він, бес ті ўсьі штири тисьачі льит. То вже Ісус Христос взьаў тійі души на себе.

Зап. в Лешневі, Брідського пов. від Демчука 1895 р. О. Роздольський.

Паралелї: Етноґрафічний Збірник, Т. III., 35—36. Т. V. Ст. 111—112. — Др. Ів. Франко, Памятки укр.-руської мови і лїтератури. Т. II., 177—179, 187—188, 190. — Пор. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжника, т. VI і Lydia Schischmanoff, Légendes religienses Bulgares, Paris 1896, стор. 48—51. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 240—241. Ч. 20—22.

18. Запропащене і відкуплене людий.

То ни можу знати, шчо за кобіта була пеўно Єва. Я ся не питаў таких, шчо знают, ги учених. Ўродила дітину, жи мала 12 голоў: зьвірі, пси, воўкі, коні, ружні зьвірі були і їдна голова дітиньська. Надійшоў дявол, каже: запиши мені тоти люди, шчо с потомства вийдут. І ўна му записала. Не знала, шчо піде з неї на цілий сьвіт наріт. А єднак вимовила си, шчо два рази буде сї родити, два рази ўмирати, то той то скасує. Господь Бох сї розгніваў і запечатаў ад на штири тисячі літ і царство: Аж хіба мій син отворит. Були люди там у пеклї по 4000 літ, просили того царя, Люципер сї називає, би пустиў їх на сьвіт. Він казаў: Я не пушчу, ви мої! Єден ся випросиў. Господь Бох зробили дваціт штири аньоли. І як ніч так день тоті аньоли сьпівали, плакали цалі 4000 літ. Єден с того аду сї випросиў. І прийшоў піт царство. Три доби плакаў, молиў ся, тай го не хтїли пустити. Аш Господь Бох отвориў двері і ўпустиў до царства. Питає ся: Отче небесний, коли ми вийдемо с тої мукі с того аду? — Почкай, няй ся подивю, ци ўже мій ся син народиў. Ўже, каже, за трицять літ вийдете с тої мукі, віт того Люципра. Як син божий доріс до 30 літ, то пішоў отворяти тотў браму, крикнуў раз: Люципре, отвирай! Раз там кілько народу було, кожди з ножом, сокєроў, сік, різаў, би браму не отворити. Брама ся троха пітхилила, як перший раз син божий крикнуў. Як крикне другий раз, брама ся більше отворила. Крикнуў третий раз. Так, як капелюх з голови, так сї брама отворила. Цалий наріт вийшоў на сьвіт. Син божий го викупиў.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича по прізв. Гаврильців, у серпні 1901, Волод Левинський.

19. Хлопське і бабське волося.

Як то був Ядам і Єва в раю, тей вона їго ніц а ніц ни бояла сї і ни хтїла їго ніц слухати. От, шо він робит, йде до Бога тей кажи: „Боженьку, зроби так, шоб Єва мене бояла сї хоть трохи, а то вона мене ніц а ніц ни боїнї“. А Бог кажи: „Йди, Ядаме, он там до теї річки, обмий сї в ні, то тибі виросте борода і вуса, а то тебе зарас Єва буде бояти сї“. Пішов Ядам до теї річки, обмив сї, тей зарас виросла їму борода і вуса. Али він був голий тей ни мав де руки поптирати, бо була мокра, і взяв тей ширнув нею мижи ноги, тей там їму також волосє виросло. От приходи він до Єви, тей кажи: „Аж типер ти мене будеш бояти сї! Диви сї, який я страшний“. Єва подивила сї тей питає: „А тож по якому ти такий страшний став, Ядамцю соколику?“ „Аво, я пішов до теї он річки, обмив сї і так зарас обріс“. Ну, як Ядам ліг спати в полудне, пішла Євка і сибі хутко до теї річки тей думає: „Зачикай, Ядамцю, будиш ти і мине бояти сї“. Тей прилетїла хутко до річки і шо но вмочила руку в воду, аж тут пчола кусь її мижи ногами. А вона в ноги. Злапала сї там за те місце тею мокрою рукою і зарас їй там виросло волосє на тім грішнім тїлї. І вона більше до річки вже ни йшла, бо бояла сї, шоб знов шо ни вкусило.

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. від Івана Зарубія, 1900 р. Андрей Верительник.

20. Чому у жінок довге волосє?

Як Бог сотворив сьвіт, постановив довершити своє творенє чимось шляхотнійшим і сотворив чоловіка Адама. Жив собі Адам в раю та хоть мав усего подостатком, то все за чимось банував. Пізнав Пан Біг, чого

Адам банує — за жінкою, бачите! — замислив єму сотворити жінку і зробити з неї Адамови несподіванку. Коли раз Адам заснув, підсунув ся до него Пан Бог на пальцях, отворив єму груди, виймив з них одно ребро, положив за себе, а сам почав дірку в грудьох залатувати. Тимчасом надбіг пес (занюхав осхабину!) і нім Пан Біг спостеріг ся, вхопив ребро тай втьокн з ним. Бог пустив ся собаку доганяти, але собака розумний: до плота, тай гоп! через него. Ледви вспів Пан Біг злапати го за фіст, але якось так потяг нещасливо, що фіст лишив ся єму в руках, а пес з ребром уйшов. Що мав Пан Біг робити? Адже не мав ще друге ребро Адамови виймати! Тому взяв і з фоста собачого сотворив Єву. Тому то у жінок таке волосє довге, як собачий фіст.

Житє і Слово, 1895, I., ст. 373, ч. 33.

21. Як Бог сотворив шляхту.

Коли Бог зачав творити всякі народи, то наліпив шляхти з тіста, а Русина вліпив із глини. Наліпив тай поставив на сонце, аби сохли. Якось забіг туди пес, то Русина не рушав, бо був глиняний, а шляхту з тіста всю поїв. Тоді Бог казав ангелови взяти пса за вуха і бити о дерева. Вдарив ангел псом о вербу — з пса вискочив шляхтич Вербіцкий; вдарив о березу — вискочив Березовский; вдарив о бук — вискочив Буковский; вдарив о явора — вискочив Яворский і т. д.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 113. Ч. III.

Паралелї: Драгоманів, Малор. Преданія. Ст. 194. Ч. 35. — Грінченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 122.

22. Супірка Бога з чортом.

Як Пан Біг сьвіт творив, то біда все за ним ходила і все йому на перекір робила. Пан Біг сотворив вівцю чоловікови на пожиток, а біда козу; Пан Біг пса, щоби чоловікови служив, а біда вовка, щоби йому шкодив; Пан Біг поставив церкву, а біда зараз коло неї коршму; Пан Біг зробив млин, а біда фірас (тартак).

Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 15.

23. Чорт у вовка міжь очима.

А. Сус Христо́с йак ходи́ў с Петро́м по земли́, і зроби́ў си Христо́с кота́ і пса. А злый зроби́ў во́ўка. Али лежи́т воўк, ўста́ти не мо́же. Надийшо́ў Сус Христо́с с Петро́м, а він трови́т: Гу́джа Христа! А він ни ўстайи. — Христо́с мо́вит: Гу́джа Сатайани́на! — Воўк сьа схо́пиў, та д ньому, а він зо страху ско́чиў ме́джи во́чи во́ўкови. І днесь та́кій йи во́ўкови чорт ме́джи вочима і тому́ ле́да йакы́й стріле́ць во́ўка не хо́че би́ти, йак нич не зна́йи. А йа такы́й му́дрый, жи йак бы нади́баў во́ўка, то бы мо́виў: Цыка́й, дьı́тку, бо во́ўка би́у!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зроби́ў дийа́вол з боло́та во́ўка. А йак надыйшо́ў Бог, то він йєго́ трови́ў, кричи́ў: Гу́дзь-го, гу́дзь-го! Алє боло́то боло́том йак стойа́ло, так стойа́ло. А йак пан Біг сказа́ў гудзь го, йак сьє воўк з боло́та схо́пиў, і зачи́ў бі́чи за дийа́волом, а він ўтыка́ў на вільши́ну а воўк йак ўхопи́ў зуба́ми, тай віткуси́ў йєму́ пі́єту. А Бох ўпхаў пі́єту ў зе́мльу, та ви́росла з не́йі цибу́льє; а с пі́єти йак пішла́ кроў, то й до ни́ньішного дньє вільши́на чєрво́на, йак здойми́ з не́йі кору́.

Зап. в цьвітни 1897 від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Звідки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневира́ли сьа барз сиро́ты и ме́рли з гоўо́ду, бо йіх не хо́тыў ни́кто хова́ти, бо худо́ба ходи́ўа са́ма, бо зна́ўа бесідува́ти и йак му га́зда роска́заў, так го су́ухаўо и пі́шўо са́мо на по́ўе и там сьа са́мо па́сўо. Але то Па́ну Бо́гу жаль бы́ўо, же дьı́ти мрут по сьвіту, и Бог сам рожжа́лиў сьа, же так дьı́ти мрут з гоўо́ду, бо йім ни́кто хльı́ба не по́даст, бо нико́му не тре́ба бы́ўо пастýха, кой худо́ба са́ма сьа па́се и са́ма прихо́дит до́міў, што го не тре́ба выганьа́ти а́ни пригань́ати. И Бог зака́заў худо́бі бесідува́ти, жебы бы́ўо ньı́ме, жебы ни́кто не́ знаў його бесі́ду. И чорт пришоў до Панабо́га, бо му ка́заў. —

„Чо́го мйа, па́не, потрібу́йиш?“ — „Жебы-с мі зро́биў во́ўка, жебы дрібну худо́бу йімаў и йіў“. — „Па́не, а йак го зро́бльу?“ — „Во́змий дерева и вырубай и вы́теш тако́го зьвірйа йак пес“. — Але чорт не фсе посу́ўшный быў Панубо́гу, але му́сыіў. А він сьа за́ то се́рдиў, же го Па́нбіг з не́ба шма́рнуў. — „Але кой, па́не, фсе тьа мам посуухати, бо мі тілько до роска́зу не́ма нйкто, тілько йиден Бог...“ — И посу́ухати му́сыіў. И зро́биў во́ўка, кой барз велйкый быў, та́кый йак пец. Па́нбіг му гварит: „Чо́го-с та́ке ве́лич зро́биў? Обру́бай го!“ — И він ўзьаў и оптеса́ў доко́ўа и лем тако́го зро́биў, йак велйкый пес, — посу́ухаў Бо́га. Але и так за велйкый быў. Але с тых трі́сок, йак ру́баў, так летьі́ли оре́ўы и воро́ны, то́ты пта́хы велйкы, што йіх не потрі́бно йісти, што мы йіх не ужыва́ме, бо паску́дны: бо то од во́ўка похо́дьат. — Но, те́пер воўк сто́йіт, але нежы́вый, бо йи дереўйа́ный. Па́нбіг му повідат: „Скрич на во́ўка: во́ўче, зьідж чо́рта!“ — Але чорт повідат: „Во́ўче, зьідж Бо́га!“ — Але воўк сто́йіт, не хо́че. Па́нбіг му повідат: „Чо́рте, не́ буд зуфа́ўый!“ — Але він фсе зуфа́ўый, бо не хо́че повісти, жебы зьіў йо́го, лем крйчит до трйох раз: „Во́ўче, зьідж Бо́га!“ — Па́нбіг му зас гва́рит: „Бо не ўста́не, йак му так не по́віш, йак йа ти ка́жу“. — И стаў сой ві́льа йидной ві́льхы и скрйчит на во́ўка: „Во́ўче, зьідж чо́рта!“ — А сам горі ві́льхоў фтьі́че. А воўк ско́чиў и зьімаў чо́рта за но́гу и ро́здер му но́гу. А чорт фтьук на ві́льху, а доўо ві́льхоў зільа́ўа кроў з ньо́го. И за́ то ві́льха черве́на. — И воўк жы́вый. Але чорт од ньо́го пі́шоў. Те́пер Па́нбіг ка́же му робйти на хлыб. воўко́ви. Ка́же му ора́ти и зе́рно сьі́йати. Воўк сьа зьвідуйи: „А йуж йісти?“ — „О ньіт, аз зе́рно выро́сне“. — „А йак зе́рно выро́сне, йуж йісти?“ — „О ньіт, бо тре́ба косйти“. — „А йак косйти, то йуж йісти?“ — „О ньіт, тре́ба возйти“. - „А йак возйти, йуж йісти?“ — „О ньіт, тра моўотйти“. — „Йуж йісти?“ — „Ньіт, моўо́ти“. — „А йак моўо́ти, йуж йісти?“ — „Ньіт, тра хлыб пе́чи“. — „А йак пе́чи, йуж йісти?“ — „Ньай выстыне“. — „Па́не, во́льу сьім гір льіта́ти, мам за те́пуым хлыбом жда́ти!“ — И так воўк поле́тыіў, не́ ждаў хлыба. И обле́тыіў сьім гір и не́ зьіў, лем йидно́го пта́ха. И так пі́шоў по сьві́ту и так хо́дит.

Зап. від Петра Боришовича в Бортнім, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиш свисне, туди вони йдут. А кіз не було ще тогди на сьвіті. Але приходит до Пана Бога чорт тай каже: Дай мінї, Богойку, троха овець! У тебе тілька череда, а у мене і єдної овечки нема. — Тогди відділив Пан Біг чортови трохи овець. Прийшло ся чортови переганяти свої вівцї з стинища на стинище. Вівцї пуджали ся єго і розбігали ся перед ним на всї боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їмати за хвости і стягати до купи, а що вівцї дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їм хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівцї. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6—7. — Ястребов, Матеріалы. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузько?

Йак ходи́ў пе́рший чолові́к по зимлй і ду́жи му докучйли му́хи. А він пішо́ў до Бо́га на ска́ргу. Бог зыбра́ў у́сьо мну́ство до то́рби, шчо тылько на сьвітьі йи: му́хи, мураҳи́, жи́би, ми́ши — шчо тылько йи на сьвітьі, зыбраў чолові́кови до то́рби і каза́ў йиму́: Іди́ топи́ти, тылько абйсь сьи ни дивиў, шчо там йи у сириди́ньі! — Ни міх чолові́к сте́рпіти, шчобй ки́нуў зау́йизану то́рбу у во́ду, а́ли розу́йизаў і подивиў сьи. Тото́ йак ви́литьіло у́сьо — і розлы́зло сьи по у́сьі зимлй. Прийшо́ў чолові́к до Бо́га і сказа́ў, жи у́сьо сьи розле́тьіло по сьві́тьі. А Бог зробйў ш чолові́ка бу́ська і післаў йиго́, шчобй тото́ у́сьо ві́збираў. А бу́сько хо́дит і збирайи до ниньі́шнього дньи і ни го́дин ві́збирати і до скі́нченьй сьві́та.

Зап. в цьвітни, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

Паралелї: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antr. kraj. Т. V, 3, ст. 109. Т. X, 3, ст. 97. Т. XI. 3, ст. 218. Т. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62 63 — Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 79–80. Ч. 2. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 192–194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. Т. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 18. - Kolberg, Pokucie. Т. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 583 і 672. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 350–352.

28. Каня.

Каня — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню сьвіта не було рік оттак, як нинї, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птиці повикопували корита рік. Всї птиці взяли ся до роботи, одна лише каня не хотїла послухати божого розказу, вона сказала: Я панї, я собі заваляю черевички! — тай не копала. Тому заказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В лїтї отже серед спеки та горяча, коли всї баюри повисихають, каня не має звідки напити ся води і тому лїтає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахи, Д. Лепкого.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Чому каня просить в погоду дощу. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. Т. V, 3, ст. 134. Т. VII, 3, ст. 113–114, ч. 21—22. Т. XI, 3, ст. 43. Т. XIV, 3, ст. 202. Т. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 47. — Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очко — королик.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотїв ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птиці ся взбили так високо, як лиш котра могла. А была там єдна така масїнька птичка, же вже менчої на сьвітї нема, тота полегонькы орлови сїла на фіст, а тот і не знав об тім. Як вже орел так взбив ся высоко над всї птиці, же го вже не видно было, злетїла та птичка із фоста єму і ще выще підлетїла. А Господь Бог, як тоє увидїв, засьміяв ся, та сказав: На фосту короля прилетїв королик.

Ігнатий з Никлович, Казки. Ст. 96. Ч. 25.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питав сї, чого вона собі просит. — Дай менї, Боже, так, каже пчола, що кого я вжалю, щоб він вмер! — Нї, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. Ч. 26 — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. Ч. 54. — Вѣнокъ Рус. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людий було мало, земля родила добре, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польоване йдут, то на риби, а жінки сїдєт дома. Нудно їм було. То єдна зачєла Бога просити: Господи, коби чоловік хоць яку шіпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг тото вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ню впали вуши, блихи і вїлякий гид, то такой ї на місци розточили. А від неї розлїзли сї по всїх людях.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелї: Zbiór wiad. Т. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355. — Манжура, Сказки. Ст. 144.

32. Божий сьвіт.

Як сотворив Бог сьвіт, і як вже було на ниму шмат людий, тодї Бог кажи до свого їдного ангила: „Ану бігай, подиви сї, що там роби-

ці на зимли, тей скажиш мині!“ Тей ангил пішов, подивив сі, тей кажи до Бога: „А шо, кажи, на зимли, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нибожи, а шо там люди поробляют?“ „А шо, кажи, тіша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „іди до свеї роботи“. Шось за рік знов посилайи Бог їдного ангила, тей кажи: „А йди-но подиви сі, шо люди поробляют на зимли“.

Пішов ангил, тей приходи. „А шо там?“ — питайи Бог. „А шо кажи, люди живут тей дякуют тибі за твою ласку“. А Бог питайи: „Ну й тіша-ці с того, шо мают?“ „Тіша-ці — кажи ангил.

Знов минуло шось з десіть літ, тей Бог прикликав до себи найстаршішого ангила Михаїла, тей кажи: „А бігай-но подиви сі на землю, шо там люди пороблят і як живут?“ — Пішов ангил Михаїл, подивив сі, тей приходи назад. „А шо там?“ питає Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на зимлї — намножило сі дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди пороблярот?“ — питайи Бог. — „Люди, кажи ангил, зле тепер пороблярот. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят їдно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хлопам, їх всї кривдят і збиткую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тіша-ці і висиля-ці і почииают вже й забувати о Тобі...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я посилав два рази на землю, то всї тішили сї, а тиипер на зимли є радісць і плач, і тиипер зимля аж називайи-ці „Божим мойим сьвітом“. А Михаїл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, шоб їдні веселили сї, а другі шо-б плакали на твоїм сьвіті?“ — „А так, так, нибожи“, кажи Бог — „так майи бути, тиипер нихай їдні висилят-ці, а другі плачут. А колись ті, шо тиипер плачут, будут веселити сї, а ті, шо тіша-ці, будут плакати. Так майи то бути на божім сьвіті“. Тей ангил Михаїл усьміхнув сї тей кажи. „Як так, то ше й бідні будут колись веселити сї, дякую тибі Господи“...

Зап. у Стопнові, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Верстельник.

33. Про Ноя..

Ной знаў, жи бу́де пото́п і ста́виў у лысьі сьім льіт коу̌ча́. Али жінка його́ до́ма не зна́ла, де він хо́дит, тай сьа у̌се його́ пыта́ла. Али він не повіда́ў. А злый прийшо́ў, йак його́ не було́ до́ма, Но́йа, ід жіньцьі му і мо́вит йі: Кобы ты сьа пыта́ла, де він кільки часы хо-

дит! А злый та́кый не знаў, де Ной хо́дит. — Прийшо́ў Ной ў ве́чер до до́му і йак то жінка ко́ло нього: А де ты хо́диш кількі часы? Та у̌же ми повідж! — Гм, йа ти повім, ста́уйу коу̌ча́, бо бу́де пото́па. Тай пішо́ў ра́но. — Али злый прийшо́ў, пытат сьа: Пыта́лас сьа? — Пыта́ла. Десь коу̌ча́ ста́вит ў лысьі. — І злый пішо́ў, йак того́ у̌чуў. — Ной прийшо́ў ў ве́чер домі́ў, злый пішо́ў і роскыда́ў коу̌ча: сьім миль йиде́н кыма́к мета́ў. Ной вы́йшоў дру́гый день, зложи́ў ру́кы, нема́ ни́где нич. А ту гнеть пото́па бу́де. І стаў, заду́маў сьа і стойит. А йангіў кли́че: Но́йу, за́рас кыма́чьа у̌сьо ко́ло те́бе стане́, инно́ стаў бо́рше! — І на час Бог даў у̌сьо ко́ло нього: Котре́ до́у̌ге, бий ў чоло́, бы сьа скоротило; котре́ курте́, затни топір і натьага́й, воно́ сьа натьа́гне. — І за сьім дньіў зложи́ў гет, шчо сьім льіт ста́виў. Прийшо́ў домі́ў, у̌зьаў дьіти і жону́ і у̌сьа́койі птіцьі по па́рі і на́віть тотьі до́у̌гі, то у̌зьаў па́ру, двойи, гадьа́; і у̌сьо́ го послу́хало, хыба́ быў птах йиде́н йиднорі́х, жи маў такы́й ріг йак же́ртку до́у̌гый. Тот не хотьі́ў йти, мо́виў: Йа́ сьа вы́плаўйу. — Йак запе́р Ной коу̌ча́, йак у̌же там у̌сьо было, а злы́й сьа зроби́ў мы́шоў і пройі́ў дыру́, мы́слиў, жи зато́пит, а Ной віттьа́ў па́лець і заби́ў дыру́. А Пан Біг верг рукави́цьу свойу і зробила сьа кітка і мыш зьіла. О́тже мыш йи ш чо́рта, пек му, а кітка, то йи з бо́жойі рукави́чкы. — І со́рок ньиьі́ў і со́рок по́чей дошч ішо́ў горйа́чый і вода́ кыпі́ла так, йак ў горці́ кыпит. І затьну́ла у̌сьі верхы́, а пти́цьа доу̌ко́ла коу̌ча́ти вішала сьа і йак сьа коу̌ча́ пронури́ло, тай сьа у̌сьо затопи́ло. А тот птах йидно́ріг плаваў, плава́ў і йак му сьа пта́хы на ріг наві́шали і у̌топи́ў сьа й він і нема́ го до днесь. І за со́рок до́біў Бог даў, вода́ у̌па́ла. І шче Ной с коу̌ча́ не вы́ходит — а крук ме́джи пта́хами і днесь найрозумньі́шшый йи, а́ли він маў мо́ву — і пісьла́ў го Ной: Йди, ци прине́сеш ми, жибы́ дашто́ у̌же вы́росло на земли́! — А крук поле́тьіў, надыба́ў десь коньа́ і у̌же́ го дьзьобат, ни дба́йи за ни́шчо. І Пан Біг го закльа́ў: Іди́, бода́с коньа́ гльадаў, пок сьві́та. І днесь жебы́ денебудь кінь здох, йуш там крук летит. Али пісьла́ў Ной го́лупцьа. Го́лубець поле́тьіў шче че́рез во́ду і прыньіс виногра́ду галу́ску; тому́ і днесь го́лубець мо́ре перелетит, бо не ма́йи жоу̌ча́; а бі́льше жа́ден птах не перелетит. І Ной с то́го си виногра́ду зроби́ў вина́ і у̌пиў сьа. І маў три сыны́. Поча́ў сьпіва́ти, па́дати, зверх с се́бе шма́тьа, го́лый ска́че і йиде́н сын повіда́т: Диви́, шчо наш утіць ро́бит! Гет у̌дуріў. Было го у̌зьати. — А дру́гый мо́вит: Ньай быў не пиў тьілько. — А тре́тый у̌зьаў, закры́ў си прости́ралом во́чи, аби сьа не диви́ў, пішо́ў, зави́ў вітцьа́ пла́хтоў і у̌зьаў. Тепе́рь с то́го Йафе́та, паны́, з Се́ма жиды́, а с Ха́ма хло́пы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц. Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русскій Вѣстникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литерат. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Erben, Vybr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Т. I. Ст. 65—73. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 237—239. — Václavek, Valašské pohadky a pov. T. I. Ст. 139. — Етноґрафічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про кота й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і слїпий Жид.

Дивит сьи Мойжиш, шо йи сьльіпі жиди. Тей приходит до пана Бога, тей кажи: „На шо ти йиго, Божи, сьльіпим врóдив?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа йиго зробив сьльіпим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жида за сьвітка і жиби той сьвідок видьів, шо ти йиму гроші тійі дайиш. І кажи йиму так: На но тобі гроші і сховай тійі гроші, бо йа майу напасьць, мине хочут до кріміналу взьити, бо, кажи, йа тійі гроші фкрав. Йак мине возьмут до кріміналу, то тійі гроші твойі, а йак мине ни возьмут, то абис миньі віддав, бо миньі траба будé. — І Мойжиш так зробив і дав йиму гроші. Приходит до пана Бога. „А шо, давис тому сьльіпому гроші?“ — Кажи: „Дáвим“ — „Ідиш типер від него відбири“. — Пішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай миньі гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Сьльіпий кажи: „Вітчіпи сьи від мени — йа ни видьів жадньі твойі гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Сьльіпий тогди не видит бучка, шукайи за бучком — мацайи: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьи, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той сьльіпий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиш — кажи — на шо йа йиго сьльіпим зробив. Він сьльіпий, а йакий він нидобрий, а йак би він був видьів, шоп то з него було. Кілько би то було від него льудий тирпіло! А йа йиго зробив сьльіпим. Майи від него багато льудий тирпіти, най він сам йиден тирпит. А возьми собі того сьвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбирéш.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

35. Чому можна красти?

Жиди росповідайут, жи то семи приказаньи, то ни йи гріх, то можна красти, бо Мойжиш йак приказаньи ньіс, йак приньіс до школи — йак ішов биc поріх, тай фпав, тай то сьи семи приказаньи розломало. Тай жиди повідайут, шо то можна красти, бо йак Мойжиш розломав, то воно сьи перши розломало тай типер воно сьи все ломит.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

36. Як Мойсей дістав роги.

Йак Мойжиш пас вівцьі і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скинь ўозутьи свойи, а фступи на сьвите місци мойи“. — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, йакий ти чу́дний“ — йак то жит ни вмів вимовити йинакши, бо чу́дний то значит цудний — брудний. — А Памбіх кажи: „Ти ше чудньіший, помацай но — кажи — сьи за голову“. Мацайи, а він майи роги. Так сьи дивив Мойсей — хтьів пана Бога вобачити і ни видьів пана Бога, али видьів троха карк, йак вже Памбіх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від матери, О. Деревянка.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жиди́ ходи́ли з Мойсéйом по пу́шчи, то Бох їм посила́ў ма́нну та перепели́ці. Але жиди́ ду́же захланні! Налапа́ли тíлько перепили́ць, шчо сї їм позасмерджували. І так вони́ ї́ли засмерджéні перепили́ції, а с то́го подістава́ли па́рхи.

Зап. в Лікти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цига́ни і днесь жи́йут і так шче си мо́ўйат: То крíльова принци́зна то пе́рша на́ша ма́тицьа бы́ла. — А чому цига́не? — Но, чому́,

йак сьа царь ўтопиў, а ўна не ўтопила сьа і мы ўсьі по ньі походимо. А воно здайи сьа так было, жи йак были льўде ў Фарайона — а Фарайон так значиў йак днесь цигане, Зраильтьани, і йак Мойсей выбавиў і йак йшли віттам, ўдариў Мойсей палицеў по мори і ўтворило сьа. І почали льўде йти за Мойсейом так, йак дорогоў ў водьі. А Фарайонови жаль было, бо він ними робиў, тай почаў бічи з воськом і тот выходиў Мойсей з морйа, а Фарайон ўвійшоў. Йино ўвійшоў ў воду цаўком, море стынуло сьа і затопило сьа ўсьо. Али была крива дьіўчишче, та тота не могла йти борзо. Прийшла д морйу, а злый віткысь ўвидьіў. Та ўна нагнала сьа скакати ў воду, а чорт мовит: Не, не скачи, будемо сьа женити, та цигане по нас будут хоць. Тай віттак поженили сьа тай днесь цигане по них: чорньі — тому, бо дьітко чорный быў; і натуру таку майут дурнувату до днесь йак злый, бо й злый несь йак сонце грійи і тепло, йак завертит даґде на доровьі порохами, то чоловік мовит: Во мньа Отца і Сына, шчезни від мене, бідо! Али ни знайу, повідайут, жи цигана ни кстьат так йак йинчого чоловіка, хыба по пойас; і він йи так гі християнин з горы, а з долу так йак шчез-бы дьітко; бо йак бы го не кстиў трохы, тобы ў скалу ўтьік зараз йак дьітко. Біда ўсе ў скальі сьідит.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96. Ч. 8. — Пыпинъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченной рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 725—163. — Етноґр. Збірник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

А. Той Самсон був дужи моцний чоловік. Такий моцний, шо їго нічим ни було можна забити, навіт сокора го не чіпала ся. І їдного разу як пішов він на войну, то сам всїх побив і ни змучив сї. І тоди видят вороги, шо зле з ним, стали радити сї, як то їго зі сьвіта зґладити? Взяли вони, вибрали найфайнїйшу дївку, шоб вона їго зрадила. Бо кожда дївка є зрадлива. Зобачив він ту файну дївку і аж їму серце тьохнуло така файна! Тей він дужи закохав сї з нею і полюбив ї дужи.

І вона їго раз питає: „Скажи минї, милий, чим твою силу можна подужати?“ А він каже: „Як би хто з'язав минї дужи моцно руки і ноги воловими жилами, тоб я тодї стратив свою силу“.

От впоїла вона їго, тей з'язала моцно жилами воловими і тодї крикнула:

„Самсони! Пилипинцї твої вороги ідут!“ — А він як почув та як зірвав сї та кинув сї, то зарас жили потріскали і він став втїкати від неї. Втїкає він полем, аж далеко під лїсом здибає череду с пастухами, тей кажи до пастухів: „Я биру сибі того виликого барана, і привяжу їго он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіт, шо я тут був і нех бє того барана і як їго забє, то можи далї гнати за мною“. Тей він пішов, аш тут жинут Пилипинцї. Пастухи їм зарас сказали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли й стріляли і посїкли їго на капусту, а він таки стояв і дивив сї на них. Тей видят вони, шо нїц ни зроблят, тей взяли і назад вирнули сї, а за ними зарас вирнув сї і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дївку, і вона як зачала їго лесточками підходити і він ї сказав: „Я маю па голові три ангельскі волоски злоті і я від них такий моцний. А як би хто вирвав минї ті волоски, тоб я ни мав теї сили“. Вона аж сї втїшила, як те почула і зарас їго впоїла дужи моцним вином тей взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельскі волоски. А тодї стала вона кричати: „Втїкай, Самсоне, бо Пилипинцї ідут!“ Він хутко зірвав сї з лїшка і зараз впав на землю, бо ни мав жадної сили. Тей зараз прийшли Пилипинцї, викололи їму вочі і засадили до гарешту. В гарештї за три роки знов виросли їму назад ті три ангельскі волоски і він знов дїстав вилику силу. А той гарешт був в Русалимі під зимлею. Їдного разу він попросив сї, шоб їго пустили трохи на спацир. І позамикали сїни тей пустили їго на сїни спацирувати. А тоди в тім Русалимі був якийсь баль і в тім Русалимі на горі було тодї дужи шмат людий. От спацирує він по сїнех, аж намацав грубелезного стовпа мурованого, шо він підпирав всї мури. Тей обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сї душе грішна і правидна!“ І шарпнув за стовп, тей завалив цїлий Русалим, позабивав всїх і сам забив сї.

Зап. в Теребіни, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Ветельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Быв єдин розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий быв і дуже дужій быв, він не розбивав нич, хіба жиди і великії паны, а він мав три

ангельскі волосы в голові. Відтак десь якими штуками го заходят, куля го ся не імат. В єдном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лїсничі і стрільці, всяке на сьвіті, жебы го імити. Дуже быв великий ліс, і там были стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тамтуды ішов як за ним гнали) як прийшов на тоты стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав ім много грошей і выбрав штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжте ним, же я ту быв, і няй они в тоты бараны стріляют, як забют, няй тогдый за мнов ідут в тот чяс.

Они прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обибрав си быв у селї Жолобчук хату, що сидів си у нїй, як коли зійшов із лїса. І відтак наяли паньство єдну жону:

Мы тобі дамо гроші, які схочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го з сьвіта мож згладити.

Она повідат:

— Та чим бы тебе з світа спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарізав, а жил тих намыкав і тым мене увязав, і мене бы тогды імили.

Они дали ї трунку, нїт вісти якого, жебы го запоєла і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напити, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по тя прийшли.

Він як став, всьо пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напити великого і она зновель ся выпытує. А він ї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волосы ангельскі, якбы тоты три волосы вытяг, то вже по мнї, як застудинило.

І відтак він склонив голову на колїна, і она взяла і вымкла три ангельскі волосы і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темниці, і очи му выняли.

За рік му ангельскі волосы зновель выросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани посходили, і як ся запер єднов руков в єдну стїну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всьо завалив.

Игнатій з Никлович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Са́мсон був жидьі́вским крі́льом, а такі́й був сильні́й, жи каза́в: Йак би ми Па́мбіх позво́лив, то вла́дав бим цьіло́в земльо́м, йак йапком. Йакий був сильні́й, а каза́в, йак би ми Па́мбіх позво́лив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелї: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіе…

Йак то дау́ньі́шче шче бы́ло ў церква́х, льу́ди ни зна́ли так гі днесь таки́х обрьа́ткіў до́брых, тай собі выпомина́ли ў ванге́лийу ўсьаке, шчо жи́йи на сьвіті, а жа́бу забы́ли. А жа́ба ўсе погризе́ то йиде́н па́пір, то два у ванге́лийу і так сьвяшче́нник не може́ сьа докона́ти, шчо́ сьа таке́ ро́бит. Али бы́ла така́ воро́шка і ўна поворожи́ла, жи жа́бу ни спомина́ти нич і вона́ льізе і гризе́ так. І віт тогды́ так узна́ли ста́рші сьвяшче́нникы, цы там бі́скуп, жи мо́вити так: Усьа́койи дыха́нійи да хвалі́т Го́спода. Віт тогды́ не гри́зло нич у ванге́лийу жа́дин па́пір до днесь, Біх так да́ў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубинський, Труды. І. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. — Сборникъ за нар. умот. Т. I, 3. Ст. 108. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і їдного разу він заслап дужи. Тей Господь зіслав їму свого ангела з двома килїхами в обидвох руках. І як явив сї їму той ангел, тей кажи до него: „Ото, Давиде, прислав мине Бог до тебе с тими килїхами, і з них їдного маєш випити. Як випєш з правої руки, то нїгди ни вмреш, а будиш вічно тут жити, а як випєш з лївої руки, то вмреш. Надумай-сїж, ни-

боже, добре тей пий, з котреї руки хочеш“. А Давид подумав подумав тей кажи: „Випю з лївої руки“ — і взяв тей випив і за три дни вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди також булиб жили вічно, а то він випив, тей вмер, і люди від тодї дужи вмирают.

Зап. в Сільци Белзькім, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Верестельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матерній утробі, то вже говорив.

Цар і царева на спацир йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорит в нїй: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тілько си помислила, як сї та дитина вродит, єї стратити.

Як тілько вродила сї, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ньої не затекла і пустила дитину на воду. Десь далеко прали дївки шмате. Скринька до них приплила, а вони цїкаві видїти, що там є. Вітворили і увидїли, жи там була дитина мала і жила. Налякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цїкава. Як тілько підріс, не хтїв сї тримати і втїк і навіть ни подєкував за своє вихованє.

Пішов гет далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днїв і зачєв оповідати ріжні річи. Пастухи обрадили сї, його за круля між собов обібрати. Виставили палату з прутиків і що дня стояли два на вартї.

Довідали сї сторонні люди і приходили в всяких припадках до него, а він кождому раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до лїса по дрова. По дорозї здибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змилував сї, взяв гадину за пазуху і єю огрів. Гадина ожила і обвинула сї єму коло шиї. Ходив хлоп по лїкарях, тратив сї, а нїчо не помагало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв сї дати коруну, бо бояв сї, що той вістане старшим над ним. Але Соломон сказав, що тілько на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і сказав: „Він тебе огрів, а ти єго сї вчіпила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина сї уступила.

ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще ніхто на сьвітї не видїв. Спацирувала тамтуди цїсарева (єго мати). Сподобала собі, що свою особу увидїла в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби єї міг спродати тоє люстро. Він її відказав так: Скоро панї цїсарева піде зі мнов спати одну ніч, то то люстро панї подарую. — Пристала на тоє і запросила єго до свої палати, як мужа в дома ни було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межи собою мич острий. Налякала ся була царівна. Думала, жи єї хочи тим мичом в ночи зарізати. Він відповів ї: Не бій сї, нїц ти ни буди — і спокійно заснув. Рано ї сказав так: Мамо! Видиш, ти мине втопила, а за тії вчинки, жи ти хтїла зі мною грішити.

4.

В тім самім дню довідав сї цар, жи то був рідний син. Цїсарева казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ни верни. Як його замкнули до вйизницї, не було куди втїчи, тілько шпара маленька, от жиби руку встромити. Він насмаровав сї милом і витиснув сї тими шпарами і втїк до тих пастухів.

5.

Десь там зробили плуг і ходили по сьвітї таксувати, що плуг варт. Соломон в той час бідував ще, пас череду.

Прийшли до него і питают сї, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сїм лїт дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хлїба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратина.

6.

Якийсь пан справляв баль і лижки поприв'язував до лїктів (давна міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай минї а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як висше.

7.

Той сам пан насипав гроший на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав з заду друк, щоби сї ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намастили підошви у чобіт. Ті так зробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дім з прутиків, а такий, як був у папа. Буде й варта, як коло двора папа. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. . . . Цар його не злапав. Соломон хтїв спробувати, як високо небо від землї. Задумав зміряти. Сїв на голуба і полетїв з ним в гору. Али Бог видїв, жи вже туй туй може зміряти і кажи до Михаїла: Обітни єму крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще й мине хочи змудрувати. Сьв. Михаїл обітєв крила голубови і помало голуб сї спустив з ним на долину і таки ни зміряв.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всї числа зап. в Подусильній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йидно́го ра́зу, йак и́шче кріль́уваў царь Да́вид, то маў двох сы́ніў: Саўамо́на и Апсаўо́ма. Саўа́мон быў ста́ршый, Апса́ўом моўо́тшый. Йидно́го ра́зу, то и́шче не бы́ўо тако́й докўа́дной ва́гы, йак те́пер сут, — аль Саўа́мон, хоц быў мале́нькый хўо́пец, він со́бі розмы́слиў ва́гу зроби́ти. И йак зро́биў ва́гу, ўзьаў псьи гі́ўно и кобы́льи гі́ўно и так ва́жиў. А ма́ти сьа його́ зьвіду́йи: „Што, сы́ну, ро́биш?“ — „Ва́жу ба́бскый ро́зум и кобы́льи гі́ўно. Але и́шче сы́м ўу́тіў кобы́льи гі́ўно тьа́шше, йак ба́бскый ро́зум“. — И ма́ти сьа на́ то погньіва́ўа. А то бы́ўо ф пйатни́цу. Йак и́шўа ф субо́ту до божни́цы, до сьвати́ньі, то й Саўа́мон хо́тьіў з ньоў пі́ти, — о́на сьа на ньо́го погньіва́ўа, вы би́ўа го и за́мкўа ф поко́йу. Він там пва́каў, — но, и при́шоў так йакбы пана́шко (бо и о́ни, жы́ды, ма́йут тако́го, йак го обрізу́йут осмо́го дньа) и выпу́стиў го на вы́гльад. И тот хўо́пец, Саўа́мон, ўзьаў сьа и пі́шоў до сьві́та. Прихо́дит кріль Да́вид и зьвіду́йи сьа, де йист його́ хўо́пец Саўа́мон, але ни́кто не́ знаў, де сьа по́дьіў, — бо він йуж ду́же заўува́жаў, же то йист хўо́пец му́дрый. Россы́лаў по ру́жных сторо́нах пісўа́ньцьіў, жебы го гльада́ли; але сьа поверта́ли, ни́ґде го не на́шли. Ка́заў зроби́ти зўо́тый пу́уг и воўочи́ти так по кра́йі и же́бы, ко́го де стрі́тьат, жебы сьа зьвідува́ли каждо́го, жебы го отаксу́ваў, што ва́ртат. Але не на́шли ни́ґде тако́го, жебы розу́міў то́му, што ва́ртат. Аш при́шли на йидно́го хўо́пцьа, што пас сви́ньі, хльіб йіў и с... и ґа́чи и́скаў. И о́ни сьа го зьвіду́йут, то́ты, што тот пу́уг ўле́кли: „Што ро́биш?“ — Повіда́т: „Ста́ре но́вым выби́вам, а бри́ду од на́ндзы огa̋ртам“ — (се́бе на́зваў бри́доў). Зьвіду́йут сьа го то́ты, што мо́же тот пу́уг варта́ти. А він по́віў так: „Гўу́пый тот быў, што та́кый пу́уг ка́заў зроби́ти, бо зўоты́ми пўуга́ми не ора́ли и не бу́дут. Бо він ва́ртат піньа́зьі, але в и́ншый спо́сіб“. — И забра́ли сьа и пі́шли. И при́шли до ца́рйа Дави́да и повіда́ют, же йім ни́кто не по́віў нич, лем йи́ден хўо́пец —: же тот гўу́пый, кто та́кый ка́заў пу́уг зроби́ти, же зўоты́ма пўуга́ми не ора́ли и не бу́дут, же він бы ва́ртаў гро́шы, але в и́ншый спо́сіб. Да́вид повіда́т: „Бе́рте ко́ньі и сьіда́йте на́ ньі и и́тте там йак найско́ре, бо то тот хўо́пец бу́де мі сын“. — Посьіда́ли то́ты пісўа́ньцьі на ко́ньі и и́шли там йак найско́рше. И прихо́дьат там, де сьа то́ты сви́ньі па́сли, — то сви́ньі, йак сьа па́сли пере́дом, то и зась сьа там па́сли, але йуж при́ них быў и́ньшый па́стух, то́го хўо́пцьа йуж там не бы́ўо.

Те́пер тот хўо́пец не при́шоў до Йирусали́му, аж йуж быў гі́дный хўоп, доро́сўый. То́ўды не бы́ўо и́шче до то́го ча́су дзе́ркаў, аж вы-

мйслиў Саўа́мон. И при́ньус то́ты дзерка́ўа до Йирусали́му и прода́ваў то́ты дзерка́ўа на ры́нку. То бы́ўо льу́дом ду́же чу́дне и ўако́ме. И при́шўа там и його́ ма́ти, — што найкра́шше дзерка́ўо маў, найдоро́кше, то сой выбра́ўа його́ ма́ти, же́на ца́рйа Дави́да. И зьвіду́йи сьа го, што то бу́де коштува́ўо. А він йі́ отпо́віў: „Ты то не ку́пиш, бо то доро́ге“. — А о́на сьа засьмі́йаўа: — „Та йак йа не ку́пльу, та хто ку́пит?“ — Бо йи́ньшым же́нам то прода́ваў дзерка́ўа барз ту́ньо. Але о́на на́ ньім коне́чньі допе́рат, што за то́то дзерка́ўо, — а він знаў, што його́ ві́тцьа, ца́рйа Дави́да, тоўды не бы́ўо до́ма. И пові́дат йі так поти́хы: „А то знаш, па́ньі, то йист барз доро́ге, а наре́шті, же ти непотрі́бно пўати́ти. То пере́спий сьа зо́ ўном йи́дну ньіч, то йа ти го так дам, за́ то“. — И о́на на́ то приста́ўа, бо то быў ду́же кра́сный хўоп. И пові́дат му так: „То при́деш пан до паўа́цу о деўйа́тьі годи́ньі“. — И він йі то́то дзерка́ўо даў за́раз. И пото́му прихо́дит девйа́та годи́на, — він прихо́дит до бу́рку и фхо́дит до паўа́цу, до станци́йі. И о́на му пові́дат: „Сьі́дай пан!“ — Він сой сьіў звы́кльі йак подоро́жьный, — о́на зрыхтува́ўа йуж до́бру гости́ну ґльа ньо́го и так му да́йи вече́рйу, йак сьа нале́жит. По́шьчьіль бы́ўа ґльа ньо́го гото́ва выстеле́на и каза́ўа со́й му по вече́рьі льа́чи. Посу́ухаў йий, льуг сой за́раз. Она на дру́гу по́шьчьіль сой ле́гўа ко́ўо ньо́го, — за хви́льку пові́дат до ньо́го: „То роб, пан, за то́то дзерка́ўо, што маш роби́ти!“ — Але він уда́йи так, же спит. Пото́му за хви́льку пові́дат и другі́ раз, бо ма́ўа на́ не ду́же дьа́ку (на ньо́го, фши́тко йи́дно), — а він отпо́віў: „Йако́се сьа мі спа́ти хо́че, бо йи́зьдьім подоро́жьный, то йим змуче́ный“ — и зас да́льше уда́йи, же спит. За хви́льку — о́на ни́йак спа́ньа не ма́ўа — пові́дат му третьі́ раз: „То йак, пан, за то́то дзерка́ўо маш то роби́ти, то роб!“ — А він йі́ отпо́віў: „Ви́диш, ма́ти, йа ти и́шче пові́даў, йак йим быў ма́ўый, же и́шче сьім у́тьіў кобы́льи ґі́ўно тьа́шше, йак ба́бский ро́зум! Бо ты за кава́лец скўа, за кава́лец шкы́бы, то бы-с зробйу́а чужоу́ство, ґріх смерте́льный, с сво́йім ґу́асным сы́ном! А не́ знаш ты, же йа йи́зьдьім сын твій, а ты ма́ти мо́йа?“ — И так зоста́ўа барз заганьбле́на од Саўамо́на. — Ско́ро при́шоў цар Да́вид до́міў, то Саўа́мон му за́раз доку́ўадньі у́шитко опо́віў. — То йуж ко́нец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломонові мудрощі.

В. Соломо́на корты́ла у́сьі му́дрошчі зна́ти зза молоды́х льіт і на ста́ріcьть, у́се. І зробйу́ собі він зло́тьі чере́викы. Прины́с до све́йі ма́тери — а перебра́ў сьа, бы́ го не спізна́ла — і мо́вит: Йак бы така́ па́ньі ла́скава, бы зо мноу спа́ла ньіч, та́ бым йі даў то́ты чере́викы. — А йі́йі скорты́ло, тай мо́вит: буду́. Тай він си льіг з неу, тай імйу́ з до́лу і мо́вит: От, тота́ бра́ма, шчо йа неу йшоу. Імйу́ за че́рево, мо́вит: От тота́ зага́та, шчо йа у ньі лежа́у. Імйу́ за цицькы́: От то́ты ду́ды, шчо йа у них граў! — Али вона́ собі́ ни доміркува́ла, шчо він бе́сьіду́йи. Перепочува́ли до ра́на і даў йі чере́викы. А сам си у́зьаў вагу́ і ва́жит пе́сьи ґіно́ і ма́терин розу́м. Али хтось го сьа пы́тат: Шчо ты ро́биш, Соломо́не? — От ничь. Ва́жу ґіно́ пе́сьи з розу́мом ма́терины́м і ґіно́ тьа́шше шче два лу́ты, йак ма́терин ро́зум. — А то чому́? — Йак то чому́? Татже ма́ти зо мноу за чере́викы спа́ла. — Али дочу́у сьа Дави́д, уте́ць му, і хоты́у го стра́тити. Али він у́тьік гет. Ґа́дат собі́ Дави́д: Пойі́, йа буду́ роби́ти баль, він му́сит прийти́. І поробйу́ такі́ лишкы́ з до́угыми держака́ми царь і повельі́у за кі́ньцьі си іма́ти і йі́сти. Ну, і йа́кже мож скры́вити, за коне́ць іми́ти ли́шку і нести́ у рот, коли́ ли́шка не сьві́тчит до ро́та аж за пле́чі. Али Соломо́н ві́ткысь у́біг: Чо не йісте́? — А вони́ та́кый сьідьа́т. — Йі́чте. — Та́ бо не мож. Царь вельі́у — бы́смо за кі́ньцьі і́мали, не мо́ш скры́вити д ро́ту. — Та кормі́т йидны́ дру́гых! І у́тьік. — Царь у́війшо́у: Хто вас так нара́дйу? — Ту быу йакы́сь чолові́к. — То Соломо́н. — Ба гльа́дай, нема́ го. Али ро́бит він зась кома́шньу. І ничь ни вари́ли, хыба́ мньа́со та ры́бы. Соломо́н прийшо́у: Тфу! Шчо с тако́йі кома́шньі! Мньа́со трава́, а ры́ба вода́ — а хльіб голова́, та го немa! Тай у́тьік. — Али царь вы́льльаў з зло́та плуг. Дау нести́: Хто такы́й сьа на́йде, бы у́гада́у, шчо́ він варт. Али несе́ йакы́сь там чолові́к го і наказа́у йиму́, абы́ ука́зуваў, де кого́ надыба́т. Тот не́се, ди́вит сьа, чолові́к се́ре. А він сьа пы́тат: Шчо́ ты ро́биш? — А шчо́жбым робйу́? Новы́м клы́ньцьом ста́рый выбива́йу! Тай у́стаў, пі́ттьах си портки́. А тот пы́тат го сьа: Шчо тот плуг варт? — Альо́ то́го ґіна́. Мо́вит: Він сьа найшо́у йиде́н, жи вы́льльаў таке́, а бі́льше тако́го нема́. У ме́не тото́ плух, шчо́ сьа во́ре, сьі́йи сьа зе́рно, та льу́де жи́йут зза то́го плу́га. — Прийшо́у тот с плу́гом до царйа́: Но, йакже там гада́ли? — О, у́сьа́ко, хто йак хоты́у. Али йидно́гом находи́у, жи с..у, та мо́вйу, жи то́го ґіна́ варт! — Та то Соломо́н. — Ану́ ідьі́т шче, мо́же тако́го на́йдете, шчо бу́де шче у сьві́тьі роби́ти да́шчо́, дайаку́ шту́ку, таку́ ґі льу́де не ро́бйат. — Пі́шли, дйу́йат ся: Чолові́к лу́пит кобы́лу і йі́ст палена́ і вош бйи на паленьа́ти. Вони бі́льше таке́ не находи́ли ни́ґде тай прийшли́ до царйа́ зноу. Ну, шчо́сте дагде́ вы́дьіли? — Ничь, хыба́смо ви́дьіли, жи лупи́в чолові́к кобы́лу, і йі́у палена́ і бйу вош на тым паленьа́ти. — Та то Соломон, було го іми́ти. — Ба коли́ мы не зна́ли.

Зап. в марті, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: До всїх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—260. — Етнографічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 262—269.

47. Соломон у сьвітї.

Г. Йак примýдрий Саламон пішóў віт свóго тáта Давида ў сьвіт прахтикувáти і пішóў по скáрбах, буў ў йидного пáна за комісари і застáў ни повиплáчувані льýди, даўньíшчі доўги. А йак йиму пан вúдаў грóші за рахýнком, він повиплáчуваў ўсім, тому ни стáло, жи мýсьіў і свóйіх доложúти. А йак пішóў до дрýгого, то буў фíрманом. Йак кóньі сполóшили сьи, віс пиривирнýли, то пан казáў, жи фíрман вúнин; а йак пáнови самóму сьи сполóшили, то пан казáў жи кóньі вúнни. А йак прийшóў до трéтого, то пан маў стáдо такé свиний, шчо котрий пастýх займúў, то ньíґди ўсі до дóму ни пригнáў. А він йак займúў пáсти, то биз день ўсі сьи порозбігáли, а він ў вéчир йак зловúў пацьи, йак ўзьиў душúти, то ўсі свúньі сьи збíгли, а він ўтьік аж на дириви́ну, бó би го були зьзьіли. І ў вéчир ўсьі гнаў до дóму. Пригадáў собі цар Давид: ни знáти, ци шче мій син жийи де ў сьвíті! І казáў вúльльити золотий плуг і нéсти йигó ў сьвіт і питáти, кóгó здибльи кілько, аби отаксуваў, шчо той плуг вáрта. Льýди і пани то таксувáли о вáртости злóта. Йидньі казáли, шчо варт кілька сот; дрýгі казáли, шчо варт кілька тúсьич, а трéтьі сами ни знáли, йакý тáксу зложúти на кілько багáто злóта. А йак здибали тóго пастухá і йигó запитáли, шчо той плуг вáрта, а він йім вітповíў, шчо йак ни бýди бéризьньи вéримньи, а мáйа душчý, то ни варт тóго, шчо піт плóтом смирдúт. Шчо золотий плуг вáрта, йак нимá ўродзáйу на пóли? — А вони йак тотó ўчýли мýдри слóво і прийшли до дóму і росповіли, казáў Давид, жи: шче жийи мій син. Йак пригнáў до дворá свúньі, а вітходúў зо дворá, то написáў пáнови на двéрих, шчо плати два рáзи так свинарéви йак окóмаиови, бо кúшча слýжба пáсти, йак окомáнити.

Зап. в цьвітни 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужи мудрого сина і він раз взяв своï матери чіпец, а ше був малий, мав доціро шість років, і жменю клаків тей став на воротах і важи їх на вазї, тей клаки чіпец переважили. Аж тут надходит мати тей питає їго: „А ти шо робиш сину?“ „А шо кажи, важу бабский розум. „Ну, і зважилісь“? питає мати. — А він кажи: „Певно, шо зважив і аж тепер знаю, шо розум жіночий, не варт і жменї клоча“. І мати як те почула, дужи сї нагнївала на него, тей за ту кару післала їго зі збаням по воду до криницї. Али як він пішов по ту воду, то ни прийшов аж як мав вісїмнацїть лїт. Тей він тодї нїс воду в збанку, а мати сидїла на перелазї, тей як він її підносив збанок до гори, тей збанок випав їму з рук і побив сї. Тей він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Мариї Шепівної, в Камінцї Струміловій, 1900 р. Андрій Верстельник.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тільки баб справедливих, як ворон білих.

Премýдрый Салáмон перезбúваў сьа зо свóйоў матьíрйоў: — „Тíлько йи баб на сьвітьі справедлúвых, йак вóрон біўых“. — Онá му повíўа нá то, же не мóже прáўда бы́ти, же óна йист справедлúва. — „О мáтко, ньіт“ — и нá то сьа не мóгли погодúти. И він зáбраў сьа и пішоў преч ў далéко сторóну. И быў за три рóкы. И запýстиў бóроду, што не мóгўа го познáти, йак повéрнуў дóміў. И йак прúшоў до свóго міста, так си прúшоў до йидной трактийирньі и там сой кáзаў дáти пúти и барз сой грáти крáсньі на кльарнéтьі, так што аж сьа дивувáли на ньóго. И прúшўа йóго матéре дыўка, сýужебна, и дивúўа сьа на ньóго, аль го познáти не познáўа го. Він си зýожиў два кльарнéты на стíў, а на трéтьім сой граў. И óна прúшла дóміў, дыўка, и по відат: „Пáньі мóйа, там пан йи ф трактийирни, так сой грáйи на кльарнéтьі, што сьа не мóжут передиўувáти на ньóго, óткаль тáкый пан прúшоў, што так красньі грáйи, што такóго йшче не чýли“. — Она пóтім повíдат, мáти: „Што ти за йиден?“ — Она повíдат, што: — „Нé знам го“. — Прóшу тьа, ид мі по ньóго, а дáме му дóбру гостúну, жéбы дó нас прúшоў. Бо йа бы сой хотьíўа купúти кльáрнет, бо йа знам крáсньі грáти“. — И выправúла тóту дыўку зас пó не. И прúшўа дыўка по

ньо́го и ку́аньат сьа му: — „Про́шу па́на, абы до мо́йой па́ньі при́шли“. — „Не піду, — та́ка па́ньі доро́га до ме́не, йа́ка и мі до па́ньі“. — Але о́на ку́аньат сьа му: — „О, па́не, по́тте!“ — И за́браў сьа и пі́шоў з дьі́укоў. И при́шоў до сво́го до́му гу́асно́го и поўо́жиў си кльарне́ты на стіў, три, и па́ньі трі́бўйи гра́ти. И про́сит па́на о йи́ден кльа́рнет. — „Па́ньі доста́не од ме́не кльа́рнет, але ньай сьа зо́ ўноў ноч пре́спит“. — И о́на на́ то зовволи́ўа, же бу́де спа́ўа з ним. И да́ли му до́бру вече́ру и постели́ўа па́ньі пі́сўан и ка́же па́ньі: „Ид, спий!“ — Він пі́шоў и льуг си на пі́сўан. Льуг сой там го́ўовоў, де о́на (па́ньі) ного́ми. И о́на си ле́гла та́кжи и так му повіда́т: „Коха́нку, так льу́де не́ спльат“. — Він повіда́т: „Сын так з ма́ткоў спит“. — И о́на ф то́ты ча́сы скочи́ла с посте́льі и востраши́ла сьа, што ново́го. Він йі́ отпо-віда́т, же так сын з ма́ткоў спит, йак сьа ро́диў. То́ўдый о́на му повіўа, што йи́й трі́бўйи. Він йі отпо́віў: „Ма́тко, ті́лько баб справедли́вых, йак во́рон біўых“.

Зап. від Петра Боришо́вича в Бо́ртнім, 1900 р. О. Роздольський.

50. Звідки взяла ся скрипка.

Саламо́н, яко наймудрі́шиний чолові́к, дока́зуваў ма́тери, шчо кобі́та, жо́на на при́мір, не є ста́ла, ві́рна. Ўна ка́же, жи непра́ўда, жи сут ві́рньі такі́ ста́лі, як да́лі не йде. Ну і він зачя́в доводи́ти вся́кими спо́собами, а ўна все ка́же, жи непра́ўда. Він дові́ў так до то́го, шчо раз положи́ў ся з не́ў спа́ти і там шче шчо роби́ў. Як ўже по ўсі́м, то ка́же: Ма́мо, ма́мо, то я тві́й син, чим не доказаў, га? Шчо ти га́даш тепе́р роби́ти? І ўна ўви́діла, жи він йі доскона́ле підійшо́ў, тай тогди́ зача́ла кля́сти: Бода́й жес, си́ноньку, тогди́ промо́виў, коли́ тото́ лі́жко промо́вит. Ну тай ся забра́ли. Як ўна ся забра́ла, то він ўпі́мів, так му закля́ла. Тогди́ ўже́ не гово́рит і бере́ ся на спо́сіб: бере́ лі́жко, руба́є і ро́бит с то́го скри́пку, а як зроби́ў то пала́диў на ню стру́ни в по-ря́дку тай зача́ў гра́ти. Він зача́ў пово́ли гра́ти, тай пово́ли сьпіва́ти й говори́ти. І так му ся язи́к розвяза́ў.

Зап. в Кропивнику Новому, Дрогобицького пов. від Олекси Свица, у липні 1901 р. Волод. Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Бу́ў Соломо́н. Ду́же людей сі ра́диў, шчо бу́де на посьлі́дних ті́сяча літ роби́ти. А його́ жі́нка ві́ткись ї́хала на шка́пі, на коби́лі. А коби́ла, за позволе́ньом, пе́рнула. А ўна була́ ў тя́жи, с си́ном. А син, с че́рева мо́вит: Яка к..а везе́, така́ дру́га на ній сиди́т. Ма́ти го за-кля́ла: Бис си́ну тогди́ промо́виў, коли́ моя́ ў ха́ті ла́ва промо́вит. І ся ўро́диў ні́мий. Як ся ўроди́ў ні́мий, тре́того дня взяў соке́ру, пішо́ў ла́вицю рубати. І зроби́ў скри́пку. І зачина́ла скри́пка говори́ти, відмаў-ля́ти. І він зача́ў говори́ти. Пішо́ў ме́жи хло́пці на заба́ву пя́того дня. Ма́ти повіда́є: Де ти ся, гицлю, так заба́вну? — Бу́ў-єм, ма́мо, на су́ді, на суд ся диви́ў. Там ва́жили пе́сє гі́ўно́ жі́ньским розумом. — Та бо я жона́! — Тай ви такий ма́єте! Пе́сє гі́ўно́ жі́нський ро́зум перева́-жило. Ма́ти го закляла́: доки не збі́жи́т не́бо висо́ко, мо́ре глубо́ко і сьві́т широ́ко, бис тоди́й прийшо́ў. Ви́йшоў ў по́ле. Ліг спа́ти. Го́-спо́ть Бох до нього говорит: Шчо жада́єш си́ну Соломо́ніў? — Жида́ю, ма́ти мня закляла́, бим мі́ряў, як небо висо́ко мо́ре глубо́ко і сьвіт широ́ко.

— Шчо шче жада́єш від ме́не?

— Жада́ю вели́кої мудрости, шчо ти Го́споди зна́єш, би я то знаў.

Пита́є ся Го́споть Бох: На шчо тобі вели́кої му́дрости? — Мій та́то на цалий сьвіт царьо́м, я по та́ту бу́ду царюва́ти, бим ўпрова́диў є́днісьть ў краю́. — То, ка́же, не бу́деш жити, лише́ три́цеть літ на сьві́ті. Шчо помислиш, то ся зро́бит на посьлі́дну тисячу чуда́.

Тото́ ўсьо ў Анґлії було́ запеча́тано: телі́ґра́фи, філі́пони, маши́ни, ўсьо тото Соломо́нові шту́ки. Він там умира́ў. Ключ на дверьо́х ви́сіў ў тій канцеля́рії. Хто посє́гну́ў за ключ, ка́меньом стаў. Мо́же два ті́сяча літ стояла тота́ канцеля́рія, мо́же більше, не знаю кі́лько. Аш ў кінці́ отвори́ла ся канцеля́рія. І учи́ли ся лю́ди в то́час маши́ни ро-би́ти, телі́ґра́фи, меблі і ўсі ри́чи. То було ў Анґлії.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинича по прізв. Гаврильців, у серпні 1901 р. Волод. Левинський.

Паралелі: Етноґрафічний Збірник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

---

*) Під Соломоном треба тут розуміти Давида, а під його сином — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили вни єму той ланц, а він учепив єго до того човна і привязав го до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надпливає рак; як уймив своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далї. Аж тут надпливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було в ночи, як Саламон спав у човнї. Будит він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На мори все ся видно, чи в день чи в ночи, а тут не видно ся, хоть око вийми. Виймив він ножик і почав різати. Як почало тую рибу дуже болїти, то вона з болю вискочила аж на беріг і там загибла. Подобачили люде тоту рибу на березї, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивят ся, а з риби вилїзає чоловік. Вни го ся спитали: А ти де ся тут узяв? — А він каже, що плив по мори тай го риба з човном прожерла. Приймили єго ті люде до себе Жий, кажут, меже нами. Добре. Жиє він у тім селї.

А тимчасом старий цїсар, єго отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема нїякої відомости. Тогди він казав зробити золотий плуг, дав єго двом своїм слугам і післав їх у сьвіт, щоби ходили від села до села і щоби питали, кілько той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але нїхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сїв с..ти перед ними. От вони приходят просто до него тай питают єго: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нїчого не варт.

Тогди вони догадали ся, що то мусит бути Саламон і взяли єго з собою, але цїсар не міг єго пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але лижки подав дуже довгі, ще й казав кождому привязати до руки. То вни сидят з тими лижками тай не їдят. Аж ту приходит Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вни кажут: Бо не можемо, ади, які лижки довгі. — А він їм каже: От то дурні! Оден другого годуйте! — Аж тогди цїсар пізнав, що то єго син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chełmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глубину і висоту.

Б. Йак Саўáмон быў йуж крíльом, и так йист ó ньім написáно, же ани до тóго не быўо такóго мудрóго, ани пóтьім нé йист. Прáўда, же він быў и мýдрый и мудрýваў, але докíньчыти, то тьіж не докíньчыў фшытко. Пýстиў сьа мірйáти сьвіт, але не змíрйаў до жадного крáйу, жебы нáшоў край сьвітóви. Потóму дáваў робити сéмом ковáльім за сьім рóкіў ўанц так грýбый, йак хўóпска нóга піт кольíном, и кáзаў выльáти желíзну бáньу, и йак тот ўанц йуж быў зроблéный и бáньа выльáта, и гвóшоў до той бáні, ўзьаў с сóбом пса, кóта и́ когýта и кáзаў сьа заперти и кáзаў сьа пушчáти до мóрйа. Йак го пустили до мóрйа, и прíшоў рак и перéтьаў тот ўанц. Йак з ним тóта бáньа зачáўа летьíти и летьíти г мóре, и пíзнаў, же йуж з ним йи недóбрі. Тоўды ўзьаў, пýстиў когутóви кыpви з гребéньа, псу з йазыка, котóви с хвóста и сóбі з льíвой рýкы з низельнóго пáльце. И так змíшаў тóту кроў рáзом и пýстиў до мóрйа, и сквéрниў мóре. Мóре сьа розиграўо и вышмарйўо го (з мóрйа на край). Пóтьім по треть́і раз пýшчаў сьа до нéба. И сьіў сóбі на вавреўа (альбо на орéўа) великóго, ўзьаў сóбі чверт мньáса на рóжно воўовóго (з вóўа), сам сьíдиў на орéльі, а тóто ньус напéред, орéўа, а óреў зá гым и́шоў ў гóру, же достáне. И вы́ньус го так высóко, же йуж чуў, йак ангéўы ў нéбі сьпівáли. И чуў гóўос ангéльскый: „Саўамýне, вéрний сьа, бо геў од йаснóсти ореўóви крыўа опáльат сьа, и хпáдеш и зáбийиш сьа!“ — А він пíздріў на зéмльу, — сьвіт сьа му тáкый здáваў йак мурйáньча кýпа. И отповíдат так до ангéўа: „Де и пóшто сьа вéрну, кой зéмльі йуж нé йист?“ — А áнгеў му отпóвіў: „На тóто пыск роздóймий, што вйдиш!“ — И обéрнуў рóжно ў долйну и залéтьіў на орéві ф сéму крайíну. Йак и́шоў нáзад до свóго крáйу, потóму и́шоў по зéмли и пробýваў по сьвíту, ци сут льýде мýдры. Прíшоў до йидного дóму, и там прибíгўо дьíўчá малéньки. Він сьа го зьвідýйи: „Чóго-с, дьíвусь, прíшўа?“ — А óна му повíдат: „На óген“. — „А до чóго вóзмеш?“ — бо не мáўа нич. Він сьа здýмаў, до чóго вóзме, а óна простéрўа запáску, поўожы́ўа попéўу и до попéўу óгньа, и так пíшўа. Подýмаў сой Саўáмун, же моўóды дос йуж мýдры сут. Дáле пíшоў, — в íньшім мíсци прíшоў до йидного ґáзды нá-ньіч и прóсиў, жебы го там ґáзда переночýваў. Быўо на сьвíті дýже крáсно, и кáзаў сой перед двéрми постелйти піт стрíхоў. А ґáзда му повíдат, же му не бýде на двóрі стéлиў, же бýде в нóчы барз льáўо. Він му отповíдат, же то непрáўда. — Саўáмун му повíдат: — „Йа сьа тым трýдньу, — тóйі нóчы ма бы́ти крáсньі“. — А хўоп му отповíдат: „Не бýду сьа с тóбом спéраў, лем жебы-с мньа не бýдиў коўо сáмой

пі̆ўно́чы“. — Йак при́шўа коўо пі̆ўно́чы бу́рйа, йак зача́ўо гырмі́ти, льа́ти, — так го піт стрі́хоў змача́ўо цыі́ўком. Він по́тьім ду́ркат до две́ри и крі́чит на ґа́зду, жебы го пу́стиў до́-хыж. И зьвіду́йи сьа ґа́зды, о́ткаль він міг зна́ти и йак так докла́дны, же бу́де ў но́чы льа́ўо. А ґа́зда му одра́зу не хо́тыў повісти, а пак, му пові́дат: „Мы ма́ме тако́го буйа́ка, што йуж му шыісна́цет ро́кіў. А ма ў со́бі тот бу́йак та́ке мори́ско (пўане́ту): — йак ма бы́ти фльо́ра, то хоц бы йак кра́сьны бы́ўо, то він фтьі́че до ста́йны, а хоц бы йа́ка су́ота (йак вели́кый дойдж, йак барз йуж так до́ўго сьа су́отно, та то́ўды йуж бесьіду́йут „фльо́ра“) бы́ўа, а йак ме бы́ти хви́льа, то сьа го не у́йа́же нико́ли, то вихо́дит зо ста́йны сам на ры́нок и льі́гат со́бі ме́дже дере́ва. Аджек йа знам по́ тым, бо фче́ра х поу́удне бы́ўо кра́сьны, бу́йак ле́жаў ме́дже дерева́ми, — зо́рваў сьа и поле́тыў фуча́чы до ста́йны барз. То йа йуж знаў, же бу́де пе́ўно ў но́чы льа́ўо“. — И Сау́а́мун со́бі по́віў то́ўды так, же: — „Кой йуж бу́йак мудрі́шшый йак йа, та йа не́ мам што пробува́ти“.

Зап. від Дмитра Сениці в Кота́ни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

54. Саламон в коваля.

Прийшо́ў Саламо́н до ку́зьны, де кова́ль роби́ў. Зроби́ў кова́ль йедну́ полови́ну но́жиць і ки́нуў на зе́мльу, аби́ сти́гло. А Саламо́н не знаў, до чо́го то ўхо́дит і каза́ў: Чекай кіньцьи́, буде́ш му́дрий (до се́бе). Йак зроби́ў дру́гу полови́ну, збиў до ку́пи, бу́ла річ гото́ва. Ка́же: А каза́ўйем, чека́й кіньцьи́, бу́деш му́дрий.

Зап. в січни 1898 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

55. Соломон кухарем.

Бы́ло мно́го сьвяты́х і узна́ли собі́, жи шчо чолові́к зага́дат і ни зро́бит, то йи гріхо́м. Али Саломо́н ме́джи ни́ми быў і вари́ў йі́сти, бо быў за ку́харйа. Звари́ў стра́ву і мы́слиў соли́ти, а не посоли́ў. Дльато́го хоты́ў, цы воно́ пра́ўда йи, жи тото́ мо́же бы́ти гріхо́м. — Та́ бо не соле́не! сьваты́ ка́жут. — А, йа мы́слиў соли́ти, а́лим не посоли́ў! — Ко́йіис мы́слиў, бы́ло посоли́ти. — Ба, кой йа прі́бува́ў, бо вы мо́вили, жи йак помысли́, то гріх ўже, а йа мы́слиў соли́ти і не посоли́ўйим. Йа́кже мо́же бы́ти гріх, йак помы́слит сьа, а не зро́бит сьа? — Пра́ўда, тото́ скасува́ти. То ни йи гріхо́м. — І той гріх скасува́ли.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў йиде́н чолові́к і хоты́ў сьа жени́ти. Не ма́ў сьа кого́ пора́дити, йде до царйа Дави́да. Прийшо́ў: Чо? — Жени́ў бым сьа. — Іди́, пові́дат, там ти хло́пець мій пові́ст. — Він вы́йшоў, а той йі́де си на галу́зьі, ўзьаў ме́жи но́гы, йак то дытва́к. І пы́тат сьа тот хло́пець, Соломо́н: Чо́ хоч? — Жени́ти сьа. — Ну та шчо? Шчос посва́таў? — Удо́ву. — Йак вона́ схо́че. — І ды́ўку. — Йак ты́ схоч. — І зави́тку. — Цы́кай, бо тьа мій кінь за́бйи! — Тай побі́г Соломон. Тот сьа верну́ў наза́д до царйа́ до Дави́да. Ну шчож там, пы́тат сьа тот? — Та нич, та шчо він зна́йи? — А йак ти повіда́ў? — Він пові́ў, так і так, йак му повіда́ў. — А тот пові́дат: Він ты до́бре повіда́ў усьо́, бо ў удо́вы два розу́мы, та не схо́че тьа слу́хати; бу́де мо́вити: Мій небі́шчик тамто́т льі́пший быў. А ды́ўка розу́му не ма́йи, йино́ йиде́н шче. Йак повели́ш, так слу́хати бу́де. А зави́тка, йа́к бы ма́ла до́брый розу́м, то́бы сьа бы́ла не зави́ла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

57. Як Соломон обдурив чортів.

Соломо́н біжни́цьу ста́виў так: Зау́йаза́ў, а́ли сам ни міг доста́тчити камїньа́ і де́рива, йако́го потрі́бно. Али чорт надыйшо́ў д ньо́му, пы́тат сьа: Шчо́ ты ту ста́виш? — Ко́ршму. Ту буде́ ўсьа́ка му́зика, та́ньцы, пийакы́, і тобі́ ві́тты буде́ шчо́сь приходи́ти. — А тот ў́бе́ртат сьа: Гм! Кобы́ йа знаў, мы́ бы ти помогли́, ты́ бы на час тото́ поста́виў, жи дашчо́ с то́го бу́ди. — Та чому́ ни бу́де? Зна́йиш до́бре, жи бу́дут пи́ти, би́ти сьа, шчо кого́ за́бйут, то ўсе тобі́. — І вони́ на охо́ту камїньа́ маймуро́вого наноси́ли, жи шчось за рік поста́виў. Йак доста́виў гет красно́, тай ўберну́ў на це́ркоў. Злый надыйшо́ў, подиви́ў сьа зда́леку, а тот ўже сьвятых понарі́зуваў і налади́ў і на́віть пе́ред две́рми, йак днесь у нас йи христы і сьвата́ Пречи́ста пере́д две́рми. Він йак ўви́дыў, так ўтьік, а вона́ до днесь стоі́т.

Зап. в мартї, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

58. Соломон і його жінка.

А. Йак ўже вы́ріс Соломо́н, йак сьа жени́ў, і післа́ў до йидно́го кры́льа за дыўкоў, за принци́зноў. А вона́ йиму́ вітписа́ла: Ты мены́ ни варт спіт че́ревика вы́скрептати. — Али він маў зло́тый пе́рстьінь і за́ушницьі зло́тьі і таку́ сьвинто́чку зло́ту, шчо́ сьа на гру́ды скла́дуйи і зробы́ў сьа шеўцьо́м і прийшо́ў до то́го кры́льа, де сва́таў жону́ і зго-ди́ў сьа роби́ти чо́боты, так йак швець. І пішо́ў си так на спа́цьір у горо́д і зложи́ў си пе́рсьтьінь зло́тый на ру́ку. Выйшла тота́ принци́зна на спа́цьір та́кжи на горо́д і йійі скортьі́ло, жи він такый пе́р-сьтьінь кра́сный ма́йи. Мо́вит: Кобы́ ты тото́ даў мины́? — Гм, йа́ бы даў, кобы ми принци́зна ўказа́ли по кольі́на но́гы. — А, та йа ўка́жу. І ўказа́ла. — Али вы́йшоў так дру́гый раз і припи́аў си зло́тьі за́ушницьі до ўх. А вона́ ўви́дьіла і йійі́ тото́ скортьі́ло: Чу́йиш ты! — Шчо? — Кобы́ ты даў мены́ тоты́ за́ушницьі. — Йа́ бы даў, жибы́ ми ўказа́ли тьі́ло по по́йас. — Тота́ си га́дат: Ей, шчо тото́? Ўка́жу, та буду́ ма́ти. І ўказа́ла. — Али вы́йшоў тре́тый день ў горо́д і вона́ вы́й-шла. І зложи́ў си сьвинто́чку зло́ту на гру́ды і вона́ ўви́дьіла і мо́вит: Кобы́ ты тото́ даў миньі́. — Гм, йа́ бы даў, кобы принцизна зо мноў йидну́ ньіч спа́ла. І ўна мо́вит: Буду́. — Переспа́ли си йидну́ ньіч, тай йі зачало́ рости́ че́рево до горы́. Тай ца́рь тот, кріль, ўви́дьіў і поча́ў йі сьа пыта́ти, йа́к то, шчо сьа зробило, с кым то, тай вона́ повіла. Тине́рь йа́к то у паньі́ў, то нездало і йуж тру́дно за ко́го віддава́ти, бо ўна гру́ба. Али уни́ сьа двойи ўзьали тай поженили ньібы с тым шеўцьо́м. І він тро́хы перебыў, йиму́ сьа там зунува́ло і мо́вит: Чу́йиш ты! Пойі́демо мы даде́ ві́тты гет. Ца́рь бы й рад, бо йиму́ ўсты́дно за бизго́ньір, жи сва́тали такі́ п р е́ т ц ь и крі́льські сыны́, а він даў за шеўцьа́. — При́йі́хали до йиго́ кра́йу і вин пішо́ў десь на мі́сто, тро́хы сьа напи́ў, іде́ і ўже обы́драный, бо пропи́ў с се́бе ньібы му́ндур тот, шчо маў, тай ўже йде так гі го́лый. І ра́дит сьа з неў: Шчо мы ту будемо́ роби́ти? Нема́ шчо йі́сти. Йа возьму́ собі́ пиўку́ і кросе́ньцьа, тай піду́ дрива́ рі́зати, мо́же дашчо́ заро́біу; а ты́ йди си стань ко́ло но́го до́му, та буду́т паны́ йти на ка́ву, на обі́д, поўти́раш котро́му че-ре́вики, шчось ти даст. Йиму́ сво́йи ў голові́. Гі Соломо́н. І він ўзьаў, пішо́ў, кросе́ньцьа десь тоты́ верг, перебра́ў сьа красно́, йак принц. Надыйшо́ў пан, а ўна стойи́т. Він пі́дньаў но́гу, вона́ поўтира́ла, да́ў йі дука́та. Побі́х, перебра́ў сьа ў йи́нчый му́ндур, іде шче́ раз. Пі́дньаў но́гу, вона́ зноў поўтира́ла йиму́ спіт че́ревикіў і він даў йі дру́гого дука́та. І тре́тый раз за́сь так перебира́ў сьа. І пішо́ў, тото́ позмі́туваў с се́бе, іде́ ід ньі обы́драный, такы́й гі ўперед: Но, ци заробила

дашчо́? — Три дука́ты йакі́сь три паны́ дали ми. — Ей, добре. — То ўже будемо́ йако́сь жи́ти. Ходи́, йа́ ти ку́пйу го́рцей. Пішо́ў, купи́ў йі го́рцей. Наж, на, мо́вит, та продава́й, мо́же шчо зарóбиш. — А собі́ ўзьаў коро́месло і коноўкы́: Йа йду та вы́несу йакы́й раз воды́ жида́м, та та́кжи дашчо́ заробі́у, та бі́льше буде́. Пішо́ў, коно́ўцьі десь верг, перебра́ў сьа і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбу́йут льу́де, йако́сь йина́че му́сит выгльада́ти — і ўзьаў, іде́, ньібы сьа зата́чуйи, прийшо́ў д ньі: А шчо ты, сьака́ така́ з го́рцьми ту засьі́ла? — Буком ўзьаў поте́р го́рцьі гет д о ж у к а. Тота́ пла́че, а він пішо́ў, зноў сьа перебра́ў йак быў, прихо́дит: А шчо тобі́ таке́? — Ей йакы́сь пи-йак' прийшо́ў та поте́р го́рцьі. — Ей, то ба́йка, не бі сьа. Ходи́ зо мноў, йако́сь мы шче будемо́ жи́ти. Купи́ў йі горне́ць те́ньґый, йак то ў горци́ сут кры́сы, глиньаны́м, і імиў мотуско́м доўкі́ла крыс горне́ць і мо́вит: На, приу́йажи си ме́джи но́гы, ту́ йи весьі́льа, та мены́ не ла́дно но́нды йти, буду́т ньа шче дьу́ґати хло́пцьі, а ты йди, та там да́шчо, то воды́ вы́несеш, то шчо, тай ме́джи ба́бами — то ку́сник мньа́са, то йако́йі й і ш к ы, тай тото́ ўсе ў горне́ць злива́й, налйи́ваш по́вен, та буде́ шчо й на два́ дни йі́сти. — А сам пішо́ў, перебра́ў сьа зноў йина́че, прийшо́ў на вісьі́льа, пішо́ў гульа́ти: І с ку́ждоў ба́боў му́шу гульа́ти, ци ста́ра, ци молода́, йака́ йи, бода́й пора́з оберну́ти сьа! Перепусти́ў він тото́ бо́рзо; прийшло́ на ньу, вона́ не хо́че, ўсты́дат сьа, ту горне́ць... Він не пы́тат, бере́. Завину́ў доўко́ла, горнець сьа сказиў, тото́ сьа вы́льльало, росьі́ў, ўсьо по́серет хы́жі, ту́ сьа сьмі́йут, вона́ сьа ўсты́дат. Пусти́ў йі і пішо́ў. Перебра́ў сьа зноў йак быў, вона́ вы́йшла на дьвір піт стоп десь, він надбі́х ві́ткысь: Ци йи дашчо́? — Ай де́, йакы́сь ту пан прийшо́ў, гульа́ў, та ўзьаў і мене́, горне́ць ска-зи́ў сьа і ўсьо вы́льльало сьа. — Ну, то ба́йка; ходи́ гет! Ўзьаў, при-ві́ў йі а́ж до сво́го бу́рку. І ўбраў сьа так йак принц, надыйшо́ў д ньі, а вона́ стойи́т. І пы́тат сьа: Зна́йиш, шчо́ йа йи? Йа́ йи тот сам, шчо́м тьа сва́таў, а ты повіла, жим ни варт ти і спіт черевика вы́скрептати. За тото́ ты мены́ вы́скрептала три ра́зы. — Тота́ ж жальу аж ўмльі́ла. Він ўзьаў, пробы́ў йі дьі́ру ў праві́ руцьі́, бо знаў, жи вона́ його́ лы́шит. Йак вона́ сьа ўчуты́ла, він йі ўбраў, так йак сьа нале́жит, а́ли вона́ си га́дат: Кой ты́ з ме́не собі́ так сьміх чини́ў, буду́ йа і с те́бе, бо йа тебе́ лы́шу. І лишила і ўтекла́ аж до сво́го вітцьа́ ў йи́нчый край. Али він йде за неў, ўзьаў собі́ во́ська і кі́нницьі, вула́ньіў і прийі́хаў до то́го йи́нчого кра́йу, ўзьаў собі́ на санкы́ глины с сво́го кра́йу, све́йі, іде́ до то́го кры́льа, до бы́ла му жона́ і глину тьа́гне за собо́ў ў плахо-ви́ньі так, гі жебра́к. А тота́ жона́ вы́несла му йаку́сь вельму́жну і дайи́ му з льівойі руки́, а він мо́вит: Йа не беру́ вельму́жницьу з льівойі руки́, йино́ с пра́войі. А вона́ перейала́ ў пра́ву ру́ку дава́ти му, а він

хопиў за ру́ку: Та ты мо́йа жона́! — Вона́ побігла́, повіла вітцьу́ си, а тот ско́чиў і стаў собі на санкы́, на гли́пу на сво́йу. І вы́йшоў тот кріль і пытат сьа: Чо́ ты прийшо́ў у мо́йу зе́мльу? — Ба, йа прийшо́ў за жоно́ў. Али йа ни сто́йу на тво́йі земли́, а́ли на сво́йі. І ўзьаў його тот кріль на фі́ру і везе́ його т шибеници віша́ти. І тота́ жінка сьі́ла. І йідут, а вона́ мо́вит: Не пыта́йте, хыба́ відотньі́т му го́лову, бо він такы́й му́дрый, жи і ў ва́шім крайи́ вас вы́мудруйи. Йі́де да́льі, а во́сько выхо́дит си́не. А кріль сьа пы́тат: А поно́ шчо? Він таке́ во́сько не ви́дьіў, бо Соломо́н привіў сво́йи. — Соломо́н мо́вит: Йа́нгелы йдут по мо́йу ду́шу. Выхо́дит дру́ге, чо́рне, а кріль сьа пы́тат: А поно́ шчо? — А поно́ дийа́волы йдут по тво́йу ду́шу. — Він сьа ди́вит, выхо́дит черво́не: А поно́ шчо? — А поно́ йа́нгелы храни́тельі по мо́йу ду́шу. Тай тим ча́сом во́сько оббі́гло доўко́ла тоту́ фі́ру, а ль о ў лап крі́льа то́го — і заві́сили. А жоны́ — вы́ньаў па́лаш руба́ти го́лову, а йангі́ў клы́че: Соломо́не! Сьва́та не буде́ш ма́ти! — Абе́м го й ни́йде ни маў. І віттьа́ў го́лову. І днесь тому́ Саломо́н сьва́та не ма́йи.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Йак він зостаў цьі́саром і выдаў йому дру́гий цьі́сарь войну. Натуральнę він му́сьіў позоставйа́ти ца́ле сво́йę па́нство і йі́хати на оборо́ну кра́йу. Буў там чęрęз кілька льит, можę три, штири, то сьа вęло до́ўгий час — і прихо́дит до сво́йіх пальа́ціў, слу́ги познаходи́ў, алę його́ паньі нęма́, бо прийшо́ў турецький цьі́сарь кра́тком і укра́ў його жінку. І йак уже йі нę найшо́ў до́ма, тогды зро́биў му сьа вели́кий жаль. І ка́жę до свойіх слуг: Йа му́шу йійі дьіста́ти! І роска́заў на три батальйо́ни войска зробити тройа́кого ге́рбу мунду́ри: йęде́н зале́ний ца́лком, другий черво́ний, а тре́тий ца́лком чо́рний. І ў божий час перерсти́ў сьа і пішоў до туре́цького кра́йу. І ўзьаў зо собоў тоту пишча́ўку і прихо́дит там на той пльац, де була́ ви́стаўлена шибеницьа і опсади́ў коло то́йі шибеницьі на три сто́рони свойім тим войском. І наказа́ў так: Йак йа загра́йу раз у пишча́ўку, ажебы сьа пока́зувало помалу черво́не во́йско; йак заграйу другий раз, ажебы сьа пока́зувало зеле́не войско, а йак заграйу третий раз, аже́бы сьа у́казувало чо́рне войско! І утьім часьі аже́бы робили гу́рра, бо мо́же акура́тнę так прийде, шчо йа буду́ погиба́ти! — А на тьім пльацу́ буў на око́ла льис і сам

ўзьаў йęнного міньістра зі собоў і пойіхаў до турецькойі столи́цьі. І прийшоў там так йак йакий пан, йакий будь. А тимча́сом той цьісарь маў йęдęнна́цьать жінок, турецький, а йійі привіў двана́цьату. І так сьа тве́рдо закоха́ли, шчо ўши́ткі йęдęннацьать мусьіли йі бы́ти за вы-служаньцьі, а она ними комендирова́ла, йак ґазди́ньа. Йак той прийшо́ў Соломон там, нę даў сьа спізнати, шчо він йę йійі ґазда́, тілько проси́ў у тих по́сцьіў (варти), жę він хо́чę бути с тим наййасньі́йшим па́ном на йęдньім сло́ві. — І йакура́тнę пан той прийа́ў його за го́стьа ла́дно на той час. І тогды даў сьа спізнати, жę він йę та́кож царь. І просит, ка́жę: Прошу па́па наййаснь́йшого о йęдну́ сто́рійу пора́ди. Йак то може бы́ти? У мо́йім со́ймі буў йęден такий бідола́ка, жę він нę мав тілько йęдну віўцьу, а дру́гий маў йęдęннацьать, а іщчę му було ма́ло і ўкраў ў то́го йęнну і тоту́. — А той царь тогды́ ка́жę: Та о шчо про́сити? — Аже́бистę ми дали́ йаку пора́ду, шчо с тим дьі́йати бінним і с тим бога́тим! — А той ка́жę цьісарь: Ге, ка́жę, такого тре́ба від разу стра́тити, заві́сити. — А той тогды, Соломон, ка́жę тому́: Про́шу, абыстę сьа нę гньівали, бо то самі ви йę́сьте. Йа нę маў лиш йęнну жінку, та ви і тоту ў ме́нę ўкра́ли, а ви мали йęдęннацьать і шчę вам було́ мало́! — Зараз ў тьім разьі розгньі́ваў сьа Турок ду́жę на то́го Соломона і роска́заў, жę за шти́ри годи́ни ма́йę бути заві́шаний — за́то, жę прийшо́ў до йęго́ столи́цьі і назва́ў його́ злодьі́йом (бо він буў вęликий пан і рахуваў собі, шчо йому Соломон нич нę зробит і обеспе́чиў сьа на тойę). Алę, іщчę закли́каў і йійі до осібнойі станцийі і ка́жę йі: Ну ту йę твій муж; шчо з ним тęперка будемо́ роби́ти? — А она́ ка́жę: Шчо хоч, тото, мій найкоханьший мужу, роби́, ажебы́ він більше не жиў! — Ў тьім ча́сьі шчę гі́рше сьа турецький цьісарь розгньіваў і за́раз закликайę ка́та і закликайę ўши́ткі свойі слуги іс сво́йоў найкоханьшоў, його жінкоў і запрйагайут ко́ны до фійа́кру і йідут від разу на той пльац, де шибеницьа. І бęрут Соломона і його міньістра на погибели житьа його. І сьіда́йę з ним сам на йęде́н пойазд і його міньістра бере, обидвох попри себе і його ўла́сну жону́. Ідут недале́ко тойі шу́беницьі, про́сит тот о три рі́чи: Ци позво́лит йому́ заграти собі три рази, йак йуж так доходи́лы до тойі шибеницьі, ў свойу́ пишча́ўку? Чому́, можеш, ка́жę Ту́рок. — І загра́ў він рас так жа́лісно, жę аш плач зноси́ў. А ў тьім ча́сьі присува́йę черво́не войско шчо раз блишше до них. А она ка́жę йому: Коханий менжу! Уважа́й, бо він йę му́дрий і прему́дрий, аже́бы тьа не зра́диў! — Ў тьім часьі пита́йę сьа Турок: Соломо́нę! Шчо то за червоньі квіти ви́гко там зда́лека? — А він ка́жи: Наййасньі́йший па́нę! Тото́ ўже́ мо́йа кроў льа́йе сьа з мойіх грудий туды, бо ўже смęрть мęньі на карку прилегла. Алę шчę собі раз загра́йу! Загра́ў другий раз ў пишча́ўку тоту́: Ука́зуйę сьа зеле́не

войско. — Она йому зноў кажę: Найкоханьшиий мўжу! Уважай, бо він йę мудрий і прęмудрий, він тęбé йакóсь ізрáдит! А він кáжę йій: Та шчо ми зрóбит! Та йа ту майу силу і ўласьць, жę йа йогó сьа ни бóйу! Аш прихóдьат цáлком близь до тóго стóўпа, тогды кажę він: Но, та йа собі шчę раз заграйу ў свойў пишчаўку, остатний раз! — Заграй, кажę Турок, турецький цьісарь. Аж йак росчаў грáти третий раз, ў тьім часьі росчало сьпішити чóрне войско (а они бýли на твáри чорньі, а тамтьі чęрвоньі і зęленьі, так офарбили були собі твар). Тогды питайę сьа цьісарь, Турок: О, Соломонę, шчо там за чорнę витко, шчо сьа зближайę до нас? — І коньі йшли помáлу і скочиў с тóго повóзу Соломон і його міньістер і загóйкаў гóлосом: А то йдут шатани за твóйоў душéў! — І зробили крик: гурра! і злапáли Турка тоти три батальони войска і його слуг і його, Соломóна, жінку, і йому вьідлубали óчи і так го пустили на прохід і тих слуг натуральнę ўбили, а йійі ўзьали с тóго повóзу. І росказáў Соломон запрйачи штири кóньі на штири сторони, приўйазали за обі руки, за обі ноги і так йі нараз розірвали. І конець.

Зап. в Хітари, Стрийського пов,, 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. І. Ст. 75—76. Т. II. Ст. 262—269. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. І. Ст. 245—257. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 220—244. — Буслаевъ, Христоматія. Ст. 718—721. — Караджич, Српске народ. приповиjетке. Ч. 41. — Аѳанасьевъ, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидові ради для Соломона.

Раз буў той Соломóн с свóйім тáтом. Коли отéць ўже почўў свóйу смęрть, закликаў його на осьібно і казáў му пáру сліў, три рíчи: Памнатáй, йа ўмирáйу, мій сьіну, мáйęш мій рóскас слýхати! Пéрша річ, обьісь пáнови грóший нигде нę зичиў. Другa річ, обьісь жíньцьі свóйі ўлáсьньі нигде прáўду нę сказáў! А трéте, обьісь нигде сиpоту с піт плóта нę браў. — Алé той Соломóн буў великий пан тáкож і маў свóйі слýгы богáто. І заходиў сьа там з йęдньім грáбйом дóбро — а той грáбйа даў буў сьіна свóго до шкóльіў до наýки — і йакурáтньі так сьа стрáфило, шчо вьійшли ў ньóго на той час грóші і попросиў Соломóна, а жęбы му пáру сотóк пожичиў. А Соломóн ў тьім чáсьі цáлком запамйатáў, шчо йęмý його отéць накáзоваў на смęртньім льішку і подарил

зичиў йому грóші. По другім разьі пішóў до свóйіх слуг і узьęў йęднóго барана і зáбиў йогó, ци зарізаў і ў тýйу кроў намастиў свóйу сорóчку і тáкой туды пішóў до тых шкіў, де грáбйого буў той син і за ўлáсьньі свóйі грóші викупиў його с тых шкіў і даў йогó до вьісшойі шкóли, десь дáльше трóшка. Повертайę віттам до дóму, акурáтни йę сирота піт плóтом, бíдне і обдéрте, просит го кавáлик хльіба. Али він зробиў таке здроўльіньа ў серци свóйім, і ўзьаў тото зі собоў, дьітвака, хлóпиць буў, до дóму, а туйу кошýльу, шчо маў на собі, то нáвіть нę ньіс на сóбі, тілько піт плечóм десь, а іншу собі ўзьаў, шчо сьа ў ньу ўдьіў. І прихóдит до дóму — ў тьім чáсьі жінка йогó звідуйę сьа: Де ти буў, мій прийатęльу? — Він кажę: А, дай ми споки, бо ми сьа рўжно трáфило. — Ну, шчож такого? звідуйę сьа она йогó. — Трáфило ми сьа на доровьі, жę йшóў тóго грáбйа сын до дóму на вáканц, та йа йогó зáбиў, лиш обьісь никóму нич нę сказáла, мойа наймильйша прийатéлько! — А, кажę, нигда ў сьвітьі, нę повім; ажебы до такого прийшло, обьісь мйа хотьіў таки забити, то йа нигда нич ни скáжу. — Не мнóго тому сьа повелó, перебýло мóже тиждень йęден, тай він там шчось зайшóў помáлейки зі свóйоў жінкоў і раз йійі удáриў. А онá розчáла ў ґваут, ў зуск кричáти, шчо зáбиў паньцького сьіна тай мене хочę зáбити! — Алę він буў пан також так йак йáкий царь (Соломон) і зараз здивувáли сьа там місто і ўчуў тойę той самьій грáбйа. Акурáтнę пішóў там до тóйі школы, де буў його сын, нема його сьіна! О, ў тьім часьі бęрут зараз Соломóна і бęз жáдного прáва і зараз бęрут його на шльус і на шибеницьу. Алę Соломон добре знаў грати на пишчáўку і йак йуж до такого прийшлó, шчо його вели на шибеницьу і кýждий з міста жаловаў за ним, за тим пáном, кобы шче він прожиў, ў тьім чáсьі він собі вьіпросиў, жебы хоть знаў, хто його, напęред будé вішати. А ньіхто сьа не оббирáў. Натуральнę й кáта нę бýло на той час. А тотá сирота кáжи: Йа його повішу! — Він тогды йак тойę ўчуў, прóсит собі о три нни фрай ішче житьá. І призвóлили йому три нни жити. Ў тьім часьі вьіпросиў сьа під ашкóртоў, жęбы му позвóлили піти там і там у такé місто, де буў той паньцький сын у шкóлах, тóго грáбйа. І призвóлили йому до тóго міста пойіхати. І спросиў, жęбы більший шчę сойм зійшóў сьа на його смęрть дивити сьа. Сам просиў. Ў тьім часьі прийшло три нни, акурáтнę конче його трéба трáтити. І тайа сирота зноў кажę: Йа його повішу! — Аш тогдьі ростворйў цáлий свій жаль і кáжę: Тьаміт, кáжę, шчо мęньі мій тáто казáў, шчо то ньіньі прáўда йę. Прóшу пáнцтва, за шчо мęне хочете вішати? І пішоў і ўвіў тóго сьіна і показáў пęрęт цьілим соймом крулеўським і тогды повіў цáлу стóрійу, йак му сьа чęрęз його житьа провáдило. І подаровáли му і позостáў більшим пáном, цáлком цьісаром.

Зап. в Хітари, С[illegible]йського пов. 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було імнє Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она єго нагнала, аби він собі ішов за очєма. Він пішов. А єго тато як прийшов з войни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утік. — Але по якімсь часї Соломон наробив дзеркала тай прийшов до мати тай каже: Купіт, панї, дзеркало. Паня купила і він пішов. А єго тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я єго зараз іму. Зробив круль бай, але лижки такі були великі, шо із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям їсти. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачєли гудувати одні других, то значєт з одного боку давали тим, шо з другого сїдїли. Тогди король сказав, шо є єго Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотів сидїти коло тата. Він собі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то шо було у воді, то усе ізгоріло, лиш тілько камінє не згоріло, а того чорта, шо єму підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питає се: — Куди ідете, Спасителю Ісусе Христе? Ісус каже: Іду виберати тих людий, шо у пеклї. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажут: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми суда зайшли виберати народи, котрі єст у пеклї. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє письмо? — А чорт каже: Ідїт собі виберайтї людий.

Тогди Ісус із Соломоном вибрали людий та Ісус пишов, а Соломон не хотів іти, але каже: Менї і тут добре.

Та єк Ісус пишов, а Соломон зачєв собі робити нїби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестіє, тут престіл для служби правити, а тут комора, аби з річами стоєла. А ту шо таке велике? питає чорт? — А Соломон каже: Там має народ стоєти. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідїт, дайте єму, шо він хоче, бо я гину, єк він там церкву роби. — Тогди кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкренчи з кітлів пригарі тоті, шо люде ісгоріли, але так вишкренчи, шо аби такі кітли були чисті, як шкло. — Чорт вишкрептав так єк шкло тай у тобівку зібрав тай поніс чорт кривий Соломона та аж перед Ісуса Христа поклав, а самий пішов кривундей. — Ісус єк подогонив Соломона тай кѧже: Премудрий Соломоне! Ти єще лїпше від мене зробив, бо ти 3 тисячи народу бірше від мене маєш. А потому Ісус сказав: Висип сї пригарі на землю. — Соломон єк висипав, а Ісус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ісус. Тогди Соломон подарував ті народи Ісусови. А Ісус єму так сказав: Маєш жити, кілько схочеш. — Тогди Соломон пишов собі від Ісуса.

Ходив Соломон по земли 300 років, а витак наймив людий, аби єму копали єму. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а єк викопали лишень добру, тогди Соломон наймив робити деревище з глини. Люде зробили деревище, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов наймив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тогди Соломон наймив робити на місци. Там зробили. Тогди Соломон лєг у деревище, а потому у єму і тогди Соломон закінчив своє житє самохітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелї: Про те, як Соломон видістав ся з пекла, диви: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. І. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весїлю.

То прийшов сьвйатий Ельйаш на висїльи на жидівски. І прийшов врічком дьіт. Али жиди богачі. Дьіт прийшов та шо він просив йіх, жиби йиму дали шо зьісти; і хтьів собі десь сьісти мижи ними, а вони йиму ньічо ни дали, іно взьыли йиго, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходит сьвйатий Ельйаш вже вбраний в йидвабньім жупаньі, файний капильух, файньі чоботи, або можи чиривики, так вбраний йак би ни знати йакий богач. Приходи знов на то сами висїльи. А дивйут сьи тійі богачі, шо він такий дужи файно вбраний, так йиго

витайут, так йиго бирут мижи себи, так з ним дужи розмавййут, дайут йиму пити, а він бире, тай льийи на жупан. Дали йиму йісти, а він бире — такий знов льийи на жупан. А вони стали тей сьи дивйит на него. Ни сьмійут йиму ньічо казати, али вже мусьит. Тай кажут до него: „Шо ти р-о—о—биш?“ — Ельійаш сьи питайи: „Йаке шчо робйу?“ Ми тобі дайим пити — ти льийиш на жупан, ми тобі дайем йісти, — ти льийиш на жупан“.

— Бо ви миньі ни дали йісти — аньі пити — алисти дали мому жупанови. Йак йа був прийшов бідний, йа просив вас йісти, а ви миньі ни дали — пости мине виштуркали і вигнали, а йак йа типер прийшов вбраний в йидвабньім жупаньі, то ви миньі типер дайити йісти і пити і мине мижи себи бирети сьідати. Циш ни правда то йи, йак прийде бідний, йак ним сьи поругайут, а йак прийди богач... — йак він сьи файно вбире́, йак йиго шануйут?

Зап. від Кривого Казя, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

Паралелї: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Кримського. Ст. 27—28 і вказана там література.

II.

Біблійні леґенди нового завіта.

63. Три царі.

Йак сьа Исус Христос народиў в Назаретскі шопі пильа дорогы, засьвітила зьвізда москиўскому царйови, засьвітила зьвізда чарноґурскому царйови, засьвітила зьвізда перскому царйови. Каждый царь, што видыіў зьвізду, познаў зараз, аже Спаситель сьа народиў, каждый монарха браў с собоў подарунок новонародженному дитьату, а такый, йакого треба, до набоженьства. Москаль ўзьаў кильіх и патину, чарноґурскый кадальницу и што потрібно до каджeньа, а перскый царь ўзьаў моштранцийу с самого золота. И так каждый йшоў за свойоў зьвіздоў, а йиден о другім не-знаў. Зьвізди йіх провадили до Йирусалиму. Прийшли до того бурку трийи царйове, де турецкый царь мешкаў. Йак тоты царйове до царського рынку гвошли, зачали сьа витати, — а зьвізды ўсьі три зышли сьа на йидну — а йако царйове пішли до того турецкого царйа на ніч. Царь сьа йіх зьвідуйи: „Де вы йідете?“ — „Досталисме знак, же сьа небесный царь народиў, идеме му сьа поклонити и йому дары оддати“. — Турок до-них бесыдуйи: „Идте, же, — довідайте сьа акуратныі, вернийте сьа до мене, та мі повісте, де сьа народиў, тай и йа му сьа піду поклонити“. — Але Турок так собі замыслиў: Жебы йа сьа довідаў, де сьа народиў, та бым пішоў и сьтьаў бым дитьату голову“. — Трйом царім з дарамы обйавиў ангіў, жебы сьа до Турка не вертали, жебы каждый пішоў ў свойу дорогу. Рано вышли трийи царйове с турецкого бурку, — зьвізда стойіт х повітрйу и йде понад дорогу. И они, трийи царйове, за зьвіздоў. Приходьат недалеко Назарету, — видьат дуже народу коло шопы при дорозьі. Зьвізда стала нат шопоў; и приходьат царйове до шопы, — видьат мале дитьа х пеленках, быстре и розумне. Вышоў москиўскый царь до шопы меджи тоты льуде, што были коло шопы, сьпівали, скакали, таньцували. Москаль волат до народу: „Прийдьіте, поклоньім сьа цареви нашему Богу!“ — бо йишче нихто не-знаў, што то за йидно дитьа. Москиўскый царь познаў, жи то йист Исус Христос. Москиўскый царь оддаў му

кильіх и патину, а дитьа одобрало йак слушна особа. Другі-раз Москаль вышоў на двір, волат до народу: „Прийдьіте, поклоньім сьа Христу царови, Богу нашему!“ — оддаў чарноґурскый кадальницу, ливан и смирну. Третьій раз москиўскый царь вышоў меджи нарід до шопы: — „Придьіте, поклоньім сьа и припадем к самому Господу Богу, Исусу Христу, цареви и Богу нашему!“ — И так потому монархове йиўропейскы узнали москиўского царйа за опікуна христійаньской віры на цьілый сьвіт и за ньайстаршого монарху на цьілый сьвіт. Дльатого він москиўскый царь, де христійаніў мордуйут, забивайут, Москаль йде боронити фсьади христійаніў от поганьства, бо мусит, бо дану ма влац цьілого сьвіта от фсьіх монархіў.

Зап. від 74 літнього старушка Илї Федака в Полянах, Коросняньского пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на хресті.

Были х пустатьіни збійцове и мали дім збійицкый. Матка боска перед Иродом утьікала з Исусом Христом и з Осифом, — прийшли на-ніч до того збуйицкого дому. Збійцове пішли на розбій, а збійцьіўска мати была дома из невістоў. И мали дьітину велику калыку. Панна Марийа промовила: „Приймийте ту мене на-ніч“. — „А йак-же тьа приймеме, кой ту збуйицкый дім. Та прийдут доміў мойі синове, та тьа забйут из дьітиноў и з мужом“. — „Йуж лем ньа зостаўте, бо йак бым йшла дале, и так бым сьа з ними могла зьійти тай бы ньа забили на дорозьі“. — Тай зостала на-ньіч Матка боска. Збійцоўска мати зробила купіль на калыку и купат. Матка боска просит: „Жебы вы мі дали теплой воды, и йа бым свойи дитьа скупала, бо барз споневірйане...“ — Збійцьіўска мати порозуміла сой: Ньай ўложит свойу дьітину ґ нашому, та ньай сьа йийі заказит дьітина од нашого... — Матка боска свойи дитьа вложила к тамтому, што была страшна калыка, — зараз калыка поздоровіла и бавит Исуса Христа ф купелы. Ў ночи пришли збійцове, засьвітили и зьвідуйут сьа збійцове: „Йакы ту почуйут?“ — Бабы сьа тьішат, радосно бесьідуйут до збійцьіў, же: — „Таким способом наше дитьа оздоровіло: — йак она свойи посадила ґ нашому, зараз здорове зостало и ваше дитьа йийі дитьа бавило, тьішило сьа ним“. — Збійцове зогнали панну Марийу и Осифа и прийимно гостили.

Отже тот збійцьа, што быў калыка, тот быў з Исусом Христом на кресьтьі, — быў молодый, піў рока старшый йак Исус Христос.

Йак были двайи збійцове на крестох, Исус Христос медже нима, прибитый на кресьтьі, а збійцове были приўйазаны ременьами поза лікты за рукы. Молодый збійцьа позерат на Исуса Христа, же йи голый, а страшно збитый, нигде тьіла не видит здорового, де рана, де чорне, де синьи, от ступ до головы, — и пробесьідуваў до старого збійцьі з другой стороны Йісуса Христа: „Та мы, кидсме повішены, тасме заслужили, а ни збиў нас нихто, — а тот так збитый, скатуваный, а нихто на-не не доводиў, жебы што зле зробиў...“ — Старый сьа обізваў: „Жебы не заслужиў, та бы ту не быў“. — Молодый бесьідуйи до старого: „Жебы сьа быў Бог не родиў и меджи нами не быў роспйатый, соньце бы йасніст не затайіло и земльа бы так страшно не трйасла сьа, — але тепер ўсьо терпит..“ — Оберпуў сьа молодый и жалуйи Исуса Христа, же такой битки терпіў и так го тьашко ростьігали на крест и блатнарйами прибивали. Тоўды Исус Христос пустиў йасніст зо себе, и збійцьа познаў, же то Бог буде. Тоўды промовиў: „Боже, милостивый буди мньі грішному, Боже, очистий гріхы мойі, бо без рахунку зогрішиўйим, — змилуй сьа надоўноў!“ — Исус Христос пробесьідуваў до розбойника: „Ты ґнес зо-ўноў будеш ў райу“. — Адже тот быў розбойник, што сьа з Исусом Христом купаў и пішоў до райу, бо тоўды го Исус Христос йище очистиў Тай йуш конец.

Зап. від Илї Федака, 74-літнього старушка, в Полянах, Коросняньского пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втеку Матери Божої.

А. То як сьвата Марія втїкала з маленьким Сусиком від Гірода то здибала в поли, як хлоп сїяв жито. Тей вона сказала до того хлопа: „Памнятай, чоловіче, як ту буде хто гнати і спитає тебе, чись не видїв мене, як я втїкала, то ти скажи, шось відїв, якісь сїяв те жито“. Тей Мати Божа знов стала втїкати далї і шо но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут пад'їздит на кони Гірод тей питає-ці хлопа: „Гей ти хлопи! А ни видїв ти, чи втїкала часом туди Марія з Сусом?“ А хлоп кажи: „Видїв, втїкала“. „А коли, дамно?“ питає Гірод. „Ав'о, як я те жито сїяв“. Аж тут оглядає-ці хлоп на жито, а воно вже виросло і достигло, шо можна вже жати. Тей Гірод подивив сї на те жито тей кажи: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сїяв, а воно тепер вже виросло, то вона хто знає, де вже втїкла. Шкода труду, треба вирнути сї“. Тей вирнув сї назад. А Марія була недалеко ще.

Али то Бог так дав, шоб те жито так хутко виросло, шоб Гірод далї ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Теребіню, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

66. Втека до Єгипту.

Б. Тогди йак Герот хтьів Суса Христа забити, то Матка Боска фтьікала до Йигипту. І по дорозьі здибала хлопа, йак сьійав пшиницьу і кажи: Сьій, сьій, взавтра бу́диш жити! — Тай сама пішла. На другий день вийшов хлоп ф поли, тай жне. Надйіздьит жомньири і питайут сьи: Ци ти ни видьів ту йакойі Жидівки з дитинов? — Він кажи: Видьів. — А давно? — питайут сьи. — О, ще йаким сьійав пшиницьу. — Ого, то ми йі вже ни здогоним. Вона вже десь далеко! — Тай вернули сьи.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелї: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. пісні. Т. II. Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубинський, Труды, I, ст. 152—153. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243—244. — Przyjaciel Ludu. T. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Poznańskie. T. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тїтка.

А. Йидного разу взьили Жиди Жидівку з дитинов і завйизали в мішок. Потому закликали Матку Бо́ску і кажут: Йак ти Матка Боска, то згадай, шо тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свиньа с пацьитами. — А Жиди сьи зачили сьмійати і кажут: Ти так добри знайиш? І розвйизали мішок, а з мішка свиньа: рох, рох, рох! Чирис тойи типер кажут, жи свиньа, то жидівска цьотка.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиривоі Гапусі О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Ходи́у Ісу́с Христо́с по землі і зайшо́у у́ йиде́н час до Жида, а Жидьі́ука ізлегла́ і Жиды прикрі́ли кори́том. Почка́й, будемо́ мы видьіти, ци він Біх. Ци ти Біг? Ану́ у́гада́й, шчо́ ту піт кори́том? Кой йис Біг, угада́й! — А Сус Христо́с мо́вит: Свинья́ с пацья́тьом

Ото́ зна́йи, а, зна́йи! а воно́ Жидьі́ука з дьіти́ноу́. — Тай підньали корито, а свиньа́ ву́ха у́пусти́ла по зе́мльу і рйо́хкат, а пацьа́ за неу́. І с то́го похо́дьат свиньі і днесь Жиды тому́ не йідьа́т солони́ну, бо свиньа́ тьі́тка йіх.

Зап. в лютім, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Жите і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 39. 1. T. V, 3, ст. 167. T. XV, 3, ст. 65, ч. 5. T. XIV, 3, ст. 208. T. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 4, ч. 6. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чубинскій, Труды, I, ст. 49—50. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 748. — Wisła. T. III. Ст. 103. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243.

69. Як Христос бавив ся пташка.

Як Христос був маленьким хлопцем, то бавив сє з єнчими хлопцеми пташка; зробют хлопцї пташка, поставют в ямку, вдарут, пташок підскочит, тай спадає, а вони ловют і далї бавют сє. Зробит Христос пташка, підібє, а він полетит гет в гору тай не верне сє, зробит сє птахом. Тай вже тогди хлопцї знали, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся так, як на долах?

Мо́уйат таку́ льу́ди собі примі́уку у́ нас і так у́сьу́ды, же кады Ісу́с Христо́с ходи́у по земли́, то там ньібы льі́пша земльа́, льі́пше видайи пло́ды і ни ро́дит сьа ньі бода́чьа ньі нич. Тай собі таке́ говорйа́т, чому́ тото́ так йи. До́бри зна́йите, же кой Ісу́с Христо́с тамтуды́ ходи́у, то му́сит бы́ти льі́пше, а на наш край, на на́ші го́ри — то Сус Христо́с ту не бы́у — іно́ зда́леку па́личкоу́ помаха́у́. — Тому́ у́ нас польа́ гі́рші: Йало́вець сьа ро́дит, бода́чьа, а жа́дного пло́ду тако́го, гн у́ льуди́й, не ма́йимо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Ісу́с Христо́с ходи́ў со сьватым Петро́м по землы́ і научáў льудий дóўгі часы́. І прийшóў раз ў село́, а злый постáвиў млын і ни зладиў його́ нич, таку́ пáличку, абы́ зéрно пáдало с кошá. А Сус Христóс повідáйи: Шчó ты ту рóбиш? — Та, диви́, зладиўў йим млын гег цáўком, і не хóче пáдати зéрно. — Йа тотó зладжу́, áли заворидýй миньі. — Мóвит: Йа ти заворидýйу, áйбо ни знáйу пóкы. — Пóкы з дубрóвы оппáде лисьтьа. — А тот собі злый гадáў: До вóсени, тай ў вóсени ўпаде. — А Сус Христóс запйáў пáличку, тотó почалó калáтати і почалó пáдати зéрно ў кáмінь. А він стаў, тай мóвит: Тай йа цыльий млын постáвиў і йа ни міх шче тотó зладити! І жаль му. Али хóдит він кóло добрóвы, не оппадýйи лисьтьа; а вонó ўперéд, то падáла чатйна гі днéська с кидриныі. Али пан Біх так даў, жебы тотó не оппадáло пóкы сьвíта. Али він дивит сьа раз, дру́гий, не оппадýйи тотó. Ўзьаў, пішóў, верти льіс, бий кли́ньцьі, бий цьвйакы желызньі. Він мыслиў, же посу́шит весь льіс. Тотó сьа порозвивáло, типéрка такé галузьá віт сáмойі землыі аж до верхá. А ўно глаткé былó, хыбá трóхы на вершку́ былá чатйна. І ўзьаў і ў...ў сьа долы смерéкоў злый і днесь смолá тому́ на смеріцьцьі. І млын до днéшного дньа не відобрáў, а ньібы притóмньість до млинá мáйи і ннесь він ў млыньі сыдит, пéк му.

Али ўзьаў зробиў віз у хáты і зложиў гет краснó, а вытьагнути йак чéрез двéрі? А Ісус Христóс с Петрóм ўвійшóў: А шчó ты зробиў? — Віз, áли ни мóжу с хáты вытьагнути. — Продáй миньі. — Ўзьаў і продáў. — Петрó мóвит: На шчо ти, Гóсподи, тóго? — О, трéба, будé льýдьім, та будýт йіхати! І ўзьаў він, розьібрáў по кóлесу, выньіс на двір і зложиў. Мóвит дьітко: Та ци не міг йа сам си так розьібрáти та зладити? — Ісус Христóс мóвит: І ты бы си колись сьіў, йакбыс не міг іти. І днесь, колй вісь квичить, тогдй він на віз сьáде.

Али ўзьаў зробиў коньá. А Бох даў так, бы не стойáў кінь сам. І він ўзьаў, зйазáў на таку́ жйлу мéджи ногáми, коньá, áли кінь сьа ўживиў, іти не бýде, бо зўйáзаный. Ісу́с Христóс надыйшоў с Петрóм, мовит: Шчо ты зробиў? — Коньá, та не хóче йти. — Ну, продáй меньі тóго коньá, та він піде. Тай ты колись си сьáдеш на ньóго. — І днесь перáс такый час прийде, жи йак сьáде на коньá він, то кінь утьíче ў бéзвісти, же го нихто не мóже ўперéги, дльатого же він го зробиў. Мóвит Петрó: Гóсподи, та на шчо тобі кóний? — Е, Пéтре, то будé тысным льу́дьом робити. Ростьáў тоту́ жйўку і кінь пішóў. І ннесь коньóви йи ступкы мéджи ногáми йак і вы сьвідóмі.

Потóму зробиў скрипкы і ни прорізаў звéрхы тоты вікéньцьа, та воний не мáли жáдного гóлосу. А Сус Христóс мóвит: Продáй меньі тоты скрипкы! Він продáў. Ісу́с Христóс прорізаў тоты окéньцьа і ўже гóлос мáли. І ннесь чéрес тотó, де йинó йакá му́зика йи, там йи вохóта і мнóго сьа такых часьіў трáфит, жи дакогó й зáбиўт при музйцьі, а то чéрес тотó, жи він йіх зробиў, тому́ ўсе мáйи до них прáво.

Али трáфиў сьа Ісус Христóс у млиньі іс Петрóм так гі жебракы. А мéльник ўвидьіў: О йакісь дыды ту йдут. Чекáй, йа йіх напу́джу! Воний ўвійшли, а він зза двéрий: Гу! І Пан Біг повідат: Іди ў льіс, будéш медьведьом, тай будéш гурчáти, пóкы сьвíта.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: До млина пор.: Драгоманов, Малор. предания. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взьали ся медвіць і зазуля. — Zbiór wiad. T, V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. предания. Ст. 10—11. — Ястребов, Матеріалы по этногр. новорос. края. Ст. 10. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Pokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матеріалы. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звідки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами поперед хату якоїсь жінки вдовиці. Удовиця напекла паланиць та попоставила їх попід хату на припсі, щоби скорше простили. Ідут апостоли за Христом, а Христос на переді йде, та споглядають на сьвіжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всі страх які голодні, аж, аж!... Не видержав Петро, взяв одну, вкусив та зачав жмікати.

— Петре, Петре, що ти жмікаєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорійш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам: перед ним із куснника хліба виросло несчислено багато ріжних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людовій вірі, Д. Лепкого.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. T. XIII, 3, ст. 76, ч. 165. — Етнографічний Збірник. T. III Ст. 69—70, ч. 4. — B. Němcova, Národ. báchorky a pověsti. T. II. Ст. 297—299. — Wisla. T. IX. Ст. 102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. T. II. Ст. 19—20.

73. Звідки взяли ся пчоли.

То як Ісус Христос ходив по сьвітї з апостолами, то зразу апостоли не могли привикнути. Прості люде булй. То сьвятий Петро все каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все тілько сї всьміхає. А далї як Петро заснув, Ісус Христос узяв тай виймив із нього телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся, встав тай дивує ся, що анї разу не чує голоду. Аж по якімось часї ідут вони знов попри тоту грушку, а на тїй грушцї великий рій пчіл. Петро питає: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре, та не пізнаєш? Таже то твої телеса. Ти без них маєш вигоду, а пчоли з них будут Богу на славу і людям на пожиток.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. Жидівський помийник.

Наливали Жиды помый цебер. А Ісус Христо́с с Петро́м ходи́ў по сьвітї, тай тото́ ўви́діў Петро́. Мо́вит: Кі́лькі ту помы́йі і тото́ йде ни́вошчо. — Али злый тото́ ўчуў: Дай миныі тоты́ помы́йі йа буду́ с то́го робі́ти горі́ўку! — І узьаў поста́виў ґора́льньу і шче шчось му́сьіў до тых помы́й додава́ти ў ґора́льни; йако́сь тото́ спали́ў, і наз ва́ў горі́ўку пале́нкоў. І днесь ў горах называ́йут йі пале́нкоў. І такі́й дава́ў льу́дьом коштова́ти, пи́ти і льу́ди почали пи́ти. Али йиде́н такы́й быў, жи ви́дьіў, ш чо́го то́го наробі́ло — а дру́гий сьа напи́ў тай льі́зе гі пі́аный ў во́чи, шчось му бе́сьідувати. А тот мо́вит: Цьіка́й від нього, ты жидьі́ськый помы́йнику, жиш то пьі́бы тым сьа ўпи́ў, шчо ж жидьі́ськых помы́й. І шче й днесь, йа́к бы сьа напи́ў дахто́, та мо́ўйат: Ты помы́йник жидьі́ськый.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортьівський напиток! Не люде її завели! Був собі чорт „Ка“, а він варив той трунок. Раз якось захотьіло сьі сьвєтим апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йіїі закоштувати. Прийшли вони до пекла. А там той трунок так варит сьі та кипит!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирцьі того трунку. Антипко дав їім. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трунком тай там згорів. А антипки зараз в плач тай желували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудни, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичи Волод. Левицький.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bajarz polski. T. III. Ст. 211—215. — Байки небылицѣ. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў сьва́тий Пе́тро и з Ису́сом Хри́стом, а там дьа́бли ў йи́дньі фабри́цьі вари́ли тру́нок. Сьва́тый Пе́тро пові́дат: „Па́не, йа там пі́ду, што там йист“. — А Хри́стос му пові́дат: „Не́ ход, Петре!“ — А він му пові́дат: „Пі́ду да́куе, па́не, бу́ду йа ви́дьіў, што там йист“. — Гво́шоў там, да́ли му порці́йу то́го тру́нку. И вы́пиў, посмакува́ўо му и на́пиў сьа. По́тьім ка́заў со́бі да́ти дру́гу порці́йу. Йак вы́пиў дру́гу, ка́заў сой да́ти и тре́тьу. Потому хо́че пі́ти, бо Хри́стос сьа му не ка́заў бави́ти. А то́ты дьа́бли зорва́ли з нього капе́льух: — „За́пуат, што-с ка́заў! Што́сме ти йи́дну ту да́ли, то да́рмо, а дві то за́пуат!“ — Пе́тро не́ маў пиі́акых гро́ший, — то сьа тим заба́ўльаў, бо не́ маў чым запу́атити. (И тьа то́го те́пер Жы́ды, йак не́ ма чым запу́атити, то зараз Жыд зни́мат капе́льух). Але фхо́дит там по Пе́тра Хри́стос, — а найста́ршому чорто́ви бы́ўо име́но „Ка“, што бы́ўа його фабри́ка. И йак отво́риў Хри́стос две́рі, йак го дьі́дріў Ка, и фстра́шиў сьа. Фпаў до кі́тла до то́го тру́нку, де сьа ва́риў, и там зго́ріў Ка. И тьа то́го те́пер называ́йут тру́нок „згорі́ўка“, бо в пьій сьа спа́лиў чорт Ка, та фшы́ткы за́ ним там йо́йчали ф тьі фабри́ци чо́рты, же: — „Зго́ріў Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Котані, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралєлї: Етноґр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

А. Чо́ртова ма́ма ў́мерла. Посходи́ли сьи льу́ди до не́йі, йак звикло до ў́мерцьи́ (то бу́ло на зимли́), тай сидьи́т ти́хо, нима́ ньічо́. А чорт сии прихо́дит, ка́жи: Чика́йти, йа вам зла́годжу, аби́ ви ду́рно ни сидьі́ли! — Тай ў́зьиў, ў́тер таба́ки, даў ко́ждому поньу́хати, тай ка́жи: Пла́чти за мо́йоў ма́моў! — Йак ко́ждий поньу́хаў, тай зачи́ў пла́кати за чо́ртовоў ма́моў. А Христос прихо́дит на тото́, тай ди́вит сьи, жи они́ пла́чут; ка́жи: Чика́йти, йа вам дам ни таке́! Ў́зьиў, поробиў льульки́, тай даў йім закури́ти, тай ка́жи: Пльу́йти на́ чо́ртову ма́му. Тому́ типе́р хлопи́ йак ку́рут, тай пльуйу́т.

Зап. в вересни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралєлї: Житє і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Лепкого. — Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 310. — Кiев. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

Б. Ў́мерла чортьа́кови ма́ма, а льу́дє сьи посходили, тай аньі́ ка́жи, ньіхто́ нє хо́чє за йєго́ ма́моў пла́кати. А він нате́р таба́ки і даваў льу́дем ньу́хати, аби́ йім постава́ли сьльо́зи ў вочє́х, аби́ пла́кали за йєго́ ма́моў. А надьійшо́ў пан Біг і подаваў льу́дем льульки́. А льу́ди кури́ли тай при тьім і ха́ркали; то сьи ти́чило, жє на йєго́ ма́му.

Зап. в цьвітни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралєлї: Драгомановъ, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слиза котитца изъ глаза, якъ табакъ нюхаимъ? Па чортавый матки плачимъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З почитку́ сьві́та то ни бу́ло вогньу́. Аж йак согрішили анге́ли і пішли́ до пе́кла, то ви́думали йиго́ там, аби́ бу́ло ў чім пра́жити грішньі ду́ші. А йак ста́ли ходи́ги по сьвітьі Христо́с с Питро́м тай видьіли, жи льу́дьом зле биз вогньу́. Али йдут они́ раз, ди́уйи сьи, а чорт накла́ў собі вого́нь ко́ло доро́ги, тай грі́йи сьи. Посьіда́ли си они́ ко́ло не́го, бала́кайут... А Питро́ маў с собо́ў па́лицьу, тай поста́виў йі на вого́нь. Йак зачи́ла горі́ти, а він зьі́рваў сьи тай зачи́ў ўтьіка́ти, жиби́ зане́сти тро́хи вогньу́ льу́дьом. Али чорт та́кі ни дурни́й, зачи́ў лапа́ти Питра́ тай кричи́ти: Відда́й вогонь, на шчос ўкраў? — Йак ўже маў Питра́ злови́ти, а Христо́с крикнуў: Ўдар па́лициў ў ка́мінь! — Питро́ ўда́риў і хоць чорт відобра́ў ў не́го па́лицьу, то во́го́нь ў ка́мини лиши́ў сьи. А той ка́мінь — то кре́мінь. Тогди́ Христо́с показа́ў льу́дьом, йак сьи кре́ши с кре́міньи вого́нь і віт тогди́ майут ўже льу́ди вогньу́, кі́лько хотьи́.

Зап. від брата Гілярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралєлї. Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому діти не ходять до року?

Йак Христо́с ходи́ў по сьвітьі, тай прийшо́ў до жі́нки, шчо ма́ла малу дити́ну тай сказа́ў йі, жеби́ дити́ну пєрєки́нула бєс се́бє. А она́ бойа́ла сьє, нє хтьі́ла пєрєки́нути, аби́ сьє нє за́била дити́на. А він йі сказа́ў: Коли́ нє хо́чєш, то нє буде́ ходи́ти аш по ро́цьі! — А прийшо́ў пото́му до коро́ви, жє ма́ла мале́ тєльє́. Каза́ў йі пєрєки́нути, а она́ пєрєки́нула і тому́ тєльє́ сьє ўро́дит і хо́дит. І так до ко́ждойі зьвіри́ни ходи́ў і ко́жда го послу́хала і ко́ждє, лиш ўро́дит сьє, хо́дит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралєлї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 83. Ч. 107. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

81. Чому люди не знають часу смерти?

А. Сус Христо́с даў, жи льу́де зна́ли, по́кы жи́ти буду́т. Тай йидно́го ра́зу йде ісь сьваты́м Петро́м, а чоловік горо́дит і затьі́суйи кільа на оба́ бо́кы. А Петро́ сьа пытат: На шчо ты так, чолові́че, на оба́ бо́кы, затьі́суйиш? — Ба на шчо? Бу́ду ўмира́ти гнеть, а дьітишча мальі зьіста́нут і хто́ ним пак загоро́дит? На́віть не го́дно буде́ кіў затеса́ти. А йа тепе́рь позатьі́суйу і йак пльіт підогнийи, а вони́ си обе́рнут дру́гым бо́ком. Ну, лиши́ли то́го, йдут да́льі. Надыбали дру́гого, горо́дит са́мо: То йаку́ галу́зу переплете́, то корч йакы́й вы́тне йальіўцьо́вый і бода́ча ме́че, так ни́йак плете́. Пытат сьа Сус Христо́с то́го: А чому́ ты так ни́йак горо́диш? — О! до ме́йі сме́рти буде́. На чуджі́ дьіти не хо́че ми сьа роби́ти льі́пше, а то стру́но то́го, жи сьа ўжени́ў до ўдо́вы, та дьіти ни йиго́. То так знаў, жи ўмирати ни задо́ўгый час і: Мені́ буде́ по́ти! — А Ісу́с Христо́с повідат Петро́ви: Пе́тре! Так зле. Та́к бы роби́ти, абы́ ни знаў ні́хто, пок буде́ жи́ти. Бо ни йиде́н ўжени́ў бы сьа на чуджі́ дьіти і заста́ў бы майи́ток і мі́гбы зьби́ти гет, йак бы знаў, жи ўмре гет, а ни́м бы сьа нич не лиши́ло! І віт то́го часу́, коли́ Бог смерть при́шле, тогды́ чолові́к ўми́рат.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

82. Чому люди не знають, коли пімруть?

Б. Колись люди знали, коли хто буди вмирати, і булиб до нинїка знали, шоб ни йиден хлоп дурний.

Іде сибі раз Пан-Біг, а хлоп стави хату з либоди. — „А шо ти робиш?“ — питає Пан-Біг. — „Хату ставлю“ — кажи хлоп. — „Та з либоди?“ — питає Пан-Біг. „А шо, кажи хлоп, на шо минї лїпша? „Таж вона навіть року ни постойи — кажи Пан-Біг. — А хлоп кажи: „Минї ни треба хати на цїлий рік, бо я за пів року маю вмерти, нашо-ж минї лїпшої хати“. „А так, мудрогелю, кажи Бог, почкай, тепер ни будити знати, коли хто вмре, бо на сьвіті нїц ни буди, анї хати, анї сила, анї міста, і всї будут лїнюхи“. Тей від тодї вже нїхто ни знайи, коли вмре.

Зап. в Добротворі, Каменецького пов. 1900 р. від Євки Пузь, А. Веретельник.

Паралелї: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 790. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кождому чоловікови наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонути, то аби весь вік на печи сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люде наперед знали, коли хто вмре. То вже такий нї за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під лїс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив лїс тай поставив до того огню горнець з водою, щоб загріла ся.

— А ти що робиш? — питає Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусиш весь лїс палити?

— Е, та мінї байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмреш, — мовив Пан-Біг — і не будеш наперед знати своєї смерти. По якімсь часї іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був лїс ізгорів і сїє жолуди.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сїю.

— Та на що?

— Лїс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його й не побачиш, не то що.

— А хто знає. А не побачу я, то побачуть мої дїти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христо́с ходи́в по сьвіті, прийшо́в раз над ріку́. Вода́ бу́ла тогди зібра́ла, тому́ він не міг через ню перейти. Вже хотів верта́ти сє, аж дивит сє, а ту пасе́ сє кінь. — Перевези́ мене́ на дру́гий бік! —

каже Христо́с до него. — Я ще голо́дний — каже кінь. — Христо́с рознівав сє тай заклєв: Аби́с їв до кінцє віку́ і абис не наїв сє ніколи! — Тому тепер кінь все їсть і їсть і ніколи не наситит сє.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь ненаситний тому, що його прокляла Богородиця за те, що він витягав сїно з під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Йак Христо́с ходи́ў по зимли́ с Питро́м, то йшли вони́ раз бис сило́, а дьіти ба́вали сьи на у́лици за́йайцьи. А той, шчо буў хо́ртом, зачи́ў бі́чи за Христо́м тай га́ўкати. Христо́с роззло́стиў сьи тай прокльи́ў то́го хло́пцьи: Жиби́с га́ўкаў до́ки сьві́га! — І с то́го хло́пцьи зроби́ў сьи пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелї: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Йак Христо́с ходи́ў по сьві́тьі, то йиде́н чолові́к ві́льіз на ду́ба і хотьі́ў йиго́ звітти настра́шити. Али Христо́с йиго́ зоба́чиў тай сказа́ў: Буде́ш жи так ла́зити по дерева́х, до́ки сьві́та тай со́нцьи! І с то́то чолові́ка зроби́ла сьи ма́лпа і ла́зит ўсе віт то́гди по дерева́х.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Сусом Христом чирис ріку та її риби кусали. А Матка Боска прокльила ті риби і з них сьи зробили чирипахи.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревянка.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скупа донька укрила була перед матірю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20: Тут перемінена в черепаху жінка, що сховала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавйили си, жи дужи рибу роздоптуйут. Вона кажи: „Божи, Божи, вминши тойі риби". І тогди кажи Сус Христос: Вже нима половини тойі риби, вже в купках — вона вже закльита. С того йи чирипахи.

Зап. від сестри Ольиськи в Будзанові, О. Деревянка.

89. Чому рак має в заді очи?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув єго. А тогди ще рак мав з переду очи. Розгніваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очи, що стаєш на мене, чи не в гузици? — А Христос каже: За тото, що так до мене говориш, будеш мати від нинї очи в гузици, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер колос малий?

А. Коли Ісус Христос по сьвіті ходив, зайшов раз до богачки, а тота з під дитини збіжєм збирала і на гній виносила. А тогди ціле стебло від корінцє аж до верха був колос. Як Ісус Христос тото вздрів,

що богачка сьвіжого хлібці не шінує, засумував сї, тай каже: „Не буде від тепер на стеблї зерна, лиш голе стебло!“ А Матїнка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тілько лишить сї зерна, кілько я в кулак взяла і най то буде для пса і кота!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і кота люде до нинї годують сї.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелї: Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 355—360. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колос?

Б. Йак Христо́с ходи́ў по сьвітьі, то жи́то і пшини́цьи ни роди́ло сьи таке́, йак типе́рички, а́ли ко́лос буў віт зимльі аж до вирха́. Христо́с хтьіў на́рід покара́ти, тай зачи́ў ссува́ти ко́лос. Али сьвитий Питро́ злапаў Христа́ за ру́ку, тай ка́жи: Го́споди, лиши́ хоть дльа пса і кота́. — Христо́с змилосерди́ў сьи тай лиши́ў. Тому́ колосо́к типе́р таки́й за до́ўгий, йак рука́, а ми йімо́ того́, шчо псо́ви і кото́ви.

Зап. в сїчни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и разсказы. Ст. 14. Хлѣбный колосъ.

92. „Для пса і кота“.

В. Ходи́ў Ісу́с Христо́с сь сьваты́м Петро́м по земли́ і зайшли́ до йидно́го чоловіка. Дьіти́на піс...а сьа, а вона́ ўзьала́, тота́ жі́нка, налини́цьу, зьігну́ла ў двойи, — жи́тну — і ўзьала́ тото́ г..о́ і ви́несла на дьвір. А Сус Христо́с тото́ увидьіў і ду́мат собі: Е, тре́ба бы з ва́ми йинаке робити, колі вы не шану́йите. Бо воно́ было тогдьі во́лоть і ко́лос от са́мойі земльі. І Пан Біх вы́йшоў с Петро́м ме́джи сьіўбу і почаў змыка́ти від землі гет, абы не бы́ло хлы́ба жедного, кой льу́ди не шану́йут. А Петро́ хо́пиў жме́неў: Го́споди, лиши́ хоць на кота́ та на пса, бо тото́ нич не зна́йи! І мы д н е́ с ь к о в а с то́го ўсьі жийимо.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщ. Терлецького.

Паралелї: Zbiór wiad. T. III, З. Ст. 23. — Т. VI, З. Ст. 321. — Т. XI, З. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — Т. XIII, З. Ст. 191. — Т. XV, З. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95 — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Бытъ рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ. Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. T. I. Ст. 143.

93. Чому каміне не росте?

Ка́міньи то пе́рши росло́ так йак грибі́, або́ шчо. Тай бу́ло би росло́ й до тепе́р, йак би ни Христо́с. Він йак ходи́ў по сьвітьі тай йшоў раз доро́гоў тай ўда́рив сьи ў па́тиц, а́ли так, жи гет розби́ў на пра́х, аш па́зур злыів. Чу́йи він, а то та́кой ду́жи боли́т. Тай тогди́ зальи́ў ка́міньи: Жиби́ ви більши ни росли́! І ўже віт то́го чису́ ка́міньи ни росте́.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелї: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксендзам не вільно женити ся?

То Сус Христо́с повіда́ў, жибы́ прийшли́ пора́дити сьа, йак бра́ти сьльу́бу. Йі́де ксьиндз наш і польцькый, а́ли нади́баў сьа хлоп. Де вы йідите? — До Пана Бо́га спыта́ти сьа, йак сьльу́бу брати. І йа́ йду з ва́ми, хлоп. — Нади́баў сьа жид: І йа́ йду з ва́ми. Али прийі́хали там до то́го до́му, де ўже Ісус Христо́с быў, жид на ґра́йцар ла́комый і ўзьаў держа́ти ко́ньі по́льцького ксьи́ндза і на́шого, бо му поўбі́цьали по́ два ґрайца́рі. По́льцькый пішо́ў до господы, шчось там вы́пити і зьісты, а наш пішо́ў ру́ськый т Сусу Христу́ і пыта́т сьа: Ци ві́льно сьа жени́ти? — Ві́льно. — І пішли́ обá с польцькым. По́льцькый собі гада́ў, жи то наш спыта́ў сьа за нього. Али хлоп увійшо́ў і сьа пыта́йи: Ци ві́льно сьа меньі́ жени́ти. Али тве́ртший, його корти́т льі́пше

знáти, пытат сьа: А йáк бы тотá ўмéрлá, ци мóжбы дрýгу ўзьатú? — Та мож! — А він выйшоў за поріг і гáдат си: Йакбы ўмéрли і дві, ци мóжбы трéту ўзьатú? — Но, шчо хоч? — Йакбы ўмéрли дві, Гóсподи, ци мóжбы ўзьатú трету? — Мож і трету і четвéрту. — Выйшли на двір ўсьі, а жид мóвит: Ну, ньіўрóку, пытáли вы сьа за мéне? — Пытáли. Вільно тобі дебудь і на сьмітьў. Ннесь томý жиды берýт: на сьмітьў сьльуб, дебýдь. Типéрь хлóпу вíльно і штúри рáзи сьа женúти, а ксьиндзу раз. Пóльцькому не мóжна й йиднóйі брáти, хыбá кохáнку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йак ходúў Бог по зимлú і навіджáў льудúй — і ходúў сьвитúй Питрó і Паўлó. А захорувáла йиднá ўдовúцьи. І післáў Бох трох сьвитцьíў до тóйі ўдовúцьі, шчоби йі приготовили на смерть. На свóйім мíсци то Бох післáў ксьóндза, а сам сьи лишúў ў дóма. І даў йім ўсьі трóм по тóрбі грóший і росказáў йім, шчоби кáждий свóйу тóрбу віддáў удовúци. А сьвитúй Питрó і Паўлó свойі подавáли грóші, а ксьонц свойі ни даў. Затримáў ў сéби і казáў до двох сьвитцьíў, шчо сьи на дорóзьі подьíлимо. Йак виртáли вíтти і зачúў йіх дьіли́ти, á вонú ни хтьíли брáти. А йак повирнýли до дóму, зачúў йіх Бох кýждого з восóбна питáти: Ти, сьвитúй Пéтри, даў свóйі грóші? А, ти Пáўли, даў свóйі грóші? Паўлó й Питрó вітзивáйут сьи: Даў! — А ти, ксьóндзи, даў свóйі грóші? — А ксьонц сьи ни вітзивáйи. — А Бог до ксьóндза: А ви́диш, рáби, ни мóжиш сьи найíсти, покри́ўдиў йис ўдовúцьу! Будé на вас нáрід роботáў пóки сьвíта і соньцьи! Так па вас будé йти, йак мить[1]) будé мéсти і ньíґди сьи ни найíстé пóки сьвíта і сóньцьи! — Тай типéр ксьондзи́ ўсе кричýт, шчо йім мáло тай мáло.

Зап. в цьвітни 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

---

[1]) Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Раз ішов Господь Бог з сьветими Петром і Павлом в день великодних сьвєт, дивлєт си, а піп оре. — Питає си єго Господь Бог: Чо в такий сьвєтий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй менї, я так тогід зробив, шо в велиходні сьвєта орав, та менї тілько богато хліба си вродило, шо я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило менї си 30 хлопців — та хотїв би їх поженити в осени. — Е! братчєку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачєв і вродив тїлько хліба, шо ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синів вженити, але ти, братчєку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаєш, шо гріх і в таки вилики сьвєто вореш — абись знав, шо сего року нїчо тобі не вроджу і з голоду вмреш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косівського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братїв, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, сьвєтив би си, Бог по сьвіті, поступив раз зі сьвєтим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогоди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Менї шо з Твого помаганя? І ше почєв лихословити Богови. Бог тодї каже до сьвєтого Петра: Ходїм дальше Петре! І прийшли до меньшого (середущого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их приймив на ніч, але в ночі стала си в сїй хатї прєчка (пригода), а то курка знесла єйце і вбила. Тодї тот богач зачєв ляхкати на Бога і сьвєтого Петра, шо то через них єйце вбило си, бо єк би вони були не ночювали, то єйце було би си не вбило — і вігнав такє їх в ночі з хати. Идут вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходєт, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докіньчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили єго — а він їх файно приймив, похарчьовав, за шо Господь Бог, сьвєтив бй си, поблагословив бідного хату і він від сего чєсу зачєв богатїти - - а богачів братїв Бог вітопив всї маєтке.

Зап. від Марка Куриндаша з Полянок, у Довгополи, Косів. пов. О. Галевич.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоў Христо́с с Питро́м доро́гоў тай ўвидьів кіньску пітко́ву. Підойми Пе́три! — ка́жи до не́го. — А миньі на йако́го чо́рта пітко́ви? — вітповіў Питро́ тай пішо́ў да́льі. — Христо́с підньіс пітко́ву, а йак йшоў по́при ку́зьньу тай прода́ў ковале́ви і купиў за тоты́ гро́ші чиришéнь. Йдут воний да́льі, вийшли за сило́, со́нци так припіка́йи, Питро́ви так хо́чи сьи води́, а ту ньі́где ньі краплы. — Йой, йак йа би пиў! — ка́жи Питро́. — Христо́с ни вітповіў ньічо́, лишé зачиў кида́ти по йидньі чере́шни на зе́мльу. Питро́ йшоў за ним тай збира́ў. Як ўже викида́ў ўсьі чире́шньі — Христо́с — тай ка́жи до Питра́: Ви́диш, Пе́три, ни хтьіў йис раз зьігнути сьи за пітко́воў, то мусьіў йис згина́ти сьи тьі́лько ра́зьіў за чире́шньими! — Питро́ пізнаў, що Бог зажиртува́ў си так з не́го, а́ли лишé пошкро́баў сьи тай пішо́ў, бо ни маў шчо каза́ти.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов., від брата Гілярка.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 124, ч. 22. — Етноґраф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. T. IX. Ст. 116—117: Legienda o św. Piotrze i podkowie. — Materyały antr. arch. i etn. T. III. 2, ст. 151.

99. Як сьв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сїм сьвітї і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього сьв. Петро: Як то багато біди на сїм сьвітї. Як би я був Богом, то було би далеко лїпше! — Коли хочеш того, то я позваляю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Сьв. Петро утїшив ся тим дуже, але його радість не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправяла свого малого синка на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадить, сину! — Тоги сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусїв відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і прикликав Бога на сьвідка. Петро побіг до суду, аби бути сьвідком. Лише вийшов із суду, дивить ся, веде баба козу на пасовиско. Випела, пустила, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусїв іти пасти козу, та се ще було пів біди, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не міг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

га скалах, заки пригнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже набідив ся до волї і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотїв пробувати Бога.

Зап. невідомо де і ким. Друковано в „Галичанинъ".

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchentchatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. Божий коваль.

Б. В однім селї жив собі такий коваль, що від нікого за жадну роботу платнї не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?" „Нїчого", каже коваль, „Бог минї заплатить". І всї люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить", і прозвали його „божим ковалем".

Жив він так досить довго, аж нарештї прийшла смерть і він умер. Приходи він до неба, аж там сьвятий Петро до него: „А тиж чого тут?" — А він каже: „Таж я вмер, то де піду?" покажіть минї. Аж коли він диви-ця, а там напротив него сидить Бог на золотім тронї і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землї і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене". Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи минї, що ти хочеш за те, що ти цїле своє житє за роботу нїчого не брав, лиш казав: „минї Бог заплатить". Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знать що було".

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подумав, подумав, а далї й каже: „Нїчого, Господи, не хочу, тілько хоть оден день посидїти на Твоїм тронї". „Добре", каже Бог, „сїдай, тілько щобись всидів, а як не всидиш, біда тобі буде". Вийшов Бог з трону тай пішов собі у рай на спацер, а коваль чим скорше з утїхою на трон. Ледво тілько сїв на нїм, аж тут цїлий сьвіт перед ним роскрив ся як на долонї, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що діє-ця на цїлім сьвітї: на землї, у землї, у морі, в землї і скрізь, бачив усе кожну людину, кожне найменче сотворінє. Став він роздивляти ся, дивить ся: там йден другого забив, йеден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що но діялось по сьвітї, все бачив.

І вже не міг далї всидїти, лиш хтів крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не сьмієш й пари з рота пустити, сиди тихо та диви ся. Дивить ся він, аж приходи до бідної вдови старий дід жебрущий, і проси милостинї, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дїтьми голодними була сховала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дїд вернув ся і підпалив її хату, і в хатї всї дїти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидїти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидїти на сїм тронї і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш сьвіт і до нинї десь працює за біг заплать.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден ґазда мау̂ два сини і тим синам нȩ давау̂ ньі йісти, ньі нич, лиш они ходили у̂ льіс, збивали сучки́ (дрова) і носили на місто і брали від однойі у̂йазанки три сорокіу̂цьі. Ходили они так зо дві недьільі. Приходьат два сьвйатьі і кажут: Де ваш о́тець? — Наш о́тець зробиу̂ сьа коньом тай у̂зьали го Жиди! — Тоти сьвйатьі мали коньа з віском і казали, шчо би купили собі тоти брати. А брати сьа звідали, шчоби они хотьіли. А они хотьіли три сорокіу̂цьі. І купили. Сьвйатьі пішли і сказали, шчоби они ньіколи нȩ лишили коньа нȩприкритого. А на тім коньі була золота уздьани́цьа. І прийіхали они на місто, напили сьа і забули того́ коньа у̂крити. І прийшли тоти сьвйатьі і кажут: Видите, йакі ви справедливі! Він вас з малойі дьітини вигодувау̂ і до старости вас годувау̂, а ви го забули у̂крити! — Бо то бу̂у̂ о́тець. — І загнау̂ сьвйатий другого сьвйатого, аби ізньау̂ золоту уздьани́цьу. І пішоу̂ сьвйатий, ізньау̂ золоту уздьани́цьу і у̂війшоу̂ тогди до тойі коршми, де они сьа попили і стау̂ перед ними отець йіх. Йак би були йȩго накрили, то бу̂у̂ би шче коньо́м.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінця.

Паралєлї: Етноґр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Як Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під де́ревум сїдїу̂ Бог, Петро́ і Пау̂ло́. Було́ то на самий сьвітїй ве́чир. Бог післа́у̂ Пау̂ла́ ду одно́гу богача́, а шчо́би да́у̂ мірку пшини́цї. Пау̂ло́ прусиу̂ бугача́, а́ле той сказа́у̂: „Ти неро́бу, не хцеш рубйти на хлїб, а йісти бис йіу̂!“ І сказа́у̂: „Іди́ від ме́не, бу ти дам сукє́рую в го́лову“. Пау̂ло́ пішо́у̂ ду Го́спода і сказа́у̂, „шчо єшче — шчо сказа́у̂ ду ме́не, іди́, бу ти дам сукє́рую в го́луву“. По́тім пішо́у̂ Петро́. Зача́у̂ він прусити о мі́рочку пшини́цї, а буга́ч ка́же: „Йди, бу ти дам лупа́тую в го́луву“. Тре́тий раз післа́у̂ Бог Пау̂ла́. Зача́у̂ він прусити, а той ка́жи: „Я не ма́ю пшини́цї для вас, неро́би!“ І заки́нуу̂ мо́туз, шчо дау̂ Па́мбіг і пішо́у̂ ду Бо́га. Бог ся пита́йі: „А дау̂?“ А Петро́ відпувіда́йі: „Нї, не дау̂!“ Аж ту сї вубзира́йі наза́д, а там стуйі́т кінь. Тугди́ взя́ли то́гу куня́, пуве́ли ду бі́днугу чулуві́ка і хтїли, а шчо́би йіх перепачува́у̂. Гуспо́дар той ка́жи: Таж я не ма́ю кла́птик суло́ми, шчож вам пусте́лю!“ А Па́мбіг сказа́у̂: „Та йдїт ду студо́ли, пуба́чити, шчу там єст суло́ма“. А гуспо́дар сказа́у̂: „Яке́мжи спосо́бум би ся взя́ла, ку́ли ніхто́ там не пулужи́у̂“. І пішо́у̂ ду студо́ли, пуба́чиу̂, шчу там по́у̂но суло́ми. Взяу̂ туди́ пустили́у̂ на земли́ і всї пулягали спа́ти. Ране́ньку пуу̂става́ли, а Па́мбіг сказа́у̂: „За таку́ ва́шу вдя́чність даю́ вам куня́, кутро́гу ма́йіму зі субо́у̂. Але ци зна́йіти, шчо я єст? А гуспо́дар сказа́у̂: „Нї, не зна́ю!“ Бог сказа́у̂: „Я єст Бог з Петро́м і Пау̂ло́м!“ І пішли́ всї — Бог — дале́ку в дуро́гу. Гуспо́дар туди́ пішо́у̂ ду кумо́ри і пуба́чиу̂, шчу там по́вну збі́жа і всьо́гу ду пужи́ви. Аж на дру́гий рік прийшли́ три лю́да, а́ле він йіх не пізна́у̂ з ра́зу. А по́тім сказа́у̂: „Чи ви не прийшли́ пу то́гу куня́? А Па́мбіг сказа́у̂: „Ми таки́й прийшли́“. Тугди́ взя́ли то́гу куня́, прийшли́ ду то́гу гуспуда́рі буга́тугу, привели́ куня́ під пурі́г і зрубиу̂ ся з ньо́гу чулуві́к. Сини́ туди́ пувихуди́ли, й зача́ли ся вита́ти і сказа́ли му, шчо вуни́ дава́ли на слу́жбу бо́жу за ньо́гу без ці́лий вік. А Па́мбіг, Петро́ і Пау̂ло́ пішли́ в сьвіт.

Зап. 1897, від школяра Василя Матвіїва, в Угерцях Нез. Городецького пов. Л. Гнатишак.

Паралєлї: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254: Jak P. Bóg jechał konno na człowieku. — Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды. II, ст. 336. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Сьв. Петро у клопоті.

А. Йак Христо́с ходи́ў по сьві́ты с сьвити́м Пнтро́м і Паўло́м, захо́пила йіх раз ньіч так, шчо ни ма́ли де піти́ на́-ньіч. Пішли́ до ко́ршми. (А там пійакі́ запива́ли сьи). Польига́ли спа́ти; а́ли Питро́ бойа́ў сьи льига́ти с крайу́, абы́ го ни би́ли, тай льиг віт сьтьіни́. Аш ту пійакі́ йак попи́ли сьи, тай ка́жут йиде́н до дру́гого: Ку́ми, а то шчо за волоцьу́ги? Ходьі́м, буде́м би́ти. Ви́тьигли Питра́ віт сьтьіни́, потлу́мили, тай зноў пішли́ пи́ти. Али Питро́ ка́жи: Го́споди, пусти́ мине́ ў сириди́ну, бо йак тотьі ве́рнут сьи, то шче буду́т би́ти. Льиг ў сириди́ньі. А пійакі́ ка́жут: У́же́смо йидно́му да́ли, ходьі́м, дамо́ шче дру́гому, то́му шчо ў сириди́ньі. Ви́тьигли Питра́, наби́ли і пішли́ да́льши пи́ти. А Питро́ ка́жи: Го́споди, пусти мине́ на край, бо уже мине́ два ра́зи ви́били; йак шче тре́тий схотьи́, то ни зна́йу, чи ви́тримайу. Пішо́ў на край. Пійакі́ напи́ли сьи і ка́жут: Ку́ми, а ходьі́м шче до тре́того. Ви́тьигли зноў Питра́, ви́били і пішли́. А Христа́ й Паўла ни би́ли ньі ра́зу, бо они ни ма́ли страху́.

Зап. в січни, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы. Ст. 128, 2; 129, 27. — O. Kolberg, Przemyskie. Ст. 201: Chrystus wędruje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 63, ч. 3. Т. III, 2, ст. 151—152. — Аөанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 116—117.

104. Як сьв. Петра били.

Б. Йак Сус Христо́с ходи́ў по земли́, то пока́зуваў ўсьа́кі чуда́ да́ўно. Али йшоў з ним сьвятьі́й Петро́ і Паўло́. Петро́ быў чолові́к цька́вый, ўсьо́ го кортьі́ло. Ісу́с Христо́с пові́дат: Бы́лисмо даґде́ йшли на ньіч, бо ўже вечері́йи! — Петро́ мо́вит: А до ко́ршмы підемо́. — А Сус Христо́с мо́вит: Пе́тре, кой то ў ко́ршмі сьа на́пасьть тра́фит. — А Петро́ мо́вит: Ни знаў йака́! Тат йак си не бу́ду ни́ с кым заходи́ти, та меньі́ ньі́хто не буде́ нич мо́вити. — Али Пе́тре, Пе́тре! Пійа́ный чолові́к рі́ўнат сьа до ша́леного пса. — Петро́ то́го не слу́хат, ай ходьі́м! Тай пішли́. Тай си польига́ли се́рет ха́ты ўсьі три; Петро́ си льіг з йидно́го кра́йу, віт шинькў, а Су́с Христо́с вы́сше Петра́, а Паўло́ з дру́гого кра́йу, з го́ры. А ту сьа пийакы́ тро́хы понапива́ли: О, йакі́сь ту позальіга́ли, нема́ кады перейти́! моўйат. Заточи́ли сьа на Петра́

і попа́дали. Петро́ шчось мо́вит — а воні́ ўзьали́ тай поби́ли. Али Сус Христо́с ўсьо зна́йи, шчо сьа ро́бит. А Петро́ ўзьаў, тай сьа ўпхаў ў середи́ну. Тоты́ походи́ли шче тро́хы: Е, то́госмо тро́хы протьа́гли кра́йного, ўзьати дру́гого с середи́ны! Лап, Петра́, бий! Вы́били до́бре, Петро́ страх ма́йи, льіх си з го́ры, аш по́виш Паўла́. Тоты́ тро́хы походи́ли: Ага́, тоты два би́тьі, а нон тре́тый ньіт! Лап Петра́ ўсе, вы́били. Переспа́ли до дру́гый день йако́сь, пові́дат Сус Христо́с: Но, вйди́ш Пе́тре, ци би́т йис быў? — Го́споди, бо йаке́сь на ме́не наверньі́ньа́. І хова́ўйим сьа, і ўсе мене́ би́ли. — Та Бог пові́даў, жи йак си не бу́деш захо́дити, та́ тьа не бу́дут би́ти. — А тепе́рь, Го́споди, ві́ру. Тото́ пийакы́ на́пасьть цьіла́. Сло́вом ним не мо́вну, а ўни не пыта́йут, йино́ бйут за ду́рно.

Зап. в мартї, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

105. Біда з піяками.

В. Господь Бог ішов з сьвітим Петром і Павлом коло коршми — і тегне сьвітий Петро до коршми, а Господь кае: „Не йдїм до коршми межи піяки!“

А сьвітий Петро: „Що піяки мают до нас рацію; лежем собі тай будем спати“.

А Господь Бог каже: „Ходїм“.

Іно прийшли тай собі в куточку полегали всї три: Господь Бог в серединї, сьвітий Павло від сцїни, а сьвітий Петро з краю.

Піяки пют що пют і обертают сї до Жида: „Що-ж тото за старцї, що за одні спют“. А Жид каже: „Або я знаю, полегали та най спют“.

Берут Петра, бют піяки тай обернули сї тай пішли знов пити.

А сьвітий Петро каже до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середину, бо будут мене знов бити піяки, як сї обернут“.

Ісус пустив Петра в середину.

Пют що пют піяки, обертают сї: „Не штука, жем били одного, биймо другого!“ Тай знов бют Петра.

Петро видит, же не жерт тай каже Павлови: „Ей пусти, бій сї Бога, від сцїни, бо як сї обернут, то знов будут бити, тай вже вбют!“

Пустив Павло Петра від сцїни.

Аж ту піяки пют що пют — обертают сї: „Не штука, жем били двох, биймо і третого!“ — Тай знов берут сї до Петра тай знов бют.

Зап. 1898, в Станіславові від бабуні А. Ю. Крушельницький.

Паралелї: Чубинський, Труды, І, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етноґр. Збірник. Т. II. 3. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріалы для изуч. сѣв. зап. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Sbornik. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. T. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицѣ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жінок?

Рас сьвйатый Петро ходи́ў з Ісусом Христом по земли́ і прихо́дьат до йедного села́, а там ґазда́ той йакийсь за шчось свойу жінку росчаў би́ти. Она сьа ў ньо́го про́сит: Бій сьа Бо́га, даруй ми житьа! — А сьв. Петро буў дуже милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, каже: Го́споди! Кобы рас так поўстало на сьвіть, абы жінки́ були́ ста́рші від ґаздьіў! — Добре, каже, ньай буде́. — І приходьат до того ґосподарйа блисше і кажут йому́: Ґоспо́дарйу, за шчо вы так ва́шу прийательку забива́йете? — Про́шу, панови, каже, а шчо вас тойе опхо́дит? Кедь бысте були́ так до́брі, ўсту́піт тро́шка до ме́не до ха́ты! — Ісус йако Бог, не буў такий гоно́рний, уступи́ў до то́го ґазды́. Йакура́тне ў ты́ ха́ты не бу́ло порйатку, так йак то майе бу́ти ў ґазди́ны. Він за́рас простер йім на ла́ву прости́рало біле і каже: Прошу, сьідайте і дешчо ми приповічте! — Тим часом пішоў до своїі комори і ўныс йім найльіпший, йакий маў, пока́рм і хотыіў йіх почестова́ти. Йак они там трошки спожиткова́ли, тогды забра́ли сьа і пішли́ ў свойу дорогу, лиш йому сказа́ли: Ньай буде ме́жи ва́ми рас спокій! І пішли́ да́льі. — Приходьат до йедно́го ґазды, він сам ўдо́ма, дьітий не майе жа́дних, а ґазди́ньі його́ нема ўдо́ма, бо пішла́ до ко́ршмы пити, бо ўже она ста́рша там від ґазды́ була́. І про́сьат сьа там на ньіч. А той ґазда́ ка́же: Ми́льі прийательі! Прийаўбым вас, але йа сьа бойу́, бо ў ме́не ґазди́ньа страше́нне пога́на, та йак при́йде, та вас о піўно́чи вы́жене с ха́ти! — А Сус Христос каже йому: Йа про́шу, чей нас перночу́йете, бо мы бідньі з дале́койі доро́ги йдеме́ ў сьвіт. — А навіть ни сьміў сам собі ўзьати йакогось пока́рму, пожиўльі́ньа: то хіба́бысте льаглй собі під ла́войу! — Ў тьім часьі Госпоть каже: Та ми собі льа́жеме на ла́вицьу! — Про ме́не, льагайте, але йак шчо дьістане́те, то йа вам не буду́ нич ви́нен! — І сам стаў собі на порозьі, а ўже

сьа зме́ркат, і засьвітиў льампу і сто́гне і бойі́т сьа і слу́хат, ци ўже она́ йде до до́му. Але тут чу́йе, ўже йде, і ма́йе дзвіно́к ў рука́х. І він зараз отвирайе двері йедньі, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшла́ с такоў велико́ў льіскоў і раз його́ бу́хнула. І каже йому́: А ци ти ни́ міг вийти на перед ме́не на доро́гу чекати, ай ў хатьі чека́йеш? — А то ўже було́ пізно ў но́чи. І каже: А тоты шчо за два злодьійі ту ма́ут сьа находи́ти? — А Бог йіх, каже, зна́йе, бо они́ проси́ли сьа на́-ньіч. — А она́ ўдарила його другий раз по́-голові тим біґарйом тай ка́же йому́: Та ты будеш таких збу́йіў прийма́ти та ґосподарство ни́шчити? — Він бідний іску́лиў сьа тай не ка́же ўже ничо́го, а она́ тогды́ без причи́ни бере сьа до тих двох. Сьв. Петро́ буў на крайу́, а Ісус віт сьтьіни́ — тай бйе, росчина́йе би́ти шчо аж рука хльане, сьвйато́го Петра, і ка́же: Забирай сьа з мо́йі ха́ти! Тай доты би́ла, шчо аш сьа змучила і пішла́ чого́сь до комо́ры, а Ісус Христос кажи сьв Петро́ви: Іди т сьтьіньі́, бо йак ўвійде, то ішче тьа буде́ бити! І уже ўхо́дит і узьала на дру́гу рату той біґарь і ка́жи: Ужем йенно́го попоби́ла, але кобы́м йешче дру́гого то́го зло́дьійа, шчо ко́ло стьіньі́. Йак росча́ла би́ти на дру́гу ра́ту Петра́ на дру́гий бік, шчо аш прихо́дит до сме́рти Петро́ви, бо жона́ бйе і не ува́жат, лише́ куды́ будь і по́-голові і куды́ сьа намане́. Сьвйатый Петро́ сто́гне і аш пла́че, а не сьмі́йе нич сказа́ти, бо сьа бойі́т. І ў тьім ча́сьі ўда́рила і ґазду шче тре́тий раз і ка́же: Та ты шче меньі́ льі́шко не постели́ў? Ты не ви́диш, йак йа сьа змордова́ла? — Ў тьім ча́сьі Петро́ росча́ў проси́ти Христа́ і ка́же: Го́споди, бода́й того́ часу́ ни́ґде не було́, абы жона́ над ґаздоў старшинова́ла. Віт то́го ча́су жона ни́ґде від ґа́зды ста́ршоў не бу́ла и не буде, бо не ма́йе мо́ци. А Ісус йому сказа́ў: Абысь, Пе́тре, знаў, же ку́ждый чолові́к бйе і ува́жат, а жона́ не ува́жат! — На такі́ гости́ньі буў Петро́ с Христо́м ў йедного ґоспо́дарйа.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Олекси Прохвата.

Паралелї: Драгоманов, Малор. предапія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 124—126. — Доброволській, Смол. этногр. сборникъ. T. I Ст. 291—292: По какому поводу даная была когдато власть женщинамъ и отнята у нихъ. — Етноґр. Збірник. Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11.

107. Христос і дві дївки.

Раз Ісус Христос ишов собі з св. Петром та ще другими апостолами через село до міста та не знав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

цем, нема кого ся запитати. Дивять ся, жне дївчина пшеницю, таку буйну аж місцями повилягала, а ще спорий кусень мала жати.

„Куда дорога до міста?“ питає Исус її.

— „Онтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебись, дївчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Исус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, я маю свою роботу, у мене жниво!“

А Исус Христос питає її тогди: „А ци діжнеш ти того куснаˮ.

— „А чомуж бим не дожала!“ — відповіла.

Исус Христос кивнув головою сумно тай иде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питає: „Учителю, ци діжне вна?“

— „Ні, не діжне!“

Идуть дальше. Дивлять ся: жне друга дївчина, а вже дожинає, ще на кілька снопів перед нев збіжя, а пшеничка така мізерна, поклякла.

„Куда дорога до міста, дївчино?“ — питає знов її Исус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви певно з далека“ — сказала сеся дївчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвести.

„А ци діжнеш ти, дївчинко, того куспичка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопиків до кінця“.

— „Га, як би Бог схотїв, то й єдної жмені не вжала бим!“ відповіла дївчина.

Исус Христос повеселїв, обернув ся до св. Петра́ тай каже: „Сеся діжне и щаслива буде“.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралєлї: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Тамже, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Грінченко, Этногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 і 160, ч. 12. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лїнивий парубок і дївка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовиця і мала трох дїтий. Каже Ісус: „Вари нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче журу сї, що дїтьом на завтрі зварити вечері“. — Ісус каже: „Вари, що маєш, може хоч одробинку якої муки маєш?“ — Вона боїт сї — три люда в хатї, вона вдовицї — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У кутї заплакала, обтерла сї, бо вже знає, що нема до чого рано встати, бо нема в горшку нїчо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй дїти, абис ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сї далї і пішли сьвітами.

І здибают парубка під грушкою — він лежит, аби му грушка в писок впала.

Питає го сї: Куда нам дорога? Він показує ногов: „От туда, от туда!“

Тай пішли.

Трафили на дївку, що прала шматє. Питают сї: „Куда нам перейти добре без воду?“ — Вона каже: „От сюда, божий старцю, от сюда“. — Тай сама наперед, аби не потопили сї і показала їм дорогу.

Здибают дївку, же жне. Вона хапає так то відти, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Куда нам, сину, дорога?“ Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттуда, божий старцю, оттуда не зблудите“. І показала дорогу. А сьвєтий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!“ — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежит“. — „Ей Господи Боже, шкода такої челядини для такого лїнивого нездалого“. — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обоє були гнилі, тоби зігнили, а так мусит одно одного ратувати.

В Станїславові 18?8 р. від бабусї записав А. Ю. Крушельницький.

Паралєлї: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Этногр. Обозрѣніе. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. Т. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Ісус Христо́с як ходи́в по сьвітї з сьвяти́м Петро́м і Павло́м і научали людий. І прийшли́ вони́ до єдно́ї ха́ти і проси́ли альму́жної. То

булá ґосподи́ні дýже богáта, áле тотý альмýжну давáла ї́м не зі щи́рим сéрцем. Богáта булá такá дýже, же мáла по шти́ри корóві. Дáла кавáлок хлі́ба ї́м. Ті́ї подьи́кували ї за той сьвяти́й хліб і відхóдьит від неї. Йисýс Христóс кáже до сьвятóго Пéтра: Пéтре, проси́ тóї кобі́ти, жеби́ вонá нам дáла якóї стрáви ли́жку. Бо Йисýс Христóс не потрі́бував тóго, ті́лько ýченикам так своїм сказáв. Таки́й при́клад давáв ї́м. А вонá кáже: Хлі́ба немá вже. Зві́ли пси! А Йисýс Христóс тогди́ повідáє: Прóсі́т, жеби́ вонá вам дáла си́рватки напи́ти сї (бо вонá тогди́ видýшувала сир). А вонá ї́м ті́лько сказáла: Йди, ді́ду, збирáй сї. Дáлам ти вже áльмужну. Я мáю пси до си́рватки. — Пішли́ж вони́ дáлї, зайшли́ж аж до бі́дної хáти. Прихóдьит там, а там вдовá самá. Двóє ді́тий мáла, два хлóпчики. І проси́ли сї там вони́ на ніч. І доні́ро прóсі́т сї в тóї кобі́ти на нічлі́г, а тотá кобі́та мáла два хлóпчики, одéн мав дéсіть лі́т, а дрýгий мав дванáціть. Мáла лиш однý корóву. І вонá тов корóвов карми́ла ті ді́ти. Пішлá вонá прáти до єднóї ґосподи́ні полотнó. І тотá ґосподи́ні дáла ї ми́ску муки́. І принéсла тýю мукý, ви́сипала до нéцок. Тих двóє ді́тий потрі́бували дýже ї́сти, плáкали. А вонá прирі́кла до ді́тий: Чекáйте, ді́ти, зáраз лиш ті́ста ки́ну і бýдете ї́ли. Óтжеж потóму не мáла чим запали́ти і казáла хлóпцї́м взбирáти лі́ції (живоплі́т). Але Ісýс Христóс оповідáє: Переночýйте нас. А вонá кáже: З дýже велúкої рáдости вас прийму́, ті́лько не мáю вам чим постели́ти. А Ісýс Хр.: Ми ті́лько йно хóчемо при обі́йстю. Не хóчемо нічóго. — А сьвяти́й Петрó і Павлó кáжуть: Бóже, мóже би ми в богаті́йші хáті ночувáли, бо то є бі́дна хáта для нас. — А Ісýс Христóс кáже: Ньи, ту бýдемо ночувáти. Я так роскáзую. Так мáє бýти. — А ті́ї ді́ти були такі́ голóднї, і на тýю хви́лю, як І. Хр. прирі́к, стáли дýже ситни́ми. І тотá мáма тих ді́тий, як пішлá корóву доїти, то було молокá, багáто було, а вона ніц ті́лько до Бóга вздихáла і вішлá до хáти і понаці́джувала єго всю́ди і в гладýшики і в скі́пці булó і всю́ди бýло пóвно молокá. І берé тýю мукý здоймáє. Коли́ж не мóже здойми́ти, бо дýже сї багáто муки́ зробúло. І всю́ди тóї муки́ насі́ло. Всю́ди Г. Бог напóвнив мукóв: і нéцки і си́то і ришитó і на столї́ і всю́ди. І мі́сит ті́сто. Але ди́вит сї і всю́ди заповнено ті́стом, і ту є, і ту є, і ту є. А тотá ніц не рóбит, ті́лько до Бóга вздихáє. Коли́ вже до горшкá кідáє тотó ті́сто, коли́ ди́вит сї і в нéцках є тотó ті́сто і в горшкáх є і в ми́сці і всю́ди. І берé тогди́ і дає своїм ді́тем ї́сти і тим стáрцям. Всї ї́ли, ті́лько Ісус Хр. не ї́в. Ситнї сї вони́ дýже стáли з тóї бóскої вóлї, жи сї зістáла ще на дрýгий день. — Так вонá не мáла йно єднї́ подушки́, солóми не мáла, і ті́ї подушки́ дáла ї́м постели́ти. І дýже ї́х прийми́ла, жи ті були контéнтї с тóго. Рáно повставáли і подя́кували. І сьвіти́й Петрó оповідáє: Гóсподи, Сýсе Хри́сте, шож дáти ті вдові́, жи так нас крáсно переночувáла? А Сус Христóс так: Мáє єднý корóву і тýю ї вовкззї́сть. І прихóдит вовк і потрі́бує поживли́тьи. Гóсподь кáже до вóвка: Іди́ до чередú. Там в чередї́ йи червóна корóва ли́са, ти ї мáєш ззї́сти. Сьвити́й Петрó побі́г і ли́сину замасти́в. (Лю́ди нáші кáжут, жи вовк не йде за бóжов вóлев ї́сти корóви, ті́лько за свóйов. Ньи, він йде Бóга сї допоминáти!). Вертáє сї вовк і кáже: Бóже, не мáє корóви червóної ли́сої, інó є самá червóна. Гóсподь ї́мý прорі́к: Йди і ї́дж тýю самý червóну. Той прихóдит знов до С. Хр. і кáже: Бóже! вже є червóна ли́са, а самóї немá червóної. А Ісýс Христóс повідáє: Йдиж тепéр ї́дж червóну ли́су, не пита́й на тóє, ї́дж. А сьвіти́й Петрó побі́г і знов ли́сину замасти́в. Тогди́ вертáє сї вовк і кáже: Бóже, знов лиш самá червóна. — А С. Хр. повідáє: Йдиж ззї́дж самý червóну, а ти Пéтре, зо знов не жартýй, бо я знáю, що комý вділи́ти. Бо як тотá кобі́та мáла тих два хлóпці і тýю корóву. Óтже вонá заробúла ми́ску муки́, а мáє корóву, óтже вонá мáє полови́ну хлі́ба з молокóм. Вонá би тих два хлóпцї тримáла, Бóг знáє дóкі і вони́ би рослú ті́ї хлóпцї. Єден би був злóдій, а дрýгий розбі́йник. Так вонá не бýде ї́х мáти при чі́м тримáти, то бýде плáкала, буде нарікáла. Óтже над'ї́де пан, будé ви́дів, жи вонá дýже лементýє, плáче, óтже возме єдного за свóго і зістáне в шкóлах і будé пáном вели́ким. А дрýгий тáкже бýде стоя́в с свóйов мáмов на вýлици і будé плáкав, бýде заводи́в за молокóм. І над'ї́де кськондз і возмé го за свóго. І ви́вчит го і зістáне ксьóндзом. А тотá мáма тих ді́тий будé щасли́ва у Бóга і будé мáла свою гóлову при чім положи́ти". — А сьвяти́й Петрó повідáє: Дóбре тотó сї скінчи́ло слóво! А що ті кобі́ті дáти, жи вонá мáє штúри корóві, а нас не прийми́ла? — А Йисус Христóс так прорі́к до сьвітого Петрá: „Пéтре, вонá мáє шти́ри корóві. Я ї ще дам шти́ри. Вонá на сім сьві́ті будé мáла доси́ть всього, але на тім сьві́ті душá єї будé не спасенна.

Зап. від Івана Кузьми з Будзанова, Теребовельського пов. Мик. Бажалук.

110. Лакома баба.

Раз прийшов Ісус Христос зі своїми учениками Петром і Павлом до одної дуже бідної вдови. Вона прийняла їх у хату, але не мала чим їх погостити. Ісус Христос казав їй що подати з'їсти, але вдовиця сказала, що нічого не має. — Пошукай но добре, а що здиблеш, звари. — Вдовиця здибала ще там десь в кутку жменю муки і зварила затирку. Дала на стіл, але не було чим помастити, а пісна затирка не смакує·

— Не маєш там дечого — сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хтіла дати, бо, казала, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав вилляти. Не було по кілька крапель. А коли розмішали, пороздроблювали ся ті краплї на дуже маленькі і було їх дуже богато. Кілько було тих очок, тілько дав Спаситель вдові дукатів. З'їли гостї і пішли дальше.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатіла. Її сусїда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така богата. Вона була дуже заздрісною. Раз здибали ся вони і богачка зараз запитала тамту за причиною. Вдова всьо оповіла. Не довго потім зайшов Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавши ся про се зараз запросила єго до себе. Зварила також затирки, розуміє ся, з найладнїйшої муки і дуже купа налляла оливи — звичайно богачка. Вона мислила, що як лїпше помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав єї хитрість і лакомство і казав порахувати очка на затирцї. Але що богачка дуже богато налляла, зробило ся тілько одно велике око на цїлу миску. Спаситель дав їй за то тілько одного дуката.

Жите і Слово, 1895, І., ст. 51, ч. 26.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, в. — Пор. з першим мотивом: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 110—111. — Тамже, ст. 115—120. — Аөанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

111. Вдовині дїти.

Была йидна́ ўдо́ва і ма́ла мно́го дьіте́й. Али Ісу́с Христо́с сь сьваты́м Петро́м прийшли́ там на́ ньіч і ўна́ ду́жи красно́ йіх прийма́ла, навіть но́гы ним помы́ла. Переночува́ли, ўстали ра́но, іду́т і Петро́ повідат: шчо́бы ты ўдо́ві дати́ за тото́, жи вона́ нас так фа́йно шанува́ла і тым дьітьом? — Е, шчо бы дава́ти. Альо ма́йут коро́ву йидну́ ї тоту́ воўк зьіст. — Ай, Го́сподн, та́бо чко́да дьіте́й тых. А да́льі сьа ўбе́ртат Петро́: А йа́к же воўк буде́ зна́ти коро́ву, котра́ йіх? — Е, він спізнат, бо лыса. — Али десь Сус Христо́с там сьіў, ци спочи́ги, ци шчось, а Петро́ пішо́ў, ўзьаў гли́ны і залы́пйат коро́ві, бы воўк не спізна́ў. Али воўк про тото́ прийшо́ў тай зьіў коро́ву. А Петро́ мо́вит: Го́сподн! шчош то́ты дьіти́шча буду́т робі́ти? — А Го́споть мо́вит: Пе́тре, піду́т по́медже льуде́й і буду́т служи́ти, льу́ди на́ўчат йіх; а вони́ бы сьідьіли ко́ло коро́ви на ку́пі, на́дьійали бы сьа на коро́ну і ни́ч бы ни зна́ли, а так коро́вы не бу́де і му́сьат іти́ ме́джи льуде́й.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аөанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етноґраф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церква і коршма.

Йшоў сьва́тый Пе́тро, из Бо́гом по сьві́ту ходи́ли. При́шли перед це́ркоў, попе́ред це́ркоў и́шли, а Бог не́ зньаў капе́льух перед це́ркіў, ті́ўко каме́ньом шма́риў. А пак да́ле и́шли и при́шли перед ко́рчму. И зньаў Бог капе́льух. Сьва́тый Пе́тро сьа на́ то зачуду́ваў и повідат: „Па́не, што тако́го?" — же перед ко́рчмоў зньаў, а перед це́ркіў ньіт. — „А то — гва́рит — так. За́ то-м не́ зньаў перед це́ркіў, бо там йи́дна ба́ба сьа ґнес сповіда́ўа, то — повідат — што ма́ўа найбільшый гріх, то не повіўа". — Аджек ґльа то не́ зньаў, бо о́на ба́рже там згрі́шы́ўа и́шче. — „А ў ко́рчмі сьа посхо́дьат, да́дут сой (ка́жут сой) пальу́нкы и так — повіда́ў — йи́ден до друго́го гва́рит: „Бо́же — дай здоро́ўльа!" Адже-ж ґльа то́го-м зньаў, бо ту Бо́га спомйа́нут, а ф це́ркви за́ то, бо то́та ба́ба ба́рже згрішы́ўа". — Та йуж не́ йи ве́це, то лем та́ке.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелї: Zbiór wiad. T. VII, 3 40—41, а.

113. Як глина крала глину.

Ішо́ў Сус Христо́с іс сьваты́м Петро́м і ўви́дьіли, жи чолові́к краў го́рцьі, не зна́йу, ци ў то́го, шчо робі́ў, ци ў то́го, шчо продава́ў. А Петро́ мо́вит: Го́сподн, диви́ го́рцьі краде́! — Не чу́дуй сьа, Пе́тре, то не ду́же гріх велы́кый, бо то гли́на гли́ну краде́. А то дльа то́го, жи Сус Христо́с зробі́ў з гли́ни чолові́ка і з гли́ни ро́бит сьа горнець.

Тбілько чоловік ста́ршый, бо Бог даў дух сьватый ў чоловіка, а ў горне́ць не дайи: а глйна ўсьо йидно́.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщ. Терлецького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Сьва́тый Пе́тро го́ниў буйа́ка на йа́рмак и ґа́ниў го, же то бриди: же бо́де и зас...ый, же... — ну, та го ни́кто не хо́тыў купи́ти, бо йа́кже ку́пит, кой го ґа́ниў, тот што йо́го быў? А він лем так повідаў, йа́кый йист, по пра́ўды, бо сьа бо́йаў, же зігрі́шыт перед Бо́гом. Але Бо́гу сьа то не терпі́ўо, бо йуж го́ниў кі́ўка раз, а фсе не про́даў. Йи́ден раз при́шоў ґ ньо́му Бог и зьвідуйи сьа го, ци про́даў буйа́ка. Він повідат, же ныт. — „Але Пе́тре, бо ты так не про́даш, бо ты хваль! Йак выже́неш на йа́рмак, то хваль!" — Но, и вы́гнаў на йа́рмак и хва́лиў и про́даў. Ну, и от то́го ча́су то йист по йарма́ках за́ то, же ка́ждый хва́лит сво́йу худо́бу, йак прода́йи, — бо тот, што купу́йи, то ганьчу́йи, хоц и до́бре.

Зап. від Антона Тиханича в Котáни, в серпни 1900 р. О. Роздольський

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозї.

Ішо́ў Ісу́с Христо́с сь сьваты́м Петро́м, йак ходи́ў по земли́, а чоловік іде́ піа́ный, верешчи́т, сьпі́ват і ўпаў. Петро́ мо́вит: Го́сподú, чей было го підньати́. — А Христо́с мо́вит: Тѣ на шчо? Він ўста́не. Шче проти́ў нас буде він сам йти. — Е, е, Петро́ мо́вит, та де го́ден. — Али він ўстаў, тай йде, а бу́ком ма́хат шче з да́лека на них. Го́сподь мо́вит: та́тже йа ти повідаў, Пе́тре, жи тре́ба го обыйти́, бо він так значи́т, йак ша́леный пес!

Йдут да́льі, прийшли́ д воды́, а чоловік йіде штирма́ бика́ми. Кобы́ ты нас, чоловіче, перевіз че́рез во́ду! — Е, адеж бычи́шча го́дны тыґати жебракы́ через во́ду! - Тай пойі́хаў! А за ним йіде чоловік бычатьми мале́нькыми, ўни му й ни мо́ўйат нич, а він кли́че: Ходы́ґ, та вас перевезу́ че́рез во́ду! Перевіз йіх, хоць сам водо́ў брыў, на другый бік. Петро́ мо́вит: Шчо то́му чоловіку, Го́сподú, дати́, шчо нас перевіз? — О, Пе́тре, шчо́бы му дава́ти? Абы́ му тоты́ быча́та поздиха́ли. — Петро́ви жаль. — А то́му жи нас ни хотьіў ўзьати на віз, жи майи штыри во́лы? — А то́му, жибы́ дру́гі такі штыри маў. – А Петро́ мо́вит: Чому так, Го́сподú? – Ньа́й сьа натьі́шит на тьім сьвітьі, а тот ньа́й на тьім сьвітьі біду́йи, та на тамтьі́м сьа буде́ тьі́шити.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог любить, того навіджає. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозї.

Йидно́го ра́зу, йак хо́диў Исус Хри́стос ис Пе́тром по зе́мли, так убо́гы (худо́бны) йак жебра́кы, и при́шли ґ йидны во́ды. И и́шоў бога́тый штырма віўми и проси́ли го, жебы йіх пере́вйуз без во́ду. А він отпові́ў, же він не буде дьвадіў во́зиў. И не́ ўзьаў йіх. По́тьім и́шоў бі́дный ма́ўыма быцками и просили го, жебы йіх пере́вйуз без во́ду. И пере́вйуз йіх. Йак йіх пере́вйуз на дру́гу сторо́ну, посходи́ли и зьвіду́йи сьа сьва́тый Пе́тро Хри́ста: „Што му за́ то да́ме, па́не?" — А Исус Хри́стос повіда́т: „И то́ты му поздьі́шут". „А тамто́му што зробиме, па́не?" — „Ишчи дру́гы штыри му да́ме". — О, па́не, йакый-с дйу́ный! Та та́мтот нам зьлы зро́биў, та и́шче му хо́чеш надгороди́ти, а тот нам до́брі зро́биў, та жебы му и то́ты поздыха́ли!" — А Исус Хри́стос му отповіда́т: „А ты дивньі́шшый, бо на то́бі ро́гы виро́сли". — Пома́цаў сьа, и маў на гоўо́ві два ро́гы. И зьвіду́йи сьа Хри́ста: „Па́не, та на што так?" — А Христос му повідат: „Же́быс по́знаў до́брі, што йи Бог". — И згы́бли му ро́гы. — „Бо тот бу́де наш, што нас пере́вйуз, а та́мтот жебы сьа на тьім сьвітьі майи́тком фтьі́шыў, бо на та́мтьім не буде наш.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

(Ту саму леґенду знав господар Антоньо Тиханич, тільки що в него кінець ось який: Повідаў до Пе́тра Бог: „То так бу́де. Тот, — повідат — што штырма віўми и́шоў, то він — гва́рит — гмре, а тот, што нас пере́вйуз, то му гмре же́на. И тот, што нас пере́вйуз, оже́нит сьа с то́го же́ноў, што маў то́ты штыри во́ўы. И так до то́го при́йут то́ты штыри во́ўы, што нас пере́вйуз, бо він сьа оже́нит с то́го же́ноў, што

маў то́ты шты́рі во́ўы, и так сьа пере́йде на ньо́го фшы́гок майиток йо́го". — То фшы́тко жени́но бы́ўо).

Паралелї: Етноґраф. Збірник. Т. II. 3, Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. T. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sbornik. Т. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяниця гірш собаки.

Йшоў Христо́с с Питро́м доро́гоў, ди́ўийт сьи, лижи́т на сприт доро́ги виличезний пси́шчи з ви́шкіриними зуба́ми, кудла́тий... Питро́ настра́шиў сьи тай ка́жи: Ўтыка́ймо, бо ўку́сит! — Цить, Пе́три, він нам ни зро́бит ньічо́. — Перейшли по́при пса, він га́ркнуў, а́ли лижи́ў собі да́лы, на́віть ни ру́шиў сьи. — Йдут да́лы, ди́ўийт сьи, а ту йде с ко́ршми пйаньу́га, зато́чуйи сьи, ві́укайи, пашталакайи. Питро́ ньічо́, йде собі да́лы, а Христо́с ка́жи: Пе́три! Се́му ўступи́ сьа з доро́ги, бо він пйа́ний, а пйа́ний гірший йак пес! — Лише́ Христо́с сказа́ў сисе́, а пйаний ўже зоба́чиў йіх, підньі́с пати́к ў ру́цьі тай хотьі́ў за ни́ми бічи, аби́ ви́бити, а́ли заточи́ў сьи тай ўпаў ў ріў, а Христо́с с Питро́м ўтьі́кли. — А ви́диш, ка́жи Христо́с, ни каза́ў йа тобі́, що пйа́ний гі́рший віт пса?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124—125. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мука через гроші.

Ішов Бог з Петром тай Бог каже Петрови: Иди ти ув один бік, а я иду у другій бік. — Пішов Петро тай находит коло кирниці пана. Той пан їв, пив, курив, сів на коня тай пішов, тай забув мішок з грішми. Калїка йшов тай найшов тот міх з грішми; взєв тай поволи пішов. А тоти гроші були пусті, він сам їх робив. — Другий йшов калїка тай сів коло кирниці. Пан нагадав си на гроші, тай вернув си конем, тай находит того калїку коло кирниці тай каже: Подай гроші, злодію! — Той калїка каже: Я не брав. — Пан витєгає кліщі, тєгне за ніс калїку і каже: Подай гроші! — Калїка каже: Я не брав гроші. — Пан бере, відриває підкову коневи кладе ватру, пече підкову у ватрі, а вітак бере та прикладає до плечий і пече підковов та каже: Подай гроші! — Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан нїт! А калїка далї умер, а пан сів на конє тай пішов. Петро пішов д Богови тай розказує, а Бог на се каже: Той, що взєв гроші, то той лежєв 40 років. Він не міг нїчого зробити. а я єму дав шчисте. Той другий калїка, то той був давно збуєм, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я єго за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Паралелї. Dr. Bystroń, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Исторіе роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Разу одного переходив Бог з сьвєтим Петром туди, де цигани (кождого реміснника, котрий виробляє щось з желїза, Гуцули на́зивають „Циган"), пістолєтя робили і не сказав им „Помагай Біг". Завважав се сьватий Петро тай каже: Сьвєтив би си! — до Бога: „Там таки файни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівес им Помагай Біг". А Бог, сьвєтив би си, на се каже: — „Я длятого не вповів им Помагай Біг, бо они робили пусте, не хвалу менї, але дїтькови, бо єк з пістолєтє оден другого застрілить, то буде дїтькови хвала, а не менї.

Вітак йдут дальше і вздріли, єк чоловік з жінков під садовиною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жіньцї дїти робити"). На се Бог, сьвєтив би си, до сьвєтого Петра сказав: „Видиш сес робить на хвалу мою, бо він чінить дїти". — Чому тот дїти чінить на хвалу Божу, а цигани робєть пістолєтя на хвалу дїтькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, сьвєтив би си, на се відповів: Дитина єк си вчінить, нрстит си на хвалу Божу, вмре на хвалу Божу, — а росте так ож на хвалу Божу, а пістолє шо? Оден другого застрілит, та з того лише дїтько має втїху, а я нї.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича з Полянок у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Та Сус Христо́с ходи́ў ісь сьваты́м Петро́м по земли́, то ўсьа́кі чуда́ пока́зуваў. І прийшо́ў д йидны́ ко́ршмі, коршма ста́ра, павучи́на

сьа: „Вітки ви?“ — От, ми сь цьілóго сьвíта, хóдимо сиббі. „Мóже ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кáе — ни жáдні дохторі .“ Але вийшли на місто, пішли́ на шиньк сибі, чýйут, шо ў йіднóо пáна пáньі дýже слабá. „Мóже-б ми — кáе — порáдили шо йійі...“ Оже той Жид побіг до тóо пáна, кáе: „Ў мéне йи такі йакісь вандрóўні, мóже-б ўони́ — кáе — порáдили шо?“ — Пішóў Жид назáд до них, кáже: „Йа вас заведý“. Пáн-Біг кáже: „’бо мене́ трéба вести́? Йа знáйу сам, де воná йи“. Тей взьали́ сьа тай пішли́. Прийшли́ до тóо пáна, кáе: „Ай, мóже шо порáдити — де ’но на сьвíтьі йакі дохторі, і ўже-м йі вози́ў і ўже жáдноо такóго нимá дóхтора, шо-б йійі поміг“. Али пішóў Пáн-Біг до нéйі, онá сибі ўкрóмі там у хати́ньі лижáла, ў ванькірику. Пáн-Біг на ньу ди́хнуў і ўоná заўмéрла. І дупіру йійі взьаў, роспорóў, і з нéйі все гет ви́кинуў, фсьу утрóбу, ў нéцьки і взьаў, периполокáў зимноўу водóйу і на-зáд уложи́ў. І взьаў вложи́ў, помасти́ў, дихнуў на ньу і воná фстáла. Тай вже хóдит, вже й йісьть. Дайут йім йісти, пи́ти... „Шо вам за те дáти?“ Пáн-Біг кáже: „Ньіц, йа не берý“. — Ну, а вони́ прóсьать: „Але йак то, дýрно?“ „Йа — кáе — дýрно“. — Забрáли сьа і пішли́ сибі. От вони́ пішли́ зноў до дрýо міста, там зноў буў пан слаби́й — от вони́ прийшли́ до тóо пáна, та пáньі прóсит: „Шо хóчити, то йа вам заплачý, а ко-б він здорóў буў“. От, вони́ зноў до тóо пáна, Пáн-Біг на нéо дихнýў і він зноў заўмéр і зноў ви́пустили з нéо, водóйу переполокáў і зноў на-зад усади́ў, помасти́ў, дихнýў, — пан вже фстаў, вже по покóйу сибі хóдит, вже сьмійить сьа. Зноў та пáньі йім кóнтент дайи́, они́ там от бýцьім йідьáть, а ўони́ ни йідьáть, ’но дýрат там ўот лошкáми. Так той пан кáе: „Шо вам заплати́ти?“ „Ми — кáе — ни хóчемо ньіц“. „А йа — кáе — за дýрно ни хóчу зноў, жи-б миньі хто роби́ў...“ „Ми — кáже — таки́ не беремó ньіц“. Забрáли сьа сибі і йдут. Але йдут дорóгойу і Павлó зачáў сьа свари́ти з Бóгом. Кáе: „Йа ўже ки́дайу, йа сибі йду сам!“ А Пáн-Біг кáе: „Ну, то йди сибі!“ Та й Пáн-Біг но тíлько с Петрóм пішóў. Але той Паўлó йде сам, іде́, прийшóў до йіднóо міста — тá’-же йідéн пан слаби́й. Але він пішóў до тóо пáна, взьаў йиго, роспорóў, ви́браў з нéо в нéцьки, водóйу переполокáў і назáд ўсади́ў і там-ўó, чим він вже знаў масти́ти, помасти́ў, хýхайи на нéго — пан не стайи́... І зноў берé хýхайи і пан не стайи́. Так він вже й нальакáў сьа. Пани́ ў покóйу стойáть ў дрýгім, а він казáў, йак йшоў до нéо: „За годи́ну буде пан ходи́ти“. Годи́на вже минáйи і кáе: „Но, вже йи пан живи́й?“ Кáе: Ше ньі, ше ни готóвий. Так він вже ни знáйи, шо роби́ти, тей ті пани́ вітчини́ли до нéо: „Но, та шó-сь нароби́ў! То ти таки́й дóхтор! Пан буў живи́й, ти йиго́ замýчиў — та-ж тибé чикáйи криміна́л! Зáра йідéн скóчиў до польіцийі, прийшли́, взьали́ йиго́, ўсади́ли йиго́ ў гáрешт — ўже Паўлó сидит ву

гарéсьтьі. А Пáн-Біг кáже до Петрá: „Шó наш наробиў Паўлó! Він похтьíў бýти мýдрий, але він піз мéне тóо ни зрóбит... Пáна взьаў, покальíчиў і йігó живóго ни зроби́ў і до гарéшту пішóў. Та ходьíм, ви́ручім йиго́ з гарéшту. Кáе Петро: „Нех сиди́т!“ „Е — кáе — він бýди сидьíў і ни знáти дóки. За такóо пáна він мóи сидьíти і пáру льіт!“ Але прийшóў Пáн-Біг до тóо пáна тей кáже: „Йа поможý, він ўстáне“. „А — кáе — вже тут буў таки́й! Живи́й буў, замýчиў — вжé-сьмо йиго́ дали́ до гарéшту. Мóже й ви ше так зрóбите?“ „Та йа так ни зробльу, бо він вже ниживи́й — а йа зробльý так, шо бýди живи́й“. „А ко-б Пáн-Біг так даў, шо-б він буў живи́й!“ Пáн Біг зноў назáд йиго́ по свóйиму роспорóў і потóму ви́пустиў, водóйу переполокáў, назáд фсади́ў, помасти́ў, хýхнуў три рáзи — пан вже фстаў! Ті пани́ стойáть: „Но — кáже — то допіру дóхтор називáйить сьа! Шо неживи́й буў, і порáдили і живи́й зноў назáд! Ну, шо вам заплати́ти за тéйи?“ „Не беремó жáдноўі плáти, ’но назáд тамтóо ви́пустити з гарéшту, шо там сиди́т“. Зáра йиго́ ви́пустили і він прийшóў до тóо пáна, привели́. „Ну, і шó-ж ти зроби́ў? Ти видьіли́ў сьа[1]) від мéни, а ти дýмаў, шо ти так бýдиш роби́ти, йак йа — а чéм-же так не зроби́в-ісь?“ „Та йа — кáе — так роби́ў, йак ви,,.“ — „Шо с тóо, шо ти так роби́ў, йак йа, áле коли́ так ни зрóбиш!“ І забрáли сьа і пішли́. І вже кінéць.

Зап. в Берлинї від господаря Гандруха Кравіцкого в серпни 1894 р.

Паралелї: Етноґр. Збірник, III. 59—62; там вказана також література, а крім того пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто Polaczek, Wieś Rudawa, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся Ісус Христос в цигана за челядника. Циган каже: Що будеш робив, коли я сам роботи не маю? — Ходїм до двора там є сто коней не підкованих, тра підкувати, бо они тому слабі. — Пішли до двора, Циган перше до пана, а Ісус Христос до стайнї, всїм коньом повідтинав по єдні нозї. Приходить циган, як возьме падкувати. — Щож пан менї скаже? що ти менї наробив? — Чекай но, чекай, якось то буде. — Поскладав Ісус Христос назад коньом ноги, підкував, — коньі здорові. Циган хотїв іти до пана, щоби заплатив, Ісус Христос не позволив. — Бог ти, як будеш варт, заплатит, а врешту то не ти

[1]) віддїлив ся.

йидéн быў, плáчут за ним — умúрат. Али жит тотó ўчуў: Йá бы даў ныўрóку рáды! Поўбіцьáли жúдови велúкі грóші. Дось'йидным слóвом так зробúў, гі Христóс з дыўчиноў. Зварúў — хýкай, хýкай — рáды не мож датú. Йакым прáвом? Ўзьалú жúда, тай до арéшту. Али Сус Христóс знáйи ўсьо, шчó сьа зробúло. Прийшóў там: А чо ты, жúде, ту сыдúш? — Ну, йа ни знáйу сам за шчо. Кобы́ вы́ ньа вітты йак вы́зволили! — Йак повíш, хто зыіў трóхы хлыíба і трóхы сы́ра, то мóже тьа вы́пушчу. — Хóцьбым до смéрти сыдыíў — то йа не зыіў. Али Пан Біг го вы́пустиў, Сус Христóс, прийшлú там, де тот пренц, де жид варúў Ісýс Христóс зварúў нáново, посклáдуваў, хýкнуў, сьцыілúў сьа; хýкнуў другый раз — оживúў сьа. І сáмо повелыíў, бы му датú йісти. І мóвит Христóс: Бы ты, жúде, другый раз не браў сьа ворожúти, кой не знáйиш. — Ба, менé кортыíло, жи возьмý грóші, а йа ни міг нич зробúти! — Ідýт гет, вы́йшли за місто: Но, тепéрь, жúде, ту коплú йáму. — Жит прокопáў трóхы: Будé ўже. — Ей шчо то? Жúде, коплú більшу. — Жит шче трóхы прокопáў: Йуж будé. — Та йди наносú камíньа пóўну, піскý. — Жит пішóў, наносúў, а нѝ дýжи пóўну, бó сьа лыінýйи, і не велúку шче йáму браў, а ўсе чéрез лыінúўство. — Но, Сус Христóс мóвит, зажмурú си, жúде, вóчи! — Жúт си зажмурúў вóчи і Сус Христóс даў, жи с тóго сьа зробúли грóші. Но, тепéрь, жúде, дивú сьа сьудá! — Жит сьа подивúў, грóший лáска божа йи. І йуш сьа ўтыíшиў. Али Сус Христóс передыілúў на три кýпкы і мóвит жúдови: Дивú, жибы быў йис вы́браў більшу йáму, то бы́ло бы́ло більше грóший! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такы́й интéрес, то быўйим по сáму шúйу браў! Али бáйка. Ни знáйу, на шчос три кýпкы дылúў! Ўже жебы́ йиднá бы́ла тобí, а другá меныí, а комýш трéту дамó, кой нúкого ту немá. А Сус Христóс мóвит: Е, трéта тóму, хто зыіў трóхы хлыіб і сыр. — Йуж ньай сьа рóбит, шчо хóче. Прáўду повідáйу, жи йа зыіў. — Ісýс Христóс мóвит: Возьмúш си тепéрь ўсыі, тай йди, áли віры нúколи не будéш мáти твердóйі! — І до днесь жиды́ не мáйут віры дóбройі, а за грóші ў вóду скóчиў бы зáраз.

Зап. в мартї, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

Паралелї: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19–20. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 403–406.

125. Перший циган.

Г. Вибрав ся Пан Біг із сьвятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острий і лютий. А мав він доньку, а та донька від весни, чи від якого допусту божого була така погана, що ніхто не хотїв на ню й дивити ся. Мала вже 40 лїт, а ніхто не хотїв з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови великі скарби і половину царства. Але ніхто на те не лакомив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис їх і мучив усїлякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити конець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цїлій ягипській земли, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою. Пішли післанцї по цїлім ягипськім краю, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не найшли нїкого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, поганій бабі і чорт красоти не дасть. Вертают ті післанцї назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі сьвятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але сьвятий Петро і Павло заїдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пан Біг і питає: А відки ви, люде добрі?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щобисмо шукали такого чоловіка, щоби нашій паннї царівнї вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю землю ягипську і нікого такого не найшли.

— А кілько лїт має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся сьв. Петро, а сьв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви нї з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до вязницї не покидає. Ой біднаж наша головонько! — лементували післанцї.

— Не бійте ся, люде добрі — каже Господь. — Ведїт нас до царя, я вашій паннї дам раду.

сьвіті будеш мати десєть процент. А жид каже: Та най ми віддадут люди хоць гроші, бо я не мав с чого жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдий забрав сьі жид тай пішов. Пішов до дому тай каже до жінки: Я йду гет у сьвіт. Тай пішов.

Йде, йде такий засумований тай здибує Ісуса Христа і сьвітого Петра. А Ісус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у сьвіт! Росповів тогдий жид, шчо роздав бідним гроші, типер не має с чого жити. А Ісус Хр. каже: Не йди, жиде, у сьвіт, підеш з нами. І жид пішов з Ісусом і Петром. Приходіт до їдного міста і учули, шчо цісар дає половину маєтку, хто вилічит єго доньку. Тогдий Іс. Хр. і сьвітий Петро і жид пішли і кажут, шчо вилічут доньку. Цісар каже: Як вилічите, то дістанете половину маєтку, а як ні, то всім тром голови постинаю. Ісус Христос приймив сї. Пішов там до того покою, де вна лежит і сказав І. Хр. наносити води: їдну бочку зимної, а другу теплої. І казав до цісарє аж за двайціт штири годин приходити до того покою. Тогдий Ісус Хр. крає мечом доньку і все вмиває в теплій воді, аби кров не йшла. І складає до купи, коли вже цілу покраяв й поскладав, пішов до порога, а від порога йде, перехристив сї тай каже: Стань, дївици, в імя боске моє! І хухнув її до писка і тогдий тіло єї зачіло зрастати. Тогдий пішов другий раз до порога, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дївици, в імя боске моє! і хухнув знов до писка і вна вже вжила. І пішов знов до порога третий раз: Встань, дїв. і т. д. і хухнув знов до писка і встала вже здорова. Тогдий за 24 годин приходит цісар до покою — і донька здорова пішла вже до вітця. Тогдий цісар хотів давати половину маєтку, а Іс. Хр. каже: Ми не будем брати половину маєтку, іно́ казав дати оден пиріг печений. І дав цісар пиріх і пішли в дорогу. Ідут, ідут і собі посїдали. Пан Біг такий голод зіслав на жида — а Ісус і Петро уснули. Тогдий жид з'їв той пиріг. Ісус і Петро пробудили сї тай питают сї: Де є пиріг? — Далїбук! я пиріг не їло! Зібрали сї і йдут далї, а Йсус Христос запрова́див жида у воду по коліна тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріх? А жид каже: Далїбук, я не їло пиріх! Іс. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдий: Жиде, ци їв-іс пиріг? — Далїбук, я не їло пиріг. Тогди Іс. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Далїбук, я не їло пиріх. Іс. Хр. запровадив знов жида до води, аж-е́нь вже сї борода замочила, тай сї питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Далїбук, я не їло пиріх. Тогди Іс. запровадив жида знов до води і жид сї вже топити зацєв, но язик вже ви́валив. Тогди Іс. питає: Та ци їв-іс, жиде, пиріг? — Нї, не їло-м пиріг! Тогдий Ісус Христос каже: Ходи́, жиде!

Ідут, ідут, умучили сї, тай полїгали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письма́, (таки Ісус Христос мав письма), украв тай утїк. Утїк тай зайшов до їдного міста і учув, шчо у цісарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилїчит доньку, той дістане половину маєтку. Жид борзо побіг до цісарє і каже, шчо вилїчит доньку. Казав наносити води їдну бочку зимної, а другу теплої. Казав до цісарє: Приходїт аж за 24 годин. Узєв жид тай порізав доньку і зацєв краяти на кусники, шчо кусник відкроїт, то вмиває водов. А кров все тече, ледво́ жид запинив кров. Тогдий покраяв гет, посклaдав на стів тай пішов до порога, перехрестив сї й каже: Встань, дївици, в імя моє! Ху́хнув ї в писок, дивит сї, а тіло не зрастає сї. (Шчоби він був казав: встань, дївици, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в моє!") Жид сї настрашив, тай сховав сї за комин. А Ісус і сьвітий Петро знали, де жид пішов. І тогдий пішли до цісарє і казали, аби їх пусти́в там, де єст той жид, а цісар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, шчо з нами ходив. Тогдий пішов цісар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входит до середини, а жид так сї настрашив, бо він ми́слив, шчо то цісар йде йому го́лов стинати. Ісус дивит сї, а жид сидит за комином. Тогди жид ізлїз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дївици, в імя боске моє! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдий цісар дав їм половину маєтку і они пішли. На дорозї не мают як подїлити сї тими грішми. А жид каже: Я маю маймурку і будем мнєріти. Подїлили сї грішми, зоставило сї пів ґрейцарє. Не знати кому дати пів ґрейцарє, а Ісус каже: Жиде, признай сї, як іс з'їв пиріг, то дістанеш пів ґрейцарє. А жид каже: Я з'їв пиріг, бо був голо́ден. Так то нинїка жид повісив би ся за пів ґрейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всї гроші і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобичі, в маю, 1899, від Ів. Багріна Волод. Левинський.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тодї, як Сус Христос ни мав ше всїх 'постолів, тілько мав Петра й Павла і ше там якось, знать Гандруха. Тей як йшли через їдно місто, то по дорозї пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийми мине, Суси, до себи, я буду за 'постола". — А Сус Христос знав, шо то волоцюга і виликий грішник, али прийняв. Тей було їх вже всїх пять. От ідут вони тей ідут, аж приходять до їдного міста, а там був слабий дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабий король дужи добрий чоловік, він дужи уймав сї

а Сафа́това доли́на. Йо́сиф буў жона́тий, маў жі́нку і дьі́ти, а Сафа́т шче ни буў жона́тий. Ма́ли при ку́пі обісьтьи́, а на обісьтьу́ поскла́дали збі́жи, а сириди́ноў буў горо́жений пльі́т і Йо́сиф Сафатови бис пльі́т пирики́даў жи́та. Бо каза́ў Йо́сиф, шчо йа ўже жона́тий, то йа ўже ви́джу, шчо миньі́ тра́ба, а Сафа́т шче ни йи жона́тий, то він ни зна́йи, кілько йиму́ тра́ба, ци ма́ло, ци бага́то. А Сафа́т сво́му бра́тови пирики́нуў зноў жи́та, шчоби́ він ни знаў, бо каза́ў Сафа́т, шчо миньі́ шче кілько ни тра́ба, шчо мо́му бра́тови жона́тому. А йак надьі́йшоў Бог і каза́ў, шчом цьіли́й сьвіт пирийшо́ў, а ньіґде́м пра́ўди ни знайшо́ў, тьі́лько ту ми́жи ти́ми двома́ бра́тьими. Йак сьи затри́мала пра́ўда типе́р ми́жи двома́ бра́тьими, то так сьи затри́майи при кінци́ сьвіта: на Сафа́тові доли́ньі, а на Йо́сифові горі́ буде́ страшний суд.

Зап. в цьвітни 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

130. Чому Русини гайдамаки?

Як Ісуса Христа засудили Жиди на смерть, тоді до Єрусалиму наїхало було дуже багато ріжних народів, що були цікаві ввидіти його хоч раз. Коли-ж Христа вели вже на Голгофту розпинати, вони поуставляли ся всї громадами побіч дороги і чекали, доки не буде попри них переходити. На переді стояли Німцї, далї Вірмени, Поляки, Русини і иньші народи. Як Христос приблизив ся до Німців, їм стало жаль Христа; тому вони крикнули: Випишім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете писати до кінця сьвіта та сонця! І тепер де не подивиш ся, в кождій канцелярії сидить якийсь Німчик тай пише.

Йде Христос попри Вірменів і їм стало його жаль; тому пошушукали щось поміж собою, а потому крикнули: Вику́пім його! — А Христос глянув на них і сказав: Будете купувати доки сьвіта тай сонця! І тепер де не подивиш ся і де не здиблеш Вірменина, то він усе купчить, більше не займаєть ся нічим.

Йде далї Христос, приходить до Поляків, і їм стало його жаль, тому поговорили з собою тай крикнули: Викрадім його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете красти поки сьвіта тай сонця! — І тому то тепер де лише який банк, де лише яка каса, то їх мусять Поляки обікрасти.

Йде далї Христос, приходить коло Русинів. А їм такий жаль його, що страх. Лише глипнули на себе тай крикнули: Відбиймо його! — А Христос поглянув на них і сказав: Будете бити ся поки сьвіта тай сонця! — Тому то Русини все били ся; були козаки — били ся; були опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й бють ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця сьвіта, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Йак Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносит. Жиди кажут: На шчо нам штири? Ми казали тілько два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи сьи шче де здасьць. — Тогди Сус Христос вобирнув сьи до Цигана тай кажи: Ви́диш, йак той цьвик ни майи ньіґде́ пристано́вишча, так само і ти ни бу́диш мати аш до скіньчиньи сьвіта! — Чирис тойи Цигани так триндайут сьи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Теребовельського пов. О. Деревянка.

132. Про Христові муки.

Як Жиди Христа мучили, то його то нічого не болїло, бо він Бог був. Жиди хотїли Христа розіпяти не так, як тепер малюют розпятє, а так, щоби й ноги розіпяти. То вони казали ковалеви штири цьвоки зробити. Але як го вели розпинати, то ангел зайшов тай єден цьвок украв, то вни вже тогди мусїли обі ноги єдним цьвоком прибити.

Як Христос висів на хрестї, то був зовсїм голий. І нїхто не сьмів до хреста приступити. Тільки сьвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то зомлїв тай упав під хрестом. А там десь у шпарцї сидів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борзенько вибіг на хрест і заснував Ісусови павутину — то що тепер малюют ніби пояс. А то павук таке зробив, щоби Син Божий не висів на жидівське посьміховиско. А потім той павук ізлїз і вкусив сьвятого Івана так, що той знов прийшов до тебе.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

Паралелї: Про смерть і похорон Христа́ пор. мої: Лїрники, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фил. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

дайут: тогды він оскресне, йак тот когут запійи, шчосмо зьіли. А когут, кісткы до кісток зьібрали сьа, хыба пес йидну ногу зьіў, вылетьіў на грйаду і запійаў. І дльатого днесь когута мальуйут десь на костелы́і такім, або на йакі каплици, жи такі льуди ныбы ў Бога вірйат, а Христа не хотьат. Таку памйатку робйат, жи хоць когута мальуйут.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

137. Когут.

А. Йак Христос воскрес, тогди йіў йиден Жид пиченого когута. Йиго донька ўвидьіла Христа і прибігла до старого, жиби йиму тото сказати. Али старий Жидиско ни хтьіў вірити і сказаў: Він тогди воскресни, йак сей когут закокурікайи! — Лише сисе сказаў, дивит сьи, а когут зьірваў сьи з миски, злупотьіў крильми, тай йак запійи три рази: Кукуріку! — Жид пізнаў, шчо Бог хотьіў показати чудо, тай навирнуў сьи і вихристиў сьи.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралєлї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значеніи рус.-народ. поэзіи. Ст. 85. — Головацький, Народні піснї. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

Б. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили вичеру і зарізали когута і зварили і того когута зїли, і тійі всьі кістки поскладали в миску. Товди сидьит си за столом, тей зачили сьи сьміяти: Він казав, жи він встане? Товди він встане, йак той когут запійи. А той когут стріпав сьи с тих кісток, тей зачив пійати: Кукуріку. Товди Жиди кинули сьи, прибігли до гробу, дивйит сьи — в гробі вже Суса Христа нима.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

139. Христос у пеклї.

А. Як Сус Христос по смерти прийшов до пекла, жиби вибавити душі, то зьльі духи дужи сьи тим зажурили. А анцихрист хотів Суса Христа тамки закувати. А був на сиридинї пекла такий великий зильізний слуп з ланьцухом. І анцихрист кажи до Суса Христа: Ану заложи на себи той ланьцух". А Сус Христос знав напирет, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирет на себи заложи, а йа буду видіти, як тобі буди пасувати". Анцихрист так зробив. Тогди Сус Христос кажи: Амінь. Най сьи так стани. І анцихриста припньив. Він так буди припьнитий аж до кіньцьи сьвіта.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Сирватки О. Деревянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Льуципер тай кажи: Сьить собі, Христе, на тьім крісьльі та вітпічни. А те крісло приприхтував Льуципер так, шчо коли Ісус мав сьісти, то мав сьі в ланцухи злапати. Али Ісус Христос сказав: Сьить ти напирет! А йак Льуципер сьів, то сам злапав сї в ланцухи. Віт того часу шчо року пилуйут зльі духи, шчоби його увільнити. Али на сам Виликдень на резурекційі заливайи сьі то, шчо зльі духи випилували. А йак вони пирипилуйут ті ланцухи, фтоди майи сьі народити жидівский Месіяш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

Паралєлї: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христос шче ходиў по земли, а злый уковаў ланц. А Сус Христос сьа пытат: А тобі того на шчо? — Прикуйу тьа. — Ану йак, укажи. — А тот почаў указувати, ўзьаў си ў рот і так доўколо головы опкрутиў і прикуваў сам себе, бо так Бог даў. І буде на ньім, покы сьвіта того. Він грызе, та мыслит, жи сьа вітгрызе. Тай ўсе грызе, грызе цьілый рік, ўже таке хыба гі міхова нитка; гнеть бы ўже перегрыз, але ксьиндз засьпіват на Оскресенийи: Христос оскресе! А він стане слухати, тьілько сьа забуде, а воно таки саме, гі было від разу, кой зачинаў грыстии. І тому так ксьиндз рано ўстайи йти на Оскресенийи, бо бы злый перегриз тото, та бы сьа переломило, йак бы так заўчасу ни пшоў до церквы.

не прóтиў сьа, бо-м тьа не зрáдиў. Бо то бýде мій пéрше, а пóтім достáне сьа тóбі. Бо то бýде тáкый, што вітцьа зáбйи – тот, што сьа ўрóдиў — и з матьірйоў сьа ожéнит“. — И тот дзьáдок там сьідиў и тóто высўýхаў. И закликáли тóго дзьáдка дó хыж, а тóты двáйи пішли. И тым дзьáдком сьа тьішат. Тóўды му дáйут пити и тьішат сьа тоў дьітйноў барз, бо не мáли лем йидно, тóто пéрше. А дзьáдка тóто неспокойіло барз, же óни сьа ним так тьішат, а не мáйут чым, бо він высўýхаў ангéльской бесьіды, же то тáкый бýде, што зáбйи вітцьа, а з матьірйоў сьа ожéнит. И тот дзьáдок йім повідат: „Льуткóве, йа бым вам дáшто пóвіў, кобы сте сьа барз не спротивйли...“ — „Ой ньіт, дзьáдку, лем нам повіджте“. — Але не хóче дзьáдок повісти, бо сьа бóйіт. — „Не біййте сьа, дзьáдку, лем нам повіджте“. — И тот дзьáдок повідат: „Высўýхаў йим двох ангеліў, — быў áнгіў там йиден зўый, дрýгый дóбрый — же тот йак вырóсне, то вітцьа зáбйи и з матьірйоў сьа ожéнит и Хрйста Бóга прóдаст на смерт, а сам сьа обісит и так піде до пéкўа“. — И óни настрашéны зостáли (были), óтец и мáти, и — што с тоў дьітйноў робйти? И зробйли скрйньку и дáли му імйа Йýда и написáли му тытуў „Скарийóтскый“ и дáли му три дукáты до скрйнькы и там го вўожйли до скрйнькы и шмарйли на вóду. И він пішоў доўо вóдоў. И прáчкы х пáна прáли, далéко, и поімáли скрйньку на вóды и — што там йи ф ті скрйньцы? Принéсли до пáньі — пáньі тáкже ўродйўа сьіна — óни открьіли скрйньку и нáшли г ньі хўóпцьа и пйсмо и три дукáты. Тéпер пáньі утьішéна быўа, же ма два хўóпцы — а пáна не быўо дóма. И наказáла сўужéбным, жебы оповіли, же óна мáўа блйсьцы (два хўóпцьі). И нá то прийіхаў пан. И оповіли перед пáном, же пáньі породйўа два хўóпцьі, же блйсьцы, же рáзом ўроджéні. И тóту скрйньку сховáли, жебы пан ó ньі нйґда не знаў: запечатувáли скрйньку, пйсмо и дукáты и сховáли. И тóты хўóпцьі дáли вікстйти: дáли йиднóму Йýда, што му Йýда быў, а другóму Кáроль. И тóты хўóпцьі рóсли и підрóсли, то ходйли до чкóўы и фчьіли сьа ф чкóльі. Але Йýда сьа льіпше фчыў, а тот не хóтыіў сьа так фчьіти, Кáроль. И підрóсли йуж дýжы и гáньба быўо Йудóви, же сьа Кáроль підўо фчыт, и биў го, ґльачóго сьа підўо фчыт, и фсе Кáроль перéд ним пўáкаў. Але пан нá то не зозвóльаў, жебы сьа не бйли. Але Кáроль сьа не скáржиў перед вітцьом, лем перед матьірйоў и мáти отповідат нá то: „Ґльачóго мі нáйдух поневéрат, бйи Карóльа? — И тóто усўýхаў хўóпец Кáроль, же тот нáйдух, и бйли сьа óба и повідат му, Йудóви: „Ґльачóго мйа, найдýху, бйиш?“ — Йýда сьа зажýриў нá то: „Йáкый йа нáйдух?“ — Бо він ó тім нé знаў, же він тáкый. И повідат: „Мáмо, што йа за нáйдух?“ — бо йуж дýже мýдрый быў. Мати му отповідат: „Же-с г вóдьі найдéный“. — „Ну, то йа піду óтталь (óд вас), оддáйте

мі мóйи!“ — И оповіли пáну тóўдый, йак сьа стáло, же найдéный г вóдьі, и пан дозвóлиў му піти преч. И тóўды внéсли йóго скрйньку и він сой перечьітаў пйсмо, што йист за йиден. И пан нá то подýмаў, што сьа стáло; а він сьа ўкўóниў пáну барз покірньі, же мýсит йти, йак од рідного вітцьа, и подьакýваў пáну и пішоў преч. И прйшоў до тóго сéла, де сьа ўрóдиў, и прйшоў до пáна, до иншóго и зьіднаў сьа оганьáти сáды (óґрід). И там свýжиў за сьім льіт. И прйшоў йóго óтец там на грýшкы, и вйдьіў го пáру рáзіў там на грýшцьі и гвáрит му: „Ґльачóго, чоўовіче, так хóдиш и рóбиш мі веленцйіу (непокóйі, чкóду)?“ — Але óтец го нá то не сўýхаў, лем хóдиў, и роззўóстиў го, што аж го застріли́ў. И тóўды го взьáли ф суд, йак вітцьа застріли́ў: „Тéпер сьа мýсиш оженйти с тоў бáбоў!“ — А він нé знаў, же то йи мáти йóго. — То йак сьа не ожéнит, то йиму тáку смерт зрóбльат, смерт за смерт, — и ожéниў сьа. Йак сьа ожéниў, там сой ўзьаў скрйньку и прйньус там дóміў. И мáти сьа призріла на скрйньку и на пйсмо и на три дукáты и на імйа, — познáла, бо му Йýда имéно быўо. И пóтім він сьа зáбраў од матéри, йак му оповіўа, же óна мáти йóго ґўáсна. Так він зáбраў сьа и пішоў на покýту, на пустьіньу. И покутýваў чотырдéсьат днйй, — то нé йіў ничóго варенóго, лем сýхы корíньцы; и дóстаў сьа к Панубóгу за найблисшóго апостóўа. И пóтім прóдаў Хрйста Бóга на смéрт. И пішоў и повісиў сьа, йак му быўо проповіджéно през ангéўа. — Но, то йуж закіньчиў жытьа. — Йак сьа Йуда повісиў, то стріли́ў пéрун и йóго чáсти тьіла рóзньус по цьілім світьі. И віт тóго чáсу зачáли сьа льуде вішáти, а дóтльа не быўо тóго.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралєлї: Подібні мотиви приходять у дуже богатьох оповіданях. Пор. М. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографіи. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович і Драгоманов, Историческія пѣсни малор народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Barącz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki. Klechdy starożytne. II. Ст. 61 і 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етноґрафічний Збірник. Т. III. Ст. 70—73. — Порфирьевъ, Апокр. сказанія о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказаніе объ Іудѣ предателѣ. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абъ Андреи Критскымъ. Ч. 35: Ибъ Андреи Привазваннымъ. Ч. 36: О купчихѣ, пустившей по обѣщанію сына своего на воду. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубинський, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацький, Нар. пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. T. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. T. II. 29, 35;

до дóму, пішóў сьвитúй Паўлó до хлóпа і казáў йимý багáто віскіў наробúти малéньких, шчобú тíлько йидéн сьньіп ўльіс сьи на той візóк. І такúм спóсобом хлоп с кáждого снопá цьілў дьíшку намолотúў.

Зап. від брата Гілярка, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етноґр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 146—149. — Этногр. Обозрѣніе, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. T. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму молотив за три мірці ячменю. Прийшов сьветий Петро тай каже чоловікови: Аби ти нїчо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірцї кови: Аби ти нїчо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три мірцї лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю ґрунт на боцї. — Сьветий Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан давав на боцї, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте, пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан орати. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван сієв цілий день і не висієв одну мірку́ ечменю. А пан уздрів, шо се є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість плугів, а Иван сієв далї и лишень висієв одну мірку ечменю. — Пан гадає, шо то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві мірцї ечменю? — А Иван видповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лишень одну мірку висієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан дав. Як зачев тими дванацїтьма плугами орати і віорав цілий лан. А Иван сіє далї і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, шо це за диво? — А Иван каже: Це менї Петро сьветий казав, аби я так робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив вам, а ви мінї добре заплатили, а то з тої причини, шо я у вас не брав грошї і мінї Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Нї, тобі Бог поміг тай нива зродила файно. — А він каже: Але се мінї

сьветий Петро поміг, шо нива так красно зродила. — Господи! кажи сьветий Николай до Бога, той чоловік лиш пізнает Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — І прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше сьветих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Нї! — А Николая не пизнаєш? — Той чоловік відповідає: — Нї, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Тот чоловік не пизнає нїкого лиш Петра. — Коли він не пизнає нїкого, то най єму лан фортуна зібє. — Петро то вчув, тай прийшов ід Иванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Иван продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — І Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нїм збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просєт Бога, аби лиш ґелетку одну із одної фіри єчменю було. — Прийшов Петро ід Иванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лиш оден сніп віз. А як прийшов Николай та каже: Ти шо робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Нї, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідает: Петро. — І прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Перерікли си сьветї, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він пизнавав Петра, Николая і всї сьветї і Господа Бога. Як би не Бог, тоби то не було. — А Бог єму поблогословив і подав єму у руки, а він за тото подєкував Богу і всім сьветим і віт тогди пізнав вже всї сьветї і Бога.

Зап. в Довгополи, Косібського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда сьв. Петра.

Буў йидéн поганúн, нидовірок. Вúнин буў сúлу грóший. Али пішóў до йиднóго йаптúкари, кáжи: Дай минь мóцного трíла, шчобúм сьи ўтройíў! — Той му даў мóцного трíла, той си пригадáў за сúна бóжого, за Сýсу Христá, пирихристúў тотó трíло, спімнýў сúна бóжого, ньіц му сьи ни стáло. Пішóў дрýгий раз, кáжи: Шчó ти минь даў? Дай ми мóцного трíла! — Абó, кáжи, тобí ньічó ни шкóдит? — Ньи, кáжи, ти йакóйіс водú даў. — Дáў му дрýгий раз мóцного трíла, найострíшчого. Той сáмош так пирихрúстиў сьи, згадáў сúна бóжого, ньіц му сьи ни стáло. Али зійшáли сьвитóго Питрá, видут йигó пóпри тутý йаптúку, де він трéтий раз ўже сьи сварúт, абú му даў шче моцньíш-

ти свого брата дармо понижайеш, а він ныц не винен! Бо ти казав, шо нима бистрійшого в сьвітьі як твій лошак, і нема тлусьтьійшого як твій веприк, — тай ти не майеш у мени правди, сам не знайеш, шчо с твого писка летит. Вибирай сьі до дому! А свого брата не майиш шчо напаствувати.

Тай так він йім россудив.

Жите і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Паралелї: Про терпливість Лазаря див. пісні: Гнатюк, Лірники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя пѣсни Гал. и Угор. Руси. Т. III, 1. Ст. 263—271. — Kolberg, Pokucie. T. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики перехожіе. Т. І. Ст. 43—97.

152. Чоловіче мясо.[1])

Раз здибав вовк Йсуса Христа й зачив його просыти й кажье: Йа вжье кушив мньесо свиньече, барана, конье, а шим хотьів би покушити мньеса чоловіка. Ей — вогорит Йсус Христос — мньесо чоловіче гиркье — недобри! Най вжье буди, кобым йно покушив — всьо йдно! Тоды кажьи Йсус Христос: Добри! йа тобі позвольу покушити мньесо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малойі дитыни, а молодого парубка. Добри! подьекував вовк Йсусови Христови, пишов під лыс, сьів на стешку і чикайе. Чикайе, чикайе — дивит сьі — йде стешков чоловік; вовк вжье такий втьішний — вострыт зуби... Чоловік йде, такий вжье старий — ледво лызе. А шо ты за йден? — питай-сьі вовк. Та видиш, шом старий вжье си парубок! То йды собі з Богом — кажьи вовк — йа ту на кого йенчого чикайу. Надходит низадовго малий хлопиц. А шо ты за йден? питай-сьі вовк. Та видиш, шом хлопиц ны старий! допьіру за два льіта буду парубок. Йди собі з Богом! кажьи вовк, йа ту на йенчого чикаю.

Аж видит вовк — йде з дáлика парубок — поли від вітру так файкайут на бóки. Вовк такий втьішний — вострыт зуби. Зрівнав сьі парубок з вовком, а тоды вовк його питайи: А шо ты за йден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажьи вовк — йа маю позволенье від Йсуса Христа тебе зьісти. Став парубок тай потім кажьи: Ну, йак тобі казав Йсус Христос мене зьісти — то добри! али позволь мины перши піти в ті корчі приготовити сьі на смерть. Вовк гардый кажьи — добри!

Пішов наш парубок в корчі — ньіби приготовльети сьі на смерть, а сам вилумав доброго дубчака, сховав під кожух і так йде до вовка. Прийшов, а вовк йіму кажьи: льігай! Позволь ше — кажьи парубок — най ты ше хоць на останок поцьілуйу під фіст... Добри! — кажьи гардо вовк і вбернув сьі до нього фостом. Парубок схилив сьі до фоста, обмотав фіст собі на руку, виймив спіт кожуха палицьу і йак стали смарувати нев вовка куди досьегне, (а вовка йак взьети за фіст, то вже рушити сьі ны годин) — і так збив, шо вовка ледви живого лишив на стешцьі. За дві години встав вовчиско і лельом-по-лельом[1]) потелепав сьі в льіс.

За йакісь чис здибав Йсус Христос того вовка і питайе сьі його, йак смакувало йому людзке мньесо? Ай, пане, вжи ньіколи, хоць бим мав з голоду гинути, не кушив бим більши людзкого мньеса. Таки правда — воно дужьи гиркье!

Зап. від Н. Ляховича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кревецький.

153. Христос і пупорізка.

Сус Христóс і сьвати́й Паўло і Петрó пришли́ до богáчки просúти сьі нá ніч. А ўонá замітáла подвíра. Кáже: „Ґосподи́ни, прийміт нас нá ніч!“ — Сус Христóс кáже. А ўонá кáже: „Чó ви ту миньí сьмітите́, коли йа си замітáйу, жиби миньí буль чúсто?“ — Ісус Христóс йде до йи́пчойі. Пішли́ до біднойі, кáже: „Прийміт нас, молоди́це, до сéбе нá ніч!“ — „Йа вас прийму, коли не мáйу вам аньі постели́ти аньі чим прийми́ти вас...“ — Сус Христóс кáже: „Нам ньіц ни трéба, шо мáйите, тим сьа ўобійдéм“. — Мала ўонá пійить мньир полотнá, — постели́ла йім; і так йак ви́йшла на двір, фсьо рáзом стáло в нéйі, Бог йі фсьо даў, мáйи фсьо. Онá сьі фтьішила, зачьи́ла печи́ й варúти, гадáла, жи будўт йíли, — вони́ ньіц ни хтьíли. Кáже: „Будéте мали три гóсьтьі тóйі нóчи“ — так Сус Христóс кáже до тóйі кобіти. Ну, польигáли вони́ спáти, — прихóдит під вікнó йідéн, запўкаў, — то тá

---

[1]) Ч. 152—155 не мають у цілости характеру леґенд, та деякі мотиви — леґендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінци розділу.

[1]) Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поволи і протяглим голосом.

вона́ собі́ велыі́ла носи́ти ўсьо, шчо потрі́бно, по йидно́ і дось гро́ший, на оста́тку ко́ны і бри́чку. Йак він там прийі́хаў ўже, а когу́т: Кукурі́ку! А він ўтьі́к. Бо то быў злый, шчо йій́і сва́таў. І ўна собі́ забра́ла тото́ ўши́тко, шчо йі наносиў, на бри́чку, кіт сыў за фірмана і йі́дут до до́му з лыі́са. Ба́ба ўви́дыіла: Выведи мо́йу дыі́ўку там! — А дыі́до не хо́че. Айбо вона́ коне́чно вели́т. Набра́ла дыі́ўцы муки́, слиў, круп — вы́віў йі дыі́до ў лыс і лиши́ў. Прийшли́ ў ве́чер сьва́тый Петро́ с Су́сом Христо́м: Ци при́ймеш нья, дыі́войко, на́ ныіч? — О, та ночу́йте. — Ци буде́ш топи́ти? — Чом бым не топи́ла? — Ци буде́ш шчо вари́ти? — Чом бым не вари́ла. — Тота́ пішла́ бра́ти вари́ти, нема́ ныічо хыба́ ву́гльа, по́піў і пісо́к, так йак ба́ба дава́ла дыі́дові дыі́ўцы. Кобы́ ты нам, дыі́войко, мо́ўйат, умы́ла плє́чі! — Ко́ти, варко́ти, бійа́й-тко на во́ду! Кіт пішо́ў, вытьаг воды́. Коти, варко́ти, йди помы́й плє́чі! Кіт пішо́ў, пообдра́пуваў плє́чі, йак міх, тай воні́ йдут ра́но гет і повіда́йут: Ту тьа, дыі́войко, при́йде ў ве́чер пани́ч сва́тати. — Та ньай йде. Мо́же йа́ сьа бо́йу? — Али ни наказа́ли йі, бы по йидно́ носи́ў, а тыі́лько повіли: Быс повіла, шчо ти тре́ба. — Тота́ вы́повіла, шчо́ йі потрі́бно, тот приныі́с ўсьо, вер се́рет ха́ты, а йі хопи́ў — пішо́ў і до днесь йі но́сит. Пропа́ла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

155. Бідак, Христос і апостоли.

Буў йиде́н бі́дний чолові́к, на́ймит таки́й, шче кава́льир; де буў, ни міх сьи ныічо́ доробити; дослу́гуйи ро́ку, і ўсьо облє́тыіло з не́го. Таки́й му Пан Біг даў льос ўже. Прихо́дит він до йидно́го ґазди́, става́ти на рік до слу́жби, а́ли йде до йиго́ ха́ти, ди́вит сьи, йи ду́жи вили́кий ка́мінь піт поро́гом. Пита́йи сьи ґазда́: ну, шчо ти хоч на рік? Ни хо́чу ныічо́, лише́ аби́сти ми той ка́мінь заплати́ли, шчо йи піт поро́гом, за цыіли́й рік. Ка́жи: Чолові́чи, ти більши ва́рт, йа мо́жу таки́х ка́миныіў сто постара́ти. На́ймит ка́жи: Йа хо́чу та́кі се́го, шчо ви́джу сво́йіми очи́ма. Най бу́ди. Погоди́ли сьи на тыім, даў му ґазда́ вікт фа́йний, ни ду́жи го ша́рпаў до робо́ти, ўже маў на не́го пова́гу; шчо с то́го ка́миныі буде́, шчо він за не́го слу́жит. Дохо́дит рік на́ймитови, а той сьи ка́мінь роси́паў на пісо́к. Ка́жи: Ну ви́дити, ґа́здо, на сьім ка́мини трі́буваў йим чи буде́ той ка́мінь цыіли́й; ви́тко, жи сьи роси́паў той ка́мінь, то Пан Біх ми ни даў шчі́сьтьи. Подыі́куваў ґазьды́ за рік, ґазда́ йиму́, каза́ў: Бу́тьти здоро́ві, ґа́здо, ўже йду ў сьвіт. Йде він гора́ми, долина́ми, хто́ го сьи пита́йи, де йдеш чолові́чи, йду ў сьвіт слу́жби пита́ти. Йде він да́лыі, там три лупа́йи ка́міньи. Сказа́в він Сла́ва Йісусу́ Христу́, вітпові́ли йиму — На́ віки Богу сла́ва. Де ти йдеш чолові́чи? Йду слу́жби шука́ти. Тих три лыу́ди ка́жут: Ну будь з на́ми, де бу́диш сьи ки́гати? — Він ду́майи собі́, ну шчо, ґре́йцари нима́, йі́сти ўже хо́чи, згоди́ў сьи на де́нь по 80 ґре́йцаріў і вікт. Так він лупа́йи ка́міньи, так му йде ле́хко робо́та до ве́чира! Прийшли́ ў ве́чир до пала́цу, тих три лыу́де, він читве́ртий — дива́ни позасте́лыуваны, фіра́нки на ві́кнах, йи ру́жни йидзе́ньи, ру́жни пиче́ньи, напі́й ўсыільа́кий, ду́майи собі́: Ту йа сьи ў до́брі ру́ки ўпаў. Аш тут йа буду́ жи́ти. А то сьвити́й Паўло́, Питро́ і Пан Біг і він роби́ли тото́, так тра́фиў, камі́ньи лупа́ў. Так Бог даў. Али ў ночи́ прилыіта́йи а́нгил тай ка́жи: Бо́жи, ти́сьичи поме́рло, а ти́сьичи наро́дило сьи; чим йіх Бо́жи благослови́ш? А пан Біг ка́же: Шчо ту ма́йу типе́р, тим йіх ка́жи благослоўйу́. Кобі́ буў той на́ймит сказа́ў: Бо́жи, а чим мине́ благослови́ш? А він моўчи́ў. Ра́но зноў збира́йут сьи до робо́ти і він йде з ни́ми. Сьвитий Паўло, Питро́ й Пан Біг і він з ни́ми ро́бит до ве́чира, так му ле́хко; дума́йи собі: Аш ту йа фа́йно собі буду́ жи́ти. — Прихо́дит ў ве́чир, ўже нима́ тих пала́тыіў; ўже лише́ хло́пска ха́та, хло́пски йидзе́ньи, ду́майи собі́, е! Прилыіта́йи ў ночи́ а́нгил, ка́жи: Бо́жи! Ти́сьичи поме́рла, а ти́сьичи наро́дилась, чим йіх, Бо́жи, благослови́ш? — А Пан Біх ка́жи: Тото́, шчо ма́йу о́здт, ў сыі ха́тыі, тим йіх благослоўйу́! — Тыі ўсыі дыіти постава́ли ґа́здами. Ну, кобі́ сьи буў обізва́ў той на́ймит: Чим мине́, Бо́жи, благослови́ш? — то бу́ў би й він ґаздо́ў. Тре́тий день ўста́ли ра́но. Йдут оні́ до робо́ти, ро́бйи до ве́чира, та́к му ле́хко! Али ду́майи собі́: Шчо́ сьи значи́т? Тогди́ була́ па́ньска, а типе́р хло́пска ха́та? — Прихо́дьи ў ве́чир до до́му, нима́, ха́та дрантиве́нька, мале́нька, там суха́рик хлыі́ба, там, по скльинчи́ныі води́, більши нима́ ныічо́го. Зьзыі́ли по суха́рику, по скльи́нцыі води́ ви́пили — ну, ўже. Прийшло́ сьи, прилыіта́йи ў ночи́ а́нгил тай ка́жи: Бо́жи! Ти́сьичи лыуди́й поме́рло, а ти́сьичи наро́дило сьи; чим йіх, Бо́жи, благослови́ш? — Ка́жи: Шчо ма́йу ў тыі хати́ныі, тим йіх благослоўйу! — А він сьи обізва́ў, той на́ймит: Бо́жи, а мине́ чим благослови́ш? — Ка́жи: Шчо ма́йу ў тыі ха́тыі, тим тьи благослоўйу́. — І ўсе буў бі́дний.

Зап. в цьвітни, 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралелї: Про розділюванє щастя, диви: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 123—124. — Тамже, ст. 295—289. — Рудченко, Народ. Южнорус. сказки. II. Ст. 153. — — Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 122—124. — Чубинський, Труды. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Кн. III. Ст. 65—67. — Етноґр. Збірник. Т. III. Ст. 104—105. — Караджич, Српске нар. приповиjетке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. T. V. Ст. 69. — Грінченко, Этногр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.

156. Васильок.

А. Небощик дід мій бувало також розказують, чому тото на Воздвижениє васильок з хрестом воздвигає ся. Як цариця Єлена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в єднім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що зі всього зіля найкрасше пахне. Вна там зачала шукати, стали там копати і викопали на тім місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигає ся і тому люде потому на відправі розхапують, бо то добре, як таке сьвячене зілє є в хаті.

Зап. в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. незвісний записувач.

157. Як вишукали хрест Ісуса Христа.

Б. То була сьвата Олена, і вона хтіла здибати конче той хрест на котрім розпинали Жиди Суса Христа. От, поїхала вона на те місци, шо був там закопаний той хрест, і сказала, шоби викопували. Копали, копали і викопали три христи: на їдному мав бути прибитий Христос, а на других збуї, шо забили Христа. І як здибали ті христи, стала сьвата Олена міркувати і радити сї ксьондзів, котрий то можи бути сами той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али ніхто ни міг сказати, котрий то сами той хрест. Тоді сьвата Олена кажи: „Принисіть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дужи слабого, а нім донесли до того місця, то він вмер, а сьвата Олена кажи: „Ни журі-ції положіть їго тут на траві“. І того вмирлого положили на траві, а тоді сьвата Олена казала класти на него христи. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третий, а вмирлий встав і пішов сибі здоровісінький до дому. І потім пізнала сьвата Олена, шо то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

ри́си йійі покóйовойі: Дай ту миньí Гельи́ну зáраз, бо тьи стрáчу. — Вонá кáжи: Цáру, пáни, позволь мйи віслухати. Крульíўна Гельи́на ўчéра зачи́ла мичéм ў вéчир фихтувáти і казáла так: Або́ ти минé пробйи́, або́ йа тибé прібйу і самá сьи забйу́. Йа йі відрáдила віт тóго, шчоби́ ни стрáтила си житьи́. Панно крульíўно Гильи́на, йа тибé льу́бйу нат ўсе, дай сьи нарáдити, мáйиш подостáтком срíбла, злóта, ўтьічи́ ў йи́нчий край віт свóго тáта. Онá пуслу́хала минé, набралá срíбла-злóта і пішлá, ни знáйу де. — Круль казáў ў пичи́ напали́ти, ту покойóву казáў спали́ти на вогни́ ў пичи́, корóну ки́нуў на зéмльу і сказáў: Допóти корóну ни вóзму на ґóлову, допóки ни найду́ свóйі крульíўни Гильи́ни. Нарéшты зьібрáў сьи, пойíхаў шукáти. Довідаў сьи, шчо онá за мóрами ў кльаштóрі, написáў так: Йак ни ви́дасте крульíўну Гильи́ну міньí, то вам завальу́ кльáштор, зьібйу́ вас, лиш сьи ли́шит кáмінь та водá. — Пучу́ла крульíўна Гильи́на, шчо то ни жерт, пожигнáла сьи с паннáми, пішлá від них. Надйíхали купцьí мóрами, шіфоў, зачи́ла онá проси́ти, шчоби́ прибили до бéрига шіфу купцьí, аби́ йі ўзьили́ ў йи́нчий край. Ну дру́га шіфа надйíхала збу́йіў, лапáли туту́ шіфу, шчо йíхала с купцьи́ми, купцьíў побили й потопи́ли, а Гильи́ну кáпітан від збу́йіў ўзьиў до сéби. Вонá ўздріла, шчо ни жерт, казáла: Позвóль миньí три годи́ньі помоли́ти сьи, а віттáк най сьи вóльи бóжи стáни. — Нарéшты йак вонá сьи зачи́ла три годи́ньі моли́ти, кáжи: Ну, Бóже, віньіс йис минé с пикíльнойі пáшчі с свóго тáта, віниси минé типéр с сéйі пикíльнойі пáшчі, шчом ўпáла ми́жи льу́ты збу́йі так йак ми́жи льу́ты льви. — Йак зачи́ла горáчо моли́ти сьи, нарáз вітир йак сьи звíйáў, йак бухну́ў туту́ шіфу, шіфа сьи пірвáла, збу́йі сьи потопи́ли, йійí три дóби би́ла фи́льи, аж доби́ла до анґéльского крáйу на одньí дóсьцьі. Там круль Гéндрик молоди́й війшоў на спáцир ў свій óґруд, зобáчиў, шчо вонá там йи піўмиртвá на мóсьтьі ў лóзах, питáйи сьи: Ўсьáки дихáньійи хвали́т Бóга. — Вонá кáжи: Йа так хвальу́, йакби ти. Звітки ти йи? — Ни питáй сьи вітки йа йи лиш ми дай кавáлочок хльíба, бом ду́жи знуждéнна. — Даў він йі хльíба, даў йі сьи води́ напи́ти, вівіў йі на бéриг ў свій óґруд крульиўский, ўзьиў йі на пóвіз, завіз йі до свóйіх палáцьіў. Видьіў, шчо на ньі дорогí шáти, заходи́ў ў ўсьільакí бéсьіди, ўздріў, шчо йи цнотли́ва і побóжна, подóбаў си йійí: С котрóго ти крáйу? — Онá йиму́ кáжи: Йа ни знáйу с котрóго, лишé ўтьіклá віт свóго тáта, шчо мйи хотьíў ўзьи́ти за жíнку. — Він казáў: Гильйно, ти йи мойá крульóва, йа си тибé ўпо-дóбаў, хóчу тьи ўзьи́ти за жону́ свойу́. — Вонá ўкльи́кла пирид ним, кáжи: Питай собі кру́льіў маґнáтьіў за жону́, ни минé бíдну брáти. — Він йі підньи́ў за ру́ку з зимльí і кáжи: Диви́ сьи, пóки ви́диш, пóти мойé, нас дві души́ мáйи вітки жи́ти. І сказáў, шчоби зáповіди голоси́ли йиму́ ксьондзи́ з неў, кру́льи Гендрика. Йак ўчу́ла, жи він хóчи йі ўзьи́ти за

жону́ старá крульóва, зáраз зачи́ла нарікáти на ньу: Ци мій син здурíў ци мій син зварьувáў, шчоби́ сь цьілóго сьвíта шéльму за жíнку браў? Прийалó сьи, він кáжи: Най буди шчо хóчи, кóли йа йі хóчу ўзьи́ти за жíнку, йа йі си ўподóбаў. Ти мáмо йак ни хóч, йа си постáўйу йи́нші палáци, ти собí сиди́ ў тих, а йа собí буду́ сидьíти ў свóйіх. Жи́ли вони́ собí піўтора рóку фáйно ў тих нови́х палáцах, аж нарéшты прийшóў лист від йидного кру́льи, шчоби́ круль Гéндрик пішóў до тóго кру́льи на пóміч с свóйім вóськом до вóйни. Круль Гéндрик маў міньíстра Кльунхéстра, а йигó, тогó міньíстра систрá звáла сьи Мáрьа Кльунхéстра, булá за покойóву кóло Гильи́ни. Ну, круль Гéндрик ўздріў, жи мáма йигó рíдна на Гильи́ну вáжит, на йигó жíнку, казáў закли́кати тáйно собí злотари́, шчоби́ вібиў той злотáр три пирстéньі тáйно, шчоби́ йигó мáма ни знáла і аби́ ньікóму ни сказáў і аби́ пичи́тка йиднá булá на ўсьі трох пирстéньох. Міньíстрови сказáў, шчо йак ти напи́шиш, і на сей сéґнет, шчоби́с пичитáў лист до мéни тим знакóм. І Гильи́на сáмóш так — даў йійі пéрсьтьінь Гильи́ньі, кáжи, тáкжи будéш пичи́тати до мéни тим пéрсьтьіньом, бо віт тéби будé тотá пичи́тка самá і ў міньíстра і ў мéни. А йа тáґжи вітти буду́ вітписувати, тим сами́м пéрстиним буду вам пичи́тати, то так будéм знáти, шчо ньіхтó нас ни зду́рит, ни підміньи́йи фальши́во лист. — Аж нарéшты мáма зачи́ла доходи́ти кру́льи Гéндрика до Гильи́ни. Гильи́на ўсну́ла, онá хи́трим спóсóбом ви́крала ў нéйі той пéрсьтьінь і ўзьилá до сéби, найшлá злотари́ йи́ншого, пітплати́ла му багáто і казáла, шчоби́ віробиў такий сами́й пéрсьтьінь йак той, шчо вонá мáла Гильи́нин, аби́ ньікóму й ньічó ни казáў. Потайи́мно зноў прийшлá до Гильи́ни, ўсу́нула пéрсьтьінь назáд, Гильи́на аш коли́с до кишéньі, пéрсьтьінь на місци. Ни задóўгий час кру́льóва Гильи́на породи́ла два прикрáсних хлóпцьіў. Міньíстир Кльунхéстир написáў до кру́льи Гéндрика лист, шчо твойá крульíўна Гильи́на породи́ла два прикрáсних хлóпцьіў; сеґнетом запичи́таў і даў на пошту. Крульóва старá знáла, шчо той післа́ў лист — далá вáрту вили́ку, шчоби́ тóго післа́ньцьи звáбити до сéби. Той сьи спираў йти, она сказáла мусит йти, бо то йи мій син; йа шче тáґжи йи старá крульóва, шчоби не знáла, шчо він там рóбит, ци жийé шче на сьвíтьі. Ну, ду́майи собí післа́ниц, ньічó ни зрóбит, бо такóйі пичи́тки ни мáйи, а ўрéшты ду́майи собí, тáжи йа буду́ ви́дьіти, шчо йи́нча пичи́тка і минé ни зду́рит. Ўступи́ў він до йійí палáцу, зáраз му далá горíўки мóцнойі, порáз дру́гий трéтий і йи́нших напóйіў і так засну́ў, шчо ньічóго ни памйатáў. Крульóва старá, Гéндрика мáма, ви́ймила той лист, розпичи́тала, прочитала, шчо там йи напи́сано два прикрáсних хлóпцьіў породи́ла крульíўна Гильи́на, шчо міньíстир описáў, ци скáжиш йіх зáраз, кру́льу Гендрику, христи́ти, ци скáжиш най сьи ли́ши, дóки ти ни прийíдиш

спáла на тым мóрскім бéризьі, зачúла плáкати, шчо нимá йійí дьітúй, пирийíхала с купцьúми шíфоў до тóго кльаштóру, шчо дьíти трáфили до нéйі. Там той пан шчо отрúмуваў той кльáштор, найстáрший, робúў баль вилúкий, та сподóбаў си тих хлóпцьіў і ўзьиў йіх за локáйіў, шчобú ходúли кóло гóстий, потрáви занóшували. Йак вíдали пéршу потрáву кухарí тим хлóпцьом, локáйам, онú далú убóгим і свóйі мáмі давáли. Али сказáли кухарí пáнови, шчо твойí локáйі пéршу потрáву вíдали ўбóгим. Пан склúкаў йіх до сéби, тотú хлóпцьі: Йа, кáжи, вас ўзьиў за локáйі, на шчó ви пéршу потрáву вíдали ўбóгим? Они сказáли: Пáни, пéрши подобáйи сьи Бóгу служúти, а потóму нам самúм. — Він сказáў: Ну, йдьіт собí, ви ни мойí локáйі. — Подьúкували тóму пáнови і пішлú. Трáфили на біскýпа, подóбаў си біскуп, казáў йім сьи охристúти, бо ви йи брúткі, шче ни хришчéньі. Ўзьиў йіх за локáйі, однóго назваў Марцьін, другого назвáў Бримцúуш. Типéрички йіди йіх тáто з вóйни — тíлько сьи вóйна киглá — і йіх дьід і йіх мáми вýйко. Зáрас пісláў круль Гендрик пісláньцьи, шчобú вийшла крульóва Гильúна протьіў нéго, свóго чоловíка Гéндрика. Ни вихóдит ньіхтó. Пісláў другий раз, ни віхóдит ньіхтó. Пісláў трéтий раз, віхóдит міньíстир протьіў нéго. Зáраз запитáў сьи Гéндрик: Міньíстри, жийú крульóва Гильúна? – Жийú хвáла Бóгу. А старá крульóва біжúт, тай кáжи, ньи ни жийé. Когóм льубúла над ўсе, а він йі стрáтиў. — А міньíстир кáжи: Цьíхо, бо жийé. Ту зáрас пýстиў сьи до нéго круль ис шáбльиў, а йийí тáто кáжи: Дай спóки, будéм доходúти, шчос то йи. – Вилúка ўтьíха крýливи Гéндрикови, жи вилúка фамíльійа такá, áли вилúкий смýток, жи нимá Гильúни. Йак міньíстир кáжи, шчо йи, шче надьíйа крульи тримáйи, шчо шче йи. Ўвійшлú до крульúского палáцу крýльи Гéндрика, він показáў ўсьі листи: Шчо йа маў с тим зробúти? І йа йі рýку ўтьиў і даў йим с тим пéрстьіним на знак, шчобú йі пізнáти. А свуйý систрý спалúў намíсьть Гильúни і вівиў два хлóпцьі с сукнá, кинуў на вогóнь; мойа систрá кричúла: Дьíти мойí, ви нивúнни погибáйити — на мньа Гильúни спалúла сьи, áли Гильúна шче жийé ў сьвíтьі. Пиричитáли ўсьі лúсти, склúкали ўсьіх пíсланьцьіў, йак вонú приходúли, жáдин ни вíзнаў с тих посьльíдних, лиш той пéрший йидéн, шчо крульóва старá минé ўзьúла до свóго палáцу і там минé ўпойíла і йа ўснуў, хібá би онá хитрим спóсобом мáла пичíтку такý та підробúла йúнчий лист, то йа ни знаў. Ўзьúли зáраз ўсьіх до арéшту, старý крульóву, лиш тóго віпустили, шчо зьізнáў, пíрший раз йак йшóў. Али цар Антóнуш кáжи до свóго зьúтьи: Чикáй, то сьи покáжи прáўда зáраз. Онá шче ни чýла, шчо ми ўсудúли, онá знáйи дóбри, шчо йа ўдовéц, йа скáжу, жи йа прийшóў жинúти сьи с тобóў, а вонá міньí шчось на тотó вітповíсьть. Пустúў круль Гéндрик цáра Антóнуша до арéшту до свóйі мáми. Цар Антóнуш кáжи: Старá крульíўна сидит

ў арéштьі, ни знáйу прошчó, а йа сьи хóчу с тобóў жинúти. — А онá кáжи: Дóбри, крýльу Антóнушу, шчо ти типéр прийшóў. Кобúс, кáжи, минé вíкупиў с сéго, а йа свóго сина зглáджу, будéм мáти подостáтком сéго крайý мóго і ти мáйиш свій край і будéм дýжи фáйно жúти. — І далá му дарýнок старá крульóва ў арéштьі і забýла сьи і далá той céґнет, шчо фальшúвий вíробила собí. Цар Антóнуш ўвійшóў до палáцу з арéшту, тай кáжи: Ўже ми, зьúтьу, показáла сьи прáўда. Адú, кáжи, шчо зглáдило твойý жíнку, а мойý донькý Гильúну! Осей пéрсьтьінь, шчо фальшúвим спóсобом вíроблений. Міньíстир, йийí тáто і вýйко збирайут сьи шукáти за Гильúноў; а Гильúна бýла чúрис сьім льіт ў свóго вýйка ўбóгоў і віпросила си стáньцьійу піт схóдами і вýйко з неў розмаўйиў нирáз, ни міг йі пізнáти по бéсьідьі, кидáў знак на ньу трóха, áли ни пéўни, шчо бýла ўбóгоў. Йак вітти вíбрала сьи і написáла лист, постáвила піт схóди піт камінéц і написáла так: Шчо йа ў свóго вýйка пирибувáла чúрис тих сьім льіт, цáра Антóнуши донькá, а анґúльського крýльи Гéндрика жонá. Йак круль Гéндрик йíхаў, йийí тáто і вýйко шукáти, трáфили на тóго самóго біскýпа, шчо той бíскуп тотú обá хлóпцьі ўзьиў до слýжби за локáйіў. Йак йі запросúў до свóйі сáльі біскуп, царú Антóнушу, крýльи Гéндрика з йигó міньíстром і йийí вýйко патрійáрха тáґжи буў з нúми. Той бíскуп тьíшиў сьи, шчо маў вилúкі гóсьтьі, шчо му ньíколи ни прийшлó й на гáтку, шчобú ўступúли до йигó палáцу, приймáў йіх шчúро, кухарúм заказáў готóвити обід, зготóвили обід кухарí, локáйі, крýльи Гéндрика синú зготóваньі заносúти потрáви до йидзéньи. Аж нарéштьі круль Гéндрик погльидáйи з міньíстром, подобáйи, шчо пóтрать Гильúнина; а дúвит сьи, другий нóсит на плéчих шчос там гей ґýльи вíдала сьи. Запитáў йигó, шчо мáйиш на плéчих? Він сказáў: Сóром, пáни крýльу, казáти. — Кажú, най си бýди шчо хóчи. Ми булú ў однóго пустéльника, шчо нас найшóў; однóго нас відбúў ў вóўка, а сéго другого мóго брáта вíких с пичирú львíўскойі йáми, шчо буў леў закúх собí; а ту йи рукá с céґнетом ў скрúноцьцьі; той пустéльник Фéльікс так нам наказáў, шчобú тутý ни стрáтити рýку, то ми сьи пізнáйим свóму тáтови й мáмі. Показáў рýку, подивиў сьи круль Гéндрик на рýку, Гильúнин céґнет і ўкішиў сьи со вилúким жилéм і з рáдостиў, шчо свойí дьíти найшóў. — А шчо ўпúріт тóйі годúни йак вонú бýли локáйами, йак готóвили пéршу потрáву кухарí, то онú пéршу потрáву, шчо мáли дáти пéрид гóсьтьи, а вонú убóгим вíдали пéршу потрáву і свóйі мáмі давáли йáко убóгі. Мáти йак учýла, шчо йи йийí чоловíк і тáто і ўтьіклá дáльі, бо си мúслила, шчо вонú за неў шукáйут, абú йийí стрáтити. На той чис прийíхаў зза мóріў Фельікс і прийшóў сьи сповідáти до біскýпа; зачúли там тручúти молоцьцьí тóго старóго пустéльника, тотú хлóпцьі, локáйі, ўздріли, зачúли бúти тутý молóдьіж

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до его покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось зїв. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всї випирают ся. На другу ніч так само хтось зїв вечерю. На третю ніч він і каже:

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то в ночи йому вечерю їсть.

Ляг він нїби спати, але не спит. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходит слїчна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нїчого не хоче. Мусїли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далї й хлопчик знайшов ся, такий красний — не натїшат ся на него.

А тимчасом той цар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до млина, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани зелїзні черевики і зелїзну палку і кажут:

— Доки тих черевиків не сходиш, дóти й доньки своєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходит до того цїсаря, де его донька була. А вона власне сидїла на ґанку. Він зараз єї пізнав, а вона єго нї. От він приходит, просит, щоби єму що дарузала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хлїба. А він тодї і каже:

Прошу ясневельможної панї дати мінї ще сочевицї.

Вона сказала слугам дати єму сочевицї, а він узяв ту сочевицю тай розсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Винесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам дивит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далї просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постелили на ґанку. Всї поснули, а вона, єго донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це в ночи старий устає і тою зелїзною палкою вітворив усї 12 покоїв і прийшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитинї цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втїкла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тілько скрикнула, а він вихопив ніж і зарізав дитину у неї на руках і всю одежу на нїй захляпав кровю, а сам пішов.

Устают усї на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питают ся єї, — вона нїчого не каже. Тогди єї свекруха каже до сина, а єї чоловіка:

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери єї! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Вижени єї геть!

Взяли єї, привязали їй зарізану дитину до рук тай вигнали єї геть. Іде вона сама, аж тут по дорозї доганяє єї отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі конець прийшов!

Бере він єї і веде до того млина, де шатани душі мелют. Привів єї до колеса тай каже:

— Лїзь під колесо!

А вона каже: — Я не вмію. Покажіт мінї, як то ся лїзе.

Він тілько нагнув ся, щоби її показати, куди лїзти, а вона єго трутила під колесо, тай там зараз єго шатани змололи. А вона забрала свого хлопчика тай пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в лїс. Зрік став западати. Сїла вона пíд явором тай задрімала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетїли три голуби (а то були ангели) тай сїли на яворі тай кажут:

— Тут під деревом сидит нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся з тїлом, а як візьме водицї з другої кірнички, то воно ожиє, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тілько розвиднїло ся, пішла, знайшла кірнички, зачерла водицї з єдної, помазала дитину — зросла ся головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити:

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зрадїла, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти нї її, нї дитинї. Журит ся вона. Іде далї, іде лїсом, а тут уже і ніч наступає. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабий лежит. Втїшив ся той пан, мовит:

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаєш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут єсть поховане.

Зістала вона там. Жий тай жий, уже сім лїт минуло, як єї вигнали з цїсарського двора. Синок єї вже виріс, ладний такий. А той цар, єї тесть, поїхав на полюванє, і царевич із ним. Заблудив він аж до того лїса, де вона жила. Іде лїсом, уже вечеріє, аж видит сьвітло. Зайшов до хатинки і просит ся переночувати. Вона єго зараз пізнала, а він нї. От вона єму дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хатї порядкує, читає, то-що, а далї викликала свого хлопця тай намовила

Розпитав він, тай зараз си найшло двоє таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, абис мені відписала, шо си вродит, чи дівчина, чи хлопец.

Поїхав він, а за пару неділь вона злегла, мала два хлопці з волотими головами. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йиму се письмо.

Той жомнєр зібрав си, йде, а царова мама вийшла тай кличе йиго. Увішов він до покою, вона дала йиму горівки, він си напив, лєг спати, вона взєла той лист і переписала инший, шо вона породила два пси. Приходит жомнєр до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всьо моя кров, абис їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жомнєра закликала, дала йиму горівки, він ліг спати. Вона й той лист узєла і переписала, шоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жомнєр той лист, вона зачєла читати тай зачєла плакати: — Шо то таке, шо він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, шо вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєте так ї обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, шо мают ї спалити зараз сеї ночи о 12 годині, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачєла плакати, руки ломити, так шо ради собі дати не може. А тота Мариська, єї покоївка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так мінї вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то в ночи та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в сьвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вілізла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала цїсарська донька) і не чула.

А був там у лїсі такий чоловік, шо сидів під дубом, було йиму мнє Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедєта, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до школів, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходит оден пан до него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ці хлопці? Черпак пристав на то: най ідут.

Стали вони в того пана служити. Але до того пана написали два цїсарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але вернїм си до того цїсаря, Оліяниного чоловіка. Як він вернув з войни, то льокай оповів йиму, шо йиго сестру спалили, а Оліяна пішла в сьвіт. Тогди він пішов єї шукати. А цар, тато Оліяни, як учув, шо вна си віддала, також пішов ї шукати. Так вони си оба здибали.

А до того пана приходит бідна жінка. То була мама тих хлопців, але вони того не знали. Кажут вони до неї:

— Знаєте шо, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, шо то наші мама. Тут — кажут — завтра приходе до цего пана два царі: оден іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідают, то ми вас сховаємо до пивниці під сходи.

Вона зараз то пізнала, шо то єї тато і єї чоловік за нею шукают, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідут мене шукати та хотє мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сїли обідати, тай зачили си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Черпака і як їх Черпак відобрав від звірів. Зараз той молодший цар догадав си, шо то йиго сини. А хлопці кажут:

— Тут у нас є якас бабка в пивници під сходами, шо як почула о вас, то просила, абисмо ї сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а ї нема. Тогди вже си здогадали, шо то вона мусїла бути.

А тимчасом тота вдовиця вислала Оліяну по воду. А власне тогди цїсарський фірман займив коні до води тай єї видів. А вна набрала води тай так утїкає, шо може, аби ї той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепуджена, тай зачила просити тої вдовиці, аби ї де сховала. А одовиця сховала і до скрині. Зараз царі вислали того фірмана і других слугів, шоби ї шукали. Прийшли вни, той фірман зачав шукати, а цїсарі стоє на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скриню. Розтворили, а вона там у скрини. Каже фірман:

— Геть, вилїзай із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

христо́ву і ду́жи ни за до́ўгий час той цар ўмер. Той цар маў си́на сво́го, лиши́ў на сво́йім місци. То́му си́нови ни сподо́баў сьи Оста́фій, шчо він навиртáў на християнску віру, а на́рас хотьі́ў показа́ти цьіка́вісьть той цар молоди́й, шчо він го́дин ріди́ти ў крайу́ та́ґжи до́бри. І Оста́фійа вігнаў і йиго́ жінку й дьіти с сво́го крайу́, аш пішо́ў ў йинчий; сьіў на шіфу і йіди мо́рим да́льі, Оста́фій. Дума́йи ў сво́йі голові: А, Бо́жи, йа буў вили́ким па́ном ў сво́го старо́го цари́ крайу, а ни́нька ни ма́йу подоста́тком гро́ший, шчоби́ йа маў йаки́сь час пирижи́ти, пирийі́хати да́льі. — Застанови́ў він сьи на тьім і задума́ў ў сво́йі голові і сказа́ў ў сво́йі ми́сли сам до се́би: Га, Бо́жи, ни оде́н Християн тьіка́ў від ме́ни і ўтра́тиў свій ґрунт так йак йа край, шчом буў міньістром вірним, ни оде́н лиши́ў свойу́ ха́ту і йа йиго́ зни́шчиў, аниви́нни. Мо́жи Бог даў і миньі́ той знак, шчо то біда́. Прийі́хаў він ўже до мо́рского бе́рига дру́гого, шіфар кричи́т: Вилазьи́й на бе́риг! Кажи: плати́ гро́ші. — А то й ма́ло йи чим плати́ти. Оста́фій віньіс оба́ хло́пцьі на бе́риг мо́рский на гуру́, шіфар цофну́ў ў зат шіфу на мо́ри, а він стаў, ру́ки залома́ў, тай ка́жи: Ну, ўже нима́ жінки. Ну, ўзьиў шіфар жінку, сказа́ў сам до се́би. Тай стаў, тай спла́каў. А віта́к на тьім застанови́ў сьи, ка́жи: Га, Бо́жи! Ни одно́му йа відобра́ў жінку й дьіти, мо́жи й миньі Пан Біг даў той знак, аби́ йа знаў, шчо то біда́. — Йде він да́льі с ти́ми хло́пцьими, обми́ў сьи слоза́ми, спла́каў, прийшо́ў до води́ ме́ньшойі, мо́ста нима́, бристи́ гльибо́ко, ве́сти сьи нима́ чим, стаў тай дума́йи: Ей зноў біда́. Ди́вит він сьи, над бе́ригом лижи́т одна́ коло́да те́ньґа; він сво́йіх хло́пцьіў посади́ў ў ку́пі, ди́вит сьи, вода́ ти́хо йде, віломаў дручо́к до́ўгий, до то́йі коло́ди причіпи́ў дру́гу коло́ду, зйиза́ў ужиўка́ми, киру́йи тим дручко́м до дна — е йде до́бри, ўже пиривизу сьи. Потрібува́ў від бе́рига до бе́рига, йде до́бри; бире́ж він йидно́го хло́пцьи, кладе́ на туту́ коло́ду пиривози́ти на дру́гий бік, а то́му хло́пциви ка́жи: Чика́й ти типе́р, йа й тибе́ пиривизу́, аби́смо сьи ни потопи́ли. Поста́виў того дру́гого хло́пцьи дале́ко від бе́рига на фа́йний пльац, а сам шче йіди по то́го хло́пцьи, шчо лиши́ў на дру́гім бо́цьі. Йак він сьи ўчини́ў на си́рид води́, на одньім бо́цьі ўхо́пиў воўк одно́го хло́пцьи, а дру́гого на дру́гім; тай поне́сли воўки́ йиго́ хло́пцьі! Той тогди́ стаў, зафрасува́ў сьи, ка́жи: Га, Бо́жи, ни ма́йу жінки, та бо ўже ни ма́йу дьіти́й. Залома́ў ру́ки, тай йде, тай пла́чи; а наре́штьі сказа́ў: Га, най сьи дьійи бо́жа во́льа. Пан Біх ка́ру на ме́ни дайи́ і такі́ даў, шчо йа буў так йак во́ўком, шчом ўзьиў йиго́ жінку і дьіти позабива́ў. Га́, Бо́жи, най сьи во́льа твойа́ ста́ни. Дару́й гріхи миньі́. І йде да́льі. Ди́вит сьи, там йи йака́с шо́па на по́ли, йи фа́йний сат, хутьі́ў він ўже те́ньґо йі́сти, прийшо́ў шче бли́шчи, йи пори́дний кава́лок засадже́ний виногра́д. Дума́йи собі: Га, Бо́жи, коби́м хоть попойі́ў. Ньічо нима́, лиш

найма́ти сьи тра́ба ў се́го ґазди́ служи́ти. Віно́сит ґазда́ йі́сти з до́му, прийми́ў і йиго́, даў пообідати і Оста́фійови, а Оста́фій ка́жи до то́го ґазди́: Прийми́ мине́, ґа́здо, на слу́жбу, шчоби́м стаў на рік. Ґазда́ му вітповіў, ка́жи: Шчош, чоловічи, коли́ж йа найми́тьи ма́йу; йак йа міркуйу по сво́йі робо́тьі, йак Бох позво́лит туту́ робо́ту обро́бльу. А тобі би бага́то, чоловічи, тра́ба, ньіби то раху́йу по́длуґ ме́ни тра́ба ти заплати́ти. А він ка́жи: Ньи, йа буду́ за ли́шку стра́ви. — Той ґазда́ ка́жи: Га, йак хоч, то будь, бо ни вимага́йу на пла́ту. — Буў він там ко́ло худо́би і помага́ў йак то зви́кли шчо роби́ти, йак то сьи ґоспода́рка ма́йи: Ну, шчо роби́ти; стаў ўже тро́ха ни таки́й сумни́й йак буў. Али ўсе собі дума́йи: Гай, Бо́жи, йаки́м йа буў вили́ким па́ном, тай мине́ слу́хали, шчо ни мож було́ зльічи́ти, а йа ни́нька му́шу слу́хати хло́па, шчо мньи застаўйи́йи худо́бу завирта́ти, ко́ло по́льи обробльа́ти. І сказа́ў нера́з до се́би: Га, дьи́кувати Бо́гу, шчо Го́сподь даў, то ўсе до́бри, тра й да́льі так прийма́ти, шчо Бох дайи́, бо йина́кши ни ма́йи бу́ти. — Ни задо́ўгий час напа́ли на той край крульі́ йи́ньші і зби́ли йиго́ то́го цари́, шчо він буў коминда́том войи́нним, Оста́фій, ў не́го, шчо го вігнаў с крайу́. Йак го си́лно зби́ли дру́гі корольі́, він розьісла́ў сво́йі жоўньи́ри, по йи́нчих крайа́х, шчоби́ йиго́ наза́д найшли́ і шчоби́ прийшо́ў на свойи́ місци до слу́жби, шчоби́ той край віба́виў від ниприйа́тильіў. І так той круль даў знак, йак го буде́ти шука́ти, то йиму́ йи знак на ши́йі з за́ду, шчо буў ў во́йньі поране́ний від ша́бльі; дру́гий знак, шчо він буў пога́нскойі віри ў ме́ни, шче ў мо́го та́та, то сьи зваў Плаки́да і так сьи віхристиў ў мо́го та́та і зве сьи Оста́фій. Йаґжиж го найде́ти, просьі́т го шчи́ро, шчоби́ він прийшо́ў, дьіста́нити вили́ку надгоро́ду від ме́ни. — Али ди́вит сьи Оста́фій одно́го ве́чира, йде три жомньі́ри, йдут са́ми на по́ли до то́йі шо́пи, де він ў ґазди́ слу́жит. Він за́раз йі́х пізна́ў, шчо віт то́го цари́, шчо він буў пе́ршим міньі́стром, шчо він во́йни ўсьу́ди віграва́ў. І прийшли́ там до не́го, сказа́ли: Сла́ва Йісу́су Христу́! — А Оста́фій вітповіў: На́ віки сла́ва Бо́гу; тай сказа́ў йім: де ви, жомньи́ри, суда́ хо́дити? Ей, ка́жи, шчо ти зна́йиш, йиде́н жо́мньир з них. Ти йа́к би знаў, за ким ми хо́дим, шчо то за чоловік, то наш та́то буў, той чоловік! Він де пішо́ў, ўсьу́да во́йну вігра́ў, він сьи зваў Плаки́да, шче ф старо́го цари́; пото́му сьи віхристиў, типе́р зве сьи Оста́фій. Де він пішо́ў, ўсьу́да во́йну вігра́ў; типе́р наш молоди́й цар, сей шчо йи, вітпра́виў го, а́ли шука́йи за ним; коби́ го мож найти́. І бага́то гро́ший обіцьи́йи, хто́ би го найшо́ў і аби́ на свойи́ місци стаў. — А він на тото́ вітповіў йім, ка́жи: Шчо ти йиго́ так фали́ш? Ни ма́йиш шчо фали́ти. — А вони́ ста́ли ўсьі три, ка́жут: Говори́ до не́го! — А він ка́жи: Гово́ру, бо зна́йу. Али йиде́н по ньім зирк, зирк жо́мньир, глип по ньім, маў писмо́, гли́пнуў на пи́сьмо́, йи той сами́й знак, шчо цьі́сар назначи́ў, де він ма́йи на ши́йі.

а мно́го му́сьіло приставáти на йи́нчу віру, на його́, і бошкáм сьа вы́льльатым моли́ли. Али бы́ли такі три брáтьа, жи ни́зашчо ни хотьі́ли кланьáти сьа богáм його́, ай утьікáли гет з міста у́сьі три. Вы́бігли за місто і найшли́ таку́ дыру́, шчо вы́била водá і там поу́лази́ли. А йидéн вы́писау́ на тáблици, на кáміни — бо знау́ читáти — у котры́й час там поу́лази́ли. І мáли с собо́у́, йак льізли тáмкова, сьвічку за ґрáйцарь і за штíри ґрáйцарі хльібиньá. Йак польігáли, йак позаспи́йáли то спáли до́у́го, áли ни знáли кілько: ним сьа здавáло, жи раз усну́ли. І позбуджáли сьа, поу́ставáли, сьвічка гори́т і шче не згоріла, за ґрáйцарь. І йім сьа здáйи́: Мы ни до́у́го спàли, кой шче сьвічка ни згоріла. І мо́у́йат два до йидно́го: Іди́ на місто, мо́же сьа у́тихоми́рило там, тай ку́пиш шчо йісти. Вони́ мáли гро́ші с собо́у́. Пішо́у́ тот на місто, прихо́дит, здáйи́ му сьа, жи знáйи домы́ і склепы, áли у́війшо́у́ до склéпу, бéсьіла не тотá шчо лиши́у́. Вы́ньау́ гро́ші за шчось там платúти, гро́ші ни́хто не хо́че брáти тоты́. А то шчо такé? І мы недáу́но пішли́, шче немá більше йак йаки́х пйать годи́н, шісьть, а ту сьвіт инáче стойи́т. Дáльі йуш ту йи христийáн більши, ни так йак тогды́ зза Ірода. Почали́ сьа пытáти, йак то, шчо, му́сьіли бы́ти йакісь розумньíйші льу́ди, учéньі і пішли́ до ксьи́ндза, ксьиндз у́зьау́ процéсийі, хрест, вы́йшли, у́зьали́ шче тых двох віттам і ксьиндз спізнáу́ на кáмени, котры́й рік і мо́вит: То, небожáта, пйать сот льіт тому́, йак вы пішли! Принесли́ йіх до цéрквы, ксьиндз высповідау́ йіх, запричасти́у́ і хыбá сьа росы́пали на мак.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олїщака Терлецького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

А. На теплого Николая (д. 9 мая), то ніби не врочисте свято, але в полї не годить ся робити.

Одна жінка пішла була щось там копати. Робить, робить, аж так коло полудня надходить старий дїдусь.

— А що — каже, — жіночко, ти нинї робиш?

— Та роблю.

— А якоїж ти за се хочеш заплати?

Вона подивила ся на него тай перелякала ся, пізнала, що то сьвятий Николай.

— Та що — каже — маю хотїти?

— Чи волиш тут на місцї каменем стати, чи волиш двоє дїтей кормити?

А тота вже ледво жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже лїпше двоє дїтей кормити, нїж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дїдусь, тай щез. А тота жінка тілько що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала недїлї.

Б. Була така жінка захланна, що не шьинувала нїякого сьвита і пішла раз у недїлю колопнї брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно". Вна сї дивит, а до неї йде старенький дїд. Прийшов, став тай дивит сї, нїчо не каже, тай уна нїчо. Далї він усьміхає сї тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботов?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сї тобі за тото належит?

А вна нїчого не каже. Тогди він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: Ци тут зараз каменьом стати, ци двоє дїтий плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє дїтий плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сї тай пішов. А то був сьвйитий Николай. Ледво він сї обернув, а тота жінка дивит сї, а їй сї дві гадини причепили до циців, тай ссут, так тьигнут, а фостами так бют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже ї сї не повергли аж до смерти.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

165. Сьвятий Николай і три студенти.

То як ще сьвйитий Николай ходив по сьвітї, то зайшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодїй: хто в нього ночував, то він того різав, мньисо пакував у бочки і потім варив та пік для инших гостий. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як сьвйитий Николай зайшов до тої коршми, то він знав, що сї там дїє, тай каже до инших гостий:

Проць відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не з'їв. Надумавши ся старий сїдає в скриню, сини заткали го в нїй віком, посїдали на фіру тай їдут. Їдут вони, їдут, аж тут біжит якась баба тай верещит: „Ей, люде добрі, бійте ся Бога, сховайте мене, бо біжит вовк за мнов, хоче мя з'їсти!“ Вони борзенько відкрили віко від скринї, кинули бабу до старого, забили віко знов тай їдут — а вовка нема. Приїхали на весїлє, хочут батька свого вийняти, підіймают віко, а тут вовк скакіць зі скринї! Дивлят ся до скринї, а там із їх тата лише кости, гет вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Проця, котрий був єму призначений. Перед призначенєм нїгде не сховаєш ся.

Житє і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелї: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етноґр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В иньших оповіданях управляє вовками сьв. Юрий; пор. Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 8—10. Паралелї до ріжних мотивів тих оповідань зібрані також, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. Як вовк поніс хлопа.

Б. Маў хлоп під лїсум вувéс. І йімý так стувкáли дýжи. І не міг си рáди дáти і він пішóў стерéчи. І вúлїз на дéрево, на такé висóке. І він слýхайі: Тїльку сї звіриний насхулúлу! — „Ти мáйіш там йтú, ти мáйіш там йтú“ — всїм рузкáзуваў сьвітúй Паўлó. А єднóму вóўкуви казáў йтú зі́сти єгó кунé. Той бурзéньку злїз і пішóў і тóгу кунé казáў загнáти. Тай він вúлїз зноў. Тай дрýгу ніч зноў так. Казáў му зі́сти тóму вóўкуви — самóму курóву. Той злїз і зноў там казáў загнáти. Прийшлó на трéту ніч: Кáже — „Він мáйі баранá“. Той казáў зноў схувáти. Тай пóтім прийшлó, юж всьо хувáли, воўк такéй гулóдний — тай повідáйі: „Бóже, Бóже, я такéй гулóдний, трóхи не здóхну“, — так воўк. „Всьо хувáют, замикают, — гóдї зі́сти!“ — А сьвітúй Паўлó пувідáйі: „Вóнде той ґуспóдар на дéреві. Мáйіш йігó зі́сти, кýли не даў тóгу“. Той хлоп живéньку злїз і ду дóму пішóў. І повідáйі ду жінки: „Вари́ пирогú зі самóгу сúра. А пу мáслї жéби плáвали пáўкум на мúсцї. Бу менé мáйі воўк зі́сти. І запирáйте фурт сі́ни і хáту, бу жéби воўк не влéтїў!“ Він субі сїў на пéцу, — йість. Прихóдит дїд під двéрі дубувáйі сї. І він казáў ду лїтúй пустúти тóгу дїда. І той дїд ду хáти прийшóў і хлóпа на плéчі — і пуні́с. Тай ю — скінчúла сї.

Зап. від дївчини Мариськи 1897 р., в Угерцях Нез. Городецького пов. Д. Гнатишак.

Паралелї: Етноґраф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды, I, ст. 51—52.

169. Сьв. Николай і злодії.

Быў йиден льýтер и пóчуў, жи Микóўай тáкый йи великый пáтрон, и маў дýже грóший и завíсиў си йóго облúча там, де маў кáсу, и повíдат му: „Ты пáтрон, жебы-с мі пáтриў на мóйі грóшы, жебы мі зўодьíйи не забрáли. Бо йа піду в далéку сторóну, — бо йак повéрну, а зўодьíйи мí грóшы забéрут, то тьа зáбйу“. — И він обы́шоў далéко, тот пан, и зўодьíйи прúшли и забрáли грóшы. И нé маў нич. И повéрнуў сьа, піде, — грóший нé йи, забрáли зўодьíйи. Тогды ўзьаў кый и биў óбраз сьватóго Микоўáйа, што аж го подéр. Пóтім йак зўодьíйи одышли в далéку сторóну (бы́ўо йіх трйох), йак Микóўай йім сьа покáзаў. Повíдат йім, йак ночувáли на трактийáрни, и сьвáтий Микóўай прúшоў ґ ним и повíдат йім: „Льýде, нáшто сте забрáли тóму льутерановi грóшы? Смóтте, йак мйа збиў, што аж мі пóдер одьíньа нá мі! Повернúйте сьа до ньóго, а йа вам дам вéце грóший двá раз“. — И óни посўухáли сьватóго Микоўáйа и повернýли сьа до тóго, што му забрáли грóшы. И прúшли до ньóго зо звíстьоў и повідáйут му: „Чóго-с нам сьватóго Микоўáйа так пóбиў? Нá ти грóшы!“ — И оддáли му ўсьі грóшы. Йак му оддáли грóшы, тéпер йім даў хпіў піньáзий. Тоўды пішли преч од ньóго. А він сóбі пішоў и кýпиў сой óбраз иньшый, сьватóго Микоўáйа, и даў си посьватúти и там го поўóжиў, де маў грóшы, зас. И так шанýваў облúча сьватóго Микоўáйа кáждый ден и хóдиў сьа молúти ґ ньóму. А тым, стрíтиў на дорóзьі йіх сьвáтый Микóўай, што го ўсўухáли, та йім даў грóший и: — „Итте, льýди, дóмоў спокóйно, вéце зўодьíйáми нúґда не будéте“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнім, 1900 р. О. Роздольський.

170. Сьв. Николай і циган.

Була собі одна панї тай умерла. А она, здає ся, мала при собі куцого, бо як умерла, то не могли єї до церкви внести. Як принесли коло церкви, так і мусїли лишити. А жовнїри сильні і вооружені ішли в ночи до церкви і пантрували єї там, бо она що ночи ішла до церкви,

Па́нбі даў межи них дити́ну. Тимчьи́сом він таки́й буў мижи льудьми́, жи йиго́ льу́ди ни льуби́ли. Йак сьі дитина ўроди́ла, то ньігде́ ў сво́йі́й сильі́ ку́ма до то́йі ди́тини ни знайшо́ў. Але тимчьи́сом зачьи́ў йти на дру́ге село́, — іде́ йаки́сь дьід доро́гоў і пита́йи йиго́, шчо таки́й сумни́й. А він ка́жи; „Па́нбі ми даў гара́зд, у на́шім сильі́ на ме́не ўсьі льу́ди гньіўні: — тра ми дво́йи кумо́віў, а ньіхто́ ни послу́хайи...“ — А той дьід ка́жи: „Йак бись таки́й до́брий буў, то йа би ў те́би сам за ку́ма буў...“ — А він сьі ди́вит на то́го дьі́да тай ра́до йиго́ кли́че до сво́йі ха́ти. І ше куми не ма́йи. Але тимчьи́сом ви́йшоў на двір зо сво́йі ха́ти, йде йака́сь ба́ба, а він собі гада́йи: „Тре́ба ту́йу ба́бу ўзьйти до ха́ти, то с тим дьі́дом буду́т мойі́ кумо́ве...“ — А то не ба́ба, 'но ті́лько ра́да сме́рть ходи́ла по сьві́тьі. І так поўбіцьи́ла сьі йиму́ бу́ти за куму́. А тот дьід, то са́мож не буў дьід, 'но він буў сьвати́й оте́ц Никола́й. І зібра́ў йіх обо́йи і даў йім ту́йу дити́нку не́сти до хресту́. Йак же они́ прине́сли до ксьи́ндза, то зви́кльі ксьиндз ма́ло де вида́йи, жиби такі́ льу́ди до хресту́ приходи́ли. І пита́йи сьі: „Звітки ви, люди?“ — А той дьід повіда́йи: „Ми сь цьіло́го сьві́та, прийшли́сьмо до ньо́го ў го́сьтьі. А йа сьвати́й оте́ц Николай, а тота́ ба́ба то йист ра́да смерть, жи ньіко́му не видьо́ма, 'но жи так Бог йі даў, жи ўона́ раз му́сит бу́ти на цьіле́ житьй то́му чолові́кови і ті ди́тиньі ра́зом зо мно́йу за послу́гу“. — І той ксьиндз каза́ў це́ркву утвори́ти, закли́каў дьяка́ і ўхрести́ли то бі́дна дитьа́ і ка́же: „Йдьіт собі́ ў бо́жу доро́гу наза́д до то́го бі́дного, погосьтьі́т го тоў дити́нкоў. Шчо він там ма́йи, то прийма́йте, бо йа зна́йу йиго́ ниво́льу, жи він бі́дний. Мо́же йиго́ Бог коли́сь тоў дити́нкоў порату́йи...“ — Прине́сли му ту́йу дити́ну, відда́ли му ў ру́ки: — так сьі той чолові́к укьі́шиў, йак би ни зна́ти чим. Погости́ў він йіх до́бри, даў йім йі́сти і пи́ти, алеж бо сьі ди́вит, шо ті́йі кумо́ве не хо́чут сьі до́ўго ба́вити ў ньо́го. Повилази́ли за стола́ і подьи́кували Бо́гу сьвито́му, то́му бі́дному зарі́бникови-чолові́кови і буду́т сьі росходи́ти. Алеж смерть забра́ла сьі, пішла́ бо́рше, а той сьвати́й оте́ц Никола́й ше тро́ха затри́маў сьи, — а той тогди́ бі́дний ўповіда́йи до сьвато́го: „От, ви́дити — ка́жи, — куму́ньцьу, йак то до́бри ўсьім льу́дьом, — а ў нас — ка́жи — йи чолові́к, зайшоў до на́шого двора́ і згоди́ў сьі ў на́шого па́на за ґоспо́дари. Тож — ка́же — йиму́ так Па́нбіг даў, жи ў на́шім сильі́ жа́дин ґоспо́дар ни мо́же льі́пши стойа́ти від не́го...“ — А той кум відзива́йи сьі, ка́же: „Просьі́т Бо́га, то й вам буде́ льі́пше“. — Забра́ў сьі той дьід і пішо́ў собі́ ўпйать ў до́рогу. І по́тім так мо́же за рік прихо́дит той дьід наза́д і ди́вит сьі на ту́йу ха́ту, — а то́го вже нима́ ґоспо́дари, шчо буў за ку́ма йиму́, бо він сьі ві́там ви́браў і пішоў до двора́, там ўже стаў за ґоспо́дари. Да́льі той дьід аж до то́го двора́ прихо́дит, до йиго́ ха́ти. — „Дай Бо́же до́брий

ве́чир!“ — „Дай Бо́же здоро́ўйи! Го́сьтьі, ку́ме, до нас!“ — „А йак вам ту сьі пово́дит?“ — „Бо́гу дьи́кувати, миньі тепе́р до́бре вже сьі пово́дит“ — так той кум повіда́йи бі́дний — „но — ка́же — жі́нка ми пі́рша ўме́рла, а йа сьі ўжени́ў з дру́гойоў, з ўото́йоў само́йоў, шчо ўотут ў ха́тьі йи, бо тота́ — ка́же — жі́нка, йиньі́ чолові́к буў ту́тка за гуме́ного, — то той сами́й, шчо йа вам каза́ў, жи йиму́ так бу́ло до́бре. Ож то ви́дити, тепе́р ми сьі ўбо́йи — ка́же — пожени́ли і тото́ саме́ мі́сце мине́ пан поста́виў на то́го ґоспо́дари, шчо ўін той чолові́к пе́рший буў мо́йі жі́нки, ото́йі, шчо йа тепе́р з неў“. — Тогди́ сьі розвита́ў той сьвити́й оте́ц Никола́й і ўже сьі даў роспі́знати, шчо він не йи дьі́дом. І той кум ди́вит сьі на ньо́го, ка́же жі́нцьі, рі́зних присма́кіў доне́сти сьвито́му на вичё́ру. Алеж той сьвити́й оте́ц тож він са́мо так, буў ше живи́м на сьві́тьі с тим тьі́лом і шче йі́ў і пиў. — „А той, тобі́ ка́жу, жі́нко, мій кум йист ду́же до́брий, — а шче куми́ йа не ви́джу...“ — А той сьвити́й оте́ц Никола́й тогди́ ўповіда́йи то́му ку́мови, ка́же: — „То́йі куми́ ньі́гди ньіхто́ не мо́же ви́дьіти, бо тота́ кума́, то йист бо́жа робі́тницьі, у не́йі тепе́р жнива́: — На́рід низгі́дливо жийи́ на сьві́тьі, то ўона́ йіх збира́йи зо сьві́та...“ — І тимчьи́сом ма́йут собі́ сьі росходи́ти. Алеж той сьвити́й уго́дник, він ви́дит до́бри, шчо ти чолові́к ла́комий, шче с те́бе бу́де ма́ло, і притри́муйи сьі ў ха́тьі, ци чого́ той кум бі́дний ў ньо́го ни бу́ди жьида́ти. А той кум тогди́ розговори́ў сьі тай ка́же: „Ку́ми, ўож то — ка́же — ви́дити, миньі́, Бо́гу дьи́кувати, до́бре ўже тепе́р, алеж тако́й так ньіко́му нема́ до́бре йак то́му на́шому па́нови (він ўже хо́че бу́ти па́ном, той лайда́ка бі́дний!..)“ — А сьвити́й Никола́й ка́же: „Просьі́т Бо́га, куму́ньцьу, то й вам буде́ льі́пше“. — Тай пішо́ў. Але тимчьи́сом той пан, — він буў при цьі́сару за муньі́стра — і го́рко засла́б і поме́р, а тота́ па́ньі, шо трима́ла той скарб, ўже поўдові́ла і жьи́луйи ду́жи гі́рко за ним і ка́же: „Деж миньі́ дру́гого му́жа тако́го діста́ти на сьві́тьі до́брого, йак він буў?“ — Тимчьи́сом незадо́ўго уме́рла то́му гуме́ному жі́нка. Похова́ў йі́йі, іде́ до слу́жби до сво́йі робо́ти і ве́чир, йак то зви́кльі па́нцка чельиди́на ўсьа, там гуме́ний, ўко́ман, му́сит і́ти на дискузи́цийу до па́ньі, — а па́ньі роспові́ла ту́йу дискузи́цийу і повіда́йи до льо́ґайа сво́го: „Спини́ то́го гуме́ного, заверни́ го наза́д до канцельа́рійі, бо йа йиму́ шось ма́йу ўпові́сти...“ — Але тимчьи́сом гуме́ний, па́ньі го покли́кала наза́д до се́би і повіда́йи йиму́, жи: — „Ви ўдове́ц, а йа ўдови́цьа, — тако́й ви, гуме́ньі, так робі́т, жиби ми ўобо́йи сьльуб ўзьи́ли...“ — Той гуме́ний на то́йи ньіц не мо́жи каза́ти, бо він зна́йи, жи він буў бі́дний, і йако́сь би то так до́бри бу́ло, жиби він і па́ном буў. І ньіц, так с тим сло́вом ви́йшоў с то́йі канцельа́рійі. Пішо́ў до сво́йі ха́ти, повече́ріў і положи́ў сьі ў лі́шко і зачина́йи ду́мку дума́ти, шчоби

бу́ти...“ — Той сьі цьі́сар відзива́йи і так собі́ подума́ў, жи сьвито́му
ни тра ньіко́ли ньічо́го говори́ти, бо йак Бо́га про́сит, то сьвиті́ по́моч
прино́сьит. А ’но тільки дума́йи при ту́йу него́дну смерть. Ка́же: „То
ў́жеж то могло́ бу́ти, — а йак смерть сьі зближи́ла — ка́же — до села́
до ва́шойі ха́ти? Бо смерть йист — ка́же — ў сьві́тьі невидьо́ма, ўона́
сьі не мо́же показа́ти ньіко́му...“ — „То — ка́же — той свити́й уго́д-
ник тото́ ўсьо зроби́ў, жи й смерть прийшла́“. — І тимчьи́сом бере́ йиго́
за муньі́стра. І він йи муньі́стром, — але сьвити́й уго́дник прихо́дит
до муньі́стра. А той муньі́стер йиго́ ўже ўдалекі́ пізнайи́, жи то йиго́
кум йде до ньо́го. І по слу́жбі до ве́чира пішли ўо́ба на цьіса́рску па-
ла́ту і ду́же сьі с тим ку́мом ра́дуйут. І прийми́ў йиго́ зноў ду́же до́бре,
бо було́ чим, і тогди́ по росхо́дьі той сьі муньі́стер шче ускаржьи́йи до
сьвито́го отца́ Никола́йа, жи до́сить му с тим добро́м, жи му до́бре, ’но
ўповіда́йи, жи тако́й ньіко́му нема́ так до́бре ў сьві́тьі, йак царе́ви.
А сьвити́й оте́ц Никола́й повіда́йи: „Просьі́т Бо́га, ку́ме, і вам буде́
льі́пше“. — І пішо́ў собі́ гет віт то́го муньі́стра у путь бо́жу. Алеж не
задо́ўгий час той цьі́сар захорува́ў тай уме́р; алеж йиго́ жі́нка ту́тка
на тім па́нстві, то́го муньі́стра, са́мож ўме́рла. І зоста́ў сьі ўдове́ц му-
ньі́стер, а цьісаро́ва ўдови́цьа. Так же ца́ла муньісте́рийа жьи́лували
ўсьі за тим царо́м, бо до́брий буў і гала́йут: „Хто́би міг бу́ти тепе́р за
цари́?“ — А цари́цьі сама́ приосу́джуйи: котрий муньі́стер найста́рший,
то той му́скт заступа́ти цьіса́рский ў́жонд, а пото́му тако́й царе́м му́сит
бу́ти. А за найста́ршого муньі́стра пови́ше ўсьіх тих муньі́стріў ньіхто́
не виступа́ў, ’но той пан (ста́ршого не було, ’но той пан). І цьісаро́ва
забажа́ла то́го па́на найста́ршого муньі́стра, жи він тако́й бу́де му́сьіў
з неў сьльуб узьи́ти і цьі́саром бу́ти. По́тім ўже по ўсьо́му, ўзьи́ли
ўобо́йи сьльуб, царува́ли кілька льіт, — ўже сьвити́й Никола́й не при-
ходи́ў до цьі́сари, ’но написаў лист, жиби той цьі́сар прийі́хаў до ньо́го
на ўобі́д. А той лист привіз слуга́ сьвито́го отца́ Никола́йа на кра́снім
кони́ і відайи́ царе́ви ў ру́ки. Той цар чита́йи той лист і ўповіда́йи:
„Йа не мо́жу там діста́ти сьи, бо не зна́йу куда́. Дай миньі сво́го ко-
ньи́, а ти буде́ш за́ду йшоў, а йа буду́ йі́хаў...“ — А той слуга́ вітпо-
віда́йи на то́йи: „Шож то ви за ца́р, деж ви то видьі́ли, жиби йа вам
даў сво́го коньи́? Таже йа му́шу йі́хати до сво́го ўго́дника сьвито́го“. —
А він ка́же, цьі́сар: „То ти пойі́деш, а йа не бу́ду зна́ти, куда́ до сво́го
ку́ма на ўобі́д зайі́хати...“ — А той слуга́ ўповіда́йи: „Йа буду́ пома́ло
йі́хаў, а ви за мно́йу, — али рихту́йти си свойи́ во́йско і козакі́, і буде́м
йі́хали ско́рше“. — Зібра́ў сьі цьі́сар, забира́йи сьі і йі́де. Прийі́хаўши
до то́го ку́ма гада́йи: „Де кум тільно ўо́зьме, жиби йі́х ўсьіх посиўку-
ва́ў?“ — Але прийі́зьдьит бли́ше, ди́ўйит сьі: — там нема́ ньіц, ’но
ха́та свойі́т, а напро́тиў то́йі ха́ти ду́же га́рний сад. Тай той гада́йи

собі́: „Шо́ж ту буде́ мойи́ во́йско роби́ло, або шчо той кум, таки́й убо́-
гий, миньі́ мо́же да́ти?“ — Прийі́хали тако́й бли́сько ца́ўком ўже, йак
нараз за́пах уда́риў зо саду́ з рі́зних ово́ціў і кві́тіў, аз зайшо́ў за́пах
той до пово́зу до само́го цьі́сари, йиму́ ў рот, — та бо йиму́ сьі так
здайи́, жи він сьі ўже найі́ў. Але сьвити́й оте́ц Никола́й ви́йшоўши с ха́ти
прибра́ний ў дороги́х ша́тах кра́сно золоти́м хресто́м, і вита́йи сво́го
цьі́сари ку́ма. А той зла́зит с пово́за, ўклапьи́йи сьі йиде́н дру́гому.
Ў́хо́дьит ў ту́йу ха́ту, — а ў ті ха́тьі такі́ широ́кі пала́ти зроби́ли сьі,
йак би тота́ ца́ла йиго́ поса́да, де той цьі́сар ме́шкаў. І йидзе́ньи, пи-
це́ньи (!) рі́зного, розмайі́того стойі́т на стола́х, а ўони́ ўо́ба сьі вита́йут.
Той цьі́сари саджа́йи за сті́ў, сьвити́й оте́ц Никола́й і припроша́йи йиго́
до тих ужи́ткіў сво́йих, шчо там йи, ни так йиго́ само́го, але то́го ўсьо́го
во́йска йиго́. Тогди́ цьі́сар шось не хо́че йі́сти аньі пи́ти. А тото́ во́йско
йі́сьть і пйи і на то́о цьі́сари фурт уважьи́йи, шо то йи, — а сьвити́й
оте́ц Никола́й ду́же не про́сит то́го цьі́сари, бо ўже ви́дит, шчо ў ньім
гріх пану́йи. Али цьі́сар по ўобі́дьі ви́льіз за то́го стола́ і подьи́куваў,
так йак би найі́ў сьі, і ка́же до то́го сьвито́го: „Куму́ньцьу, ў шчо вас
буду́ проси́ти...“ — А сьвити́й оте́ц Никола́й повіда́йи: „Ў шчо?“ —
Ка́е: „Подару́йте миньі той садо́к і весь той па́лац“. — А сьвити́й оте́ц
Никола́й ка́же: „А ше ґльа вас ма́ло, ку́ме? Таже ви — ка́же — ту
прийде́те, але не за́раз...“ — А він, той кум, цьі́сар, тако́й сирово на-
бива́йи сьі і ўзьиў би той па́лац і той сад, ’но не знати, ци го́ден бу́де.
Але сьвити́й оте́ц Никола́й ўже ви́дит, жи він ўже зло́сний, шчо буде́
сьвито́го отца́ Никола́йа на си́лу бра́ти і с то́го сьвито́го райу́ йиго́
викида́ти... Алеж бо то коло то́го райу́ і коло то́йі домови́ни недале́ко
було́ пе́кло, така́ ре́тьіўка, жи там стойа́ла вода́ ў тоті́ ре́тьіўцьі (така́
кальу́жи), а ў ті водьі́ по́ўно жаб, паску́дства рі́зного. А тогди́ той цьі́-
сар повіда́йи: „А ти миньі́, ку́ме, него́ден відпусти́ти то́го?“ — А той
ка́же: „Ньи, аж по сме́рти“. — Тогди́ той цьі́сар кри́кнуў на свойи́
во́йско, ка́же: „Бері́т то́го ку́ма, то́го стару́шка, і ки́ньте го ў ту́йу ре́-
тьіўку (за то́йи, жи му так до́бре зроби́ў!) — Але сьвити́й оте́ц Нико-
ла́й ше він не ви́ловиў то́го, а ўже йиго́ слуги́ приступи́ли по ньо́го са-
мо́го (по то́го цьі́сари). А той цьі́сар, за́раз цьіса́рска оде́жі зь ньо́го
ни́кла і зроби́ў сьи на то́го ку́ма стару́шка. А слуги́ припа́ли тай бе-
ру́т то́го стару́шка, — вино́сьит за мі́сто то́го стару́шка, само́го цьі́сари,
тай кида́йут йиго́ за ті́йі ўоро́та ў ту́йу ре́тьіўку, аз заклекотьі́ло за
ним. А цьі́сар з ре́тьіўки відзива́йи сьи: „Кум, кум, кум, кум!“ —
а сьвити́й оте́ц Николай стойі́т ко́ло ре́тьіўки на бо́цьі тай ка́же: „Бу-
де́ш ку́маў там до су́да ві́ка ў ті ре́тьіўцьі, там де сьі жьи́би покриў-
ййи́ут! Йаж то тобі́ ку́мом буў і тобі́м тільно допомі́г с твойі́ біди́ ви́йти,
а тиж миньі́ сьвито́му ми́слиў, жи ни даш у райу́ бу́ти... А йа тебе́ за

на во́йньі. І за́ўши проси́ла Бо́га і с плаче́м го візира́ла. На тото́ міньі́стир кру́льи шчо зробиў? Вили́ку ниисправидли́вісьть, ми́жи ни́ми дода́ў нипра́ўду, жи ни по пра́ўдьі жи́ла і круль даў віру і го услу́хаў і усуди́ў свойу́ жінку ўла́сну на смерть нииви́нии йак прийі́хаў з во́йни. Віписаў йі вічний де́крет на смерть, ста́ла вона́ настра́шина: за нииви́ньньісьть, шчо сисе́ йи тако́го, шчобі́ йа пішла́ ма́рни сь сьві́та, шчо ў тьиготьі хо́джу, шчобі́ йа шче й дру́гу ду́шу стра́тила віт сво́го ўла́сного чолові́ка нииви́нне. І зачи́ла пла́кати. Йийі́ чолові́к віддаў свойу́ жону́ на смерть нииви́нне ка́там, шчобі́ йі вівили за місто і стра́тили. Вона́ йшла доро́гоў і моли́ла сьи Бо́гу. Йшла чи́риз во́ду мо́стом, ки́нула свій пе́рсьтьінь з руки́ ў во́ду і сказа́ла так: Цпотли́вом жи́ла, се йи сьльу́бний пе́рсьтьінь, шчобі́ ньіхто йи́ньчий ни ўзьиў на свойу́ ру́ку, бо йа йи́ньшого чолові́ка ни зна́йу, лише́ сво́го му́жа. І бігло письі́ з заду́ не́йі. І круль так приказа́ў, шчо йак йі забйу́т, абі́ прине́сли на знак о́чи і се́рци з йиго́ ўла́снойі жінки. Вііушли ўже на той пльац, зачи́ла вона́ сво́йіх слу́гіў проси́ти: Подару́йти мин̑ьі́ житьі́, мойі́ пани́ слу́ги, йа за вас буду́ Бо́га проси́ти; ўважі́йти на туту́ ду́шу, абі́ ма́рни ни загі́нула, шчо ў тьиготьі йа хо́джу с тоў душе́ў, шчобі́ йі ни стра́тити нииви́нни, бо й йа нииви́нни засудже́на. А тота души́ й тьі́лько ньічо́го ньіко́му нииви́нна. — Сказа́ў кат крульо́ві: Йак ти сьи пове́рниш до до́му, нас цар пібйе́, зни́шчит фамі́льийу на́шу, ну шчо с то́го буде́? Типе́р каза́ў прине́сти о́чи і се́рци, вітки озме́м? — Вона́ йім вітпові́ла: Ма́йити письі́, ўбі́йти, принисе́ти му о́чи й се́рце на знак, він ни бу́ди сьи доко́ньувати, чийи оно́ йи; бо йа нииви́нни засудже́на, а йа піду́ на пу́шчу ў льисі́, буду́ за вас Бо́га проси́ти й за се́би, абі́сти ма́ли ла́ску бо́жу і много льит. І ўзьили́ йі, пусти́ли йі. Пішла́ она́ на пу́шчу ў льі́с, ни за до́ўгий час ма́ла ў льі́сьі дити́ну, ни ма́ла сама́ сьи чим зане́сти, аньі́ туту́ дити́ну, лиш ўкльи́кла, зане́сла сьи моли́твоў від Го́спода Бо́га. Пан Біг йі услу́хаў моли́тву, приступи́ла ольни́цьи з льі́са, с пу́шчі і плика́ла туту́ дитину крульо́войі чи́риз цьіли́й час. Ўчи́ла па́цьиру туту́ дити́ну і тота́ ольни́цьи ни вітступа́ла від не́йі раз на за́ўши. І так бу́ла там чи́риз сьім льит. Прийі́хаў круль з во́йни, спра́виў вили́ки польо́ваньи, пішо́ў са́ми ў той льі́с пульува́ти, де вона́ на пу́шчи була́. Ста́ли ла́воў жомньи́ри і ўсьі слу́ги, міньі́стри і сам круль тра́фиў на свуйу́ жінку. Заглььи́нуў ольни́цу, ольни́цьи ўтьікла́ до крульо́войі і тисну́ла сьи до не́йі йак найзвичайньі́шша йагни́цьи. Круль пу́стиў сьи стрільи́ти, она сказа́ла: Ни стрільи́й. — А він сказа́ў: Ўсьа́ки диха́нійи хвали́т Го́спода. — А вона́ ка́жи: І йа го хвальу́, так йак ти. — Мала́ дити́на кричи́ла: Ма́мо, йа сьи бо́йу, бо то ди́кий муж, — та шчо була́ ви́хована дити́на з ма́моў сво́йоў на пу́шчи. — А він ка́жи: Вийди до ме́ни. А вона́ ка́жи: Йа йи на́гла, ни мо́жу ві́йти. — Той даў йі свойи́ убраньі́

круль ўзьиў йі на по́йазд з дити́ноў і ольни́цьи йшла ўраз з ни́ми, бо Пан Біг даў на цуд бо́жий, шчобі́ сьи пра́ўда споўни́ла. Йак ўвійшла́ до пала́цу сво́го крулье́ского, шчо вона́ там прубува́ла йакі́с час, зйіха́ли сьи го́сьтьі, рибакі́ прине́сли ри́бу, то́го дньи злапа́ли, ку́хар зачи́ў поро́ти ри́бу туту́, а ў тьі ри́бі той сами́й се́ґнет, шчо крульо́ва ки́нула ў во́ду, йак йшла́ на страце́ньи. Типе́р сказа́ла: Ну, мій му́жу, сей пе́рсьтьінь, шчо йа бра́ла сьльуб ў ньім, ньіко́му йа ни ви́нна, лише́ сво́му му́жови. Йа йаким йшла на страце́ньи, то ки́нулам ў во́ду, типе́р Го́споть даў, шчо наза́д до ме́ни прийшо́ў по пра́ўдьі. Круль ў той час зачи́ў пла́кати, йак ўздріў на пе́рстини пітпис: Ґенове́фа. І ўсьім слу́гам потиклі́ сльо́зи, шчо така́ ниисправидли́вісьть на ньу зробі́ла сьи. Али вона́ ни могла́ жаднойі потрави йісти, тьі́лько йидньі корінкі́ і ни за до́ўгий час ўмерла. Ольни́цьи коло не́йі стойа́ла, рива́ла, до́ки йі ни ўзьи́ли с пала́цу крулье́ского і на гробі пукла́ ольни́цьи, ньігде́ сьи ньі ўступа́ла, бо Бох показа́ў цуд бо́жий. Дити́наж призвича́йила сьи йі́сти потра́ви і прийшла́ до се́би, на свуйу́ потра́ву, йак звикли. І жи́ла да́льший час.

Зап. 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олекси Сеньчука.

Паралєлї: Етноґр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновефа, найкрасша и найжалôбнѣйша повѣсть изъ старинныхъ вѣкôвъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Сьв. Пятниця.

Пятнонька або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвіті, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всї люде сьвяткують її сьвяту великодну пятноньку. Одну женщину застала Пятнонька при нецках тай почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятноньку? — А щож? Чи не видиш? Тїсто мішу! — Пятнонька не сказала нї словечка, спустила очи в землю, забралась тай вийшла. Жіночі руки тим часом задеревіли в тїстї. — Другу женщину стрітила Пятнонька при рубаню дров та з неї здерла шкіру і розверла по тину на сьміх цїлому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та вірованя на Руси, Д. Лепкого.

Паралєлї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 47. — Порів. відповідні уступи в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей.

нийакóго г віснацéтім рóцьі по рождéстві Исус Хрúста. Так пішли ўсьі до тóго містóчка, — што бýде г місьтьі и што йім трéба, то сой кýпльат. Пішли до міста Березóва, покупúли сой, што бы́ло г місьтьі, и повернýли нáзад до льіса нат скáлу. Йак úдут, блúско стьатóго дýба, на дубóвім пньáку стóйіт пáньі из дитьáтком на рýках, а зáрйа велúка по льісьі наўокóло. Бúскуп сьа застанóвиў зо свойíма льýдми, а тóта пáньі вóлат до тих льýдий, до тих христійáніў: „Не бóйте сьа, христійáны, пристýпте ґо-мі, йа йúздем Мáтер Бóжа, кóтрам за вáми ту прибы́ла“. — Тóўди бúскуп пристýпиў зо свóйім нарóдом и маў набожéньство перед Мáткоў Бóжоў при тім пньáку дубóўім. И зáраз стаўльáли цéркоў Ґрéци, — так стаўльáли, жéбы быў óўтарь на тім пньáку; а Мáтка Бóжа стойáла зáўсе на тім пньáку, покиль аж óўтарь не зрихтувáли (зробúли). И так йи бúскуп зо свойíма христійанáми постáвиў до оўтáри (с пньáка до оўтáри) и так йист та сáма Мáтка Бóска, кóтра от віснатцетóго рóка по рождéстві прибы́ла ґ бискупóви православнóму.

Ґрецкы правосла́ўны розмножúли сьа по цьíлі Ґальіцúйі, — а ту бы́ло сáме погáньство на цьíлу Шíльшчу, на цьíлу Ґальіцúйу. Зачáли сьа збиткувати нат христійанáми погáньскы нарóды, — так допýстиў Бог на погáніў хорóбу смертéўну, кóтра сьа назúват кыхáньа, — бо до тóго чáсу нúхто на сьвíтьі не кы́хаў. Де кóтрый зáчаў пóган кыхáти, аньі крóка з місьцьа не зрóбиў: — там гмéраў, де зáчаў кыхáти. А кріль назы́ваў сьа Володúмір и маў бáбку Олéну. Промовúла бáбка до крíльа, свóго ўнýка: „Ўнýку мій, йа чýйу, же христійáны на тóту хорóбу не гмерáйут и не кыхáйут. Выберь ты трйох мýдрых пáніў и пішли йіх до Кракóва до христійаньскóго бискýпа, жебы він свóго Бóга блáгаў о переміньúньа кáры смертéльной“. — Тоты трúйи післáны пáнове (післа́нцьі) пішли до Кракóва, — акýрат трафúли до ґрéцкой цéрькви на слýжбу бóжу, кóтру отпрáўльаў сам бúскуп. Они там были бес слýжбу бóжу, — йім то сьа барз сподобáло правослáўне набожéньство Вы́йшоў бúскуп с цéркви, — панóве приступúли ґ бискупóви, оповíли му, о што сут післа́ны от крíльа Володимíрйа. Кріль Володúмір отрúмаў прийíмну отпóвід от бискýпа христійаньскóго: Коли мáйи бúскуп прибы́ти до Лúтвы — бо так бúскуп пóвіў, — аж мýсит напéред писáти по хрестійáнах, же зо свойíма хрестійанáми пíде Бóга благáти. Кріль Володúмір и ўсьий нáрод погáньскый перестрашéный кáроў смертéўноў, йáкый міг, та сьа пхаў, úшоў напéред бискýпа, — але йі тóўды, кой úшли напрóтьіў бискýпа, то кыхáли и гмерáли по дорóзьі. Зы́шли сьа з бискýпом недалéко Лúтвы. Бúскуп стаў зо свóйім нарóдом и бесьідýйи до свóйіх христійáніў: „Мóйі христійáне, ту мі стáўте оўтáрик, під гóлым нéбом, бо ту бýду блáгаў милостúвого мойóго Бóга“. — Кріль Володúмір прóсит бискýпа, жебы до йóго міста пішоў зо свóйім Бóгом, —

бúскуп так отпóвіў: „Крíльу, не йúздес гóден тóго, жебы йа прийшоў до твóго міста зо свóйім Бóгом, бо го не вíриш. Йак го бýдеш вíриў, мóго Бóга, то він сам с тóбоў бýде мéшкаў“. — Христійáне поставúли оўтáрик, пан бúскуп зáчаў отправльáти набожéньство. Кріль зо свóйоў фамéльійоў и найвы́сши панóве и йиднорáли и з вóйском опступúли наўокóло оўтáре. Йúден йиднóрал закы́хаў, — бúскуп пóчуў, поздорóўкаў му: „Бóже дай здоўóўльа!“ — и йиднóрал зóстаў здóріў. И біўше погáньскóго нарóда, што кыхáли, а бúскуп чуў, йім здорóўкаў, — кáждый зóстаў здóріў. Зáрас сьа бóске чýдо обйавúло перед погáньством от христійаньской віры. Бúскуп пішоў нáзад до Кракóўа, кріль до Лúтвы. Володúмір кріль мóвит до свóйой бáбкы: „Бáбко мóйа, йá бим ґрéцко-православíйу прийаў, але сьа монáрхіў бóйу...“ — Бáбка бесьідýйи до ўнýка: „Ўнýку мій, вы́дай рóсказ комендáнтым йак до вíйны и росставúте вóйска ростьагнéны наўокóло бýрку, так шчобы йіх не вúдно было. А монáрхіў ўшúткых запросúте до нас на ýчту и при розмóвах монархíчних одóзвеш сьа и ты, жебыс хóтьіў стáру віру поньахáти, а правослáўну прийáти. Но, йак ти позвóльат одрáзу, то дóбрі, а йак тьа бýдут на свóйі віры намаўльáти, покáжеш вытьагнýти фáну на бýрку червéну, — комендáнты бýдут видьíти червéну фáну, же на тéбе зле, та бýдут фшúткы вóйска масьірувáти до бýрку“. — Монархóве сьа зйіхáли до Лúтвы до крíльа Володимíрйа. По гостúньі была розмóва монархíчна, и кріль Володúмір промóвиў до фсьіх монáрхіў: „Мóйі брáтьа (браткóве), йа бым хóтьіў стáру віру зоставúти, а úншу прийáти. Йáку бы вы мі казáли?“ — Жидíўскый царь намáўльат на свóйу на сáмый пúред: — „Мóйа йист віра чúста, мýсит бы́ти ўшúтко чúсте, жéбы не было нич трéфне“. — „А што-ж ты ужываш? — зьвідýйи сьа Володúмір. — Ўсьо ужы́вам, тúлько солонúну (свúньске мньáсо) ньіт“ — жидíўскый кріль так повíдат. Кріль повíдат: „Шчо ньайльíпше мньáсо, тóго не ужываш, — то йа тáкой віры не хóчу“. — Турéцкый кріль намáўльат на свóйу віру: — „Мóйа віра не трéфна, фшúтко ужывáме“ — Тýрок повíдат. — „А што пúйите? — пы́тат сьа Володúмирь. Тýрок повíдат: „Фшúтко пúйме, фшúткы трýнкы, тúлько вúна ньіт“. — Володúмір отпóвіў: „Што найльíпший трýнок, то го Тýркы не ужывáйут. То й такой віры не хóчу“. — Володúмір кáзаў адитантóви вытьагнýти червéну фáну на бýрку, — йак видьíли йиднорáли червéну фáну на бýрку, зáраз масьірувáли до бýрку, же на крíльа зле. Тóты монархóве, йак зобачúли вóйско, йак úде на ньі, прóсьат Володимíрйа: „Брáте, йáку хóчеш віру, тáку сой прийúмий, лем нас жúвых вы́пусьть“. — „Так мі было повíсти одрáзу. Йа прийúму віру ґрéцко-праўослáўно-кафтоличéску“. Тай монархóве пішли кáждый до свóго. Володúмірь запíзваў правослáў-

раз звойуву́. Віт тогды́ так тве́рдо ўві́риў ў Су́са Христа́ і днесь три́мат так тве́рдо, жи́бы ри́бу на́віть ни йіў ў понеды́льок а́ни ў пйа́тницьу, а горо́х перебира́т, абы́ не было даде́ черваќа, бо то йи та́кій порзне́, хоцьбы червачо́к быў. Він ма́йи тверду́ віру́ і захо́вуйи піст твердо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росиї є вилики таке місто Київ і там є найвища на цілий сьвіт церква і називає-ці Лавра, бо той майстир, що ї поставив, назвав сї Лавро. Той майстир мав ше одинанціть братів і всї були такими майстрами як він; а він був дужи побожним і як мав ставити ту церкву, то три дни постив і молив сї і просив Бога, шоби поміг їму виставити церкву таку, шо ше ніґде нима такої.

І взяли сї всї дванаціть братів ставити церкву і шо за день поставили, то за ніч то увійшло в землю. Молодші брати дивували сї с того, але найстарший ніц ни казав. Ставили вони так дванаціть років і шо поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарешті каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завиршити“.

Тей взяли і завиршили, як має бути гет, дали копулу, хрест і всьо, тей скінчили ставити. Тей всї дивували сї, шо то с того буди. Аж ту зачала церква з зимлї виходити так, як входила і шо ночі вийшла трохи. І так за одинанціть почів вийшла вся, же сї люди здивували; така висока, шо нех Бог боронит. Тей люди тодї поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, шоб виставити ї таку високу, бо інакше ніґди би такої ни виставив“. А ті майстри зараз повмирали, тілько наймолодчий зістав сї і пішов сибі в сьвіт. А тих поховали всїх в пещерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили разом, бо вони сьвяті зістали. Минуло шось одинанціть літ, аж той наймолодчий брат почув, шо буди вмирати вже тей пішов просто до Київа в ті пещери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сї, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сї, а той ліг коли него, али ни мав ше де їдної ноги положити то поставив ї на другій свої нозї так, шо зігнув кулїно. І там так воно є всьо і до нинї, всї лижать як живі, звичайно сьвяті люди.

Зап. від Андруха Горобця на Рудї, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелї: Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 119—122.

181. Про сьвятих козаків.

Колись дужи а дужи дамно були такі хлопи козаки, шо сї воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де тиnер москаль панує, бо ше тодї москалїв ни було, тілько така погань-ска порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно з ними били сї за нашу віру. Али поки козаки памнятали на Бога, то їм добре йшло, али де никотрі тяжко согрішили і Бог їх покарав, шо їх погань та побила і вони вже ни мали такої сили, то тодї погодили сї с поганами і вже їден другого ни зачипав. І зараз ті Татари стали паношити сї і з них зробили сї ті Москалї, шо нинї є, то вони походят с тих Татарів. І вже як вони сї, ті Москалї, добре роспаношили, тодї пішли бити сї с козаками. І побили всїх, тілько шось тристо тікло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг поміг втїчи до нашого краю, тей тут де типер кузьня, був лїс і вони сховали сї в тім лїсї, бо як вони з вітамти тікали, то па перед них ішов ангил і показував їм дорогу, куди мают іти. Али як вони до нас втїкли, то їх ніхто ни видів і ни знав, аж то було за паньщини. В тім лїсї був сибі коваль з жінкою і мав свою кузьню. А їдного разу було їму так прийшло, шо ни мав анї раз шо робити і пух з голоду. І їдного дня пішов він лїсом, шоб здибати яке сило та шоб роботи дістати. Іде він так лїсом, іде, аж здибає ці з старим дїдусем. А то був сьвятий Петро, тей кажи до коваля: „А шо ти, ковалю, за роботою йдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тибі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дїд, і вони гобидва пішли. — Їшли вони тей ішли, аж прийшли у вилику гущавину, тей дїд кажи до коваля: „Знаєш ти шо, нибоже? Тут у тїй гущавинї під зимлею є козаки, шо тікли від Москаля і вони мают конї і їм ті конї треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будут виходити з зимлї, бо пани вже дужи сї збиткуют над хлопами, то ті козаки будут панів бити за хлопів і скасуют панщину. Тілько мусиш минї присягнути, шо того нікому ни скажиш, шо я тибі казав. — І коваль присягнув тей дїд махнув перед ним рукою і він осліп, тей дїд їго повів. Як привів під землю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, шо є під зимлею, а там повно коний стоят при жолобах і їдят сїно, а на кожному коневи сидит і спит козак, а скрізь тихо, хоч бери тей мак сїй. І дїд кажи до коваля: „Бириж, нибожи, тей підковуй конї, тілько по тихо, шоб котрий козак ни збудив сї“. — Тей коваль взяв, тей став кувати і як покував всї конї, то ше мав їдного і як того кував, то якось торкнув ліктем їдного козака і той збудив сї, злапав за шаблю тей крикнув: „Вже час?“ — А дїд обізвав сї: „Нї ще, спи, спи, я тибі

і прийшоў у йидéн дым, у турéцкий, шчобú пириночувáти і зобáчиў пан, шчо за двéрми стойі́т дитúна, а тьі дитúньі зўйíзаньі рýки. А той пан то буў биздьíтний і тутý дитúну хтьíў купúти собí. І питáў Тýркіў, звітки тотá дитúна ўзьи́ла сьи. А Тýрки вітповідáли, шчо вонá в'йавúла сьи. І питáў пан Тýркіў, шчóби за ньу хтьíли. А Тýрки казáли, шчобú клаў на вагý дитúну і грóші, шчобú грóші тьíлько заважúли, шчо і тотá дитúна. А пан собí помúслиў, шчо він тьíлько грóший ни мáйи, то нимá шчо і клáсти. А йак льих пан спáти, то му сьи присни́ло, шчобú клаў тотьí грóші, шчо кóло сéби мáйи. Йак пан постáвиў грóші, то шче йиму́ сьи бaгáто й лиши́ло. І ўзьиў дитúну на пóйазд і пойíхаў до польского крайў. Йак прийíхаў до Мільатúна, йак штúри кóньі стáли, то фíрман ни міг дáльі і займúти. А той пан сам ни знаў, шчо сьи з ним дьíйи. І ўпросúў сьи ў йидного ґаздú, шчобú приймúў ґаздá до стодóли ночувáти. Йак пан льиг і накрúў сьи плашчéм і дитúну постáвиў кóло сéби, шчоб з ним спáла. Стаў пан ў ночú, а дитúна нат пáном стойі́т, а пан постáвиў дитúну, аби знoў спáла. Ўстаў пан рáно, а дитúна знoў стойі́т. І хтьíли рáно тутý дитúну постáвити на пóйазд, шчобú йíхала с пáном. І тутý дитúну ни міг ньіхтó рýшити з місьцьи. І аш тогдú ўздрíли, шчо то йи цуд бóжий. Стодóлу розьібрáли, а на тьім мíсци постáвили кóсьцьол і змальувáли вíўтар, Пáна Бóга Мільатúньского. Йак росло́ волóсьи Сýсови Христóви, а льýди йшлú і потрóха нóжицьими ўстригáли, а хто буў тéмний, то сьи тим волóсьим піткýрував і провиджúў, проздрíў. А йиднá пáньи мáла пéсика і той пéсик отимньíў, а онá тим волóсьим піткурúла і віттогдú йак волóсьи затвéрдло, то ньікóму сьи ни дасьть ўтьйти і до ни́ньі.

Зап. в цьвітни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

187. Чудо сьв. Івана.

То ньіби чоловік був Поляк, а жінка була Русинка, в Полівцьох здайи ми сьи. Приходит чоловік з вобісьцьи до хати, тей повідайи до жінки: „Траба нинь вівцьу різати. — А вона каже до него: Як жи ниньі будеш вівцьу різав, коли ниньі чеснойі глави сьікноглавенійи. — А він сьи взлостив і сказав до неї зухвально: То твойи сьвито — ни мойи. Хапнув косу с кілкá, злапав вівцьу мижи ноги, шарнув вівцьу попід шийу, вівцьи впала і він впав; з вівцьі кров іде спіт шийі, а йиму з носа і с писка. Вибігайи жінка с хати, чельіть, наробили крику, ґвавту, на той крик позбігали сьи сосьіди, ратуйут йиго, трісут йиго, ого — вже ни годин сьи дочутити. Пойіхали по дохтора — дохторі ни помогли ньічо.

Такой му сьи став вже конец. А тепер в тім силі віт товди*) ще лішши, чеснойі глави сьікноглавенійи шануйут йак пирит тим, ньім сьи мав той цут стати.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від мами О. Деревянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тілько було, позабивали хрещений люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в лозах над Дністром. Та не знати лише, де поділи туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетіла сіножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинішного дня не може найти своєї страти, літає понад могилу, де закопана голова, та кигиче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірования про птахи, Д. Лепкого.

Паралелї: Чубинський, Труды, І, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очко?

Маленька та птичка зробила ся з дітини, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людий позабивали. Убили батька дітини, туловище вергли на вигін, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче попід корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сегодне якось не може відшукати своєї страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людові вірования про птахи, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дівчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в" що йно чути.

не мо́же зна́ти, йа́ке то йист“. — А кріль бесьіду́йи до Пе́тра: „Та фкаж-ле, йа́ке-с при́ньус, йа́ке то бу́де“. — Пе́тро то́то з міха высы́паў се́ред поко́йу: — то́то сьа натьі́гат, ли́шка то́ргат шчупа́ка, шчу́пак ли́шку, — ста́ла сьа вели́ка заба́ўа и крільо́ви и го́сьтым. Кріль ка́заў Пе́тра адитанто́ви запровади́ти до йидно́го поко́йу и да́ти му йі́сти дос и пи́ти и дуга́ну и циґа́ріў, огньа́, фа́йкы, ньай йіст, што хо́че, ньай пйи, тьі́ўко хо́че. А то́то сьа натьі́гат по поко́йу. Кріль бесьіду́йи до адита́нта: „Ид-ле сьа то́го Пе́тра запы́тай, што він жа́дат за то́ту ўутьі́ху?“ — Пі́шоў ади́тант: — „Пе́тре, найасьньі́йший кріль ме́не до те́бе пі́слаў, абыс мі по́віў, што бу́деш жа́даў за то́ту шту́ку, што-с так крі́льа и го́стий утьі́шиў?“ — Пе́тро повідат адитанто́ви: „Йа нич бі́ўше не жа́дам, лем сто па́лиц“. — „Бій сьа Бо́га, што бесьіду́йиш?“ — „А йа пові́дам, же бі́ўше нич не хо́чу, лем сто па́лиц“. — При́шоў ади́тант, крильо́ви то́то повідат, же Пе́тро нич не хо́че, лем сто па́лиц. А кріль сьа зьвіду́йи адита́нта: „А йак ува́жаш, йа́кый ма ро́зум?“ — „Так сьа зда́йи, же ма́йи до́брий ро́зум“. — А и́д-ле го за́клич ґо мі“. — Пі́шоў ади́тант: — „Под, Пе́тре, к крільо́ви, бо тьа жа́дат“. — При́шоў Пе́тро, а кріль Пе́тра закли́каў до иншо́го поко́йу на се́крет. — „Мій коха́ный, по́відж ты мі, дльа чо́го ты жа́даш сто па́лиц?“ — „Ньаййасьньі́йший па́не, бо йа ма́йу спільни́ка, што-м му присьі́гаў, же му хпіў подару́йу, бо ньа не хо́тьіў пусти́ти ина́кше“. — „А по́знаш ты го?“ — „По́знам, бо йа сьа до́брі на ньо́го призе́раў, же́бы-м го по́знаў“. — Кріль ка́заў му пі́ти там де быў, до поко́йу и кріль бесьіду́йи до сво́йіх па́ніў, жебы го шльахти́чом зроби́ти, ўкоруну́вати на шльахти́ча. — „Йа ту мам до́бра г Веньі́ґльовіцах, та Пе́трови подару́йу зо́ўсьім“. — Тай пано́ве пішли до гербо́вой канцельарийі, выписа́ти му герб шльахе́тный, и и́дут пано́ве коруну́вати Пе́тра на шльахти́ча. Идут ф тых скі́рньах (што барз скри́пльат), Пе́тро сьа на́йіў и на́пиў, пи́льа столи́ка о́пер сьа и за́спаў, — а пано́ве йак и́шли, скрипайўчи скірньа́ми, тай сьа збу́диў Пе́тро. И так сьа ру́шиў, так пе́р...ў. По́кій быў проферуваный запаха́ми, бзди́на сьа змішала з запа́хом, та ба́рже чу́ти смро́ду. Пано́ве повонха́ли (почу́ли смро́ду): — „А фе, фе! Не мо́жна, не мо́жна, жебы быў шльахти́чом та́кый непорйа́дный! Йако́го смро́ду наро́биў!“ — Пано́ве сьа с то́го поко́йу верну́ли, и́дут на́зад, — а кріль та́кже и́шоў, с пана́ми сьа стри́тиў на корита́ри. Зьвіду́йи сьа кріль: „Та без ме́не-сте коруну́вали Пе́тра?“ — Пано́ве повіда́йут: „Не мо́жна го коруну́вати на шльахти́ча, бо барз непорйа́дный. Мы там гво́шли, він сьа підньаў с кре́сла, — так зь ньо́го ры́кло, вели́кым смро́дом, што не мо́жна ґ ньо́му приступи́ти..“ — Кріль бесьіду́йи до па́ніў: „О, верни́те сьа, верни́те, ньай и йа сьа переко́нам“. — Прихо́дит и кріль с пана́ми к Петро́ви: — но, чу́ти йишче. Кріль повідат:

„А што-ж йис, Пе́тре, зро́биў, же пано́ве о́т тьа фтьіка́ли с тво́йоў коруна́цийоў? Же-с смро́ду наро́биў!“ — „Ньайасьньі́йшый крі́льу, та пано́ве за то фтьіка́ли? А йа му́сьіў, бо йа до те́пер быў хло́пом, а ви́дьіў йим, же ньа и́дут коруну́вати на шльахти́ча, та йим фстаў и хло́пство м з голо́вы пу́стиў ў доли́ну, бо йуж бу́ду шльахти́чом“. — То́ўды пано́ве рука́ми трі́сли: — „Бра́во! бра́во! мо́же бы́ти шльахти́чом!“ — Кріль му то́ты до́бра хра́пскы, што маў кріль, Петро́ви запи́саў и на́зваў то́то се́ло кріль Пйитрові́це по́длуґ його име́на. Пе́тро до́стаў до́бра хра́пскы на ві́чны ча́сы и на сво́йи пото́мство. И Пе́тро сьа оже́ниў ф тім пала́цу, тай ни́ маў дьі́ти зо же́ноў, — а до сповіди хо́диў до Крако́ўа, тот Пйитрові́на, до пільско́го биску́па. Йак гме́раў Пйитрові́на, запи́саў сво́йі до́бра бискупо́ви, абы зоста́ло то раз на за́ўсе бискупшчи́ноў. И би́скуп то отриму́ваў.

Кріль Больи́слаў быў рі́цьір вели́кый, бо дьа́блом нара́бльаў, — быў вели́кый чужоло́жник. Ви́дьіў йидну па́нну малольі́тньу, дванастольі́тньу, сподоба́ла му сьа, пі́слаў коза́кіў, жибы йи зьіма́ли и йо́му прив́ели, — и то́ту панну́сьу дванастольі́тньу зґваўту́ваў. Би́скуп Станьі́слаў сьа дові́даў, — даў поблика́цийу выдруку́вати на крі́льа, и сам би́скуп поблька́цийу поприльі́пльаў по наро́жных камени́цьах. Кріль йак сьа дові́даў, отпо́вів бискупо́ви: „Ты до Петро́виц не́ маш нич, што ти Петрові́на ли́шиў. Петрові́це мо́йі“. — Би́скуп напи́саў до москиўско́го ца́рйа. Моски́ўскый царь прису́диў бискупо́ви, йак му Петрови́на лишиў дестаме́нтньі. А кріль Больи́слаў отпи́саў до москиўского ца́рйа, же він то́му не ві́рит, же му Петрові́на, бискупо́ви, запи́саў. — „То́ўды бу́ду ві́риў, же му запи́саў, йак при мо́йіх о́чах бу́де му запису́ваў“, — бискупо́ви Станьіславо́ви. Ру́скый царь отпи́саў до биску́па Станьісла́ва, йа́кый йист спір ў той спра́ві: — же то́ўды бу́де ві́риў тым запи́сам, йак при його о́чах Петрови́на бу́де запису́ваў бискупо́ви. Би́скуп Станьі́слаў розо́слаў ф сво́йім окре́нґу крако́ўскім по хрестійа́нах, жебы сьа зы́шли с процеси́йа́ми, с крижа́ми. Зы́шли сьа ґ бискупо́ви, — би́скуп зо сво́йіма льу́дми пі́шоў с процеси́йоў до Пйитро́віц, на гріб Пйитрові́ны, што йуж сьім ро́кіў, йак быў похова́ный. Там маў набоже́ньство би́скуп на його гро́бі и запу́каў па́льцьом би́скуп до тру́ны: — „Пе́тре, Пе́тре, фстан мі на сьвіде́цтво, бо збро́цньарь отбе́рат мі тво́йі до́бра, же не ви́дьіў, йак йис мі записуваў“. — Пе́тро з гро́бу ўстаў, ка́заў си вне́сти кре́сло, сто́лик, па́пір, атра́мент, пе́ро, — би́скуп му то даў ўши́тко. И пи́ше Петрови́на пи́льа крі́льа, — бо и кріль там — и даў бискупо́ви до рук; а дру́гый за́пис г москиўско́го ца́рйа, бо там пра́во и́шло. И би́скуп за́ўсе вы́граў Петрові́це.

То́ўды кріль розгньі́ваў сьа на биску́па, бесьіду́йи до лийтна́нта: „Во́змий сой де́ўйат войа́кіў озбро́йиных и ид гльа́дай биску́па по ко-

IV.

Леґенди про недовірків і чарівників.

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Невірний єсь Богу, невірний і міні, не варт єсь плакати на моїм гробі! — А він плакав на єї гробі, жалував, що єму Бог забрав доньку таку молоденьку. То від тогди він вічно ходит. Як місяць у остатній квадрі, то він сивіє і робит ся старий-старий, а як місяць новий настане, то він знов молодий, здоровий, білявий, підтяте волосє. Кажут, що кілька літ тому був і в нашім краю.

Жите і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Жидъ вѣчный родомъ изъ Іерусалима. Вторый накладъ. Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпинати, а Христос надійшов з хрестом і хотїв троха оперти ся о єго хату, спочити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай сказав йому: „Я піду, але й ти йди і ходи по сьвітї аж до страшного суду“. То він і доси ходить. Десь недавно — говорять люде — виділи його в наших сторонах. Але його тяжко пізнати, бо він на старім місяцї старий-старий, а на новім місяцї знов відмолоджуеть ся.

Етноґр. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександер, що вимазав сьвяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександер до церкви і почув як сьвященники сьпівали, шо з вісшого буде нисший, а з нисшого буде вісший. Цар Олександер на се каже: То не може бути, шоби від мене був хто вісший, а я аби був нисший! — Свещенники кажут, шо то так є уписано в книгах. Цар Олександер прийшов і вімазав се з книг, а ангіль прийшов тай написав знов се золотими буквами, шо так має бути. По службі божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам запрячі конї і поїхали до купелю. І прийшли і розбирав одїж із себе і поклав коло води і як цар Олександер купав си, ангіль прийшов і єго одїж узяв на себе, сїв на поїздь, фірман обізрів си і гадав, шо се цар Олександер сидит на фірі, тай пішли до палаців і сїв за цара Олександра на трон. Той з купеля виходит, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідної одовиці сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до дому і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за оден? — Я є цар Олександер. — Наш цар Олександер на тронї. І взели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то, шо він вимазав з книг церковних слово боже. Він назад вернув си до свого палацу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександрем? — Стій ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, шо тут є такий і признает си, шо був царем Олаксандрем. Коли він є тут, обмийте єго і обберіт у файну одїж, і дайте єму злотний перстїнь і ведїт суда.—Уни увели, а ангіль, шо зібрав єго одїж, сказав єго поставити коло себе з лївого боку, сказав увести єго жону, і сказав: Пізнавай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ангіль каже: Єго Бог покарав тай помилував за тото, шо він вимазав слово боже з книг церковних. Той ангіль каже єму: Паметай, абес більше не согрішав! — І пішов, а він зістав си назад так царем Олександрем, єк був.

Зап. в Довгополи, Косібського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

Паралелї: Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. — Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріаловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. 3. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т. II. Ст. 628 і 637. — Ровинскій. Рус. народ. сказки. Т. IV. Ч. 45. — Ciszewski, Krakowiacy. T. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. T. XIV. Ч. 70 і 71. — Chełchowski. Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza. T. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 102—103. — Národopisný Sborník. T. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie. T. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовского*).

Йеде́н па́н захты́ў гро́шей, а не маў їіх де дыста́ти. І загада́ў ду́мку, шчобі́ сьи пітписа́ти чортькако́ви. І ви́йшоў ко́ло опі́ўночи на двір і сви́снуў ў мізы́льний па́лец, а злий прихо́дит і питайе йего́: Чо ти хоче́ш? — Дай ми коте́л гро́шей то ти сьи пітпи́шу. — І приныс

*) Твардо́ский — Повіто́вич, бо ў повітьу. Прим. оповідача.

пити. Ка́жи: Йа ва́шим го́сьтьом ни булу́ ньіц па пиришко́дьі, тьі́лько собі́ ко́ло ва́ших двири́й буду́ сидьі́ти цьілу́ ньіч. І ґоспо́дар му на то́йи зьізво́лиў. Наколи́ подоро́жний засьі́ў на свойи́ стано́вишчи, прихо́дит і гісьть (по ду́шу). Пу́кайи до двири́й і пита́йи сьи: Чи спиш ґа́здо? — А той подоро́жний, котри́й сидьі́ў ко́ло двири́й, вітповіда́йи: Ньі, йа ни спиў. — А він ка́жи той пано́к: Ну буде́м говори́ти де́ўйать пита́нь. — А подоро́жний ка́жи: Мо́жиш зачина́ти. — І пита́йи сьи той, ка́жи: Шчо йи йиде́н? — Той вітповіда́йи, ка́жи: Йиде́н так йак ньіц. — А він пита́йи сьи: А шчо йи два? — Той ка́жи: Два хло́пцьі то йи до́бра компа́ньійа (а ґазда́ спит, ньіц ни зна́йи). — Пита́йи сьи да́льі: Шчо йи три? — А він ка́жи: Три хло́пцьі до́бри бйи. — Пита́йи йиго́: Шчо йи шти́ри? — А він ка́жи: Шти́ри ко́лесьі, до́брий віз. — Пита́йи йиго́: Шчо йи пйить? — Той ка́жи: Пйить дьіво́к, то йи свойі́ вичирни́цьі. — Пита́йи йиго́: Шчо йи шісьть? — А він ка́жи: Шісьть вольі́ў йи свій плуг. — Пита́йи йиго́: Шчо йи сьім? — Ка́жи, жи сьім хло́пцьіў, то йи своя́ віна́. — Пита́йи йиго́: Шчо йи ві́сьім? — А він ка́жи, шчо ві́сьім оборо́гіў, то йи свій хльіб. — Пита́йи йиго́: Шчо йи де́ўйить? — А він ка́жи: Йа ду́ўйитий а́нгел віт Бо́га, а ти, чо́рти, шчиза́й гет. — Наколи́ ґоспода́р ўста́ў, ньі подоро́жного, ньі го́сьтьи — і душа́ йиго́.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. 11: Убогий чоловік и чорт. — Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и разсказы. Ст. 56. Избавленіе запроданнаго чорту. — Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указані також паралелї до ріжних мотивів про продаж душі чортови. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. — Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Бу́ў йіден швец бі́дний, і він пішо́ў до льі́са і ви́рубаў сибі́ бе́ре́зу. Несе́ ту́йу бере́зу, але злий дух вихо́дит з льі́са. Сьі́ў на бере́зу тай ка́же: „Шо́ ти несе́ш су́ху бере́зу, нашо́ ти йі зрубу́ў?“ — А він сьі перекинуў льісни́чим. — І швец так йиго́ тьі́гне бідачи́ско доро́гоў і ка́же: „Па́ньи, до́сить миньі́ тьі́шко нести, але ше й пан сьі́ли на бере́зу, жиби йа ше й тьигну́ў...“ Той злий ду́х ка́же до не́го: „Пітпиши́

миньі́ сьі, то йа тибі́ подару́йу тото́. Дам ти гро́ші мно́го і ни бу́диш бі́дў, на ца́лий рік“. А він, були де́ўйатеро душ, і ўсьі де́ўйатеро душ записа́ў. І тоди́ ка́же: „Йа за рік прийду по тебе, — жибись сьі ни відпира́ў, жи ни підиш!“ — Але той с то́йі тьі́хи вели́койі, жи йіму́ льісни́чій даў гро́ші, (він сибі́ ду́маў, жи то льісни́чій) прийшо́ў до жі́нки й ка́же: „Шо йа зроби́ў, — йа сьі пітписа́ў льісни́чому, жи йа йиго́ буду ўже“. А вона́ ка́же: „Ну, та най там! Коли́сь до́брі гро́ші ўзьну́, то ми піде́м та й буде́м роби́ли“. Але ка́же: „Ми не бу́демо ў льісни́чого ньі роби́ли, ньі ньіц. ’но та́к буде́м“. — Маў дьі́ўчину, ма́ла сьім льіт і ду́же мі́ла чита́ти фа́йно, побожно, Бо́гу сьі моли́ла. І Ісу́с Христо́с прийшо́ў до не́йі і сьвітий Никола́й і ка́ке (так Ісу́с Христо́с каза́ў): „Йак він прийди по вас, то йак та́то буде́ роби́ў чо́боти, то аби ни ўстава́ў ві стільцьі́, поки йа ни ска́жу“. Допі́ру зьну́ швец, ро́бит чо́боти з ве́чира ду́же до́ўго, — прихо́дит злий дух по не́го і ка́же: „Но, збира́й сьі, — а він сьі назива́ў Гаури́ло — бо ми ўже буде́м йшли“. — „Ой, йа ма́йу — ка́же — чо́боти доробйи́ти, бо йа з бі́дних рук жийў, то не мо́жу так жи́во поки́нути, — бо дьі́ти малі́, жі́нка — ка́е слаба́, том не го́ден поки́нути, бо тре́ба зароби́ти на доро́ўу...“ — „Але йа тибі́ — ка́е — дам фо́ршпан, ми пойі́дем, ни тре́ба ти гро́ші“ — так злий дух пові́ў. — А сьвітий Никола́й ка́е до дьі́ўчини: „Йак він ўста́не, то най той злий ду́х сьіда́йи, — то він йиго́ заклине́“. І ка́же той швец, — той швец до́ўго роби́ў чо́боти, то́му сьі ўку́чило стойи́ти; йак швец стаў збира́ти сьі ўже йти, а злий ду́х на столе́ц, на йиго́ мі́сце. І ка́же швец: „Ну, та ўстава́ймо ўже, ходьі́м!“ — „Але миньі́ сьі — ка́е — зда́йи, шо йа ўже ка́міньом, шо ўже не го́ден ўста́ти... Тьі́шко ми сидьі́ти і тьі́шко ўста́ти“. — А Ісу́с Христо́с стойа́ў з бо́ку, а злий ду́х ни зна́ў. — А ўже й ку́ри пі́йут, а він сьі ква́пит: — „Пусти́ ньі, — ка́же — Гаури́ло, бо йа ўже йду...“ А Гаури́ло ка́же: „Йа по́ти не пу́шчу, по́ки йиґо́мосьць не прийдут. Бу́деш знаў, шо робі́тники кошту́йут“ — жи він тільки робі́тникіў браў. Але ста́рший брат несе́ дзвіно́к ў пере́д і хрест, тай задзвони́ў коло поро́га. Злий ду́х ’бісьцьа́ў скри́нку ту́йу, жи шиўцьі́ трима́йут, ўже ду́маў, шо то йіґо́мосьць шли, — але ка́е: „У те́бе, ше́ўче, закльі́те мі́сце йи. Поверни́ миньі́ гро́ші ті́йі, жи йа тибі́ даў, йа тибе́ ни хо́чу зна́ти...“ Али швец ка́же: „Ти миньі́ ше дай гро́ші, бо йа десьітьма́ па́льцьіма зароби́йу, йа ду́же бі́дний, дьі́ти ма́йу, та́же мене́ — ка́е — ши́ла кошту́йут бага́то, жиби йа йіх да́рмо лиши́ў, — сплати́ миньі́“ — ка́е. „Йа тибі́ — ка́е — сплачу́, але ше на рік пітпиши́ сьі“ — ше хтьі́ў на рік прі́бува́ти, шо він з ним зро́бит. „І на́ ти ку́пу гро́ші, ’но ньі пусти́!“ Ка́е: „Дава́й миньі́ найбі́льше гро́ші, то йа тьі пу́шчу“. Той злий ду́х насипа́ў йіму гро́ші мно́го —: „Ото — ка́же — ма́йиш ўже на ца́лий рік, ’но ньі

робиў?“ Ўже сьі ра́дит тих своі́х, компаньі́стих. — „А то — ка́е — то́с си тепе́р зроби́ў, — му́сиш сам камі́ньи вози́ти“. Йі́де зли́й ду́х по ка́мінь, — зачина́йи гримі́ти. Грім ўда́риў, злийдуха́ заби́ў, і камі́ньи ни приві́з. — „Ото — ка́е — йа шчі́сьтьа ни ма́йу ньіц, ньі дьі́ти мойі́ ни ма́йут чим працьува́ти і бу́дут біди́ти, поки сьві́та ста́не“. — Ўже ўсьа.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничох, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Роздольський.

Паралелї: Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (три варіянти). — Етноґраф. Збірник. Т. І. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 120—123.

202. Як піяк висвободив грішні душі.

Записа́ў сьа йиде́н пан до Фармази́ньіў. І йуш прийшо́ў тот час, жи ма́йут го бра́ти. Али быў йиде́н пийа́к. Напи́ў сьа, а тот пан увійшо́ў та́кій до ко́ршмы, сьі́ў і ду́мат. А він сьа пы́тат: А ты чо такы́й сумны́й? — Ей, шчо́ ты меньі́ ў тьім пора́диш! За́ўтра ма́йу до пе́кла йти. — Да́й ми на горі́ўку, йа́ за тьа пі́ду. — Тот да́ў му гро́ший шчось, купи́ў горі́ўкы і прийшо́ў тот час, дру́гый день, йак пан маў йти: Ну, ходи́, йа́ си пайа́ў за се́бе. І ўказа́ў то́го пийака́ і ў́ни ўзьали́ го. Завели́ го там і повіда́йут: Нич не ма́йиш роби́ти, хыба́ піт ты́ми пйатьма́ кітла́ми кла́сти оге́нь, жебы́ не ўгас ни́коли, йак ньіч так день. — Ба, горі́ўкы ми постара́ти. — Ўни принéсли му бо́чку горі́ўкы. Він пиў, пиў і вы́пиў ўсьу. А ўни де́сь сьа поросходи́ли по сьвіта́х тоты́ зльі, горі́ўкы нема́, ду́мат си: Шчо́ йа буду́ ту пали́ти, кой не зна́йу, шчо́ ту йи? Йа́ сьа поди́ўйу. — А ўно бы́ли ду́ші. Він пороскрива́ў, ўсьо поле́тьіло, бо мо́же так Бог даў. Тоты́ прийшли́: А шчо́ ты зроби́ў? — А шчо́жбым зроби́ў? Нич! Ни ста́ло ми горі́ўкы, том ўсьо́ хотьі́ў потере́ти! — Гада́йут вони́ собі: Шчо́ з сим роби́ти? Хо́ць бы шче сьа шчо призбира́ло йакы́х душ, він шче́ бы вы́пустиў. Ўзьали́, вы́вели го і пхит че́рес поріг: Ру́шай ві́тти!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў йиде́н такы́й, жи хотьі́ў абы быў до́брым стрільцьо́м, а́ли ни міг нич ўби́ти. Хтось йому́ поворожи́ў: Обе́сь сьа сповіда́ў і бес схова́ў си тото́ прича́стійа у рот під йазы́к, бес вы́йшоў ў лыс; там йи на бу́цьі вы́різаный о́браз: Присьвита́ Дьі́ва, вы́різали пастухы́ на бу́цьі. Там тото́ заверти́ш і ў тото́ стрі́лиш. Шчо хоч, то за́бйиш по́тьім. Йак стрі́лиў ў тото́, йак зайшла́ кроў течи́, ле́дво утьі́к; і настра́шиў сьа с то́го і ўже му не ду́же до́бри йи. Іде́ і йуж му сьа пе́ред во́чи пха́йи ўсьа́ка зьвірина́: І ли́сы і во́ўцы і медве́ды і за́йацьі і шчо йи, йака́ пти́цьа на сьві́тьі така́ ди́ка. Али він прийшо́ў до йидно́го па́на і стаў за стрі́льцьа. Йино́ вы́йде на обо́ру, йуж йи́ шчо доокола нього би́ти. Ўви́дьіў пан: Йа тако́го стрільцьа́ не хо́чу, йди́ ты собі́, ты не йи пе́ўный. Йидны́м сло́вом йиде́н го так пан вітпра́виў і дру́гый і тре́тый са́мо. Він сьа тве́рдо пока́йаў, жаль йому́, йаке́ зроби́ў і хоче сьа іти́ сповіда́ти зась. Вы́йшоў до спо́віди, поча́ў повіда́ти, йак то йи, йак зроби́ў; не хо́чи му ксьиндз дати́ розгрі́ше́ньа. Він пішо́ў до дру́гого, та́кій не хо́че. Пішо́ў до бі́скупа, та́кій не хо́че. Іде́ доро́гоў, тако́й му сьа ва́льат зьвірина́ попі́д ногы, а́ли він не хо́че би́ти. Прийшо́ў до коваль́а і сьіў. А кова́ль йому́ повіда́т: Чо́ ты такы́й сумны́й? — Так і так йим зроби́ў, роспові́ў, цьілé ўсьо йак было с кінцьа́. — Кова́ль мо́вит: Йа тобі́ заўда́м поку́ту. Ўзьаў обру́ч зельі́зный, шчо маў цаль заўгрубшкы́ і скова́ў му на ши́йі: Іди́, йа́к сьа тот обру́ч урве́ і ты сьа спокуту́йиш. І він ходи́ў, ходи́ў — до́ўго, а́ли вы́йшоў ў лыс, сьіў си на пенька́ і сьіди́т; а грими́т таке́, захма́рило сьа, жи сьві́та не ви́дно. А біда́ — пек йі — с скалы́ ўсе вы́бігне, вы́пне г.....у — ньі́бы на грім — і схо́ват сьа, жи не бойи́т сьа гро́му. А він тото́ ди́вит сьа, тай си ду́мат ў голові́: Тьфу, пе́к ти, публы́ко, та шче й ты си з ме́не сьміх чи́ниш, та вы́пинаш г.....у? Зньаў фу́зыйу с плеча́, вы́міриў си ў ньо́го, воно́ іно́ підньало́ хвіст, йак вы́йшло с скалы́, а тот пі́ттьа́х ку́рок, праск! а воно́ сьа розьіль‍ьа́ло на мазь. Обру́ч сьа урва́ў с ши́йі і Пан Біг йому́ вітпусти́ў гріхы́, дльато́го жи грім ни міг за́бити, а він за́биў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

204. Про грішника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Ніякий пан не мав такого, жаден пан так цільно не влучав. Бувало на польованю дичини і зазирцем не видко,

Гет ўсьо.

А він виносит шчипцьі, шчо сьи ґноти шчишчуйе і йім показуйе, шчосте йедну річ такі забули. А вони його за гроші такі просили; а він пішоў до замку і виньіс стару мітлу, таку драпачку, шчо ўже до половини сьи змела; тьілько тота чисьть шче сьи ў руках тримайе. А то була мітла, шчо йак змлоцки молотили, тай змітали неў дзерно. А він каже до них: Йак ми запишите тьілько душ, шчо тота мітла дзерна змела, то вам дам тоти ўсьі гроші. А вони не записали, бо за ледво аби ў цьільім сьвітьі тьілько душ було, шчо тота мітла змела. І вернули до дому без грошей. Дорогойі плати злий хтьіў ў громади, аби йім видаў гроші.

Зап. в цьвітни, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов

207. Дідьчі гроші.

Ў Бучичи пило три пийаки і багато завинили дати грошей; два мало чим заплатити, а третий не маў. І шинькар його завирештуваў. А він пішоў по свойіх знакомих, шчоби де пожичити грошей. І обійшоў ўсьі свойі прийательі і Жиди і не пожичиў ньіґде. А він пішоў до замку, де стойа старі мури, же шче Турки полишили і запукаў до дверей і с тих склепіў виходит чортьак і питайе його: Чо ти хочеш, чоловіче?

А він вітповідайе: Йа хочу грошей, абис мені пожичиў.

Йа ти пожичу, а коли ми віддаш?

А йа ти віддам віт тепер за рік.

Наказуваў його злий, шчо абис приньіс, бо йак не принесеш, то прийду аж до хати. А ньім рік минуў, то мішчан гроші ўстараў і приньіс до замку і там доўго пукаў до дверей, а чомусь ньіхто не виходиў. Але він пукаў і пукаў, аш сьи злому наўкимило і виходит з замку. А йак вийшоў і його питайе: Чо ти хочеш, чоловіче?

Приньіс йем ти гроші, шчом ў тебе пожичиў.

Іди гет до дому, йа тобі грошей не жичиў.

І пішоў мішчан з грішми до дому. І дивуваў сьи мішчан, шчо злий ў него грошей не ўзьиў. А він тому не ўзьиў, бо він йему не жичиў, а того не було, шчо мішчанови пожичиў гроші, бо го грім забиў. А то буў його брат заступником ў замку і він ньічо не знаў о тих грошех.

Зап. в цьвітни 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

208. Пан — всезнайко.

То такий пан був, шо він йів гадини. І він розумів, що всьо зьільи вогорит — віт чого воно йи. Али йидного разу злагодив собі йісти і казав фірманови: „Абис того ни рухав“. Али пан десь пішов, а фірман взьив тей покушив, тей трошка собі зьів того. І так всьо розумів, що зьільи вогорит, йак той пан. Али йидного разу йідут, тей всьо зьільи сьи кланьило тому панови і признавало сьи, котре зьільи віт чого помічне. Всьо сьи зьільи кланьило, а лупух кажи: А я віт кили! — А фірман дужи зариготав сьи с того, а пан кажи до него: А ти чо сьи так сьмійиш? — Фірман кажи: Він кажи, жи йа віт кили. — Пан кажи: Ану вітвори писок. — Фірман йак вітворив писок, пан му плюнув в писок, тей фірман вже ньічо ни знав.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. від Кривого Казя О. Деревянка.

209. Розмова зьвірів на щедрий вечер.

Чоловік мав пару волів. І він чув, жи льуди собі приповідуйут — худоба вогорит на щидрий вечир, йак ґосподар коло нейі ходит. Ґосподар дав бикам йісти, а сам сьи сховав і слухайи. Слухайи, а бики кадут йиден до другого: „Нам добри в нашого ґосподара, але ми йиго взавтра повезимо на цвинтар“. А йиго так Памбіх покарав за тойи, жи він слухав. І зарас на другий день тай вмер.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від Ганусі Кучиравої О. Деревянка.